

tonii cum Actis Frontonis discipuli sancti Petri, episcopi Patragorici, Distinguenti sunt, et antius Vita ab alterius separanda.

Recte advertit Petrus Maturus noster, Antonini commentator, quæ de camelis hic narrantur non convenire Gallie regionibus, nisi dicatur, inquit, hujus Vitæ auctorem, quicumque ille, camelos pro jumentis sarcinariis quibuscunque usurpasse.

Sed, ut dixi, Frontones hi duo distinguendi, quorum unus in Galliis floruit, alter in Ægypto, ubi camelorum usus. Frontonis Galli memoria celebris exstat 25 Octob. in Martyrologio Romano.

Alius quoque Fronto martyr unus ex xviii martyribus Cæsaraugustanis, de quo in Martyrologio Romano, 16 Aprilis, et Prudentius, hymn. 4 *πρὶ στυγῶν*. Petrus, in catalogo sanctorum, lib. iv, cap. 56.

(2) *Bis acutos, parvosque sarculos.*] *Bisacuta* seu *bisacutus* hic peculiare instrumentum est, ut et in Vita sancti Antonii, cap. 25, n. 62. Glossarium Camberonense manuscriptum: « *Bisacuta*, ferramentum quoddam utrinque incidens. » Plane qua forma *bipennis* dicitur, quasi bis pennatum seu acutum.

(3) *Sexaginta quinque camelos.*] Ita manuscr. Audomarensis, et vetus editio. Rhabano et Notkero *quinque* deest. Requiritur hoc ad numerum septuaginta. Nam mox alia quinque sequuntur.

(4) *Ducator.*] Ita usurpabant pro *ductor*. Tertullianus, libro *adversus Judæos*, cap. 45: « Cum *ducator* ejus in ea pati haberet. »

(5) *Ducatem.*] Eadem forma, qua ante *ducator*. Sic *ducaito*, apud Tertullianum, de Corona milit., cap. 44: « Vel ipse hæc præstruxerim, et cæteras officium coronarum causas, quibus familiarissima ista ducatio necessitatis. »

(6) *Juxta præcinctum montis.*] Ita Ms. Vetus editio: *juxta præcinctorium montis*. Coloniens., *juxta prædictam viam montis*.

(7) *Campanæ sonitum.*] Hinc apparet jam olim grebibus tintinnabula apposita. Vide Onomast.

(8) *Enlogias.*] Frequens vox hæc Græca apud Latinos scriptores pro *benedictionibus* seu *munere benedictionis*. Vide Onomast.

(9) *Hæc sub Antonino.*] Ita Manuscript. et Coloniens. Male in veteri editione, *Antonio*.

NOVEMBRIS XXVII.

VITA (1) SANCTORUM BARLAAM (2) EREMITÆ ET JOSAPHAT INDIE REGIS,

AUCTORE SANCTO JOANNE DAMASCENO (3),

INTERPRETE JACOBO BILLIO (4) PRUNÆO.

Prologus auctoris.

242 Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei, ut ait Apostolus (*Rom. viii*). Illud porro Spiritu sancto donari, et filios Dei fieri, expetendorum omnium extremum est (*Nazianz., orat. de Athanas.*); et quo cum ventum fuerit, conquiescit omnis contemplatio, quemadmodum divinis Litteris proditum est. Hanc igitur excellentem, et expetendarum omnium rerum supremam beatitudinem, sancti omnes, qui ab ævo condito existerunt, per virtutum cultum ac studium divino beneficio consecuti sunt; ut qui partim martyrium subierint, atque ad sanguinem usque adversus peccatum in acie steterint, partim religiosæ ac Deo devotæ vitæ certamen exantlarint, actamque viam tenuerint, animique destinatione martyres existerint.

Quorum luculentas virtutes ac præclara facinora (hoc est et eorum qui martyrio perfuncti sunt, et eorum qui per religiosam exercitationem angelicum vitæ genus imitando expresserunt) litterarum monumentis commendare, atque ob virtutis exemplum ad posteras ætates transmittere, a divinis apostolis, et beatis patribus Christi Ecclesiæ accepit, hoc videlicet ad nostri generis salutem velut lata lege promulgantibus. Et enim via ea quæ ad virtutem ducit, aspera est atque ardua et permolesta, iis præsertim qui nondum sese totos ad Deum transtulerunt, verum adhuc vitiorum animique perturbationum tyrannide conflictantur. Quo fit ut multis ad eam illecebris indigeamus, nimirum et consiliis ac cohortationibus, et exemplis eorum qui hanc viam priores inierunt.

Id quod etiam minore eum molesta ad eam attrahit, efficitque ne ob vitæ difficultatem animis frangamur ac desperatione afficiamur. Siquidem ei quoque cui ardua et difficilis via ineunda est, non perinde quispiam monendo ac cohortando, ut eam ingrediamur, persuaserit. At cum multos ostendit qui eam confecerint, ac tandem percommodum diversorium nacti sint, tum vero magis eum adducet, ut eandem quoque viam cæperat.

Hinc igitur ipsæ quoque regulæ insistent, ac præterea impendent, ignavo illi servo periculum metuens, qui

talentum a Domino acceptum in terram abdidit, quodque ei quæstus faciendi causa datum erat ita occultavit, ut nihil ex eo lucri faceret (*Matth. xxv*), historiam animabus utilem, ad me usque allatam silentio minime præteribo, quam mihi pii quidam viri interioris Æthiopiæ (quos Indos vocant) ex veris commentariis translata narraverunt. Hæc porro ad hunc modum se habet.

VITA.

CAPUT PRIMUM.—India, quæ ingens ac frequentissima est regio, procul ab Ægypto distat, atque undique **243** ab Ægypti parte mari alluitur. a continente autem ad Persidis fines accedit. Ea porro atra idololatriæ caligine olim obducebatur, atque extrema barbarie scatebat, nefariisque flagitiis addleta erat. Posteaquam autem unigenitus Dei Filius (*Joan. i*), qui est in sinu Patris, figmentum suum peccati servitute oppressum indigno animo cernens, misericordia erga ipsum commotus, instar nostri excepto peccato apparuit, ac Patris throno relicto, nostræ salutis causa (hoc est ut nos in cœlis habitaremus, atque a veteri lapsu excitaremur, ac peccato liberati priorem adoptionem reciperemus), in Virginis corpore habitavit, atque expletis omnibus carnis propter nos assumptæ muneribus, crucem ac mortem suscipiens, ac terrenis mirandum in modum cum cœlestibus conjunctis, a morte ad vitam irendens, et cum gloria in cœlos ascendens, et in Patris dextra magnifice sedens, Spiritum paraclitum discipulis, a quibus conspectus fuerat, pro eo ac promiserat, in ignearum linguarum forma misit, ipsosque ad omnes gentes legavit, ut eos qui in ignorantie tenebris sedebant (*Luc. i*), illuminarent, atque in Patris et Filii et Spiritus sancti nomine baptizarent, adeo ut delnceps illi, partim Orientales sedes, partim Occidentales regiones, quæ ipsis obliterant, circumirent, ac Septentrionalia et Meridionalia climata peragrarent, ut Imperatum munus exsequerentur, tum sanctissimus quoque Thomas (5), unus ex duodecim Christi apostolis, in Indiam, salutiferæ doctrinæ illic prædicandæ causa missus est. Domino autem cooperante, ac sermonem per sequentia signa confirmante (*Marc. xvi.*), gentilitiæ superstitionis tenebræ depulsæ sunt, atque illi simulacrorum sacrificiis et cultu liberati, ad rectam fidem se adjunxerunt. Sicque apostolicis manibus velut reflecti, Christo per baptismum conciliati sunt; ac tacitis incrementis augescentes in fide, ab omni labe aliena proficiebant, ecclesiasque per totam regionem extruebant.

Cum autem etiam in Ægypto monasteria exædificari, ac monachorum ingentia agmina cumulari cepissent, atque eorum virtutis et vitæ rationis, ad angelorum imitationem accedentis, fama orbis terrarum fines pervasisset, atque ad Indos usque pervenisset, ipsos quoque ad ejusdem vitæ studium excitavit, adeo ut comptures ipsorum, relictis omnibus rebus, in solitudines concederent, atque in mortali corpore eorum qui corporis expertes sunt vitæ rationem susciperent. Cum igitur res præclaro statu essent, atque aureis pennis (6) ut dicit solet, in

A cœlum plerique conveleant, exurgit quidam rex in eadem regione, Abenner (7) nomine, vir opibus quidem ac potentia, victoribusque et bellica fortitudine, corporisque proceritate insignis, ac præterea vultus elegantia clarus, atque ob mundanos ociosissimeque marcescentes rerum successus insolenter se efferens; cæterum, quantum ad animam attinebat, extrema paupertate laborans, ac multis malis constrictus et enectus, quippe qui gentilium partes teneret, ac superstitioso idolorum errori magnopere addictus esset. Porro cum rex in magnis deliciis ac vitæ oblectamentis et voluptatibus versaretur, nec res ulla esset quæ non ex ipsius voluntate ac cupiditate succederet, unum id demum erat, quod ipsi lætitiæ interrumperet, animumque ipsius curis pulsaret, nimirum B sterilitatis malum. Nam cum filiis careret, hæc eum cura sollicitum habebat, quoniam pacto his vinculis solveretur, ac susceptis liberis patris nomen obtineret, quo videlicet apud plerosque nihil est optatius. Atque hujusmodi rex hic erat, eaque mente ac sententia.

At illustrissima Christianorum natio, et monachorum catervæ, regis cultum ac venerationem pro nihilo ducentes, nec ipsius minas metuentes; per Dei gratiam amplissimos progressus faciebant, ut qui in multitudinem omni sermone majorem excreverent, ac parvam omnino regis rationem haberent, iis autem rebus quæ ad Dei cultum pertinebant singularem in modum dediti essent. Ac propterea permulti ex illis qui ad monasticum ordinem sese contulerant, C omnia quidem ea quæ in vita jucunda sunt peræque contemnebant, soliusque pietatis amore tenebantur, ac mortis pro Christo subeundæ siti, futuræque beatitudinis cupiditate flagrabant. Eoque nomine, non timido ac dubitante animo, verum perquam fidenti ac libero salutiferum Christi nomen prædicabant, Christumque unum in ore habebant, atque fluxam et caducam præsentium rerum naturam, futuræque vitæ firmitatem et immortalitatem omnibus palam apteque demonstrabant, ac velut subsidia quædam, et semina ipsis porrigebant, quorum ope ad Deum sese conferrent, vitamque in Christo absconditam consequerentur (*Coloss. iii*). Ex quo effectum est ut multi, suavissima illa doctrina percepta, ab acerbis erroris tenebris abscederent, atque ad dulcem veritatis lucem sese adjungerent, usque adeo, ut nonnulli etiam illustres viri ac senatores, abjectis hujus vitæ sarcinis, in monachorum album sese ascriberent.

Rex autem ubi hæc intellexit, ingenti **244** iracundia commotus, atque indignatione fervens, sta-

tim edicto sanxit ut Christiani omnes pietatem ejurare cogerebantur. Ac deinceps nova suppliciorum genera comminiscerentur, atque inusitata mortis genera minabatur; litterasque ad omnes regionis ditioni suæ subjectæ partes mittebat, quibus et præfectis et ducibus imperabat ut tormentis atque iniquis cædibus in homines pietate præditos grassarentur. Præsertim autem in præstantissimos quosque monastici ordinis excandescebat, atque implacabile adversum eos bellum excitabat. Ob eamque causam priorum plerique animo vacillabant: alii autem, quia cruciatibus ferendis impares erant, nefario ipsius imperio parebant. At vero monasticæ classis duces atque antistites, partim ipsius iniquitatem coarguentes ac resistentes, martyrio vitam finiebant, atque ad sempiternam beatitudinem perveniebant; partim in solitudinibus et montibus sese occultabant, non tormentorum quæ ipsis denuntiabantur metu, verum diviniore quodam consilio ac providentia.

CAP. II. — Cum itaque hujusmodi caligo Indorum regionem invasisset, ac pii et sancti viri undique vexarentur, impietatis autem propugnatores opibus ac potentia florerent, atque cruoribus et victimarum nidore ipse quoque aer inficeretur, unus e regionum satraparum principibus, animi fortitudine, corporisque magnitudine ac pulchritudine, cæterisque aliis rebus, quibus corporis elegantia et animi generositas, tanquam certis quibusdam notis exprimi solent, alios omnes antecellebat. Quamobrem cum impium illud edictum audisset, inani hac atque humi serpente gloria et deliciis valere jussis, ad monachorum cœtum sese aggregavit, atque in locis solitariis exsulans, jejuniis et vigiliis, ac diligenti oraculorum divinorum meditatione sensus suos apprime repurgabat, animumque ab omni vitiosa affectione solutum et abductum, ea luce quam tranquillitas a vitiosis affectionibus parit illustrabat. Rex autem, cum eum majorem in modum diligeret, atque in honore ac pretio haberet, ut hoc audivit, de amici jactura dolorem animo cepit, vehementiusque adversus monachos exarsit. Atque cum homines ad eum conquirendum quaquaversum misisset, et, quemadmodum vulgo dicitur, nullum non lapidem movisset (8) quo eum inveniret, aliquando post illi qui ad eum investigandum missi fuerant, ut eum in solitudine commorari senserunt, ita perscrutati sunt, ut tandem eum arriperent, atque ad regis tribunal sisterent. Rex autem, cum eum qui quondam splendidis vestibus utebatur, atque in magnis deliciis vitam exiebat, tam viliter et abjecte amictum, ac religiosæ exercitationis asperitate afflictum, vitæque solitariæ signa haud obscure gestantem conspexisset, mœrore simul atque iracundia implebatur, atque ex utroque affectu temperato sermone, ita eum allocutus est:

O vecors et demens, quid te adduxit ut honorem cum ignominia, et illustrem gloriam cum turpi ac dedecoris pleno habitu commutares? Sicciue tu, qui regno meo præeras, atque in copias meas imperium militare obtinebas, teipsum puerorum ludibrium ef-

A fecisti, ac non modo meæ amicitiae memoriam ex animo procul eiecisti, verum etiam adversus ipsam naturam impetum fecisti, ac ne tuorum quidem filiorum miseratione affectus, tum opes, tum omnem vitæ splendorem pro nihilo putasti, tantamque ignominiam tam luculenta gloria potiore et præstabiliorem habuisti? Quidnam te ad hoc impulit, cujusnam lucri spes, ut eum qui Jesus nominatur omnibus diis atque hominibus anteponeres, ac duram hanc et superstitiosam vitæ rationem suavissimæ hujusce vitæ oblectamenti anteferes?

Hac oratione audita, vir ille Dei, lepida simul ac placida, et æquabili voce ad hunc modum respondit: Si sermones mecum conserere in animum inducis, o rex, fac hostes tuos e medio tribunali submoveas, ac tum de his rebus quas intelligere cupis tibi respondebo. Illis autem præsentibus nullus mihi ad te sermo erit. Citra sermonem autem excrucia, obrunca, fac denique quidquid lubet. Mihi enim mundus crucifixus est, et ego mundo, ut ait meus magister (Gal. vi). Cumque rex dixisset: Quinam tandem sunt hi hostes mei, quos me hinc ablegare jubes? Iracundia, inquit ille, et cupiditas. Nam eæ primum quidem ab omnium rerum parente atque architecto ita productæ sunt, ut naturæ opitularentur, ac nunc etiam eandem iis operam præbent, qui non ut carni, sed ut spiritui consentaneum est, vivunt. In vobis autem, qui prorsus carnales estis, nec ullam spiritus partem habetis, adversariæ exstiterunt, eaque quæ inimicis et hostibus conveniunt, exsequuntur. Cupiditas etenim, cum ei a vobis opera datur, voluptatem excitat: cum autem aboletur, iracundiam. Proinde facessant ipsæ hodierno die abs te; præsent autem ad eorum quæ a me dicuntur auditionem ac judicium, prudentia et justitia. Nam si iracundiam et cupiditatem 245 de medio sustuleris, atque earum loco prudentiam et justitiam induxeris, vere omnia tibi dicam. Atque rex his verbis est usus: En petitioni tuæ cessi, atque cupiditatem et iracundiam e concilio ejiciam; daboque operam ut prudentia et justitia interponantur.

Jam igitur absque ullo metu mihi exponere unde tibi hic error obortus sit, ut ea quæ in vana spe posita sunt, iis rebus quæ manibus tenentur, atque oculis cernuntur, anteponas. Respondens autem eremita dixit:

Si intelligere cupis, o rex, unde hoc primum mihi animo injectum fuerit, ut caducas res contemnerem, ac me totum sempiternarum rerum spei traderem, audi. Olim, cum adhuc juvenili ætate essem, bonum ac salutare verbum audivi, cujus vis majorem in modum me rapuit, ipsiusque memoria, divini cujusdam seminis instar, pectori meo insita ita permansit, ut nunquam a me divelli potuerit; adeo ut et radices egerit, et germen ediderit, ac maturo tempore fructum in me tulerit. Hujus autem verbi hæc vis erat: Excordes, inquietabat ille, ac stolidi homines, animo ita comparati sunt, ut ea quæ sunt, perinde ac si non sint, aspernentur; eæ autem quæ non sunt, perinde

ac si sint, amplectantur, ac mordicus retineant. Qui autem eorum quæ sunt dulcedinem minime degustavit, is eorum quæ non sunt naturam perfectam habere non poterit. Hanc porro nisi exploratam habuerit, quonam modo ea contemnet ac pro nihilo putabit? Porro per ea quæ sunt, hæc oratio sempiternas res, atque a jactatione alienas intelligebat: per ea autem quæ non sunt, hanc vitam et delicias, ac mendacem prosperitatem: quibus, o rex, heu! cor tuum male affixum est; egoque item quondam ea complectebam. Verum hujus sermonis vis, animum meum sine ulla intermissione vellicans, mentem, quæ mei principatum tenet, ad id quod melius erat, eligendum excitabat. Cæterum lex peccati, cum mentis meæ lege pugnans, ac velut quibusdam compedibus me vinciens, per affectum erga res præsentis captivum tenebat.

Cum autem Salvatoris nostri benignitati ac bonitati me ex hac acerba captivitate vindicare placuit, atque ipse menti meæ ad superandam peccati legem robur addidit, oculosque meos aperuit, ut mali ac boni delectum haberem; tum scilicet, tum, inquam, animadverti ac vidi, præsentia omnia vanitatem et afflictionem spiritus esse (*Eccli. i*), quemadmodum etiam sapientissimus Salomon quodam loco dixit. Tum peccati velamen a corde meo sublatum est, atque obscuritas ea quæ ex corporis crassitie animo meo incumbere discussa et dissipata, atque cujusnam rei causa procreatus sum agnovi; mihi que faciendum esse ut per mandatorum observationem ad summum illum rerum omnium effectorem ascendam. Quapropter relictis omnibus rebus, eum secutus sum. Gratiisque Deo per Jesum Christum Dominum nostrum ago, quod me ex luto et lateritio labore, ac crudeli et pestifero tenebrarum hujus sæculi principe liberarit, viamque mihi compendiarum et proclivem ostenderit, per quam in hoc fictili corpore angelicam vitæ rationem amplectari possim. Cujus adipiscendæ studio, arctam hanc et angustam viam ingrediendæ mihi duxi (*Math. vii*), sic videlicet animo constitutus, ut præsentium rerum vanitatem atque instabilem earum jactationem et conversionem vehementer improbem, neque adduci possim ut credam aliud quidquam præter id quod vere bonum est bonum appellandum esse. A quo tu, o rex, misere te abruptisti ac sejunxisti. Eaque de causa nos etiam a te disjuncti ac distracti sumus, quoniam tu in perspicuum et indubitatum exitum ruis, ac nos in idem periculum præcipientes ferri cogis. Nam quandiu in sola mundi militia censebamur, nullam officii partem præmitterebamus. Ac tu quoque optimus testis eris, nos nec negligentiam, nec socordiam nomine unquam esse notatos ac reprehensos.

Posteaquam autem id quoque, quod omnium bonorum caput est, hoc est pietatem, nobis extorquere, Deique detrimento (quod detrimentorum omnium extremum ac gravissimum est) nos afficere studuisti, nobisque interim honores ob eam causam in nos collatos atque amplissima beneficia in memoriam revo-

cas, qui fieri potest ut non optimo jure te veri boni inscitia laborare dicam, ut qui omnino hæc inter se componas, pietatem scilicet erga Deum cum humana amicitia et gloria instar aquæ defluente? Quonam item modo in hac re socii tibi futuri sumus, ac non contra tum amicitiam, tum honorem, tum liberorum amorem, et si quid aliud majus esset, aspernabimur, cum te, o rex, in Deum scelerate gerere conspiciamus, qui tibi ipsum esse et spiritum ducere præbuit, qui est Christus Jesus omnium Dominus: qui cum principio careat, ejusdemque cum Patre æternitatis sit, cælosque ac terram sermone procreavit, hominem tamen **246** suis manibus effinxit, eumque immortalitate coornavit, regemque omnium rerum quæ in terra sunt constituit, eique quod omnium rerum præstantissimum erat, hoc est paradisi, tanquam regiam quamdam aulam attribuit. At ille invidia deceptus, et in fraudem inductus, et voluptatis illecebris delinitus (*Gen. iii*; *Sap. iii*), his omnibus misere dejectus est; et qui prius beatus censebatur, miserum spectaculum præbebat, lacrymisque ob acceptam calamitatem dignus erat. Verum enimvero is qui nos effinxerat ac procreaverat, benignis rursus oculis manuum suarum opus conspiciatus, nullam divinitatis suæ mutationem suscipiens, nostræ salutis causa, id quod nos sumus circa peccatum, factus est, atque crucem et mortem sponte subiens, hostem eum qui jam inde ab initio generi nostro invidebat prostravit, nosque acerba illa captivitate liberatos in priorem libertatem, pro sua erga nos bonitate, restituit, eoque rursus unde nos inobedientia exturberat, ob suam erga nos humanitatem, reduxit, majoreque quam antea honore prosecutus est.

Hunc igitur qui nostra causa tot cruciatus pertulit, tantisque rursus nos beneficiis affectis, hunc, inquam, ipse rejicis, atque ejus crucem dicitur insectaris, totusque corporis deliciis, ac perniciosis affectibus affixus, ignominiosa ac turpitudinis plena simulacra deos appellas. Nec te ipsum duntaxat a cælestium bonorum conjunctione abstraxisti; verum etiam omnes, qui tuis Imperiis obtemperant, ab ea removes, atque in animæ periculum conjicis. Quocirca velim noscas me minime commissurum ut tibi paream, in eademque tecum erga Deum ingratitude verser; atque eum qui præclare de me meritis est, mihi que salutem attulit, abjuren, etiam si feris me lacerandum et absumendum objicias, aut gladio, aut igni me addicas, quæ quidem in tua potestate sita sunt. Neque enim mortem extimesco, nec præsentia expeto, quippe quæ perquam imbecilla et vana esse compertum habeam. Quid enim in ipsis utilitatis est? quid quod stabile sit ac diuturnum? Neque id solum, verum etiam, tum quoque cum adsum, ingens ipsis ærumna conjuncta est, ingens mœror, ingens et perpetua sollicitudo, siquidem eorum voluptati ac perceptioni nihil non incæstitiæ ac doloris adnexum est: ipsorum divitiarum, paupertas sunt; ipsorum sublimitas, extrema dejectio. Quisnam autem eorum mala enumerando consequi possit? Quam

quidem paucis verbis theologus meus (9) mihi demonstravit, his verbis utens: Totus mundus in signo positus est (*I Joan. v et II*). Ac rursum: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Quoniam omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. Et mundus transit, et concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum. Hanc igitur ego bonam Dei voluntatem querens, omnia pro derelicto habui, cum iisque me conjanxi qui eadem cupiditate tenentur, atque eundem Deum expetunt. Inter quos non similitudo est, non livor, non mæiores et curæ; sed omnes idem curriculum obeunt, ut ad sempiternas eas mansiones perveniant, quas laminum Pater his a quibus amatur præparavit (*Jac. I; I Cor. II*). Hos ego pro parentibus, hos pro fratribus, hos pro amicis et familiaribus habeo. Ab his autem qui quondam amici mei ac fratres erant elongavi fugiens, et mansi in solitudine (*Psal. LXX*), Deum expectans, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus, et tempestate.

Hæc cum ita commode ac jucunde a Dei homine dicta essent, rex iracundia quidem impellebatur, ac sanctum virum acerbis suppliciis ex cruciare cupiebat; rursus autem se reprimebat, atque id aggredi cunctabatur, venerandam ipsius dignitatem ac splendorem veritus. Sermonem vero excipiens, his eum verbis est allocutus:

Undique, o miser, exitio tuo studuisti, ut qui ad ipsum, fortuna, ut videtur, te impellente, tum mentem tum linguam acueris, ac proinde obscuram quamdam atque inanem verborum naniam effuderis. Ac nisi sermonis principio me tibi facturum recepissem, ut e medio concilii iracundiam depellerem, nunc carnes tuas in ignem conjecissem. Quoniam autem ipse antevertis, tibi que cavens, hujusmodi verbis me obvinxisti, audaciam team ob pristinam meam erga te amicitiam fero. Quamobrem exsurge, atque ab oculis meis profuge; non jam te videbo, sed male maectabo.

Ita egressus Dei homo in solitudinem recessit, mæore quidem eo nomine affectus; quod martyrium minime obliisset, ceterum nullo non die, quantum ad conscientiam attinet, martyrii fengeus, atque adversus principatus et potestates, adversus mundi retores tenebrarum hujus sæculi, adversus spiritualia nequitæ, ut sit beatus Paulus, dimicans (*Ephes. VI*). Cum igitur ille abiisset, rex graviore iracundia concitatus, acriorem persecutionem adversus monasticum agmen exercere, majoreque honore 247 simularum cultores ac sacerdotes afficere cepit.

CAP. III. — Cum autem rex in tam gravi errore atque impostura versaretur, nascitur ei elegantissima forma filius, atque ex ea pulchritudine quæ ipsi affusa erat id quod futurum erat præsignans. Sic enim sermone ferebatur in illa terra puerum pari pulchritudine ac venustate nusquam exatitisse. Rex autem ubi pueri nativitatem maximo gaudio perfusus, eum Josaphat nominavit; atque ad idolorum templa de-

mens se contulit, ut dementioribus sacrificia offerret, laudesque ad edendam grati animi significationem persolveret; ignorans nimirum quisnam bonorum omnium vere auctor esset, ad quem spirituale sacrificium adhiberi deberet. Ille igitur rebus inanibus et surdis filii ortum acceptum ferens, quædam versum missis nuntiis plebem ad ejus natalitia celebranda cogendam curabat. Ac cernere erat omnes regis metu confluentes, secumque ea quæ ad sacrificium accommodata erant afferentes, pro cuiusque scilicet facultatum modulo, atque erga eum benevolentia. Præsertim autem ipse stimulus eis ad munificentiam admovebat, ut qui quamplurimos et maximos boves mactandos offerret. Atque ad hunc modum luculentissimo festo peracto, omnes, tam qui senatorii ordinis erant magistratuque fungebantur, quam militum manum atque etiam plebeios et ignobiles amplissimi donis prosequeretur.

In ipso autem natalitiorum filii solemnium die, delecti viri circiter quinquaginta, qui in ea Chaldæorum sapientia, qua in conspiciendis notandisque sideribus versatur, studium atque operam collocarent, ad regem convenerunt. Quos cum rex propius ad se accedere jussisset, de singulis percontabatur quidnam poer in lucem editus futurus esset. Illi autem longa consideratione habita, futurum dicebant ut opibus ac potentia floreret, atque omnes qui regnum ante ipsum obtinuisent superaret. Unus vero astrologus, qui socios omnes suos eruditione antebat, his verbis usus est: Quantum ex siderum cursu addiscere possum, o rex, filii qui nunc ex te ortus est amplitudo atque profectus non in tuo regno erit, sed in altero præstantiore, atque incomparabiliter excellentiore. Atque ipsum Christianorum quoque religionem quam tu insectaris arropturum existimo, nec eum ab hoc scopo ac spe aberraturum puto. Hæc scilicet dixit astrologus, ut olim Balaam (*Num. XXII*), non quod astrologia veritate nitatur, sed quod Deus ut omnis impiis excusatio amputaretur, veritatem per ipsos adversarios ostenderet.

Rex autem, ut hæc intellexit, ejusmodi nuntium graviter ac molesto animo excepit, voluptatemque suam moestitia interrumpi sensit. Nihilominus tamen, in privata quadam civitate, pulcherrimo palatio exstructo, splendidaque domo elaborata, illic filium collocavit, jussitque ut exactis primis ætatis annis, nullis ad eum accessus pateret. Atque pædagogos ipsi et ministros ætate florentes eximiaque forma præditos constituens, hoc ipsis mandavit, ut nihil eorum quæ in hac vita molesta sunt perspectum ipsi facerent, non mortem, non senectutem, non morbum, non paupertatem, non quidquam aliud molestiæ; quodque ipsi oblectationem interpellare posset; verum omnia jucunda et cum suavi fructu conjuncta proponerent, ut in his ipsius animus cum voluptate ac deliciis versans, nihil omnino rerum futurarum cogitatione complecti posset, ac ne verbo quidem tenus de Christi religione ipsiusque decretis quidquam audiret. Nam hoc præ omnibus rebus ipsi oc-

cultare in animo habebat, astrologi nimirum vaticinium veritus. Quod si ministrorum aliquem in morbum incidere contigisset, eum statim illinc ejici jubebat, alterumque nitidum optimeque valentem ipsi substituebat, ut ne quid omnino salebrosi atque acerbis in filii oculos incurreret. Ad hunc modum se regerebat, atque hæc cogitabat et agebat. Videns enim non videbat, et audiens non intelligebat.

Cum autem certior factus fuisset monachos nonnullos (quorum ne vestigium quidem ullum reliquum esse putabat) adhuc superesse, iracundia æstuabat, atque acerrimo impetu in eos ferebatur, ac præcones passim tota urbe et regione procurare imperabat, qui edicerent ne monastici ordinis quisquam usquam omnino post triduum inveniretur; quod si inveniretur, flammis addiceretur. Illi enim sunt, inquit, quorum auctoritate populus adducitur ut eum qui cruci suffixus est pro Deo colat. Interea autem hujusmodi quidam accidit, quod majorem ipsi indignationem excitavit, eumque monachis infensorem reddidit.

CAP. IV. — Inter homines dignitate præditos quicquam erat qui primas in aula obtinebat, vir elegantis vite, ac fidei pietate, quique salutis suæ operam summo studio dabat: occulte tamen, ob regis metum. Quamobrem nonnulli, ob eam qua apud regem pollebatur auctoritatem ipsi invidentes, eum criminari **248** studebant, ac summopere laborabant. Et quidem cum rex aliquando satellitum manu pro suo more septus, ad venationem profectus fuisset, in venatorum numero probus ille vir erat. Cum autem ipse solus ambularet (divino, ut opinor, consilio ita ferente), hominem inter densas arbores humi prostratum, ac pede a fera quadam graviter contritum, offendit. Qui quidem ipsum prætereuntem intuens, precibus ab eo contendebat ne se præteriret, verum calamitatis suæ miseratione afficeretur, atque in domum suam abducendum curaret. Simul etiam illud adjunxit, suam operam ipsi non prorsus inutilem atque inanem fore. Præclarus autem ille vir ei dixit: Equidem ipse virtutis studio atque amore te assumam, tuique quam maximam potero curam geram. Verum quæ tandem est hæc utilitas quam abs te ad me redituram esse ais? Pauper autem ille et imbecillis: Ego, inquit, sermonibus læsis medeor. Nam si quando in verbis aut colloquiis vulnus aliquod aut afflictio inveniat, consentaneis medicamentis ea curo, ac ne malum ulterius serpat prohibeo. Pius itaque ille vir, quamquam id quod dixerat nullius momenti duceret, tamen divini mandati causa eum in domum suam deferri, eique quam par erat curam adhiberi jussit. At invidi illi et livore perciti homines, de quibus ante locuti sumus, improbitatem quam jam pridem parteriebant in lucem proferentes, ipsum apud regem hoc nomine accusant, quod non solum amicitiam ipsius oblitus, deorum cultum neglexisset, atque ad Christianam religionem animum inflexisset, verum etiam adversus ipsius majestatem gravia moliretur, popularem scilicet turbam pervertens, omniumque benevolen-

tiam sibi concilians. Quod si pro certo scire cupis, inquit, nihil nos fingere atque comminisci, privatim ei, tentandi ipsius causa, dic te relicta patria religione ac regni gloria, Christianam fidem amplecti, habitumque monasticum, quem olim tanquam parum honestum persecutus es, induere velle. Nam qui hæc adversus virum illum scelerate conflagabant, ipsius animi institutum ad compunctionem propensissimum exploratum habebant; nec dubitabant quin si hæc verba a rege audiret, statim ipsi quod præstantius esset suadens, auctor futurus esset ut iis quæ recte consulta essent, nullam moram afferret, atque hinc vera esse quæ dicebant invenirentur.

Rex autem, qua vir ille erga se benevolentia esset minime ignorans, ea quæ dicebantur probabilitate omni carere ac falsa esse censebat. Neque sibi faciendum esse ducebat, ut ea temere susciperet, verum rem ipsam atque objectum crimen exploraret. Quapropter cum eum remotis arbitris accivisset, tentandi ipsius causa ita eum est allocutus: Nosti, o amice, quoniam modo adversus eos qui monachi dicuntur atque adeo adversus omnes Christianos me gesserim, nunc autem eo nomine poenitentia ductus, atque præsentium rerum pertæsus, ad spes illas quas eos commemorantes audivi, nempe immortalis cujusdam regni, quod in alia vita futurum est, me conferre cupio (nam præsens regnum morte omnino interrumpitur); istud autem me nullo alioqui modo consequi, ac voti mei compotem esse posse existimo, nisi Christianus sim, regnique mei gloriæ ac reliquis hujusce vitæ jucunditatibus et voluptatibus dicta extrema salute, illos religiosæ vitæ cultores, et monachos, quos inique et scelerate expulsi, quocumque tandem in loco sint, inquirens, ipsis me admisceram. Ad hæc, quid ipse ais? et quid mihi faciendum censes? dic quæso, per veritatem ipsam te obtestor. Non enim me fugit te supra omnes mortales veri studiosum, atque animi probitate præditum esse. Bonus autem ille vir, ut hæc audivit, abstractus fraudem nullo modo agnoscens, animi compunctione affectus est, lacrymisque profusus, simplici animo respondit: Rex, æternum vive, bonum et salutare consilium iniisti. Quoniam etiam si cælorum regnum ægre inveniri potest, tamen ipsum omnibus viribus querendum est: Qui enim querit, inquit ille, ipsum inveniet **D** (Lucæ 11). Præsentium autem rerum fructus licet in speciem oblectet ac voluptatem afferat, pulchrum tamen est eum propellere ac propulsare. Etenim noster tum denique est, cum est; et quos oblectat, multo magis rursus ex cruciat. Nam et ipsius suavitatis et molestiæ umbra imbecilliores sunt, ac velut navis in mari cursum tenentis, aut avis serem peragrantis vestigia quam oculos evanescenti (Sap. v). Contra, futurorum spes, quam Christiani prædicant, firma ac tutissima est, tametsi in mundo pressuram habeat. (Job. xvii). Ac jucunditates quidem earum quibus nunc fruimur breves sunt, illi autem nihil omnino præter supplicium ac nunquam finandos cruciatibus accersunt. Harum enim rerum suavitas fluxa et

temporaria est, acerbitas autem sempiterna : Christianorum contra labor quidem temporarius est, voluptas autem et utilitas immortalis. Quamobrem felicitas velim cedat bonum tuum consilium. **249** Pulchrum est enim, ac valde pulchrum, ea quæ interitu obnoxia sunt cum sempiternis commutare.

His verbis auditis, rex vehementer quidem indignatus est; cæterum iracundiam compressit, neque ipsi tum quidquam locutus est. At ille, ut qui prudens ac sagax esset, regem sua verba graviter et moleste accepisse animadvertit, versutoque animo id duntaxat egisse, ut ipsius animum exploraret; domumque reversus, in mœrore atque languore versabatur, addubitans videlicet quonam modo regis animum mitigaret, atque impendens sibi periculum effugeret. Cum autem insomnis noctem totam exigeret, ejus qui pedis infractorem laborabat in mentem ipsi venit, eumque ad se accitum ita est allocutus : Memoria teneo, te mihi hoc dixisse, quod noxiis verbis medearis. Ille autem : Est ita, inquit, et si opus est, scientiæ meæ specimen edam. Senator autem sermonem excipiens, ipsi veterem suam erga regem benevolentiam et auctoritatem quam apud eum obtineret exposuit, recentemque item sibi versuto animo adhibitum sermonem, et quemadmodum ipse quidem probe respondisset, ille autem ipsius sermonem molesto animo accipiens, per vultus mutationem, iram in intimo pectore latitantem ostendisset.

Pauper autem ille et infirmus, re cum animo suo considerata, dixit : Noscas oportet, vir illustrissime, regem malam ac sinistram adversum te opinionem concepisse, nempe quod ipsius regnum occupare studeas, atque tentandi tui studio ea dixisse quæ dixit; quamobrem fac exurgas, ac tonso capite, splendidisque his vestibus abjectis, atque induto cilicio, cum primum luxerit, ad regem adeas. Hoc autem sciscitante quidam sibi sic habitus velit, responde : De iis rebus de quibus mecum hesterno die collocutus es, o rex, en adsum, paratus te in hac via quam ingredi constituisti sequi : Nam etsi deliciæ ac voluptates jucundæ sunt, absit tamen ut eas post te retineam. At vero virtutis iter, quod ingredi paras, licet arduum et asperum sit, tamen, modo tecum sim, facile et proclive ac jucundum erit. Ut enim me oblectamentorum hujus vitæ socium habuisti, ita etiam molestiarum habiturus es, quo etiam in futurorum bonorum societatem tecum veniam. Præclarus igitur ille vir infirmi hominis verba comprobans, fecit quemadmodum ipse monuerat. Eum itaque rex videns atque audiens, hac quidem de causa delectatus est, ipsius nimirum erga se benevolentiam admirans; atque falsa esse quæ adversus eum ad se delata fuerant intelligens, majore eum honore atque apud se auctoritate ac familiaritate donavit. Cæterum adversus monachos rursum ira exarsit, eorum scilicet hæc præcepta esse dicens, ut homines ab hujus vitæ voluptatibus abstineant, atque incerta spe, tanquam per somnium, sese illudi sinant.

Cum autem rursus ad venationem egrederetur,

A duos monachos per desertum iter facientes cernit. Quos statim comprehendi, et ad currum suum adduci jussit. Atque iracundis oculis eos intuens, ignemque, ut dici solet, spirans (**10**) : An non audiistis, inquit, o impostores et circumscriptores, præcones meos aperte proclamantes ne quis vestri diabolici instituti post triduum in urbe aut ulla regni mei regione inveniretur, aut alioqui prorsus igni cremaretur? Monachi autem : En, inquam, pro eo ac jussisti, ex urbibus tuis ac regionibus excedimus. Verum cum longum nobis iter propositum sit, ut ad fratres nostros proficiscamur, ac cibo careamus, hac via incedimus, ut nobis viatica suppetant, nec fame absumamur. Rex autem inquit : Qui mortis minas metuit, huic cibos comparare minime vacat. Monachi autem : **B** Recte dixisti, o rex, inquam : qui mortem metuunt, id curant, quonam pacto eam effugiant. Quinam autem hi sunt, nisi qui fluxis rebus intabescunt, easque ad stuporem usque mirantur? Qui quidem cum in altera vita usquam boni sese consecuturos esse desperent, a præsentibus divelli nequeunt, ob eamque causam mortem timent. At nos, qui jam pridem mundum et ea quæ in mundo sunt odio prosequimur, arctamque et angustam viam Christi causa ingredi-mur, nec mortis metu, nec præsentium rerum cupiditate afflicimur; verum futurarum duntaxat rerum desiderio tenemur. Quoniam igitur mors ea quam nobis infertis ad sempiternam et præstantiorem vitam transitus efficitur, idcirco cupiditati potius nobis est quam terrori.

C Hic rex per solertiam, videlicet monachos arripere cupiens, dixit : Quid? An non paulo ante vos secedere dixistis, ut meo imperio pareatis? Quod si mortem minime timetis, quid est quamobrem fugam ineatis? En hæc quoque frustra et inaniter jactantes, mentiti estis. Responderunt monachi : Non idcirco fugimus quod denuntiatam nobis abs te mortem pertimescamus; verum tui miseratione commoti, ne graviorem condemnationem tibi accersamus, secedere in animum induximus. **250** Nam alioqui, quantum ad nos atthet, nullo modo minas tuas expavescimus. Ad hæc rex ita commotus, ipsos exuri jussit. Sicque Dei famuli extremo vitæ die sancti, martyrii coronam per ignem sumpserunt. Statimque edictum promulgatum est, ut si quis monachus inveniri posset, sine ulla inquisitione trucidaretur. Atque ita nullus hujusmodi occisus in illa regione reliquus factus est, nisi qui in montibus, et speluncis, et cavernis terræ sese occultarant. Verum hæc hæc-

CAP. V. — At regis filius, de quo initio nobis oratio instituta est, in palatio quod ipsi exstructum fuerat ita manens, ut a nemine adiri posset, juvenilem ætatem tandem attingit (cum interea omnem tam Æthiopum quam Persarum doctrinam percipisset) prudens et cordatus, atque omnibus virtutum dotibus illustris. Quin naturales etiam quæstiones præceptoribus suis proponebat; adeo ut ipsi quoque adolescentis ingenium animique acumen admirarentur, rexque etiam

ipse ex vultus ipsius venustate, animique habitu, in stuporem traheretur. Mandabat autem his qui cum eo versabantur ut darent operam ne quid prorsus eorum quæ in hac vita molesta sunt intelligeret, nec omnino quod mors præsentis voluptates exciperet. Cæterum inani spe nitebatur, atque (ut proverbio dicitur) in cælum sagittas mittere (11) conabatur. Quoniam enim modo mors humanæ naturæ incognita esse posset? Itaque ne pueri quidem cognitionem effugit: Nam cum animom summa sagacitate ornatum et instructum haberet, secum ipse considerabat quidnam patrem adduxisset ut ipsi omnium aditum interdiceret, nec quemlibet ad se accedere pateretur. Per se enim intelligebat hoc citra patris imperium non fieri. Cæterum ipse interrogare verebatur, tum quod minime vero consentaneum esse diceret, quin pater ea quæ ipsi conducerent animadverteret; tum quod illud secum reputaret, si id de patris voluntate fieret, quantumlibet ipse percontaretur, se tamen rei veritatem minime intellecturum esse. Quapropter ex aliis, ac non a patre hæc scire constituit. Itaque cum unum e pædagogis reliquis chariorem ac familiariorem haberet, eumque majore adhuc benevolentia sibi devinxisset, atque amplissimis muneribus affecisset, ab eo sciscitabatur quidnam regem impulsisset ut eum in hoc septo inclusum teneret. Illud etiam adjungebat: Si mihi aperte hoc exposueris, omnibus te anteponam, perpetuæque amicitiae scædus tecum feriam. Pædagogus autem, ut qui etiam ipse prudens et cordatus esset, puerique sagacitatem ac numeris omnibus absolutam prudentiam exploratam haberet, neque sibi ab eo periculum ullum conflatum iri existimaret, omnia ei sigillatim exposuit, nempe et persecutionem adversus Christianos, ac potissimum adversus eos qui se pietati colendæ totos devovissent promulgatam, et quemadmodum ab omnibus finitimis locis expulsi et ejecti fuissent, atque item ea quæ ipso in luce edito astrologi prædixissent. Ne igitur, inquit, audita eorum doctrina, eam religioni nostræ præferas, idcirco a rege data opera est, ne multi tecum consuetudinem haberent, sed pauci omnino. Ac nobis etiam atque etiam mândavit, ut studeremus ne quid hujusce vitæ molestiarum per nos intelligeres.

Hæc ut adolescens audivit, nullum alterum verbum adjunxit. Cæterum salutaris sermo ipsius pectus tetigit, ac Paracliti gratia spirituales ipsius oculos aperire aggressa est, eum ad verum Deum, tanquam correctæ manu ducens, quemadmodum orationis progressu demonstrabimus. Cum autem rex ipsius pater crebro eum viseret (singularis etenim ipsius erga eum amor erat), quadam die his verbis ad eum filius usus est: O here ac rex, aliquid ex te scire cupio, cujus causa perpetuus mœror, atque omnis intermissionis expers sollicitudo animum meum exest ac conficit. Pater autem ex hoc ipso sermone intimis visceribus discruciat, ait: Dic mihi, charissime filii, quisnam sit hic mœror qui te obsidet, ac statim eum in gaudium commutare studebo. Tum puer: Expone, inquit, quidnam causæ sit cur hic detinear, atque

A inter muros et januas abs te concludar, eoque statu sim, ut a nemine adiri ac cerni queam. Quoniam, o filii, inquit rex, nolo quidquam videas quod pectori tuo molestiam afferat, tibi que voluptatem interpellat. Siquidem hoc ago ac specto, ut in perpetuis deliciis, atque omni gaudio animique voluptate, omne vitæ tempus traducas. At velim scias, o here, inquit filius ad patrem, me hoc modo non in gaudio atque animi voluptate, sed potius in afflictione atque ingenti angustia vitam agere; adeo ut ipse quoque cibus ac potus fastidio mihi et acerbitati sit; etenim gestit animus ea quæ extra has januas sunt perspicere. Quamobrem si me læte ac jucunde vivere cupis, jube me arbitrato meo foras progredi, atque earum rerum quarum prospectus mihi negatur spectaculo animum B oblectare.

Hæc ut rex audivit, mœstitia affectus 251 est, illudque cogitabat fore, ut si illi quod petebat denegaret, majorem ei mœrorem ac sollicitudinem afferret. Quocirca se quæ grata ipsi essent facturum dixit. Ac statim eximios equos ac satellium manum regis dignitati congruentem parari jussit, eique toras, quoties vellet, progrediendi potestatem fecit. Iis autem qui cum eo versabantur summopere mandavit ut curarent ne quid injucundi obviam haberet; verum quidquid pulchrum et amœnum ac jucundum esset, ipsi ostenderent; choreasque in viis agitent, suavissimisque cantionibus operam darent, ac varia spectacula constituerent, ut ipse mentem his rebus occuparet atque oblectaret.

C Cum igitur regis filius ad hunc modum foras crebro progredere, quadam die ministrorum oblivione factum est ut duos viros perspiceret, quorum alter lepra, alter cæcitate laborabat. Quos conspicatus, atque animi mœstitia affectus, ab iis qui secum erant quinam hi essent, et quodnam grave hoc spectaculum esset, percontatus est; illi autem, cum id quod in ipsius aspectum venerat occultare non possent, has humanas calamitates esse responderunt, quæ ex corrupta materia, et corpore vitiosis humoribus pleno, mortalibus contingere solent. Tum ille: Cunctisne hominibus hæc accidere consueverunt? Non cunctis, inquit illi, verum iis duntaxat quorum valetudo propter improbos humores depravata sit. Rursum igitur sciscitari perrexit adolescens: Si D non omnes homines in has calamitates incidere consueverunt, sed quidam duntaxat, exploratumne est quinam sint quos malorum acerbitates arrepturæ sint; an contra citra ullam distinctionem atque ex improvviso constantur? Et quis tandem hominum, responderunt illi, futura perspicere ac perfecte intelligere queat? Hoc enim humanæ naturæ captum excedit, ac solis immortalibus diis attributum est. Hic percontandi quidem finem fecit regis filius; verum ex hujusmodi spectaculo dolorem animo cepit, rei que novitate ita affectus est, ut oris ipsius forma immutaretur.

Rursum autem foras progrediens, in capularem quemdam senem incidit, rugata facie, fractis ac dis-

solutis tibiis, curvo corpore, capite prorsus cano, qui præterea dentibus carebat, atque concisum quiddam et interruptum loquebatur. Stupore itaque correptus, cum hominem eum propius ad se adduci jussisset, eos qui tum aderant interrogabat æquidnam tam insolens spectaculum esset. Illi autem dixerunt: Hic ætate valde proventus, ac paulatim decedentibus ipsi viribus, membrisque imbecillitatem contrahentibus, ad hanc quam cernis ærumnam pervenit. Et quisnam, inquit ille, ipsius finis est? Nihil aliud, inquit illi, quam mors ipsum excipiet. Omnibusne hominibus, inquit ille, hoc propositum est, an quibusdam duntaxat contingit? Responderunt illi: Nisi mors antevertens aliquem hinc abducat, fieri non potest quin temporis progressu status hujusce periculum non faciat. Tum adolescens: Quoto anno hoc cuiquam contingit? atque prorsusne mori necesse est, neque ars ulla est qua mortem effugiamus, atque in hanc calamitatem minime incidamus? Dicunt ei: Octogesimo, aut centesimo anno ad hanc senectutem homines perveniunt, ac deinde moriuntur, nec aliter fieri potest. Debitum enim naturale mors est, hominibus ab luitio impositum, neque ulla ratione ipsius adventus vitari potest.

Hæc omnia, ut sagax ille ac prudens adolescens audivit atque intellexit, intimo corde ingemiscens, dixit: Acerba hæc vita est, atque omni dolore ac mœstitia plena, si res ita se habet. Et quonam modo quispiam in incertæ mortis expectatione, cujus adventus non modo vitari non potest, sed etiam, ut dixistis, incertus est, securo animo erit? Abiitque hæc secum volvens atque assidue considerans, mortisque memoriam identidem animo repetens, ac deinceps in doloribus animique consternatione vivens, atque in perpetuo mœrore degens. Atque apud se dicebat: Ergone mors me aliquando corripiet? Et quisnam erit qui mei post mortem meminerit, cum tempus omnia oblivione contriverit? Num præterea morte functus in nihilum dissolvatur; an contra, altera quædam vita est, et alter mundus? Hæc et his similia perpetuo cogitans, pallore conficiebatur. Præsente tamen patre, si quando ad eum veniret, hilarem ac mœrore vacuum animum præ se ferebat, quod scilicet ea quæ cogitabat ad ipsius cognitionem venire nollet. Incredibilem autem in modum aliquem nancisci cupiebat, qui ipsius pectori certam fidem faceret, ac bonum sermonem ipsius auribus instillare posset.

Quocirca de pædagogo eo cujus ante mentionem recentius rursus quærit num quem norit qui ad eam rem cujus cupiditate flagrabat adjumento ipsi esse, ipsiusque mentem gravibus cogitationibus æstuantem, atque hujusmodi curam abjicere nequeuntem, confirmare possit. Ille **252** autem ea quæ prius dicta fuerant, in memoriam rursus ipsi revocans, dicebat: Jam quoque prius tibi exposui quemadmodum pater tuus sapientes illos viros ac pietati colendæ devotos, qui de hujusmodi rebus disputant, partim obtruncavit, partim irato atque infenso animo expulerit, nec

ullum ejusmodi in tota hac undique regione cognosco. Quo quidem nomine magna illè molestia impletus, gravique animi vulnere affectus, ei similis erat qui ingentem thesaurum amisit, atque in ejus investigatione mentem totam occupatam ac delixam habet. Ac proinde in perpetuo languore et sollicitudine versabatur, omnesque mundi jucunditates et voluptates in ipsius oculis piaculi cujusdam et execrationis instar erant. Cum autem hoc animi statu esset, ac magno cum gemitu bonum invenire cuperet, insomnis ille oculus, qui omnia cernit, atque omnes salvos fieri, et ad veritatis agnitionem venire vult (*ITim. 11*), ipsum aspexit, suamque ipsi consuetam benignitatem ostendens, quodnam iter tenendum esset, hoc modo demonstravit.

CAP. VI. — Erat enim eo tempore monachus quidam divinarum rerum peritus, vitæque ac sermone ornatus, atque in omni monastica vivendi ratione summopere versatus: unde oriundus, aut ex quo genere, dicere nequeo, verum in solitudine quadam Sennaaritudis terræ domicilium habens, ac sacerdotii dignitate præditus. Huic porro seni Barlaam nomen erat. Hic igitur cum divino quodam admonitu, quonam statu regis filius esset comperisset, e solitudine egressus, ad cultam et habitabilem terram profectus est; mutatoque habitu suo, atque indutiis mundanis vestibus, et conscensa navi, ad Indorum regnum se contulit, ac mercatorem se esse fingens, in eam urbem in qua regis filius palatium habebat ingreditur. Permultosque dies illic commoratus, qui rerum ipsius status esset diligenter exquisivit, et quinam essent qui propius ad eum accedere solerent: cum igitur pædagogum eum de quo superius a nobis mentio facta est ipsi omnium familiarissimum esse intellexisset, seorsim eum conveniens, his verbis usus est:

Scias velim, domine mi, me mercatorem esse, atque ex longinqua regione venisse, eximique pretii lapidem habere, cui nullus unquam similis inventus est, quemque nemini adhuc ostendi. Tibi autem hoc declaro, quod te prudentem ac cordatum virum esse videam, ut me ad regis filium introducas, ipsique eum donec dem. Siquidem bona omnia incomparabiliter antecellit. Nam et iis qui cordis oculis capti sunt, sapientiæ lucem affert, et surdis aures aperit, et mutis vocem impertit, et ægrotantes in sanitatem asserit, et stultos sapientiæ donat, et dæmones pellit, ac denique quidquid pulchrum et expetendum est, domino suo uberrime suppeditat. Ait ad eum pædagogus: Te quidem hominem gravis atque constantis animi esse video; cæterum verba tua immodicam quamdam jactantiam præ se ferunt. Quod enim excellentes atque ingentis pretii lapides et uniones viderim, quonam modo enumerando recensere queam? nec tamen unquam aut vidi aut audivi qui eas quas commemorasti vires haberent. Verumtamen eum mihi ostende, ac si talis est qualem ais, sine ulla cunctatione ad regis filium te introducam, qui te maximis honoribus ac beneficiis ornabit. Prius-

quam autem per ipsam oculorum obtutum, qui falli nequit, dicta tua confirmaris, fieri non potest ut domino meo ac regi de re incerta et incognita hæc tam immodica ac prætumida renuntiem. Dixit autem Barlaam: Recte dixisti, te hujusmodi vires ac facultates nec unquam perspexisse, nec audisse. Etenim oratio ad te mea non de re vulgari, sed ingenti quadam et admiranda est. Quod autem eum cernere quæsi- visti, audi quid dicam.

Lapis hic summi pretii, præter eas quas dixi vires et facultates, hanc etiam habet. Eum enim prompte ac facile prospicere non potest, qui sanum ac firmum oculum, corpusque purum atque ab omni spurritate alienum non habet. Nam si quis, his duabus rebus non recte comparatis, in hunc pretiosum lapidem oculos temere ac petulanter injiciat, ipsa quoque scilicet qua præditus est cernendi vi ac mente insuper multabitur. Ego porro, utpote medicinæ minime rudis et ignarus, oculos tuos parum sanos esse conspicio: ac proinde vereor ne hanc quoque quam habes cernendi facultatem amittas. Verum de regis filio audi vi, eum tam vitæ castitate præditum esse, tum pulchros ac perspicaces oculos habere. Quocirca thesaurum hunc ipsi ostendere minime dubitabo. Quamobrem ne comiseris ut hoc negligas, ac re tanti momenti dominum tuum prives. Ille autem ad eum dixit: Si hæc ita se habent, ne mihi lapidem ostendas, siquidem plurimis peccatis vita mea inquinata est, ac præterea ne oculos quidem satis sanos habeo. De hac autem re dominum meum regem certiozem facere minime cunctabor. Hoc sermone habito, ad regis 553 filium ingressus, omnia ei sigillatim exposuit. Ille autem ut præceptoris verba audivit, spirituali quadam lætitia et voluptate pectus suam affari sensit; ac velut numine correptus, hominem celeriter introduci jussit.

Uti igitur ingressus est Barlaam, eique quam conveniebat pacem dedit, sedere jussus est. Cumque præceptor recessisset, Josaphat ad senem dixit: Vellim mihi pretiosum illum lapidem ostendas, de quo magna et admiranda abs te commemorari præceptor meus mihi narravit. Barlaam autem suam ad eum disputationem ad hunc modum auspicatus est: Haudquaquam æquum est, o rex, ad illustrem tuam excellentiam quidquam falso et inconsiderate a me dici. Omnia enim quæ de me ad te allata sunt vera atque ab omni dubitatione aliena sunt. Verum nisi prudentiæ tuæ prius periculum fecero, nefas est hoc mysterium tibi declarare. Ait enim Dominus meus: Exit qui seminat seminare. Et dum seminat, alia quidem ceciderunt secus viam, et volucres cœli comederunt illa. Alia ceciderunt super petrosa, ubi non erat terra multa, et festim exorta sunt, eo quod non haberent terram multam. Sole vero exorto æstuaverunt, et quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem ceciderunt inter spinas, et surgentes spinæ suffocaverunt ea. Alia postremo ceciderunt in terram bonam, et dederunt fructum centuplum

(*Matth. xxi*). Quocirca si in corde tuo frugiferam ac bonam terram invenero, divinum semen in te conjicere, atque ingens mysterium tibi aperire minime dubitabo. Si autem petrosa ea et spinea fuerit, viæque a quolibet calcata, omnino salutare hoc semen haudquaquam serere, ipsumque avibus et feris, ante quas margaritas projicere mihi prorsus interdictum est, in prædam objicere præstiterit. Verum de te meliora ac saluti viciniora confido: nempe quod et lapidem qui pretium omne superat videbis, ac per luminis ipsius splendorem hoc consequeris, ut ipse quoque lumen efficiaris, fructumque centuplum feras. Etenim tua causa longam viam conficere studui, ut quæ nunquam vidisti, tibi ostenderem, atque ea docerem quæ nunquam audisti.

Dixit autem ad eum Josaphat: Equidem ipse, venerande senex, incredibili quodam, atque ejusmodi, quod nullo modo coerceri queat, desiderio teneor, novum quemdam ac bonum sermonem audiendi. Atque ignis in pectore meo incensus est, qui me ad necessarias quasdam quæstiones intelligendas vehementer inflammat. Cæterum adhuc hominem nancisci mihi non licuit, qui de hac re certam mihi fidem facere posset. Quod si sapientem quemdam, et doctrina præditum virum nactus fuero, ac salutarem sermonem audiero, nec avibus, ut opinor, nec feris eum tradam; nec rursus petrosos et spineos, ut tuis verbis utar, ero. Quin potius et candido ac sincero animo eum excipiam, et erudite ac diligenter conservabo. Tu vero si quid ejusmodi nosti, ne queso id reticeas, verum mihi narres. Quamprimum enim e longinqua regione te venisse audivi, animi voluptate affectus sum, atque in bonam spem veni fore ut opera tua id quod cupiebam consequerer. Eoque nomine statim te ad me introduxi, comiterque tanquam familiarium meorum et æqualium aliquem excepi. Atque utinam spe mea minime fallar! Dixit autem Barlaam: Præclare, atque ut regia magnificentia dignum erat, hoc fecisti, ut non ad externæ vilitatis speciem animum adjiceres, verum abstrusæ spei teipsum traderes.

Erat enim aliquando magnus quidam et illustris rex, cui, cum in aureo curru, satellitum manu regis majestati digna cinctus iter faceret, contigit ut duos viros, laceris ac sordidis vestibus, atque ore macie confecto, ac majorem in modum pallido, obvios haberet. Regi porro exploratum erat eos corporis afflictatione ac vitæ Deo consecratæ laboribus carnes suas ita confecisse. Ut igitur eos vidit, e curru statim desiliens, atque humi prostratus, eos adoravit; ac deinde surgens, amicissime complexus est, et salutavit. Procures autem ipsius ac præfecti hoc moleste tulerunt, eum facinus regia gloriæ indignum admisi-se existimantes. Verum eum coram ipsum reprehendere minime auderunt, cum germano ipsius fratre agebant, ut regem admoneret, ne diadematis amplitudinem et sublimitatem ad hunc modum dedecore ac contumelia afficeret. Cum itaque ipse hæc fratri dixisset, atque intempestivam et

præposteram ipsius humilitatem accusasset, responsum ipsi rex dedit, quod a fratre minime intellectum est.

Mos enim regi erat ut cum aliquem morte multaret, præconem cum tuba, quæ quidem mortis idcirco dicebatur, ad ipsius fores mitteret, atque ex tubæ illius clangore omnes ei moriendum esse intelligebant. Itaque cum advesperasset, lethalem tubam ad fratris sui fores clangorem edituram rex misit. Ut igitur ille hanc tubam audivit, desperata salute per totam **254** noctem domesticis rebus consuluit. Mane autem atra ac lugubri veste indutus, cum uxore ac liberis ad palatii fores flens ac lamentans profectus est. Cum autem rex ipsum ad se admisisset, atque ita ejulantem vidisset, his verbis usus est: O stulte ac demens, si fratris tui, cum quo idem tibi genus et par honor est, in quem nullius omnino sceleris tibi conscius es, præconem ita extimui; quonam modo mihi reprehensionis notam idcirco inussisti, quod Dei mei præcones, qui mortem, ac Domini in quem me multa et gravia scelera perpetrasse scio pertimescendum adventum mihi quavis tuba vocalius altiusque denuntiant, humiliter ac demisse salutarim? En igitur ut tuam dementia coarguerem, hac ratione usus sum, quemadmodum etiam eos qui tibi ut me reprehenderes, in animum induxerunt, statim stolidos et amentes esse demonstrabo. Atque ita curatum et utiliter instructum fratrem suum, domum remisit.

Jussit autem e ligno quatuor arcas effici: quarum cum duas undique auro contexisset, fetidaque cada-verum ossa in eas injecisset, aureis seris eas obfirmavit; reliquis autem duabus pice ac bitumine oblitis, pretiosisque lapidibus et exquisitis unionibus, omnique unguentaria fragrantia impletis, asperisque fuvibus constrictis, proceres eos, a quibus ob virorum illorum occursum reprehensus fuerat, ad se accivit, ipsisque quatuor has arcas proposuit, ut quanti hæ, quantique illæ pretii essent æstimarent. Illi autem duas eas quæ inauratæ erant, maximi pretii esse asserebant; neque enim aliter fieri posse inquebant, quin in ipsis regis coronæ ac cingula recondita essent. Eas contra quæ pice ac bitumine oblitæ erant, viles omnino ac nullius pretii esse aiebant. Rex autem ipsis dixit: Ne me quidem fugiebat, vos hoc dicturos esse; nam sensibilibus oculis ea quæ in sensum cadunt perspicitis. Atqui non ita faciendum est; verum interioribus oculis sive pretium, sive utilitatem et fœditatem, quæ intus condita sunt, spectare oportet. Ac protinus inauratas arcas aperiri jussit. Quibus patefactis, gravis quidam ac teter odor exhalavit, atque injucundissimum spectaculum oculis obiectum est.

Ait itaque rex: Hic eorum typus est qui cum splendidis et illustribus vestibus utantur, atque ob ingentem gloriam et potentiam insolenter se efferant, intus tamen fetidus cadaveribus ac flagitiis pleni sunt. Post autem, cum eas quæ pice ac bitumine oblitæ erant, aperiri jussisset, omnes eos qui aderant,

A splendore atque odoris suavitate quæ in ipsis recondita erat oblectavit. Dixitque eis: Scitis cuienam rei hæ arcæ similes sint? humilibus nimirum atque abjectis illis viris, vilibusque vestibus indutis, quorum vos externum habitum intuentes, contumeliæ ac probro mihi duxistis, quod ante eos in terram me abjecissem. Ego autem eorum dignitatem, atque animorum pulchritudinem spiritualibus oculis considerans, ex ipsorum contactu gloriam contraxi, eosque quavis corona et quavis regia purpura præstantiores existimavi. Ad hunc igitur modum pudorem ipsis incussit, eosque in his rebus quæ in aspectum cadunt minime oberrare dœuit, verum iis animum adjungere quæ intellectu percipiuntur. Itaque ad pii et sapientis regis similitudinem ipse quoque accessisti; ut qui bona spe nixus me susceperis, quæ quidem, ut opinor, minime te fallat. Dixit autem ad eum Josaphat: Hæc omnia pulchre atque concinne dixisti. Verum illud scire aveo, quisnam sit tuus Dominus, quem tu orationis initio de illo seminatore verba fecisse dicebas.

CAP. VII. — Rursus igitur sermonem assumens Barlaam, dixit: Si quisnam Dominus meus sit intelligere cupis, Dominus Jesus Christus est, unigenitus, inquam, ille Dei Filius, ille beatus et solus potens, ille Rex regum et Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, ac lucem habitat inaccessibleem, qui cum Patre et Spiritu sancto glorificatur (*I Tim. vi*). Neque enim ex eorum numero sum qui multos hos et petulantes deos colunt, atque hæc animæ expertia et surda simulacra venerantur; verum unum Deum agnosco et confiteor, qui in tribus personis, hoc est Patre et Filio et Spiritu sancto, atque una natura et essentia, in una gloria et regno minime diviso glorificatur. Hic igitur in tribus personis unus Deus, principii ac finis expertus (*Naz., orat. 2, de Pasch.*), sempiternus, increatus, immutabilis, corpore vacans, invisibilis, circumscriptione carens, animi comprehensionem fugiens, solus bonus ac justus est, qui omnia, tam quæ oculis cernuntur quam quæ oculorum obtutum fugiunt, ex nihilo in ortum produxit.

Primum scilicet invisibilium ac celestium virtutum innumerabilem quamdam multitudinem a materia et corpore secretam, hoc est administratos diviniæ majestatis spiritus; deinde autem mundum hunc in aspectum cadentem, hoc est cælum, ac terram, et mare; quem etiam lætissima luce coornavit, cælum nempe sole ac luna et sideribus, terram autem omnis generis **255** stirpibus ac variis animalibus, mare denique numerosissimis piscium generibus. Hæc omnia ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt (*Psal. cxlviii*). Post autem hominem suismet manibus effingit, sumpto nimirum a terra ad corporis compositionem luto, anima autem rationis et intelligentiæ participare per suam insufflationem ipsi tributa, quæ quidem ad Dei imaginem et similitudinem effecta esse scripta est (*Gen. i*): ad imaginem videlicet, propter vim intelligendi atque

arbitrii libertatem; ad similitudinem autem, propter A virtutis ipsius, quoad ejus fieri potest, imitationem. Hunc porro hominem, arbitrii libertate atque immortalitate donatum, eorum quæ in terra sunt regem constituit; atque ex ipso feminam, quæ ipsi auxilio esset, ipsi similem effecit.

Constitutoque in Eden ad Orientem paradiso, voluptatis omnis atque oblectamenti pleno, hominem, quem effinxerat, in ipso collocavit; sic quidem, ut divina bonitas omnia ligna quæ illie erant sine ullo impedimento eum percipere juberet; unius autem duntaxat degustatione ipsi interdiceret (quod quidem lignum scientiæ boni et mali appellatum est), his verbis uteus: Quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini. Enimvero unus ex prædictis angelicis copiis, qui uni agmini præerat, cum naturalis B vitii ne minimum quidem vestigium a creatore accepisset, verum boni causa procreatus fuisset, libera mentis inductione a bono in malum deflexit, atque insolentia elatus, adversus Dominum ac Deum rebellare voluit. Ac propterea ex ordine suo ac dignitate expulsus est, atque pro beata illa gloria et angelico nomine, diaboli ac Satanæ nomen consecutus est. Deus enim ipsum, et cœlesti gloria indignum, præcipitem e cœlo exturbavit. Cum eo porro simul avulsa et ejecta est ingens angelorum qui ipsi suberant multitudo: qui quidem mentis inductione mali effecti, ac boni loco principis sui defectionem secuti, dæmonum nomen, ut impostores ac circumscriptores, acceperunt.

Diabolus igitur, abjurato prorsus bono, malaque C natura assumpta, invidiam adversus hominem concepit (*Sap. 11*), propterea quod seipsum e tanta gloria ejectum, illum autem ad tantum honorem subvectum perspiceret: eumque e beata illa vivendi ratione dejicere moliebatur. Quare serpentem imposturæ suæ officinam nactus, per eum feminam convenit. Cumque eam spe divinitatis adduxisset, ut interdictum lignum degustaret, per eam postea etiam Adamum (nam hoc primo homini nomen fuit) in fraudem impulit. Porro autem, ut primus homo contra divinum imperium interdictam plantam degustavit, a summo parente atque architecto e deliciarum paradiso exterminatur, atque beatæ illius et ab exitio immunis vitæ loco in hanc (heu!) miseram vitam incidit, ac postremo morte multatur. Atque D hinc vires nactus diabolus, et victoria elatus, aucto hominum genere, omne improbitatis genus ipsis in animum injecit. Ex quo factum est ut Deus ingentem peccati impetum coercere ac reprimere volens, terræ diluvium induxerit, atque omnem animam viventem exstinxerit (*Gen. vii*). Cum autem unum duntaxat in illa ætate justum virum invenisset, hunc cum uxore ac liberis in arca quadam servatum, solum in terra constituit. Posteaquam autem rursus homines numero augeri cœperunt, Dei oblivione capti sunt, atque ad graviolem impietatem proruperunt, ut qui diversis peccatis in servitutum se addixerint, atque in varia errorum genera distraxerint.

Alii enim casu ac fortuito omnia ferri, providentiæque expertia esse censuerunt; tanquam scilicet nullus Dominus sit qui ea regat ac moderetur. Alii fatum invexerunt, natalitiisque sideribus omnia commiserunt. Alii multos deos malos, ac multis vitiosis affectionibus laborantes coluerunt, quo videlicet suarum affectionum et gravium flagitiorum defensores et patronos eos haberent. Quorum etiam formas pictura exprimentes, surdas statuas ac sensu carentia simulacra in altum erexerunt, eaque in templis inclusa coluerunt et adorarunt, servientes nimirum creaturæ potius quam Creatori. Quidam enim solem et lunam ac sidera, quæ Deus ad lucem terreno huic mundo afferendam posuit, coluerunt: quæ quidem anima et sensu carent, ac Creatoris providentia illuminantur et conservantur, non autem quidquam per se virium habent. Alii autem ignem et aquam ac reliqua terræ elementa, quibus nec anima nec sensus inest. Neque eos qui anima et ratione præditi sunt ejusmodi rebus cultum adhibere puduit. Alii feris, et reptilibus, et pecudibus, et quadrupedibus animantibus venerationem tribuerunt: hinc scilicet sese rationis magis expertes ostendentes quam ea ipsa quæ colebant. Alii turpium quorumdam et abjectorum hominum formas depinxerunt, eosque deos appellarunt, partim masculos, partim feminas: quos etiam ipsimet adulteros, et homicidas, et iracundos, et invidos, et furiosos, et parricidas, et fraticidas, et fures, 256 et raptores, et claudos, et debiles, et veneficos, et insanos esse tradiderunt, atque horum nonnullos mortem obiisse, nonnullos fulmine percussos fuisse, nonnullos hominibus serviisse, atque exsules exstitisse, nonnullos vulnera accepisse, ac lamenta edidisse, atque ob improba et fœda flagitia in animalia sese immutasse. Quo fiebat ut homines ab ipsis diis occasionem sumentes, omni impunitatis genere sese contaminarent. Ac tunc horrenda quidem caligo genus nostrum tenebat; neque erat qui intelligeret, nec qui Deum requireret (*Psal. xiii*).

Ea autem ætate Abraham solus inventus est qui animæ sensum firmum ac valentem haberet, atque ex rerum conditarum prospectu conditorem agnosceret. Nam cum cœlum, ac terram, et mare, solem item et lunam ac reliqua considerasset, hujusmodi ornatum concinnitatis plenum admiratus est. Cumque mundum, et ea quæ in ipso sunt, conspexisset, non casu ac fortuito ea exstitisse atque conservari existimavit. Nec rursus terræ elementis, aut inanimis simulacris ornatus hujuscemodi causam ascripsit; sed Deum verum per hæc agnovit, atque universi effectorem et conservatorem esse intellexit. Deus autem ejus probitatem animi atque candorem, rectumque judicium comprobans, seipsum ei patefecit (non quidem ut natura est, neque enim fieri potest ut creata natura Deum cernat, verum per dispensatorias quasdam Dei visiones, quemadmodum ipse novit), pleniorumque sui cognitionem in ipsius animo inserens, gloria eum affecit, sibi que famulum ascivit. Qui quidem per successionem his qui ab

ipso promanarum transmissa pietate, eos veri Dei A cognitione instruxit. Eamque ob causam Bonus semem ipsius in infinitam multitudinem excrescere voluit, populamque sibi peculiarem appellavit (*Gen. xv; I Pet. ii*); eosque Ægyptiæ gentis, ac tyranni Pharaonis servitute pressos, editis horrendis atque admirandis signis et prodigiis per Moysen et Aaronem, viros sanctos ac prophetiæ dono præditos, eduxit (*Exodi xv*). Quorum etiam opera Ægyptios, pro eo atque ipsorum improbitas merebatur, excruciauit; et Israelitas (sic enim populus ille, qui ab Abrahamo ortum duxit, vocabatur) siccis pedibus per Rubrum mare, scissis videlicet aquis, atque tum a dextra tum a sinistra muri instar effectis, trajecit. Cum autem Pharo et Ægyptii a tergo eos sequerentur, reversæ aquæ eos prorsus deleverunt. Ac postea, cum per maxima miracula divinosque prospectus, quadraginta annorum spatio populum in deserto deduceret, ac cœlesti pane eum aleret, legem (quæ futurorum typus atque adumbratio erat) lapideis tabulis divinitus inscriptam dedit, eamque Moysi in monte tribuit (*Exodi xxxi*). Quæ quidem ab omnibus simulacris et flagitiosis actionibus abducebat, solumque verum Deum venerari docebat. Sic igitur per ingentia miracula ipsos in bonam quandam terram induxit, quæ olim patriarchæ illi Abrahamo se ipsius semini daturum receperat. Ac longum esset commemorare quot quamque magna et admiranda et illustria atque eximia beneficia, quæ numerum omnem excedunt, in eos contulerit. Quibus omnibus id agebatur, ut ab omni nefario cultu et flagitio genus humanum abstraheret, atque in veterem statum revocaret. Nihil secius tamen adhuc natura nostra erroris libertati serviebat, ac per diaboli tyrannidem mors in homines regnum obtinebat, omnesque divina sententia condemnatos in infernum trans mittebat.

Cum igitur in ejusmodi calamitatem ac miseriam venissemus, minime nos despexit is a quo effecti atque in ortum producti fueraus; neque manuum suarum opus funditus perire sivit. Verum benigna Dei ac Patris voluntate unigenitus Filius, et Dei Verbum, qui est in sinu Patris; ille, inquam, ejusdem cum Patre ac Spiritu sancto substantiæ, ille ævo omni antiquior, ille principii expers, qui in principio erat, et apud Deum ac Patrem erat, et Deus erat, ad servos suos indulgenter se demittit; et quidem ita, ut hæc demissio nec verbis declarari, nec mente comprehendi possit. Nam cum Deus perfectus esset, perfectus homo ex Spiritu sancto et sancta Maria virgine Dei genitricæ efficitur, non ex viri semine aut voluntate aut concubitu (*Joan. i*), in labis omnis experte Virginis utero conceptus, sed ex Spiritu sancto, quemadmodum ante conceptionem archangelorum unus missus est, qui novam illam et admirandam conceptionem Virgini nuntiaret. Etenim Dei Filius ex Spiritu sancto sine semine conceptus est: compactaque sibi in Virginis utero carne animæ animæ rationis ac mentis particeps, prodit

in una persona, et duabus naturis, perfectus Deus, et homo perfectus; matris virginitatem etiam post partum ab omni labe conservans. Atque iisdem omnino quibus nos, excepto peccato, passionibus obnoxius effectus (*Heb. iv*), infirmitates nostras suscepit, ac morbos nostros portavit (*Isa. lxi*). Quoniam enim per peccatum mors in mundum introierat (*Rom. v*), necesse erat ut qui redemptionis munere perfunctorus erat, ab omni peccato purus esset, peccatique morti minime obnoxius.

Triginta porro annis cum hominibus versatus, in Jordanis undis a Joanne viro sancto, ac prophetarum omnium præstantissimo, baptizatus est. Eoque baptizato vox ejusmodi de cœlo a Deo Patre delata est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (*Lucæ iii*): atque Spiritus sanctus columbæ specie in ipsum descendit. Ac deinceps magna et admiranda signa efficere cœpit, mortuos videlicet ad vitam revocans, cæcis lucem afferens, dæmones in fugam vertens, surdos et claudos curans, leprosos purgans, atque inveteratam naturam nostram undique renovans, operibusque erudiens, ac virtutis viam edocens, atque a corruptione abstrahens, et ad sempiternam vitam iter monstrans. Unde etiam duodecim discipulos elegit (*Math. xix*), quos apostolos nominavit, ipsisque negotium dedit ut cœlestem vitam rationem prædicarent, quam ut in terra ostenderet, ac nos humiles et terrenos per incarnationem suam cœlestes efficeret, venerat.

At vero admirandæ ipsius ac Deltati consentaneæ vitæ atque infinitorum miraculorum invidia et furore commoti Judæorum pontifices ac principes, apud quos scilicet commorabatur, et ad quorum utilitatem admiranda hujusmodi signa et prodigia perpetraret, beneficiorum omnium immemores, eum morte multarunt, uno nimirum ex ipsius discipulis ad ipsum prodendum arrepto, comprehensumque ipsum genibus dederunt, ipsum, inquam, qui omnium vita erat, ac sponte hæc suscipiebat. Hac enim de causa venit, ut nostra causa omnia perpetueretur, quo videlicet nos a vitiosis affectionibus in libertatem vindicaret. Cum autem multa in eum suppliciorum genera exercuissent, eum ad extremum cruce condemnarunt. Atque omnia in carnis, quam ex nobis assumpserat, natura pertulit: divina interim ipsius natura ab omni perpeessione libera manente. Nam cum duplici natura præditus esset, hoc est divina, et eamquam a nobis assumpserat, humana quidem natura perpeessa est, divinitas autem perpeessione immunis et immortalis erat. Cruci igitur in carne affixus est innocens Dominus noster Jesus Christus. Peccatum enim non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus (*Isa. lxi; Rom. v*); proindeque morti obnoxius non erat. Quandoquidem, ut jam dixi, mors per peccatum in mundum introivit. Verum nostra causa carne mortem oppetiit, ut nos a mortis tyrannide redimeret. Descendit ad inferos, hisque contritis, eas quæ ab ore condito ille inclusæ tenebantur, animas liberavit. In sepulcro conditus, tertia die resurrexit, cum

scilicet mortem superasset, victoriamque nobis adversus eam donasset, atque immortalitatis largitor immortalitatem carni conciliasset, discipulis visus est, ipsisque popum impertivit (*Jos. xx; Act. 2*), ac per eos universa mortalium generi.

Post quadraginta autem dies in caelos ascendit, atque in Patris dextra sedet, rursumque venturus est judicare vivos et mortuos, ac reddere unicuique juxta opera sua (*Psal. lxi*). Post gloriosam autem suam in caelos ascensionem, sanctissimum Spiritum ad sanctos suos discipulos in ignis specie misit; cujus instinctu peregrinis linguis loqui cœperant, quemadmodum ipse dabat eloqui illis. Hinc igitur per ipsius gratiam in omnes gentes dispersi sunt, atque orthodoxam fidem prædicaverunt, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et docentes servare omnia Salvatoris præcepta (*Math. xxviii*). Ad hunc igitur modum gentes a recta via aberrantes illustrarunt, ac superstitiosum idolorum errorem de medio sustulerunt. Quamvis autem hostis, cladem suam indignissime ferens, nunc quoque bellum adversus pios excitet, stultis videlicet ac stolidis persuadens ut idolorum cultum adhuc retineant, imbecilla tamen ipsius vis effecta est, atque ipsius fræces per Christi potentiam in finem defecerunt. En tibi Dominum meum ac Deum et salutis auctorem paucis verbis declaravi; plenius autem eum cognoscas, si ipsius gratiam in anima tua acciperis, divinoque beneficio tibi contigerit ut ipsius servus sis.

CAP. VIII. — Hæc verba ut regis filius audivit, ipsius animus lumine perstrictus est, ac præ lætitia e solio sup exurgens, Barlaamque complectens, dixit: Fortasse, nisi me conjectura fallit, vir præstantissima, hic est inestimabilis ille lapis quem non abs re occultum tenes, nec cui libet promissum ostendis, verum iis demum qui sanis ac firmis animi sensibus præditi sunt. Ecce enim ut hæc verba auribus excepi, suavissima lux pectus meam subijt, et grave illud mœroris velamen, quod jam pridem animo meo undique incumbabat, statim sublatum est. Si igitur recte conjicio, fac, quæso, sciam. Si autem aliquid his quæ abs te commemorata sunt præstantius nosti, ne cuncteris id mihi rursus aperire.

Rursum igitur respondit Barlaam: Ita sane, mi domine ac rex, hoc est illud magnum mysterium, quod absconditum 258 est a sæculis et generationibus, in extremis autem temporibus hominum generi patefactum (*Coloss. 1*). Cujus declarationem olim per Spiritus divini gratiam multi prophetae ac justi viri prædixerunt, multifariam multisque modis edocui (*Hebr. xi*), atque alta voce annuntiantes. Cumque salutem omnino futuram prospicerent, ejusque cernendæ cupiditate tenerentur, non tamen eam perspexerunt; verum ultima hæc generatio divino beneficio salutis auctorem suscepit. Quamobrem qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit (*Mar. xvi*).

Dixit autem Josaphat: Omnia ea quæ abs te dicta

sunt sine ulla dubitatione credo, cumque quem annuntias Deum gloria afficio. Hoc unum peto, ut sine ullo errore sancta mihi declares, quidque mihi faciendum sit exacte doceas. Atque etiam quidnam baptismus sit quem ab iis qui fide præditi sunt accipiatis, deinceps fac intelligam.

Ille autem ad eum respondit: Sanctus hujus et incontaminatæ Christianorum fidei velut radix ac certum fundamentum divini baptismi gratia est, atque omnia a nativitate contracta peccata expiet, atque ea inquinamenta quæ ex vitio confata sunt prorsus expellet. Sic enim Salvator mandavit, ut per aquam ac Spiritum regeneremur, atque ad veterem dignitatem redeamus: per orationem videlicet ac salutarem invocationem, ad aquam accedente Spiritu sancto. Baptizatur igitur juxta Salvatoris sermonem in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (*Math. xxviii*). Atque ita Spiritus gratia in ejus qui baptizatur anima immoratur, eam illustrans, ac divinam reddens, atque imaginem illam ac similitudinem Dei, ad quam condita est, ipsi instaurans. Ac deinceps, veteribus omnibus vitii operibus abjectis, novæ vitæ cum Deo pactum inimus (*Naz., orat. de sanct. Baptism.*), ac puriorem vivendi rationem auspicamur: quo nimirum etiam coheredes eorum efficiamur qui ad immortalitatem regenerati sunt, ac sempiternam salutem consecuti sunt. Citra baptismum autem fieri non potest ut quisquam bonam spem consequatur, quamlibet etiam pios omnes pietate antecelluerit. Sic enim Deus Verbum, qui, ut generi nostro salutem afferret, humanitatem suscepit, dixit: Amen dico vobis, nisi quis regeneratus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum (*Jos. iii*). Quamobrem ante omnia te rogo, ut anime fidem accipias, ac statim ardentissimo quodam desiderio ad baptismum accedas, nec ullam omnino mœram adhibeas. Periculosa siquidem est dilatio, propterea quod præstiturus morti dies incertus est. Josaphat autem ad ipsum dixit: Et quoniam bona illa spes est, cujus fieri posse negasti ut quisquam citra baptismum compos fiat? Quidnam etiam illud est, quod caelorum regnum appellas? Undenam item Dei humanitate induti verba audivisti? Quinam rursus est incertus morti præstitutus dies, de quo ingenis sollicitudo pectus meum subiens, ueroribus ac doloribus carnes meas conficit, atque adeo ipsum osium robur exest? Denique utram morientes in nihilum dilabimur, an contra post præsentem peregrinationem alia vita superest: hæc et his consentanea ex te scire avebam.

Barlaam hujusmodi responsum his verbis dedit: Bona ea spes, de qua locutus sum, regni caelestis est. Ea autem est ejusmodi, ut nulla omnino humana lingua explicari possit. Ait enim Scriptura: Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascenderunt, præparavit Deus diligentibus se (*Isa. lxiv; I Cor. ii*). Cum autem abjecta hac crassa carne, beatitudinem illam divino beneficio consecuti fuerimus, tum ille, cujus beneficio spes

nostra nos minime sefellerit, nos docebit, efficietque ut bonorum illorum gloriam, omnem mentis captum superantem, lucem illam quæ nulla oratione exprimi potest, vitam illam quæ morte non interruptitur, ac denique illam cum angelis vitæ consuetudinem cognoscamus. Nam si hoc divinitus consequamur, ut cum Deo, quantum humanæ naturæ fas est, consuetudinem habeamus, omnia ea quæ nunc nobis ignota sunt ab eo sciemus. Hoc enim, Scripturis divinitus inspiratis edoctus, omnium maxime cælorum regnum esse duco, nempe ad sanctæ, et quæ vitæ initium dedit, Trinitatis contemplationem accedere, atque incomparabili ipsius lumine purius illustrari, ac revelata facie (*II Cor. III*) ipsius gloriam omnem verborum facultatem superantem contueri. Nec vero mirandum est, gloriam illam ac lucem et arcana bona nullis verbis declarari posse; neque enim ampla et eximia essent, si nos terreni et mortales, ac gravem hanc et affectionibus obnoxiam carnem gestantes, ea tum cognitione percipere, tum verbis exprimere possemus. Quæ cum explorata tibi sint, ea fide sola citra ullam dubitationem accipe, atque ab omni fictione abhorre; illudque stude, ut per bona opera immortalem illam gloriam arripias. Qua cum tibi potiri contigerit perfectius hæc cognosces.

259 Quod autem ex me quæsisivisti, quonam modo nos incarnati Dei verba audierimus, hoc habeto, nos per sacrosancta Evangelia ea quæ ad theandricam, hoc est Dei cum homine conjuncti, dispensationem pertinent, didicisse. Nam ita sanctus ille liber appellatur, ut qui immortalitatem et statum a corruptione alienum, et sempiternam vitam, et peccatorum remissionem, et cælorum regnum, nobis qui mortales interituum obnoxii ac terreni sumus, fauste annuntiet. Quem quidem scripserunt qui spectatores ac ministri Verbi fuerunt. De quibus superius dixi, quod Salvator noster Christus discipulos et apostolos elegerit. Qui quidem nobis post gloriosam Dei in cælos ascensionem, ipsius in terra vitæ rationem, et doctrinam ac miracula, quantum ab hominibus præstari poterat, litterarum monumentis mandarunt. Sic etenim in extrema libri sui parte eximius ille inter divinos evangelistas dixit: Sunt et alia multa, quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum eos qui scribendi sunt capere posse libros (*Joan. XXI*).

In hoc igitur divino Evangelio, tum incarnationis, tum declarationis, tum miraculorum, tum præceptorum ipsius historia, Dei spiritu exarata continetur. Ac deinde supplicii illius ab omni labe remoti, quod Dominus nostra causa subiit, sanctæque triduo post resurrectionis, atque in cælos ascensionis, ac denique illustris ac metuendi ipsius secundi adventus mentio habetur. Rursum enim Dei Filius cum gloria, omni sermone præstantiori atque ingenti celestis militiæ multitudine in terram venturus est, ut de mortalium genere sententiam ferat, atque unicuique pro eo ac gessit, rependat

(*Lucæ XXI*). Etenim cum Deus hominem ab initio efflaxisset (quem admodum etiam jam tibi exposui) insufflavit in eum spiraculum vitæ (*Gen. II*), quæ quidem anima rationis atque intelligentiæ particeps appellatur. Quoniam autem morte damnati sumus, omnibus nobis mori necesse est; nec fieri potest ut hic calix hominem ullum prætereat. Nihil autem est aliud mors quam animi a corpore disjunctio. Ac quidem illud corpus, quod e terra effectum est, posteaquam ab animo sejunctum est, in terram, ex qua sumptum fuerat, revertitur, ac corruptum dissolvitur (*Gen. III; Eccli. III*). Anima autem immortalis cum sit, eo proficiscitur quo summus ille effector imperat, vel, ut rectius loquar, quemadmodum ipsa sibi, cum adhuc in carne versaretur, hospitium præparavit. Ut enim quisque vitæ munere hic functus fuerit, illic recepturus est.

Denique confectis longis temporum curriculis, Deus noster cum metuenda et sermonis facultatem superante gloria ad iudicium de orbe ferendum veniet. Cujus metu cælorum virtutes commovebuntur, atque omnis angelorum exercitus tremore correptus coram ipso astat (*Luc. XXI*): tum videlicet, cum in archangeli voce ac divina tuba mortui ad vitam redibunt, ac tremendo ipsius throno sistentur (*I Thess. IV*). Est autem resurrectio, animæ rursus cum corpore conjunctio. Quocirca hoc ipsum corpus, quod interit ac dissolvitur, ita resurget, ut deinceps interire nequeat (*I Cor. XV*). Nec vero huic rei fidem ullo modo abrogare in mentem tibi veniat. Neque enim ei qui ipsum primum e terra efflavit, posteaquam in terram ex qua sumptum est rediit, juxta Creatoris sententiam rursus ad vitam excitare impossibile est. Nam si quod Rex Deus ex nihilo in ortum produxerit, tecum reputes, istud satis magno argumento tibi futurum est. Etenim sumpta terra, quæ prius non erat, hominem procreavit (*Gen. II*). Quonam igitur modo e terra homo factus est? Quonam modo ipsa ex nihilo producta est? Quonam item fundamento nititur? Quonam denique modo ex ipsa infinita tum brutorum, tum seminum, tum stirpium genera producta sunt? Quinetiam in nostro quoque ortu velim hoc consideres. An non enim perxiguum semen in terram, hoc est in vulvam ipsum excipientem emittitur? Unde igitur hæc tanta animalis effectio?

Quamobrem ei qui omnia ex nihilo produxit, atque etiamnum producit, minime impossibile est corporea ea quæ morte extincta atque corrupta sunt, e terra ad vitam revocare, ut unusquisque consentaneam operibus suis mercedem recipiat (*II Cor. V; Psalm. LXI*). Laboris enim est, inquit ille, præsens tempus; futurum autem, mercedis. Alioqui, ubinam Dei justitia erit, nisi sit resurrectio? Siquidem multi probi viri, cum in hac vita multas calamitates ac multa supplicia tulissent, per vim tandem de medio sublatis sunt. Nonnulli contra impii ac fœdissimi homines, in deliciis ac prosperis rerum successibus præsentem vitam consumpserunt: at Deus, ut qui

animul et bonitate et justitia præstet, resurrectionis ac referendarum rationum diem constituit, ut, cum quæque anima corpus suum receperit, improbus quidem et sceleratus, qui hic omnia secunda ac læta habuerit, illic scelerum pœnas luat; probus contra eorum quæ inique gesserit, pœnis in hac vita persolutis, illic bonorum hæreditatem consequatur. Audient enim, inquit Dominus, qui in monumentis **260** sunt, vocem Filii Dei. Et exhibent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ; qui autem mala egerunt, in resurrectionem judicii (*Joan. v*). Quo scilicet tempore sedes quoque collocabuntur, atque Antiquus dierum (*Dan. vii*), rerumque omnium parens et architectus præsidebit. Ac libri aperiuntur, in quibus omnium nostrum actiones, sermones, cogitationes inscriptæ continentur. Atque igneus fluvius rapido cursu volvetur, cunctaque quæ in abstruso delitescent, patefient. Non illic patronus, aut verborum lenocinium, aut falsa excusatio, aut opum potentia, aut dignitatum fastus, aut amplissimæ munerum largitiones rectum iudicium suppressere poterunt: verum incorruptus ille ac verus iudex ad justitiæ laudem omnia perpendet, hoc est, et actionem, et sermonem, et cogitationem. Ac proficiscentur qui virtutibus operam dederunt ad sempiternam vitam, et lucem omnem orationis vim excedentem, ut cum angelis oblectentur, atque arcanis bonis fruantur, sanctæque Trinitati pure astent; qui autem turpibus flagitiis sese devinxerint, atque omnes impii et peccatores ad sempiternum cruciatum, qui quidem gehenna dicitur, et exteriores tenebræ, et insomnis vermis, et stridor dentium, aliaque innumera tormenta.

Quorum omnium nullum æque grave et acerbum est, atque a Deo abalienari, et a dulcissima ipsius facie abjici, gloriaque illa quæ nullis verbis exponi potest orbari, atque inspectante universo orbe traduci, et ignominia quæ nunquam finem habitura sit notari. Posteaquam enim horrenda illa sententia edita fuerit, omnia deinceps immutabilia, et conversionis omnis expertia manebunt: sic videlicet, ut nec vita læta justis finem habitura, nec afflictio et pœna peccatoribus terminum acceptura sit. Neque enim sublimior post eum alter iudex est, nec per sequentia opera purgatio, nec præstitutus emendationis terminus, nec alia ulla iis qui in cruciatu versabuntur ars et ratio, quippe cum supplicium uia cum ipsis in sempiternum duret.

Quæ cum ita sint, quales tandem nos in sanctis conversationibus ac piis actionibus esse oportet, ut digni habeamur venturas minas effugere, atque a dextris Filii Dei stare (*II Pet. iii*)? Nam hæc iustorum statio est, quemadmodum contra miserrima ad sinistram pars peccatoribus assignata est. Post autem Dominus justos Patris sui benedictos vocans (*Math. xxv*), in perpetuum regnum introducet; peccatores autem cum ira et execratione a suavi et tranquilla facie sua abjectos (quo nihil gravius et

acerbius excogitari potest) ad sempiternam pœnam ablegabit.

CAP. IX.—Josaphat autem his ad eum verbis usus est: Magnas quasdam et admirandas res, magnoque metu ac tremore dignas mihi, o homo, narras, si quidem hæc ita se habent, atque postquam factis concesserimus, et in cinerem ac pulverem dissoluti fuerimus, resurrectio et regeneratio futura est, rerumque in vita gestarum examen ac merces. Verum quo argumento hæc probas? et quonam ei rei quæ nondum oculis perspecta est auditæ atque intellectæ usque adeo firmam et indubitam fidem adhibuistis? Nam quæ jam gesta ac re ipsa declarata sunt, etiamsi ipsi minime videritis, at ab iis qui ea viderunt, ac memoriæ prodiderunt, audivistis. Quonam autem modo de rebus futuris tam magna et prætumida prædicantes, certam de iis fidem nacti estis?

Respondit Barlaam: Ex iis quæ jam contigerunt, de futuris etiam certam fidem nactus sum. Nam qui hæc prædicarunt, nec ulla in re a vero aberrarunt, verum per signa et prodigia, variasque virtutes sermonibus suis robur conciliarunt, iidem etiam de futuris nos admonuerunt. Quemadmodum igitur hic nihil præposterum ac fictum docuerunt, verum omnia ea quæ ab ipsis dicta et facta sunt, sole clarius effulserunt, eodem quoque modo illic vere omnia tradiderunt. Quæ quidem etiam ipse Dominus noster ac herus Jesus Christus, tum sermone, tum opere confirmavit. Amen enim, inquit, dico vobis, quia venit hora, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent (*Joan. xii*). Ac rursus: Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii (*Lucæ xx*). Ac rursus ait: De mortuorum autem resurrectione non legistis quod dictum est vobis a Deo, dicente: Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob? Deus porro mortuorum Deus non est, sed viventium. Ut enim colliguntur zizania, et comburuntur, sic erit in consummatione sæculi hujus (*Math. xxiiv*). Mittet Filius Dei angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem. Et mittent eos in caminum ignis: illic erit fletus et stridor dentium. Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum

Hæc dicens addidit: Qui habet aures audiendi, audiat (*Luc. ii*). His igitur pluribusque aliis **261** verbis Dominus corporum resurrectionem declaravit. Reipsa autem sermonibus suis fidem astruxit, cum mortuos ad vitam revocavit, ac sub terrestris vitæ suæ catastrophæ Lazarum quendam amicam suum, qui jam quatruiduo mortuus erat, ac fœtebat, e monumento vocavit, eumque qui animam efflaverat, vivum exhibuit (*Joan. xi*). Quin ipse quoque Dominus perfectam, nec jam morti subjectam resurrectionem auspicalus est: quippe qui morte in carne degustata, triduo post ad vitam rediit, ac mortuorum primogenitus effectus est (*I Cor. xvi*). Quauquam enim alli

quoque a morte ad vitam excitati sunt, morte tamen rursus functi sunt, nec futuræ veræ resurrectionis imaginem exhibere potuerunt. Solus autem ipse resurrectionis illius auctor ac princeps exstitit, ut qui immortalis resurrectione ad vitam redierit. Hæc illi etiam qui ab initio spectatores ac ministri verbi fuerunt, prædicarunt. Ait enim beatus Paulus, qui non ab hominibus, sed e cælo vocatus est (*Gal. 1*) : Notum vobis facio, fratres, Evangelium quod annuntiavi vobis. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi, quod Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, et quod sepultus est, et quod resurrexit, secundum Scripturas (*Rom. 10*). Si autem Christus prædicatur quod resurrexit a mortuis, quomodo dicunt quidam, quod resurrectio mortuorum non est? Nam si mortui non resurgunt, ne Christus quidem resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est fides vestra. Adhuc estis in peccatis vestris. Si in hac tantum vita sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium. Quoniam quidem per hominem mors, per hominem autem resurrectio mortuorum. Ut enim in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes vivificabuntur (*I Cor. xv*). Et paucis interjectis : Oportet enim, inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Destruetur autem prorsus ac delebitur mortis potentia, ut quæ jam vim suam non exerat, verum deinceps hominibus immortalitas atque incorruptibilitas sempiterna concedatur. Erit igitur, erit, inquam, sine ulla dubitatione mortuorum resurrectio, idque certissime credimus. Quinetiam rerum in vita gestarum, examen ac præmia et pœnas fore perspectum habemus, in metuendo videlicet adventus Christi die (*I Pet. 2*), in quo cæli igne solventur et elementa ardore contabescent, ut theologi cujusdam verbis utar. Novos autem cælos, ac novam terram secundum ipsius promissionem expectamus, Nam quod illic operum præmia et pœnæ sint, nihilque omnino bonorum vel malorum negligatur, verum et actionum, et verborum, et cogitationum merces recondita sit, ex his Christi verbis constat : Quicumque potum dederit uni ex minis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam (*Matth. x*). Ac rursus ex his : Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis. Et statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris. Tunc dicet Rex his qui a dextris erunt : Venite, benedicti Patris mei, possidete regnum vobis paratum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare ; sitiivi, et dedistis mihi bibere ; hospes eram, et collegistis me ; nudus, et cooperuistis me ; infirmus, et

visitastis me ; in carcere eram, et venistis ad me (*Matth. xxv*). Cur his verbis utitur, nisi quia beneficia, quæ a nobis in egentes conferuntur, sibi asciscit? Et alio loco ait : Omnis quicumque confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui est in cælis (*Lucæ xii*).

En per hæc omnia, ac plura alia, firma et certa esse bonorum operum præmia declaravit. Quemadmodum etiam contra improbarum actionum pœnas illic reconditas esse denunciavit, per admirandâs scilicet et eximias parabolas quas ille sapientiæ fons prorsus sapienter exposuit. Etenim divitem quendam inducit (*Lucæ xvi*), purpura et bysso indutum, ac quotidie splendide epulantem; tenacem autem atque a misericordia remotum, adeo ut pauperem quendam, Lazarum nomine, ad fores suas jacentem despiceret, ac ne ipsas quidem measæ suæ micæ ei impertiret. Utroque igitur extremo vitæ die functo, pauper quidem ille atque ulcerosus in Abraham sinum delatus est (qua nempe vocabulo proborum virorum sedem declaravit), dives contra acerbissimo flammæ supplicio in inferno addictus est. Ad quem etiam Abraham his verbis utebatur : Recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem ipse consolatur, tu vero cruciari.

262 Rursus alio loco cælorum regnum homini regi simile esse ait qui filio suo nuptias fecit (*Matth. xxii*). Per nuptias porro futura lætitia et claritas indicatur. Etenim ad humiles ac terrenis affectibus imbutos homines verba faciens, ab iis rebus quæ ipsis usitate ac familiares erant, parabolas ducebat : non quod nuptias et mensas in ævo illo esse ostenderet, sed ad eorum crassitiam sese demittens, his vocabulis utebatur, ut futura ipsis perspicua faceret. Omnes itaque, inquit, rex ille sublîmi præconio ad nuptias invitavit, atque ut bonis illis ad satietatem usque fruerentur.

Multi autem eorum qui invitati fuerant, ire neglexerunt : verum se ipsos partim in agris, partim in negotiationibus, partim in uxoribus nuper acceptis occupantes, nuptialis thalami splendore caruerunt. Illis autem sua sponte a suavissima illa lætitia exclusis, alii vocati sunt, atque impletæ sunt epulæ discumbentibus. Ingressus autem rex ut videret discumbentes, vidit illic hominem non vestitum veste nuptiali. Et dixit ei : Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris : Ligatis pedibus ac manibus ejus, tollite eum, et mittite in tenebras exteriores. Illic erit fletus et stridor dentium. Per hos porro qui nuptiis interesse recusarunt, nec ei a quo vocabantur ullo modo morem gesserunt, illi significantur qui ad Christi fidem minime accurrerunt, verum aut in idolorum cultu, aut in aliqua hæresi persistenterunt. Per eum autem qui veste nuptiis consentanea carebat, is demum intelligitur, qui fide quidem præditus fuit, cæterum spiritualementem vestem imperis flagitiis conspiciavit, meritoque proinde a nuptialis thalami lætitia submotus est.

Quin aliam quoque hujusmodi parabolam eodem

portinentem attulit, propositis nimirum decem quibusdam virginibus, quarum quinque prudentes erant, et quinque fatuæ (*Matth. xxv*). Quæ quidem fatuæ, acceptis lampadibus suis, non sumpserunt oleum secum, prudentes autem sumpserunt. Hoc autem loco per oleum probarum actionum possessionem significavit.

Media autem nocte, inquit, clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. Porro per median noctem diei illius incertitudinem indicavit. Tunc surrexerunt omnes virginibus illæ; et quæ paratæ erant, exierunt obviam sponso, et intraverunt eum ad nuptias, et clausa est janua. Quæ autem imparatæ erant (quas etiam ideirco non abs re stultas appellavit), cum lampades suas exstingui perspicerent, ad oleum emendum sese contulerunt. Posteaque, clausis jam foribus, accedentes, clamabant, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. Ipse autem respondens, dixit eis: Amen dico vobis, nescio vos. Ex his omnibus perspicue constat, improbi actionibus, atque adeo sermonibus, ipsisque etiam cogitationibus, nam esse mercedem constitutam.

Dixit enim Salvator: Dico vobis, quod omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii (*Matth. xii*). Ac rursum: Vesiri vero et capilli capitis omnes numerati sunt (*Matth. x*). Quo scilicet loco per capillos minutissimas etiam considerationes animique cogitationes significavit. Consentanea autem his quoque beatus Paulus tradit: Vivus est, inquit, sermo Dei, et efficax, ac penetrabilior omni gladio accipiti, et pertinens usque ad divisionem animæ et corporis, spiritus quoque et compagum ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis. Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, omnia autem nuda et aperta sunt in oculis ejus, ad quem nobis est sermo (*Hebr. iv*)

Hæc etiam prophetæ longis ab hinc temporibus, Spiritus sancti gratia illustrati, apertissime nuntiaverunt. Ait enim Isaias: Ego opera illorum novi, et reddam eis. Ecce venio ut congregem omnes gentes et linguas; et venient, et videbunt gloriam meam; et erit cælum novum, et terra nova, quæ ego faciam manere coram me. Et veniet omnis caro, et adorabit me in conspectu meo, dicit Dominus; et exhibent, et videbunt cadavera hominum, qui prævaricati sunt in me. Nam verbum eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur. Et erunt usque ad satietatem visionis omni carni (*Isa. lxvi*). Ac rursum de die illo ait: Et involvetur cælum sicut liber, omnes stellæ cadent sicut folium de vinea. Ecce enim dies Domini venit plenus furor et ira, ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos ex ea. Quoniam stellæ cæli et splendor earum non expendent lumen suum. Et obtenebrabitur sol in ortu suo, et luna non splendebit in lumine suo. Et quiescere faciam superbiam infidelium, et arrogantiam fortium humiliabo (*Isa. xlii*). Ac rursum ait: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum,

peccatum. Væ qui dicitis malum bonum, ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad ascendendam ebriitatem. Qui justificatis impium pro muneribus, et justitiam **263** justi aufertis ab eo. Qui declinatis iudicium pauperum, et diripitis substantiam egenorum, ut sit vobis orphanus in prædam. Et quid facietis in die visitationis? et ad quem confugietis in auxilium? et ubi derelinquetis gloriam vestram, ne in visitationem incidatis? Propter hoc, sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flammæ exiit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis. Abjecerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel blasphemaverunt (*Isa. v*).

Eodem accedit, quod ait alius propheta: Juxta est dies Domini magna et veloc nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis et angustiarum, dies calamitatis et miseriarum, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis, dies tubæ et clangoris super civitates munitas, et super angulos excelsos. Et tribulabo malignos, et ambulabunt cæci, quia Domino peccaverunt; et effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpus eorum sicut stercore. Sed et argentum eorum, et aurum eorum non poterit liberare eos in die furoris Domini. In igne zeli ejus devorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram (*Soph. i*). Insuper etiam David rex et propheta ad hunc modum clamat: Deus manifesto veniet, Deus noster, et non silebit. Ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida. Advocabit cælum desursum, et terram discernere populum suum (*Psal. xlii*). Ac rursum: Exsurge, Deus, inquit, et iudica terram, quoniam cogitatio hominis confutabitur tibi (*Psal. lxxvii*). Ac rursum: Tu redde unicuique juxta opera sua. Complura autem etiam alia hujusmodi, tum Psalmista, tum omnes prophetae divino Spiritu edocti, de futuro iudicio ac mercede prædicarunt. Quorum sermones Salvator quoque certissime confirmans, nos mortuorum resurrectionem, rerumque in vita gestarum mercedem, atque immortalam futuri sæculi vitam credere docuit.

CAP. X. → Josaphat autem ingenti ob hæc verba animi compunctione plenus, lacrymis perfundeatur, atque his ad senem verbis usus est: Omnia mihi perspicue declarasti, ac horrendam hanc et admirandam narrationem luculenta oratione complexus es. His itaque nobis propositis, quid tandem faciendum est, ut ea supplicia quæ sceleratis hominibus parata sunt effugiamus, ac justorum gaudium consequamur?

Respondit Barlaam: Litteris sacris proditum est (*Act. ii*), quod cum Petrus, qui apostolorum princeps vocatus est, plebem doctrina instrueret, corde compuncti sunt, quemadmodum scilicet tu quoque hodierno die. Cumque dixissent: Quid faciemus? Petrus ad eos dixit: Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti. Vobis enim est pro-

missio, et filiis vestris, et omnibus qui longe sunt, A quoqueunquē advocaverit Dominus Deus noster. En igitur ipse misericordiæ suæ divitias in te effudit, teque qui animo ac voluntate procul ab eo dissitus eras, et alienis, non dicam diis, sed pestiferis dæmonibus, et surdis ac sensus expertibus statuis cultum adhibebas, accivit. Quocirca ante omnia ad eum qui te vocavit accede, a quo veram tam eorum quæ oculis cernuntur, quam quæ ab oculorum sensu remota sunt, cognitionem consequeris. Quod si posteaquam vocatus es accedere recusas, aut moras neclis, justo Dei iudicio exhæres eris, ac repudiaberis, quia ipse repudiasti. Ad hunc enim modum ipse quoque apostolus Petrus ad quemdam discipulum dixit: * Ego autem credo quod et obedivisti vocationi, et adhuc sincerius obediens, crucem tolles, Deumque ac Do-

minum te vocantem sequeris, qui te a morte ad vitam, et a tenebris ad lucem invitat. Nam profecto Dei ignoratio, animæ caligo ac mors est; et simulacra colere ad naturæ exitium, amentiam omnem excedit.

Quos quidem homines cuiam rei similes esse dicam? et quam imagine eorum stoliditatem tibi ob oculos ponam? Sed tamen exemplum quoddam tibi proponam, quod mihi a viro quodam summa sapientia prædito commemoratum est. Aiebat enim, simulacrorum cultores aucupi similes esse, qui cum lusciniæ, perexiguam aviculam, cepisset, gladiumque arripisset ut eam jugularet ac comederet, ea, concessa sibi articulata voce, ad aucupem dixit: Quidnam, o homo, ex mea nece ad te utilitatis rediturum est? neque enim per me ventrem tuum explere poteris. At si me vinculis liberaveris, tria præcepta tibi tradam: quibus si parueris, magnis per omnem vitam commodis afficeris. Ille autem ex ipsius sermone admiratione commotus, sese facturum recepit, ut si novum aliquid ab ea audiret, statim eam libertate donaret, ac missam faceret. Conversa itaque lusciniæ, homini ait: Nunquam rem quam consequi nequeas aggredere. Nunquam rei præteritæ te pœniteat. Rei incredibili nunquam fidem adhibe. Hæc tria mandata serva, 264 et præclare tecum ægetur. Ille autem horum verborum sagacitatem ac prudentiam admiratus, eam vinculis solutam in aerem emisit. Lusciniæ itaque periculum facere cupiens an ille verborum eorum quæ audierat vim intellexisset, atque aliquam ex ipsis utilitatem percepisset, per aerem volitans, ad eum dixit: Proh! quam nihil est in te consilii, o homo! qualem thesaurum hodie amisisti! Est siquidem in meis visceribus unio, struthionis ovum magnitudine excedens. Quæ ut ille audivit, mœrore conturbatus est, eumque pœnituit quod lusciniæ ex ipsius manibus effugisset. Atque eam rursus arripere tentans, dixit: Veni, quæso, in ædes meas; atque ubi præclare et humaniter a me accepta fueris, honorifice te dimittam. Lusciniæ autem ipsi dixit: Nunc plane te stolidum ac vecordem esse scio. Nam posteaquam ea quæ ad te dicta sunt prompto animo

excepisti, ac libenter audiisti, nihil ex eis emormenti consecutus es. Admonui enim te, ne ob rem præteritam pœnitentiæ ducereris; et ecce mœrore conturbatus es, propterea quod e manibus tuis fuga me subduxerim, pœnitentiæ videlicet ob rem præteritam affectus. Præcepi tibi ne ea quæ assequi non posses aggredere, et tamen arripere me conaris, cum iter meum assequi nequeas. Ad hæc id quodque tibi edixi, ne incredibili sermoni fidem arrogares, et tamen in visceribus meis unionem staturæ meæ modum excedentem inesse credidisti; neque tantulum tibi prudentiæ fuit, ut intelligeres me totam ad ovi struthionis magnitudinem minime accedere. Quonam itaque pacto tantum unionem corpusculum istud caperet?

B Ad hunc igitur modum illi quoque in summa stultitia versantur, qui in simulacris confidunt. Nam ea manibus suis effecerunt, et opera digitorum suorum adorant, dicentes: Hi opifices nostri sunt. Qui fit igitur ut eos quos effecerunt et condiderunt, opifices suos esse censeant? Quin etiam cum ea magno studio custodiant, ne a furibus subripiantur, tamen salutis suæ custodes nuncupant. Atqui, quæ hæc stultitia est, illud non intelligere fieri non posse, ut qui sibi ipsis opem ferre ac se tueri nequeunt, alios tueri ac servare possint? Ac præterea opes suas effundunt, dum statuas et simulacra dæmonibus excitant, easque honorum datores esse nugantur, ab iis ea sibi dari quæ nec ipsi unquam habuerunt, nec unquam habituri sunt. Eoque nomine scriptum est: Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis (Psal. cxiii). Qui quidem aurifice mercede conducto simulacrum manu effecerunt, ac prono corpore ipsum adorant. Humeris illud tollunt ac profisciscuntur; si autem ipsum uspiam collocarint, illic manet, nec moveri potest. Et quantumlibet quis ipsi clamaverit, non exaudiet, nec ex calamitatibus eum eripiet. Quamobrem confundantur qui in sculptilibus confidunt: et qui dicunt iis quæ conflata sunt: Vos dii nostri estis. Immolaverunt enim dæmoniis, et non Deo, diis quos ignorabant. Novi recentisque venerunt, quos non coluerunt patres eorum. Generatio enim perversa est, nec jam fides ipsis inest (Deut. xxxii).

Ex hac igitur perversa et incredula generatione Dominus te vocat, his verbis utens: Exi de medio eorum, ac separare, et immundum noli tangere, verum a generatione hac perversa te eripe (Num. xvi). Surge et ambula, quia non habes hic requiem (Mich. ii). Etenim multiplex deorum, qui a vobis coluntur, principatus præposterus est, et cum dissidio conjunctus, atque ejusmodi, qui nullo modo consistere queat. Apud nos autem non sunt dii multi, nec homini multi, verum unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in ipsum; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum (I Cor. viii), qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ, et omnium sæculorum, quoniam in ipso creata

^a Hæc ex libro quodam apocrypho sumpta videntur.

sunt omnia, tam quæ in cœlis quam quæ in terra, **A** tam visibilia quam invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates (*Coloss. 1*). Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est (*Joan. 1*); et unus Spiritus sanctus, in quo omnia, qui Dominus est, et vivificat, qui Deus est, et divinitatem affert, Spiritus bonus, Spiritus rectus, Spiritus paraclitus, Spiritus adoptionis filiorum. Horum unusquisque Deus est, si separatim consideretur: ut Pater, sic Filius; ut Filius, sic Spiritus sanctus. Unus autem Deus in tribus personis, una natura, unum regnum, una potentia, una gloria, una substantia: quæ personarum ratione dividitur, sed Deitatis respectu una est. Unus enim est Pater, cui proprium est genitum non esse. Unus item unigenitus Filius, cui proprium est genitum esse. **B** Unus denique Spiritus sanctus, cui proprium est processisse. Sic enim nos ex lumine, hoc est ex Patre, lumen, id est Filium, in lumine (*Psal. xxxv*), hoc est Spiritu sancto, cernentes, in tribus personis unam divinitatem laude ac gloria afficimus. Atque ipse verus ac solus Deus est, qui in Trinitate agnoscitur; quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso omnia sunt (*Rom. xi*).

Hujus beneficio et gratia ipse quoque, cum de tuo statu certior factus esset, missus sum, **265** ut ea te docerem quæ didici, atque ab ineunte ætate usque ad hanc canitiem servavi. Quocirca si credideris, et baptizatus fueris, salvus eris; si autem non credideris, condemnaberis (*Marc. xvi*). Nam ea quæ hodierno die cernis, et quibus gloriaris, hoc est, gloria, et **C** deliciæ, et opes, et omnis hujusce vitæ impostura, jam jamque præteribunt, teque invitum etiam ac repugnantem hinc ejicient.

Ac corpus quidem perexiguo sepulcro includetur, solum relictum, atque omni amicorum et cognatorum cœtu destitutum. Facessent autem mundi jucunditates, atque ingens quædam insuavitas ac fetida corruptio præsentis pulchritudinis et fragrantiae loco tibi undique affundetur. Anima vero tua inferno ad dicta, in inferiores terræ partes usque ad postremam resurrectionem conjicietur. Quo scilicet tempore anima recepto corpore suo a Domini facie projicietur, ac gehennæ, cujus flamma sempiterna est, mancipabitur. Hæc tibi, atque etiam longe his graviora contingent, si in infidelitate perstiteris.

Si autem ei qui te ad salutem invitat, prompto animo parueris, atque ad eum cupido et læto animo accurrens, ipsius lumine signatus fueris (*Psal. iv*), eunque ita sequaris, ut a tergo minime respectes, atque, omnibus rebus abjectis et contemptis, ipsi soli adhæreas, quantam inde fiduciam ac lætitiâ consequeris, audi: Si sederis, securus eris; si dormieris, jucunde conquiesces: nec timebis terrorem supervenientem, nec impiorum dæmonum impetus (*Prov. iii*), verum confidenter ut leo incedes (*Prov. xxviii*), ac cum lætitiâ et sempiterna exultatione vives. Etenim super caput tuum exultatio et laus et lætitiâ te comprehendet. Effugiet dolor, et mœror,

et gemitus. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orietur. Et anteibit faciem tuam justitia tua, et gloria Domini colliget te. Tunc invocabis, et Dominus exaudiet: clamabis, et dicet: Ecce adsum (*Isa. lviii*). Ego enim sum, qui deleo iniquitates tuas, et non memorabor. Tu vero memor esto, et judicemur. Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris (*Isa. xliiii*). Si fuerint peccata tua ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. Et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Os enim Domini locutum est (*Isa. 1*).

CAP. XI. — Ait ad eum Josaphat: Hæc tua verba præclara et admiranda sunt; eaque credidi, et credo, omnemque idolorum cultum ex animo odi ac detestor. Etenim prius etiam quam ad me accederes, oblique quodammodo ac dubitanter erga ea afficiebatur animus meus. Nunc autem posteaquam eorum vanitatem, hominumque qui ea colunt stultitiam ex te intellexi, perfecto odio ea insector, ac Deo vero me in servitutem addicere gestio, modo me ipse, hominem indignum, ob iniquitates meas minime submoveat, verum pro sua, ut doces, benignitate mihi omnia condonet, meque servum sibi asciscere dignetur. Jam itaque baptisma suscipere paratus sum, atque omnia quæ præscripseris servare. Quidnam autem mihi post baptismum faciendum est? Satisne est ad salutem credere ac baptizari? an etiam alia quædam adjungere necesse est?

Dixit autem ad eum Barlaam: Audi quid tibi post baptismum faciendum sit: nempe ut ab omni peccato, et ab omni vitiosa affectione abstineas, atque orthodoxæ fidei fundamento virtutum studium superstruas. Quoniam fides sine operibus mortua est (*Jac. 1*), quemadmodum etiam opera remota fide. Ait enim Apostolus (*Gal. v*): Spiritu ambulate, et desideria carnis ne perficiatis. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt adulterium, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, homicidia, avaritia, maledictiones, amor voluptatum, ebrietates, comessiones, et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. Fructus autem Spiritus est, charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, **D** sanctificatio animæ et corporis, cordis afflictio et contritio, eleemosyna, injuriarum oblitio, humanitas, vigilia, sincera de omnibus præcedentibus peccatis pœnitentia, compunctionis lacrymæ, luctus tum pro suis, tum pro aliorum peccatis, aliaque ejusdem generis: quæ quidem tanquam gradus et scalæ inter se coherentes, atque aliæ ab aliis suffultæ, animum in cælum subvehunt. En hæc sunt quæ post baptismum amplecti jubemur, atque ab aliis quæ cum his pugnant abstinere.

Quod si post acceptam veritatis cognitionem priora mortua opera rursus arripiamus, ac canis instar ad nostrum vomitum revertamur (*II Pet. ii*), illud nobis usu veniet, quod a Domino dictum est

(*Lucæ xi*): Cum enim, inquit, exiverit inmundus **A** spiritus ab homine (per baptismi scilicet gratiam) ambulat per loca iniquosa, querens requiem, et non invenit. Permolescens autem ferens se diutius tecti ac laris expertem esse, **266** ait: Revertar in domum meam unde exivi. Et veniens invenit eam scopis mundatam et ornata, cæterum inanem ac vacantem, ut quæ gratiæ cultum atque operationem minime susceperit, nec se ipsam virtutum opibus cumulavit. Tunc vadit, et assumit secum septem alios spiritus nequiores se, et ingressus habitat illic. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Siquidem baptismus priorum quidem omnium peccatorum syngraphas aqua obruit, ac prorsus delet et oblitescit, atque in posterum firmissimus nobis murus est ac turris, et forte telum ad prælium cum hoste conserendum. Non tamen arbitrii libertatem tollit, neque peccata ea quæ post baptismum contrahuntur remittit, nec secundam in piscinam immersionem continet. Unum enim baptismum confitemur; ac proinde summa diligentia cavere debemus ne in novas sorde incidamus, verum Domini mandata capessamus. Nam cum ipse apostolis dixisset: Ite et docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, non hic constituit, verum adjecit, Docentes eo servare omnia quæcunque præcepi vobis (*Marc. xvi*).

Mandavit porro ut spiritu pauperes simus (*Math. v*) (tales enim beatos, cælestique regno dignos esse pronuntiat). Deinde ut in præsentis ævo lugeamus monet, quo videlicet in futuro consolatione afficiamur. Mox ut mites simus, ac justitiæ fame et siti teneamur. Tum ut misericordes et liberales, atque ad commiserationem propensi simus. Cordis item puritate præditi, atque ab omni inquinamento carnis et spiritus abstinentes. Pacifici etiam tum erga alios, tum ipsi cum animis nostris; nimirum id quod deterius est præstantiori subjicientes, atque intestinum ac perpetuum bellum recto judicio comprimentes. Postremo, ut omnem persecutionem et afflictionem et probrum justitiæ causa pro ipsius nomine nobis illatam sustineamus, quo sempiternum gaudium in præclara illa donorum distributione consequamur. Quin etiam cum adhuc in mundo versaretur, ad hunc modum suos hortabatur: Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est (*Math. v*).

Etenim Moysis quidem lex antiquitus Israelitis data dicebat: Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dices. Christus autem ait: Omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Qui autem dixerit, Fatue: reus erit gehennæ ignis. Ac rursus: Si offers munus tuum ad altare, et illi e recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque illic munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo. Et quicumque viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo (spureitiam nimirum animæ, ac libidinis assensum), adulterium vo-

ans). Ad hæc, cum lex perjurium prohibeat, Christus jurare omnino vetat, nec quidquam aliud permittit, quam, Est, est; Non, non. Oculum pro oculo, et dentem pro dente, illic; his autem: Quicumque percusserit te in dexteram maxillam, præbe ei et alteram. Et qui tecum vult iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et palliæ. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit a te, da ei. Et voluntatem a te mutuari ne avertas.

Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persecutoribus et calumniatoribus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est, qui solem suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (*Luc. vi*). Nolite iudicare, ut non judicemini. Dimittite, et dimittetur vobis. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi argo et tinea demolitur, et fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi et cor tuum. Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini; scit enim Pater vester cælestis quoniam his omnibus indigetis. Quare qui animam et corpus dedit, prorsus etiam cibum et indumentum dabit; ille, inquam, qui cæli aves nutrit, et agri litia tanta polchritudine ornat. Quærite autem primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Nolite solliciti esse de crastino, nam crastinus dies sibi ipsi sollicitus erit (*Math. vi*).

Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, eadem et vos facite illis (*Luc. xviii*). Intrate per angustam portam, quia lata est porta, et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, et multi sunt qui intrant per eam. Quoniam angusta est porta, et stricta via, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam (*Math. vii*; *Luc. xiii*). Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est (*Math. vii*). Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui diligit filium aut filiam plus quam me, non est me dignus. Et qui non **D 267** accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus (*Matt. x*). En hæc omnia, et his similia, Salvator apostolis mandavit, ut fide præditos docerent. Atque hæc omnia nobis observanda sunt, si quidem nobis cordi sit perfectionem adipisci, et justitiæ coronas ab omni corruptione alienas consequi, quas reddet Dominus in die illa justus iudex omnibus his qui ipsius adventum dilexerint (*I Tim. iv*).

Dixit autem ad eum Josaphat: Ergo cum tam perfecta doctrina purissimam vitam desideret, dic, quæso, si mihi ab uno vel duobus mandatis aberrare contigerit, an propterea toto scopo aberrabo, spesque mea omnis inanis futura est?

Respondit Barlaam: Non est quod ita existimes;

nam Deus Verbum, qui salutis nostræ causa humanitatem induit, ingentem naturæ nostræ imbecillitatem et ærumnam exploratam habens, ne in hac quidem parte nos incurabili morbo laborare permisit; verum, ut sapientissimus medicus, lubricæ nostræ ac peccandi cupidæ voluntati pœnitentiæ medicamentum admiscuit, eam videlicet ad peccatorum remissionem prædicans. Posteaquam enim veritatis agnitionem suscepimus, ac per aquam et Spiritum sanctificati, atque ab omni peccato et spurcitie sine ullo labore purgati sumus, si nobis in aliqua peccata labi contigerit, non quidem superest jam altera per baptismum regeneratio (*Hebr. vi*), quæ in piscinæ aqua per Spiritum comparatur, ac perfecte nos instaurat (hoc enim beneficium semel duntaxat conceditur), verum per asperam pœnitentiam, et calentes lacrymas, et labores ac sudores, propter viscera misericordiæ Dei nostri, purgationem ac peccatorum remissionem consequimur. Etenim per Domini gratiam lacrymarum fons baptismus appellatur, tametsi alioqui labore ac tempore opus habeat. Ac complures e multis peccatis eripuit, quoniam nullum peccatum est quod Dei benignitatem vincat, si quidem prius respuerimus, ac delictorum maculas lacrymis eluamus, ne alioqui mors antevertens, nos scelerum maculis inquinatos hinc ejiciat. Non enim est in inferno pœnitentia nec confessio (*Psal. vi*). Quoad vitam usura fruimur, dummodo orthodoxæ fidei fundamentum firmum maneat, etiamsi trabium aliquid aut recti labelactetur, quod per peccata corruptum est, pœnitentiæ adjuvamento sarcire ac renovare licet. Neque enim miserationum Dei multitudo numerari potest, nec misericordiæ ipsius magnitudo in mensuram cadit (*Psal. cxlii*). Peccata contra, quæcunque tandem illa fuerint, mensuræ ac numero subjiciuntur. Quo fit ut ea, cum in mensuram ac numerum cadant, immensam Dei misericordiam atque innumerabiles miserationes vincere nequeant.

Ac proinde ob peccatorum multitudinem animum despondere minime jubemur, sed Dei bonitatem agnoscere, ac peccata nostra condemnare, quorum remissio propter Christi benignitatem proposita est, qui pro sceleribus nostris sanguinem suum effudit. Porro cum ex multis Scripturæ locis pœnitentiæ vim addiscamus, tum potissimum ex Domini nostri Jesu Christi actionibus ac parabolis. Ex tunc enim, ait, cepit Jesus docere, et dicere: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum (*Math. iii*). Quia etiam in parabola filium quemdam inducit, (*Luc. xv*), qui cum acceptis paternis opibus in longinquam regionem profectus fuisset, easque in omni luxu atque intemperantiæ genere consumpsisset, postea, regione illa fame laborante abiit, et adhæsit unicivium regionis illius. Quietiam illum in agrum, ut porcorum, hoc est asperissimum et execrandum peccatum, pasceret, misit. Cum itaque multis calamitatibus affectus fuisset, atque in tantam miseriam venisset, ut ne porcorum quidem siliquis ipsi ventrem suum implere liceret, tandem aliquando hanc usque

A deo gravem ignominiam agnoscens, vitamque suam lugens, dicebat: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem fame pereo. Surgam, et ibo ad patrem meum, et dicam ei: Pater, peccavi in cœlum et coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenariis tuis. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater suus, et misericordia motus est, ac accurrens cecidit super collum ejus, et osculatus est eum, atque in pristini honoris locum restituit, et ob ipsius inventionem lætissimum festum celebravit, occiso vitulo saginato. En hanc parabolam de iis qui a peccatis resiliunt, atque ad pœnitentiam accurrunt, nobis commemoravit. Quinetiam bonum quemdam pastorem rursus inducit (*Luc. xv*), qui cum centum oves haberet, atque unam amisisset, relictis nonaginta novem, ad conquirendam eam quæ aberrabat profectus est, donec eam invenisset, atque humeris sublatam, cum iis quæ minime aberraverunt conjunxisset. Qui etiam hoc nomine amicos ac vicinos ad convivium ob eam inventam celebrandum invitavit. Ita, inquit Salvator, gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.

268 Atque adeo discipulorum princeps Petrus, illa inquam fidei petra, ipso salutiferæ passionis tempore certo quodam consilio aliquantisper a Deo desertus (nempe ut humanæ imbecillitatis vilitatem ac miseriam perspectam haberet), eo peccati prolapsus est, ut Dominum abjuraret (*Luc. xxi*). Post autem confestim, inquit, verborum Domini recordatus, foras exivit, et flevit amare, ac per calentes illas lacrymas acceptum detrimentum sarcivit, victoriamque in alteram partem inflexit. Nam cum rei militaris peritus esset, etiamsi cecidit; non tamen animo fractus est, nec salutis suæ spem abiecit; verum resiliens, acerbissimas ex oppresso pectore lacrymas profudit, ac statim ut eas hostis conspexit, non secus atque vehementissimæ cujusdam flammæ ardore ambustis oculis, pedem retulit, procul fugiens, atque horrendum in modum ejulans. Contra autem ille principem rursum locum tenuit; quemadmodum totius orbis magister institutus fuerat, ita etiam pœnitentiæ exemplar effectus. Post resurrectionem autem, cum Christus tertio ad eum dixisset, Petre, amas me? triplicem abjuratorem correxit, respondens scilicet, Etiam, Domine, tu scis quia amo te.

Ex his igitur omnibus, aliisque quamplurimis, atque adeo numerum omnem superantibus exemplis, lacrymarum ac pœnitentiæ vim intelligimus. Tantum opera detur, ut ipsa, quemadmodum rationi consentaneum est, fiat, hoc est ex affectu peccatum execrante, ipsumque odio insectante, atque condemnante, ac lacrymas emittente, quemadmodum ait propheta David: Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo (*Psal. vi*). Ac tum peccatorum purgatio per Christi cruorem in misericordiæ ipsius magnitu-

dine ac miserationum multitudine continget. Ipsius enim hæc verba sunt : Si fuerint peccata ve-tra sicut coccinum, quasi nix dealbabitur; si autem ut vermiculus, quasi lana alba erunt.

Operæ pretium est itaque ut posteaquam veritatis cognitionem accepimus, atque regenerationem et filiorum adoptionem consecuti sumus, divinaque mysteria percepimus, omni studio ac diligentia provideamus, ne corruamus. Neque enim cadere atletam decet, quandoquidem multi, cum cecidissent, sese erigere minime potuerunt. Etenim alii, cum janus vitiosis affectionibus aperuissent, atque arctissimo nexu ipsis hæsisissent, non jam ad pœnitentiam sese convertere potuerunt. Alii autem morte prius abrepti quam contractas vitiorum sordes per pœnitentiam abstersissent, condemnati sunt. Propterea periculosum est in vitium, quodcumque tandem illud sit, labi. Cæterum, si labi contigerit, statim emendum est ut resiliamus, rursumque ad præclarum certamen obeundum stemus. Et quoties cadere contigerit, toties etiam statim usque ad extremum vitæ diem curandum est, ut resurgamus, atque in procinctu stemus. Convertimini enim ad me, et ego convertar ad vos, ait Dominus (*Zachar. 1*).

CAP. XII. — Ad hæc autem Josaphat dixit : Quanam igitur ratione seipsum quispiam post baptismum ab omni peccati labe purum servabit? Nam etsi peccantibus, ut ipse ais, pœnitentia patet, tamen labore et fatigatione, ac fletu et luctu opus est : quæ quidem ejusmodi mihi esse videntur, ut non ea multi facile consequi possint. Quocirca viam potius nancisci cuperem, qua sincere atque exacte Dei præcepta servarem, nec ab iis deflecterem, nec post priorum peccatorum veniam impetratam, suavissimum illum Dominum ac Deum ad iracundiam provocarem.

Respondit autem Barlaam : Recte hæc dixisti, domine mi ac rex, atque hoc mihi pergratum est ; verum arduum est, ne dicam impossibile, ut quispiam in igne versetur, nec tamen fumo offundatur. Eodem item modo arduum est ac perquam difficile ut qui hujusce vitæ negotiis tanquam vinculis quibusdam astrictus tenetur, ejusque curis ac tumultibus distinctetur, atque in opibus ac deliciis vivit, sine ulla inflexione mandatorum Dei viam peragret, purumque seipsum atque incolumem ab iis servet. Ait enim Dominus (*Matth. vi*) : Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odio habebit, et alterum diliget ; aut uni adhærebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonæ. Quin etiam charus ipsius discipulus Joannes evangelista et Theologus in epistola sua ait : Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Quoniam omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit et concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum (*1 Joan. ii*).

Hæc igitur cum divini ac divinitus inspirati patres nostri animadvertissent, atque illud apostoli audissent,

A quod per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum (*Act. xiv*), in id omni animi contentione incubuerunt, ut post baptismum, immaculatum ac labis omnium expers incorruptionis indumentum conservarent. Ac proinde quidam eorum alterum etiam baptismum insuper assumpserunt, hoc est, eum qui in 269 sanguinis profusione, ac martyrio situs est. Baptismus enim hic quoque appellatus est, et quidem præstantissimus, ac summa veneratione dignus, neque enim posterioribus peccati sordibus inquinatur. Quem etiam Dominus meus accipiens, baptismum merito nuncupavit. Deinde ipsius imitatores effecti, primum quidem ipsius spectatores, et discipuli, atque apostoli, deinceps autem universus sanctorum martyrum chorus, idolorum cultoribus, regibus ac tyrannis seipsos pro Christi nomine objicientes, omnia suppliciorum genera sustinuerunt, feris videlicet objecti, atque igne cremati, et gladiis obruncati. Cumque præclaram confessionem elidissent, et cursum consummassent, ac fidem servassent, justitiæ palmam consecuti sunt, angelorum contubernales, et Christi cohæredes effecti. Quorum virtus usque adeo emicuit, ut in omnem terram eorum sonus exierit, et in fines orbis terræ fulgor eorum (*Psal. xviii*), quæ recte cum virtute gesserunt, rutilarit. Horum non verum duntaxat et opera, sed ipse quoque cruor et ossa, omni sanctitate plena sunt. Dæmones namque per vim in fugam vertunt; atque iis qui cum fide accedunt, incurabiles alioqui morbi profligant. Quin vestes quoque ipsæ et si quid aliud ad pretiosa eorum corpora propius accessit, omnibus venerationi sunt.

De quibus longa oratione mihi opus esset, si præclara eorum facinora sigillatim exponere vellem. Posteaquam autem crudeles illi ac belluini tyranni misere, ut eorum improbitas merebatur, perierunt, persecutioque finem accepit, ac pii imperatores totius orbis imperio potiti sunt, succedentes alii, ac zelum illum divinamque cupiditatem sibi imitandam proponentes, eodemque timore sauciam animam habentes, illud optime secum considerabant atque spectabant, ut ab omni spurcitie puram animam ac corpus Deo exhiberent : sic nimirum se comparantes, ut omnes vitiosarum affectionum actiones amputarent, seipsosque ab omni carnis et spiritus inquinamento repurgarent. Quoniam autem hoc non alia ratione, quam per mandatorum Christi observationem, a se præstari posse intelligebant, mandatorum porro observationem ac virtutum cultum in mediis mundi tumultibus ægre consequi se posse perspiciebant, novum quoddam atque ab aliis diversum vitæ genus sibiipsis instituerunt, ac juxta divinam vocem, relictis omnibus rebus, hoc est parentibus, liberis, amicis, cognatis, opibus, deliciis, cunctisque mundi commodis contemptis, in solitudines, tanquam exules quidam, sese contulerunt, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus (*Hebr. xi*) : in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terræ, ac seipsos ab omnibus terrenis jucun-

ditatibus et voluptatibus procul removentes, atque adeo panis etiam et vestimentorum gravi penuria laborantes.

Quod ut facerent, duplex eos causa impellebat: altera, ut vitiosarum affectionum materias minime cernentes, earum cupiditates radicibus ex animis suis evellerent, earumque memoriam oblitterarent, ac divina ac celestium rerum amorem et desiderium in seipsis insererent; altera, ut per afflictionem corpus conficerent, animoque ac voluntate martyres effecti, ea gloria, quam ii qui martyrio perfuncti sunt, obtinent, minime carerent; verum cum ipsi quoque, quantum in se esset, Christi passionem expressissent, ipsius quoque regni participes essent. Ad hunc igitur modum optima consideratione adhibita, monasticam ac solitariam vitam consecrati sunt.

Atque alii quidem sub dio durante, solis aestu, atque asperis frigidibus ac pluvii, et ventorum turbidibus afflictabantur. Alii constructis tuguriis, aut in speluncis et antris sese occultantes, vitam agebant. Sicque virtutem colentes, omnem carnalem consolationem et quietem ad extremum usque repudiarent, crudis oleribus et herbis, aut pomis, aut etiam sicco ac durissimo pane vitam tolerantibus; nec suavium ciborum qualitati duntaxat nuntium remittentes, sed præ exuberanti quadam continentia magnitudinem animi sui ad ipsam quoque quantitatem extendentes. Tantulum enim duntaxat, etiam ex ipsis vilibus maximeque necessariis cibis percipiebant, quantum ad tolerandam famem satis esset. Quidam enim eorum integram hebdomadam per inediam transigentes, Dominico demum die cibum admittebant. Quidam bis tantum hebdomada quaque ipsius meminerant; alii alternis diebus sub vesperam edebant, sic ut cibum duntaxat degustarent; precibusque ac vigiliis propemodum cum angelis quoque certantes, atque auri et argenti possessione, emptio- nibusque et venditionibus prorsus valere jussis, inter homines omnino se esse obliviscebantur.

Indiæ autem et animi elationi, quæ potissimum bonorum operum comites esse solent, locus inter eos nullus erat. Neque enim is qui in vitæ monasticæ exercitationibus inferiore locum tenebat, adversus eum cujus illustrior virtus erat, livoris cogitationem in animum admittebat: nec rursus eum qui virtutibus pollebat arrogantia **270** et fastus adversus imbecilliores efferebat, atque in hanc fraudem impellebat ut proximum nihili penderet, aut de religiosa exercitatione gloriaretur, ob eaque quæ cum laude præstitisset, magnifice atque arroganter de se sentiret. Nam qui virtute alterum antecellebat, id totum non suis laboribus, sed Dei virtuti ascribens, humili mente hoc sibi persuadebat, se nihil omnino efficere, verum multo plura sibi præstanda esse, juxta illud quod ait Dominus: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutilis sumus, quæ debuimus facere fecimus (*Luc. xvii*). Ac quidam etiam hoc sibi persuadebant, se ne ea quidem ullo

modo fecisse, quæ ipsis a Deo præcepta essent, verum multo plura esse quæ sibi deessent, quam quæ jam præstitissent. Rursus is qui in religiosa exercitatione, ob corporis fortasse imbecillitatem inferior erat, seipsum nihili pendeat, ac miserum dicebat, animi scilicet ignaviæ, ac non naturæ imbecillitati defectum suum assignans. Ita alii aliis, atque omnes omnibus modestiores se præbebant. Inanis porro gloriæ affectus, aut hominibus placendi studium, quoniam tandem pacto in illis inesset, quippe qui hac de causa orbem fuga reliquerant, atque in desertis morabantur, ut virtutes suas non hominibus, sed Deo, a quo virtutum quoque præmia sperabant, demonstrarent. Illud quippe probe norant, religiosa exercitia, quæ inanis gloriæ causa obeuntur, mercede carere, ut quæ non Dei, sed humanæ laudis causa fiant. Ac proinde hujusmodi homines duplici detrimento afficiuntur, dum nimirum corpus conficiunt, nec tamen mercedem ullam ferunt. Qui autem celestis gloriæ desiderio flagrant, atque ad eam omni celeritate contendunt, terrenam omnem et humanam aspernantur.

Ex hujusmodi porro hominibus alii sic degunt, ut in secessu ac solitudine pietatis certamen obeant, et ab hominum contubernio per omne vitæ tempus sese removeant, atque ad Deum appropinquant. Alii procul inter se constructis ædiculis, Dominicis diebus ad unam et eandem ecclesiam pergunt, ac divina mysteria, hoc est incrementum puri corporis ac pretiosi sanguinis Christi sacrificium percipiunt: quæ quidem Dominus piis in peccatorum remissionem, ac tum animi tum corporis illuminationem et sanctificationem donavit. Atque divinorum oraculorum exercitatione, mirabilibusque consiliis et cohortationibus mutuo sese pascentes, et occulta hostium bella patefacientes (ne quis videlicet luctandi adhuc ignarus ab iis superetur), domum rursus singuli redeunt, virtutis mel in pectorum suorum favis studiose recondentes, suavissimumque fructum ac cœlesti mensa dignum excolentes; alii autem cœnobiacam vitam consecrantur.

Qui quidem maximo numero in unum coacti, unius præfecti atque antistitis (qui omnibus virtute præstat) imperio se ipsos subdunt: ac voluntatem suam obedientiæ mucrone prorsus truncantes, seque velut emptitia mancipia ultro reputantes, non jam sibi ipsis vivunt, sed ei cui ob Christi amorem sese submiserunt, vel ut aptius loquar, vivunt jam non sibi ipsis, vivit autem in his Christus (*Gal. ii*), quem rebus omnibus abjuratis secuti sunt. Nam in hoc demum secessu a mundo consistit, ut propter earum rerum quæ natura sublimiores sunt cupiditatem voluntarium sui ipsius odium quispiam concipiat, ac naturam abjuret. Hi igitur angelorum instar in vita versantur, psalmos videlicet et hymnos concordibus animis Domino canentes, et confessorum nomen propter obedientiæ certamina obtinentes. In quibus etiam Dominicum illud oraculum expletur: ubicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo,

illie sum .n. medio illorum (*Math. xviii*). Quibus ver-
bis non hoc duntaxat numero eos qui in ipsis no-
mine congregantur circumscripsit, verum per duos
aut tres indelinitum numerum significavit. Nam sive
pauci sive multi ob sanctum ipsius nomen in unum
convenient, eique ardenti amore cultum adhibeant,
illie eum in medio servorum suorum adesse minime
dubitamus.

Per hæc exempla, et per hujusmodi coitiones et
actiones, terreni cœlitum vitam imitati sunt, ut qui
in jejuniis, et precibus ac vigiliis, in calentibus la-
crymis et luctu ab omni animi distractione libero in
peregrinatione ac mortis memoria, in lenitate ani-
mique affectu ab iracundia remoto, in laborum si-
lentio, in paupertate atque inopia, in castitate ac pa-
dicitia, in humilitate et quiete, ac denique in perfe-
cta erga Deum et proximum caritate presentis vitæ
curriculum confecerint, angelosque moribus expres-
serint. Ob eamque causam Deus miraculis ac signis
variisque virtutibus eos exornavit, effecitque ut ad-
mirandæ eorum vitæ rationis sono, ipsi quoque orbis
terrarum fines personent. Ac si unius ipsorum, hoc
est Antonii, qui etiam monasticæ vitæ auspex ac
princeps existisse dicitur, vitam tibi sigillatim ex-
ponerem, nimirum ex una arbore fructum eorum qui
ejusdem generis ac speciei 271 sint, dulcedinem
prorsus intelligeres, quodnamque ille exercitationis
religiosæ fundamentum fecit, et quodnam fastidium
struxit, et quantas a Salvatore gratias consecutus
est. Plerique etiam alii post eum eodem certamine
perfuncti, ad eandem coronas et eadem præmia per-
venerunt.

Beati certe illi ac ter beati, ut qui Dei amore fla-
garunt, atque ob ipsius charitatem omnia pro nihilo
duxerunt. Siquidem lacrymas profuderunt, diuque
ac nocte in luctu versati sunt, ut perpetuam conso-
lationem adipiscerentur; se ipsos ultro depresso-
runt, ut illie in altum attollerentur; carnes suas fame
ac siti et vigiliis confecerunt, ut illie paradisi deli-
ciæ et exsultatio ipsos exciperent. Spiritus sancti ta-
bernaculum per cordis puritatem existiterunt, quem-
admodum scriptum est: Inhabitabo in ipsis et inam-
bulabo (*II Cor. vi*). Seipsos mundo crucifixerunt
(*Ephes. vi*), ut ad Christi dexteram starent; lumbos
suos in veritate succinxerunt, atque in promptu
semper lampades habuerunt, immortalis sponsi ad-
ventum expectantes (*Math. xxv*). Nam cum mentis
oculis prædii essent, horrendum illum diem semper
prospiciebant: atque tum futurorum bonorum, tum
futuri supplicii contemplationem ita in corpore de-
fixam gerebant, ut ab ipsa nunquam divellerentur.
Atque hic laborare studuerunt, ut sempiternæ glo-
riæ compotes essent. Perturbationum expertes, non
secus atque angeli, fuerunt; ac nunc cum illis quo-
rum vitam imitati sunt, choreas agunt. Beati illi ac
ter beati, quoniam firmis mentis oculis presentium
rerum vanitatem, atque humanæ prosperitatis incer-
titudinem et inconstantiam perspexerunt, eaque re-
iecta, sempiterna bona sibi ipsis condiderunt, ac vi-

tam eam quæ nunquam occidit, nec morte interrumpitur, arripuerunt.

Hos igitur admirandos et sanctos viros nos quoque
indigni ac despicabiles imitari studemus; verum eo-
rum vitæ cœlestis fastidium minime assequimur, sed
pro infirmitatis nostræ ac miseræ facultatis modelo
eorum vitam exprimitas. Atque ipsoꝝ habitum
gerimus, etiamsi opera non assequamur. Etenim di-
vinam hanc professionem peccatum propulsare, atque
ineorruptionis per divinum baptismum nobis concessæ
sociam et optulatricem esse perspectam habemus.
Ac beatorum illorum virorum sermonibus adducti,
caducas atque interitui obnoxias hujusce vitæ res
magnopere condemnamus, in quibus nihil firmum et
æquabile, quodque eundem semper statum retineat,
inveniri potest: verum omnia vanitas sunt et afflic-
tio spiritus (*Eccle. ii*); multas temporis puncto mu-
tationes ferens: siquidem in somniis, et umbris, ac
ventis aerem perflantibus imbecilliora sunt. Quorum
parva et brevis voluptas, imo non voluptas, sed fraus
quædam et impostura perversitatis mundi, quem nullo
modo diligere, verum potius ex animo odisse atque insec-
tari docemur (*I Joan. ii*). Ac sano odio ac detestatione
dignus est: nam quidquid amicis suis dote dat, idem
rursus animo irato eripit, atque omni bono spoliatus,
ignominiaque indutos, gravibusque sarcinis onustus
ad sempiternam calamitatem transmittit. Et quos in
sublime attollit, extremæ humilitati atque afflictioni
obnoxios quamprimum reddit, hostilemque suorum
ludibrio exponit. Hujusmodi enim sunt ipsius bene-
ficia, hujusmodi ipsius munera. Anticorum enim
suorum hostis est, omnibusque qui ipsius voluntati-
bus obsequuntur, insidias struit: horrendam videli-
cet in medium eos qui ipsi innituntur, contrabans, et
eorum qui fiduciam suam in eo collocant nervos
omnes effideas. Cum staltis foedus sancit, falsasque
pollicitationes init, hoc tantum animo, ut eos ad se
pertrahat. Illis autem sincero animo sese ad ipsam
adjungentibus, improbus ipse ac mendax esse con-
peritur, nihil eorum quæ pepigerat præstans.

Nam cum jucundis cibis eorum fauces hodie defi-
nivit, cras eisdem hostibus sese devorandos obijcit.
Hodie regem aliquem creat, et cras eundem in miseram
servitutem addicit; hodie innumeris bonis florentem
reddit, cras mendicum et mancipiorum mancipium; ho-
die insignem coronam ipsius capiti imponit, cras ipsius
faciem terræ allidit; hodie ipsius collum splendidis di-
gnitatum honoribus exornat, cras eundem ferreis cate-
nis vinetum dejicit. Ad breve tempus omnium amo-
rem ac benevolentiam ipsi conciliat; atquanto post au-
tem eidem omnium odium et execrationem conficit.
Hodie ipsam voluptate afficit, et cras eundem in-
cibus ac lamentis conficit. Quemnam autem etiam
ipsi finem imponat, audi. Incolas enim gehennæ
eos a quibus adamatus est miserandum in modum
efficit. Hæc semper ipsius mens ac sententia est, hoc
institutum. Nec eos qui præterierunt laget, nec eo-
rum qui felicitati sunt commiseratione afficitur. Illis
enim gravi detrimento mutatis, relictisque suis insec-

sis, ad hos rursus artem suam transferre nititur, A neminem videlicet, qui periculosos ipsius laqueos effugiat esse cupiens.

Quamobrem eos qui tam pestifero ac **272** crudeli domino serviunt, quique a bono ac benigno per summam dementia[m] seipsos removeantes, rebus presentibus inhiant et intabescunt, nec futura ullo modo cogitant, verum ad corporeas quidem voluptates sine ulla intermissione sese conferunt, animas autem suas fame confici, et innumeris malis conflictari sinunt, homini a furentis unicornis facie fugienti similes esse censeo, qui cum clamoris ipsius sonum atque horrendos mugitus ferre nequeat, magno impetu, ne ipsi in prædam cadat, aufugit. Dum autem celeriter currit, in ingentem quandam scrobem ruit, ac ruendo manus extendens, arborem quamdam arripit, B eamque arctissime retinet, atque gradu quodam affirmatis pedibus, pacata deinceps omnia, atque ab omni periculo aliena esse arbitratur. Respicens autem, duos mures cernit, alterum candidum, alterum atrum, arboris illius quam arripuerat radicem perpetuo corro dentes, jamque pene eam amputantes. Atque insuper, coniectis in inam scrobem oculis, horrendum draconem conspicit, aspectu ipso ignem spirantem, ac torvis oculis ipsum intuentem, horrendaque ipsi devorando inhiantem. Ac rursus in gradu illo, cui pedes ipsius inatibantur, oculorumque macie delixa, quatuor aspidum capita videt, o pariete, in quo consistebat, prominentia. Sursum autem oculos convertens, nonnihil mellis ex arboris illius ramis stillans percipit. Quocirca calamitatum earum quibus undique obsidebatur et urgebatur, omisit consideratione, nimirum quoniam parte externe quidem unicornis vehementi furore percitus cum devorare quæreret, ab inferiore autem parte acerbis draco cum deglutire vehementer expeteret, ac rursus arbor ea quam arripuerat jam jamque amputanda esset, pedes denique ipsius lubrico et infido gradui inuiterentur; horum inquam tantorum periculorum oblitus, in exigui illius mellis dulcedine percipienda seipsum occupavit.

Hæc eorum qui presentis vite ludibriis intabescunt figura est: cuius quidem explanationem protinus tibi exponam. Unicornis igitur mortis typum gerit, quæ semper mortalium genus persequitur, atque arripere contendit. Scrobs autem mundus est, qui omnis generis malis ac mortiferis laqueis scætet. Arbor ea quam compressis manibus tenemus, et quæ a duobus muribus indesinenter arroditur, cuiusque hominis vite curriculum est: quod quidem per diei ac noctis horas absumitur et conficitur, ac paulatim ad excisionem accedit. Quatuor autem aspides, humani corporis super quatuor lubrica et instabilia elementa constitutionem designant: qui cum immoderate se habent ac perturbantur, corporis compages dissolvitur. Ad hæc igneus ille ac truci-leutus draco, horrendam inferni ventrem adumbrat, qui eos suscipere gessit qui presentes voluptates futuris bonis anteposunt. Mellis vero guttula distillans,

A mundi jucunditatem et dulcedinem significat, per quam ille amicos suos ludificans, eos salutis suæ prospicere minime sinit.

CAP. XVI. — Hanc parabolam majorem in modo-dem comprobans Josaphat, dixit: Quam verus hic sermo est, ac concinnitatis omnis plenus! Quamobrem ne te, quæso, hujusmodi figuras mihi assidue demonstrare pigeat, quo certo intelligam qualis nostra vita sit, et quas res amicis suis accersat. Dixit autem senex: Similes rursus sunt illi qui voluptatum hujus vite amore capti, extramque suavitate deliniti, res fluxas et imbecilles futuris atque a jactatione alienis antiquiores stabuerunt, homini, qui tres amicos habuit, ex quibus duos quidem ingenti amicitia affectu colebat, ac vehementer amabat, adeo ut ad mortem usque pro ipsis dimicare ac pericula quævis adire minime recusaret, tertium autem admodum aspernabatur, ita ut nec honorem unquam, nec quam par erat benevolentiam ipsi præstaret, sed exiguum quandam duntaxat, eamque fictam ac simulatam amicitiam exhiberet. Venerunt autem quodam die immanes atque horrendi milites, qui eum summo cum festinatione ad regem traherent, ut decem milium talentorum, quæ debebat, rationem redderet. Ille igitur in summam angustiam reductus, aliquem quærebat, qui in metuenda illa rationum apud regem redditione opem ipsi ferret. Currens itaque ad primum, omniumque aliorum charissimum amicum, ad eum ait: Non te fugi, o amice, quem admodum tua causa vitam meam semper in discrimen adduxerim; nunc autem hodierno die, urgente necessitate, ope tua atque auxilio indigeo. Ecquid ergo te mihi auxilio forte polliceris? et quænam in te, vir charissime, spes mihi constituta est? Respondens autem ille, ait: Amicus tuus non sum, o homo, nec qui sis novi. Sunt enim mihi alii amici, quibuscum hodie oblectari me oportet, quosque in posterum pro amicis habiturus sum. Quare duo tantum cilia tibi porrigo, ut ea in via qua pergis habeas, quæ etiam ipsa nihil tibi emolumenti allatura sunt; nec est quod a me quidquam **273** expectes. Hæc ille audiens, ac de auxilio, quod ab eo expectabat, spem omnem abjiciens, ad secundum amicum se confert, ad eumque ait: Recordare, amice, quantum a me honoris et beneficiorum acceperis. Hodierno autem die in maximam calamitatem et afflictionem pro-lapsus, opitulatore aliquo opus habeo. Quidnam igitur adjumenti nunc mihi adferre queas, fac sciam. Ille autem ait: Hodie mihi per negotia tecum certamen subire minime licet. Curis enim et sollicitudinibus undique urgeor, atque in afflictione sum. Paulum tamen tecum pergam, quamvis nihil hinc commodi ad te rediturum sit; ac post statim domum reversus, negotiis meis operam dabo.

Inanibus igitur manibus homo inde reversus, atque omni ex parte auxilio destitutus, de vana spe, quam in perfidis et ingratis amicis suis collo-carat, et de inutilibus laboribus, quos pro suo erga eos amore susceperat, seipsum deplorabat. Pergit autem

etiam ad tertium amicum, quem nec ullo unquam loco habuerat, nec lætitiæ suæ socium asciverat. Atque ad eum pudibundo et in terram dejecto vultu his verbis usus est: Vix mihi ad te loquendi facultatem es concedit. Etenim illud perspectissimum habeo, me nunquam tibi benigne fecisse, nec amico erga te animo fuisse. Cæterum, quoniam gravissima calamitate oppressus in reliquis meis amicis nullam salutis spem inveni, ad te accedo, teque rogo atque obsecro, ut si exiguam aliquam opem mihi asferre queas, ne id, ingrati gratitudinis meæ memor, facere recuses. Ille autem hilari et amœno vultu ait: Sane sincerissimum amicum meum te esse profiteor, atque exiguæ illius tuæ erga me beneficiæ memor, eam tibi hodierno die cum fenore rependam. Quocirca ne metuas ac pertimescas. Nam ego ante te proficiscar, regemque tuo nomine obsecrabo, ne te hostium manibus dedat. Quare fac bono animo sis, vir amicissime, nec te mœrore excrucies. Tum ille compunctione affectus, et lacrymis perfusus, dicebat: Heu me miserum, quidnam prius deflebo ac lamentabor? Vanamne meam in immemores et ingratos falsos illos amicos benevolentiam condemnabo? an potius insanam eam ingrati gratitudinem, qua in hunc verum et sincerum amicum usus sum, insectabor?

Josaphat autem hunc sermonem non sine admiratione suscipiens, ejus explicationem requirebat. Dixit itaque Barlaam: Primus amicus, opum copia est, et divitiarum amor, ob quem homo in sexcenta pericula incidit, ac multas ærumnas perfert. Cum autem extremus vitæ dies clausus est, ex illis omnibus opibus, præter inutiles quosdam pannos, qui ad funus adhibentur, nihil omnino secum accipit. Secundus autem amicus, uxor ac liberi sunt, cæterique cognati et familiares, quorum affectione ac benevolentia constricti tenemur, ut ab his divelli vix queamus, ac præ eorum amore corpus etiam et animam nostram negligamus. Ex ipsis porro nemo in mortis hora utilitatis aliquid percipit, nisi quod ad sepulcrum usque duntaxat cadaver comitantur, ac protinus domum reversis, suis curis ac negotiis operam dant, memoriam ejus, qui quondam ipsis charus erat, non minus oblivioni, quam corpus sepulcro relinquentes. At vero tertius amicus, qui contemptui ac fastidio erat, cujusque aditum horremus et aversamur, optimorum operum chorus est, hoc est, fides, spes, charitas, misericordia, benignitas, reliquosque virtutum cœtus: qui quidem ante nos, cum e corpore excedimus, proficisci, ac nostra causa Deum precibus inflectere, atque ab hostibus nostris et horrendis exactoribus, qui de referendis rationibus acerbam nobis in aere liem movent, ac crudeliter nos arripere contendunt, liberare potest. Hic nimirum est candidus ille ac probus et gratus amicus, qui quamlibet etiam exiguum bonum nostrum opus memoria tenet, ac cum fenore nobis illud rependit.

CAP. XIV. — Rursum igitur Josaphat dixit: Utinam tibi a Domino Deo tuo omnia fausta et jucunda sint, hominum sapientissime. Siquidem optimis tuis

aptisque sermonibus animum meum exhilarasti. Quocirca vanitatis hujus mundi rursus imaginem tibi exprime, et qua ratione hanc vitam in pace ac securitate peragere queam.

Excipiens igitur sermonem Josaphat, ait: Hujus quoque quæstionis similitudinem audi. Urbem quandam magnam exstitisse accepi, in qua cives hoc in more atque instituto positam habebant, ut peregrinum quemdam et ignotum virum, ac legum et consuetudinum civitatis omnino rudem et ignarum acciperent, eumque sibi ipsis regem constituerent, penes quem per unius anni curriculum rerum omnium potestas esset, quique libere et sine ullo impedimento quidquid vellet, faceret. Post autem, dum ille omnî prorsus cura vacuus degeret, atque in luxu et deliciis sine ullo metu versaretur, perpetuumque sibi regnum fore existimaret, repente adversus eum insurgentes, regiamque ipsi vestem detrahentes, ac nudum per totam urbem tanquam in triumphum agentes, in magnam quamdam ac longe 274 remotam insulam eum relegabant, in qua nec victu nec indumentis suppetentibus, fame ac nuditate miserrime premebatur, voluptate scilicet atque animi hilaritate, quæ præter spem ipsi concessa fuerat, in mœrorem rursus præter spem omnem et expectationem commutata.

Contigit ergo ut pro antiquo civium illorum more atque instituto, vir quidam magno ingenii acumine præditus ad regnum ascisceretur. Qui statim subita ea felicitate, quæ ipsi obtigerat, haud quaquam præceps abreptus, nec eorum qui ante se regiam dignitatem obtinuerant, misereque ejecti fuerant, incuriam imitatus, animo anxio ac sollicito id agitabat, quoniam pacto rebus suis optime consuleret. Dum ergo crebra meditatione hæc secum versaret, per sapientissimum quemdam consiliarium, de civium consuetudine ac perpetui exsilii loco certior factus est, quoniam pacto sine ullo errore ipse sibi cavere deberet intellexit. Cum igitur hoc cognovisset, futurumque prope diem ut ad illam insulam ablegaretur, atque adventitium illud et alienum regnum aliis relinqueret, patefactis thesauris suis, quorum tunc promptum ac liberum usum habebat, aurique atque argenti, ac pretiosorum lapidum ingenti mole famulis quibusdam, quos fidissimos habebat, tradita, ad eam insulam ad quam abducendus erat præmisit. Vertente autem anno cives, commota seditione, nudum eum, quemadmodum superiores reges, in exilium miserunt. Ac cæteri quidem amentes, et brevis temporis reges, gravissima fame laborabant: ille contra qui opes suas præmiserat, in perpetua rerum copia vitam ducens, atque infinita voluptate fruens, perfidorum ac sceleratorum civium metu prorsus abjecto, sapientissimi consilii sui nomine beatum se prædicabat.

Hic porro per civitatem vanum hunc atque impostorem mundum intellige. Per cives autem, principatus et potestates dæmonum, ac mundi rectores tenebrarum hujus sæculi, qui nos per voluptatis molli-

tiem inescant, atque in animum nobis inducunt ut de rebus caducis et interituris, velut de immortalibus cogitemus, tanquam scilicet earum fructus nobis perpetuus ac sempiternus futurus sit. Cum igitur ad hunc modum decepti atque in fraudem impulsus sumus, nec de certis illis ac sempiternis ullum unquam consilium iniimus, nec nobis in futurum ævum quidquam recondidimus, repentinus nobis mortis interitus ingruit (*Prov. 1*). At tum demum nudos nos, atque omnibus hujus vitæ rebus spoliatos improbi illi ac sævi tenebrarum cives accipientes, ut qui tempus illis omniæ impenderimus, in terram tenebrosam et obscuram abducunt, in terram sempiternæ caliginis, ubi lux non est, nec mortalium vitam intueri licet (*Job. 1*). Per probum vero consiliarium, qui prudenti ac perquam sapienti illi regi omnia verè aperuit, ac sublata consilia tradidit, me vilem et humilem homunculum intellige, qui huc idcirco venio, ut tibi viam bonam et ab omni errore liberam comonstrem, teque ad sempiterna et nunquam finienda dona traducam, illucque omnia tua recondere suadeam, contraque te ab impostore hoc mundo abducam. Quem quidem ipse quoque aliquando misere amabam, ejusque voluptates et oblectamenta complectebam. Cæterum cum rectis mentis oculis animadvertissem, quemadmodum in his rebus universa mortalium vita conteritur, aliis nimirum accedentibus, aliis decedentibus, nec ullo omnino firma et stabili sede constituto, hoc est, nec divitiis et copiosis in opibus, nec potentibus in potentia, nec sapientibus in sapientia, nec iis quibus prospere res succedunt, in prosperitate, nec luxui deditis in luxu et cupediis, nec iis qui secure sibi vivere videntur, in mani sua et imbecillissima securitate, nec in ulla alia re ex iis quæ laudibus efferuntur. Verum hæc res torrentium aquarum in profundum mare labentium transitui similis est; eodem enim modo fluxa sunt et fragilia omnia præsentia. Hinc scilicet hæc omnia vana esse, neque quidquam utilitatis habere intellexi. Quin potius quemadmodum priora omnia oblivione obruta sunt (sive gloriam dixeris, sive regnum, sive dignitatum splendorem, sive potentia amplitude, sive tyrannorum audaciam, sive quid aliud ejusdem generis) eodem modo præsentia quoque tandem vetustas obscurabit. Quorum in numero cum ipse quoque sim, consuetæ immutationi prorsus subjicior. Ut enim iis qui ante me exstiterunt, præsentium rerum voluptatibus perpetuo frui minime concessum est, sic ne mihi quidem concedetur. Animadverti enim, quemadmodum tyrannus hic ac turbulentus mundus homines tractet, eos nimirum huc atque illuc invertens, hos scilicet ex opibus ad egestatem, illos rursus ex gravissima paupertate ad gloriam, hos e vita ducens, illos rursus eorum loco in vitam inducens: sapientes quosdam et ingeniosos viros improbos ac rejiciens, eosque qui in honore ac splendore erant, contemptos et despicabiles reddens; alios contra insipientes ac stolidos in gloria throno collocans, 275 eosque qui abjecti et obscu-

ri erant, ita evehens, ut ipsis ab omnibus honor tripuatur.

Ac cernere est, hominum genus ita comparatum esse, ut ante crudelem ipsius tyrannidem nihil omnino firmum ac stabile habeat. Quemadmodum enim columba aquilam aut accipitrem fugiens, locum subinde commutat, ac nunc quidem in hac arbore, nunc autem in illo frutice, ac deinde in rupium cavernis, ac variis spinis pedem affigens, nec tutum usquam perfugium inveniens, in perpetua jactatione atque ærumna versatur: eodem modo se habent, qui res præsentibus ad stuporem usque mirantur, quippe qui inconsiderato quodam impetu misere laborent, nec quidquam omnino firmum ac stabile habeant, nec ad quem finem perventuri sint, intelligant, nec quo tandem vana vita, cui, perquam infeliciter ac misere mala bonis præferentes, ac probitatis loco vitium consecutantes, sese subjecerunt, eos ducat; nec quisnam frigidis multorum ac miserorum laborum suorum fructus excepturus sit, hoc est, propinquusne an alienus, ac persæpe ne amicus quidem aut notus, verum inimicus et hostis.

Hæc, inquam, omnia, et quæ his consentanea sunt, cum ipse in animæ meæ foro disceptassem, totius vitæ meæ, quam in rebus vanis consumpsi, ac terrenis laboribus addictus transegi, odium me cepit. Cuius eorum amorem ex animo excussissem et eiecisssem, ea sese oculis meis obtulerunt, quæ vere bona sunt, hoc est, Dei metu præditum esse, atque ipsius voluntati obsequi. Nam hoc honorum omnium caput esse comperit habui. Hoc enim sapientia initium esse dicitur, atque adeo perfecta sapientia. Etenim mœroris experta vita est, atque ab omni offensione libera iis qui eam amplectuntur, et qui ei tanquam Domino innituntur, tuta et ab omni periculo immunis. Cum itaque animum meum ad erroris omnis expertum mandatorum Domini viam adjecisssem, nihilque in ipsis obliquum et anfractuosum, ac voraginibus et scopulis et sentibus et tribulis plenum esse certo comperissem, verum eam omnino planam et æquabilem esse; eorum quidem qui hanc ingrediuntur per clarissimas contemplationes oculos oblectantem, pedibusque pulchritudinem conciliantem, atque eos ad præparationem Evangelii pacis calcantem, me ipsum prioris imposturæ ac stolidæ fraudis nomine miserum existimavi, ac per rectam illam incedere aggressus sum: quam etiam optimo jure rebus omnibus antetuli, atque collapsam et dirutam animæ meæ domum instaurare cœpi.

Cum ergo ad hunc modum rebus meis consulerem, ac mentis lubricum corrigere studerem, sapientis cujusdam magistri vocem audivi, hæc mihi inclamans: Egedimini, inquit, omnes, quos salutis cupiditas tenet, atque a mundi vanitate vos removeat, transit enim ipsius figura (*1 Cor. vi*). Jam jamque, et ecce non erit. Irretortis oculis excedite; nec tamen inanes et vacui, verum sempiternæ vitæ viaticum ferentes. Etenim longum iter vobis ineundum est, quodque multo hujusce vitæ viatico opus habeat; atque ad

sempiternam locum, duas regiones, in quibus mansiones multæ sint (*I Cor. II*), habentem, pervenietis. Quarum alteram quidem Deus iis qui ipsius amore flagrant, ejusque mandatis obtemperant, præparavit, omnibus bonis florentem et circumfluentem.

Ad quam qui divino beneficio admittantur (*Isa. xxxv*), in sempiterna incorruptione degunt, ut qui immortalitate interitus omnis experte fruuntur, unde effugit dolor, tristitia et gemitus. Altera autem quæ tenebris et calamitate, ac dolore conferta est, diabolo et angelis ejus parata est. In quam etiam conjiciuntur, qui per flagitiosas actiones eam sibi conciliaverint, atque ab interitu aliena et sempiterna bona cum præsentibus commutarint, totosque sese ignis veterini pabulum effecerint.

Hæc ego voce audita, atque ipsius veritate intellecta, in hoc unum opus incubui, ut ad illud hospitium pervenirent quod omni dolore et mœstitia vacat, tantaque contra securitate ac tantis bonis secat: quorum cognitio nunc mihi duntaxat ex parte est, ut qui spiritualis ætatis ratione puer sim, ac velut per specula duntaxat et ænigmata res futuræ vitæ perspiciam. Cum autem venerit quod perfectum est, ac facie ad faciem cognoscam, tum demum evacuetur quod ex parte est (*I Cor. XIII*). Quo circa gratias ago Deo per Jesum Christum Dominum nostrum. Etenim lex spiritus vitæ in Christo Jesu, a peccati et mortis lege me liberavit, oculosque meos aperuit, ut carnis affectum mortem esse, spiritus autem affectum vitam et pacem, liquidoernerem (*Rom. VIII*). Quemadmodum igitur ego præsentium rerum cognita vanitate, perfecto odio eas habui, eodem modo, ut de ipsis existimes, te moneo, atque erga eas, non secus ac alienas, et quam primum diffluxuras afficiaris; atque hinc ereptis omnibus facultatibus, in immortalis ævo, ad quod tibi sine ulla mora proficisci necesse est, thesaurum qui furto compilari nequeat, et **276** opes quæ exhaustiri nullo modo possint, tibi recondas (*Luc. XII*; *Math. VI*), ut cum eo accesseris, haudquaquam penuria labores, verum opibus circumfluas, quemadmodum tibi aptissimam imaginem superius proposui.

CAP. XV. — Dixit autem Josaphat ad senem: Quamnam igitur ratione pecuniarum thesauros illic præmittere queam, ut eorum, cum hinc abcessero, fructum ab omni furto et interitu alienum nanciscar; quonamque item pacto meum in res præsentibus odium demonstrare, resque sempiternas consequi possim, aperte mihi velim explices. Ait igitur Barlaam: Divitiarum ad sempiternam regionem per pauperum manus præmittuntur. Ait enim quidam sapientissimus propheta, Daniel nomine, ad regem Babylonis: Propter hoc, rex, consilium meum tibi placeat, et peccata tua eleemosynis redime, atque injustitias tuas in miserationibus pauperum (*Daniel. IV*). Quin etiam Salvator his verbis utitur: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vobis in æterna tabernacula (*Luc. XVI*). Multaque de eleemosyna et largitione erga pauperes

in Evangelico volumine inculcat (*Math. XXV*) Ad hunc scilicet modum quam tutissime fortunas tuas omnes per egentium manus illic præmiseris. Nam quidquid in eo beneficii contuleris, Dominus sibi asciscens, magno cum sonore tibi rependet. Et eam eos qui ipsius amore præditi sunt, beneficiorum remunerationibus semper superat. Ad hunc, inquam, modum hujus sæculi, cui diu jam non sine ingenti afflictione serviasi, surreptis thesauris, ex his præclare vitium tibi in futurum comparabis, atque alieno eos eripiens, tibi ipsi prius recodes, per fluxa nempe et caduca hæc bona, ea quæ firma et stabilia sunt emens. Deinde autem, Deo tibi opem ferente, hujus mundi incertitudinem et inconstantiam perspicies: omnibusque rebus valere jussis, ad futurum te transferes, atque ea quæ prætereunt ipse præteriens, iisque rebus quæ in spe positæ ac firmæ sunt, te addicens, tenebrasque cum mortis umbra relinquens, odioque tum mundum tum mundi principem insectans, carnemque interitui obnoxiam hostem tibi esse ducens, ad lucem inaccessibilem accurres (*I Tim. VI*), cruceque humeris sublata, Christum irretortis oculis sequeris, ut etiam cum ipso glorificeris, vitæque, non jam caducæ et fallacis hæres efficiaris.

Josaphat itaque ad eum ait: Istud ipsum, nempe omnia pro nihilo putare, atque usque adeo asperum vitæ genus suscipere, quemadmodum superius dixisti, vetusne institutum est, ab apostolorum doctrina manans, an recens mentis vestræ solertia excogitatum; tanquam scilicet hoc, ut melius ac præstantius, vobis amplexandum duxeritis?

Senex autem ait: Non recens inductam legem tibi afferro (absit istud), verum antiquitus nobis traditam. Dixit enim Dominus ad divitem quemdam, qui ex ipso percontabatur quidnam sibi faciendum esset ut vitam æternam consequeretur, jactabatque se cuncta quæ in lege scripta erant servasse. Unum tibi deest, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo, et veni, ac, sublata cruce, me sequere. At ille, his auditis, mœstitia affectus est. Erat enim admodum dives. Cum igitur Jesus eum mœrore affectum vidisset, dixit: Quam difficile tibi qui pecunias habent intrabunt in regnum Dei; facilius enim est camelam per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei (*Marc. X*; *Luc. XVIII*). Hoc igitur mandato audito, sancti omnes id studuerunt, ut ab hujusmodi operum difficultate sese abstraherent, ac per largitionem erga pauperes, dispersis omnibus facultatibus, sempiternisque divitiis sibi ipsis reconditis, crucem sustulerunt, Christumque secuti sunt; sic nimirum ut quidam, velut jam a me dictum est, martyrio perfunderentur, quidam autem religiosæ vitæ exercitatione concertarent, atque, quantum ad veræ hujusce philosophiæ rationem attinet, nihilo illis inferiores essent. Quocirca illud scias velim, Regis nostri ac Dei mandatum hoc esse, per quod homines sempiternorum bonorum participes redduntur.

Cum igitur, inquit Josaphat, tam antiqua et necessaria hujusmodi philosophia sit, quid causæ est quamobrem hodierna die pauci sint qui hanc vitam imitentur?

Respondit senex: Multi quidem eam imitati sunt, et etiamnum imitantur. At multo plures concitantur, ac moras noctant. Pauci enim sunt, ut ait Dominus, qui per arctam et angustam viam incedant; qui autem per facilem et latam, quam plurimi (*Math. vii; Luc. xiii*). Nam qui semel pecuniarum cupiditate, et vitiorum quæ ex voluptatibus oriuntur, amore correpti, vanæque et iani gloriæ addicti sunt, vix ab ipsis divelli possunt, ut qui alieno domino, quique omnia, contra ac Deus, imperat, atque ipsos tanquam catenis quibusdam victos tenet, ultra seipsos manciperiat. Animus quippe, cum semel salutis suæ spem abjecerit, habenas suas averais a ratione cupiditatibus permittens, quaqua versus fertur. Ac proinde Propheta offusam **277** hujusmodi animis amantiam deplorans, caliginisque ipsos urgentis crassiliem legens, his verbis utebatur: Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendaciam? Quemadmodum etiam quidam sapientum magistrorum nostrorum, vir rerum divinarum peritissimus, eandem cura Propheta septilemam canens, ac quædam a seipso adjungens, tanquam ex alta quadam et editissima specula omnibus inclamant: Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendaciam (*Psal. xlvii*); magnum nimirum aliquid hanc vitam, et delicias, et exiguam gloriolam, et mendacem prosperitatem esse existimantes (*Naz., pra. de suis ser., et ad Julium Exipolen.*)? Quæ quidem non magis eorum sunt qui frumatur quam qui ea in spe habuerunt; nec rursus horum magis quam eorum qui ne ea quidem unquam expectarunt. et quæ nec secus ac pulvis a turbine ad alios atque alios subinde perflantur, ac vicissim jactantur, aut sumi instar defluunt, ac velut insomnium homines ludificantur, et ut umbra retineri nequeunt, ac denique ita naturâ comparata sunt, ut nec cum absunt, ea se habituros esse homines desperant, nec cum adsunt, possidentibus certa et stabilia sint.

Cum igitur ad hunc modum Salvator præcipiat, prophetæ et apostoli prædicant, ac sancti omnes viri tum re ipsa, tum sermone ad virtutis viam ab omni errore maxime immundam nos impellant, etiamsi **D** pauci hanc teneant, contra autem multi latam atque in exitium ducentem sibi deligant, non tamen propterea divinæ hujus philosophiæ institutum amovendi æstimandum est. Ut enim sol, cum illuminandi causa exoriens radios suos affluenter emittat, omnesque ad excipiendum lumen cohortetur, si quidam clavis oculis splendorem ipsius intueri noliat, non propterea reprehensionem meretur, aut a reliquis negligi debet, nec splendor ipsius gloria ob illorum stultitiam in contemptu versatur; quin potius illi quidem seipsos lumine orbantes, tanquam cæci, parietes palpant, atque in multas scrobes præcipientes ruunt, multisque spinis eorum oculi punguntur; sol contra splendorem suum retineus, eos illustrat qui ipsius

A lumen detecta facie contuentur: ad eundem quoque modum Christi lumen omnibus quidem illucet, splendoremque suum nobis affatim impertit; at vero pro sua quisque cupiditate animique alacritate ipsum percipit. Nam nec ille justitiæ sol ullum ex his qui oculorum aciem in ipsum intendere cupiant beneficio eo privat, nec rursus his vim infert qui suapte sponte tenebras eligunt; verum suæ quisque liberæ voluntati et electioni, quædiu in hac vita est, relinquitur.

Cum autem Josaphat quidam arbitrii libertas atque electio esset quæreret, respondit senex: Arbitrii libertas est animæ ratione utentis voluntas, sine ullo impedimento ad id quod vult, hoc est sive ad virtutem, sive ad vitium, incitata, atque a summo illo parente et architecto ita affecta. Rursum, Arbitrii libertas est intellectualis animæ pro suo arbitratu agitatio. Electio autem est earum rerum quæ in arbitrio nostro sitæ sunt, cum consilio conjuncta appetitio. Siquidem rem eam quæ inito consilio melior judicata est, eligentes appetimus. Consilium est investigatrix appetitio de rebus gerendis, quarum penes nos potestas est. Deliberat enim quispiam expediatne aliquid agere, necne. Deinde, quod præstantius est, judicat, ac judicium efficitur. Mox autem afficitur, atque id quod ex consilio judicatum est, amat, ac sententia dicitur. Nam si ita judicet ut tamen erga id quod judicatum est, minime afficiatur, hoc est, id minime amet, sententia haudquaquam appellatur. Tum post affectionem fit electio. Nam electio nihil aliud est quam e duabus rebus propositis alteram præ altera amplecti et eligere. Atque illud vel ex ipsa etymologia perspicuum est, electionem esse consilium cum difjudicatione conjunctum. Προαιρετόν enim est alterum præ altero electum. Nemo porro quidquam adhibito iudicio alteri præferat, nisi prius consilium inierit; nec rursus eligit, nisi prius judicavit. Nam quoniam non ea omnia quæ nobis recta et præclara esse videntur in opus perducere studemus, tum denique electio et eligendum efficitur id quod ex consilio propositum est, cum appetitionem comitem asciverit.

Ex quo concluditur, electionem esse appetitionem eam deliberatione conjunctam earum rerum quæ in nostra potestate sitæ sint. Etenim id quod ex consilio propositum est, eligentes appetimus. Quas quippe consilium actionis causa et propter actionem suscipitur. Ita consilium quidem electionem antecedit, electio autem omnem actionem. Quocirca non modo actiones, sed ea etiam quæ animo agitantur (quæ quidem electiones exhibent), tum coronas, tum pœnas accersunt. Etenim electio in his rebus quæ in arbitrio nostro sitæ sunt versans, tum peccati, tum justis operis origo est. Nam quarum rerum facultates penes nos sunt, harum etiam actiones facultatibus consentaneæ penes nos sunt. Quamobrem cum facultates virtuti consentaneæ in nostra potestate sint, in nostra quoque potestate **278** virtutes sint necesse est. Proprie enim in arbitrio nostro consistunt ea omnia quæ animam attingunt, et de quibus deliberamus.

Ad hunc igitur modum libere consultantibus hominibus, ac libera item voluntate eligentibus, quatenus quispiam eligit, hactenus quoque divinam lucem percipit, atque in philosophiæ studiis progressus facit. Varia enim electionum sunt genera. Et quemadmodum quidam aquarum fontes e terræ visceribus scaturientes, partim e superficie terræ oriuntur, partim aliquanto profundius, partim profundissime; atque harum aquarum aliæ e propinquo emanant gustuque dulces sunt, aliæ ex imo exeunt ac salsæ aut sulphurææ sunt, atque item aliæ uberrime profuunt, aliæ paulatim stillant; eodem modo in electionibus quoque cogita, alias celeres ac perquam fervidas esse, alias segnes et frigidæ, ac rursus alias ad virtutem omnino propensas, alias ad vitium omnibus viribus inclinatas. Igitur quales earum affectiones sunt, tales quoque ad agendum impetus consequuntur.

CAP. XVI. — Dixit autem ad senem Josaphat : Suntne etiam alii nonnulli, qui eadem quæ tu prædicent, an vero tu hodierno die solus es qui hæc doces, ac præsentem vitam usque adeo aversandam atque odio insectandam esse mones?

Ille autem ad hunc modum respondit : In hac vestra infelicissima regione neminem novi. Nam patris tui tyrannis innumeris mortis generibus eos mulcavit, deditque operam ne prorsus inter vos divinæ cognitionis prædicatio audiretur. Apud reliquas autem nationes hæc cantantur ac celebrantur, ab aliis quidem rectissima ratione, ab aliis autem perverse, quippe cum animarum nostrarum hostis eos a recta via transversos egerit, atque in alienas opiniones dividerit, eosque loca quædam divinæ Scripturæ aliter quam germanus sensus ferat, interpretari docuerit. Cæterum una est veritas, quæ ab illustribus apostolis et divinis patribus prædicata est, et in catholica, atque ab extremis orbis finibus ad extremos usque fines diffusæ Ecclesia sole splendidius lucet. Quam quidem ego ut tibi prædicarem ac traderem, ad te missus sum.

Dixit autem ad eum Josaphat : Nihilne horum pater meus unquam didicit?

Respondit senex : Perspicue quidem, atque ut par erat, nihil didicit. Oclusis enim sensibus, bonum de industria repudiat, atque in malum libera animi inductione propendit.

At vellem, inquit Josaphat, ille quoque hac doctrina imbueretur.

Respondit senex : Hæc apud homines sunt impossibilia; apud Deum autem nihil est quod fieri non possit (*Math. xix*). Ecquid enim scis futurumne sit ut patri tuo salutem afferas, atque admirando modo patris tui pater tandem voceris? Narratum enim mihi est regem quemdam extitisse, qui præclare admodum regiam suam dignitatem administrabat, leniterque ac placide populum qui ipsius ditioni atque imperio suberat tractabat, in hac autem una re laborabat, quod divinæ cognitionis lumine careret, atque

A idolorum cultu constrictus teneretur. Erat autem ei probus quidam consiliarius, ac tum erga Deum pietate, tum cæteris virtutibus ornatus, qui cum regis errore augetur, eumque pernolesce ferret, atque ipsum hoc nomine coarguere in animo haberet, tamen hac de causa sese reprimebat, quod vereretur, ne et sibi et sociis suis perniciem accerseret, eamque utilitatem quæ ex ipso ad alios promanabat amputaret. Occasionem autem nihilominus quærebat, qua commode ipsum ad bonum pertraheret. Dixit igitur nocte quadam ad eum rex : Ades dum, egrediamur, ac civitatem circumeamus, num forte aliquid quod in rem futurum sit perspiciamus. Cum autem illi per urbem obambulant, lucis splendorem per foramen quoddam radiantem cernunt : cui, cum

B oculos adiecissent, subterraneum quoddam et cavernosum domicilium conspicantur, in quo præsidebat vir quidam extrema inopia laborans, ac vilibus quibusdam et laceris pannis indutus. Astabat autem ipsius uxor, vinum ipsi temperans. Cumque ipse poculum manibus accepisset, illa suave quoddam carmen canens, voluptatem ipsi afferebat, saltans nimirum, ac maritum laudibus delinens. Rex igitur aliquantisper hæc perspicens, mirabatur quod cum tanta egestate premerentur, ut nec domus nec vestis ipsis suppeteret, tamen usque adeo lætam et hilarem vitam ducerent. Atque ad primarium suum consiliarium his verbis utitur : O rem miram, o amice! quod scilicet, nec mihi, nec tibi, vita nostra, quamvis alioqui tanta gloria et deliciis et voluptate undique

C collucens, usque adeo unquam placuerit, ut vilis hæc et ærumnosa vita vecordes istos oblectat et exhilarat, ut quæ, tametsi alioqui aspera et aversanda, facilis ipsis ac blanda videatur. Opportunam autem horam nactus princeps ille consiliarius, inquit : Tu vero, o rex, cujusmodi tandem horum vitam esse existimas? Omnium, inquit ille, quas unquam viderim, insuavissimam et miserissimam, execrationeque dignam et aversandam. Tunc ait ad eum

279 primarius ille consiliarius : Ad eundem ita modum mihi crede, o rex, ac multo etiam acerbior vita nostra iis esse videtur, qui sempiternam illam gloriam, ac bona illa quæ omnem mentis captum superant, contemplantur atque cognoscunt. Atque auro rutilantes aedes, ac præclara hæc indumenta, cæteræque vitæ deliciae, iis qui cælestium tabernaculorum non manu factorum, vestisque divinitus contextæ, ac diadematum corruptionis omnis expertum, quæ rerum omnium architectus ac Dominus diligentibus se præparavit, stercoribus et cæno fetidiores videntur. (*I Cor. ii*). Quemadmodum enim isti iudicio nostro ac sententia desipiunt, ita etiam, ac multo magis, nos qui in mundo oberramus, atque in mendaci hac gloria, stultisque deliciis nobis placemus, in eorum oculis qui bonorum illorum dulcedinem degustarunt luctu et lacrymis digni sumus.

His autem verbis percussus rex, inquit : Quinam igitur illi sunt qui præstantiorem nobis vitam agunt? Omnes, inquit ille, qui sempiterna caducis et fragilli-

bus prætulerunt. Cumque rex rursus quænam semperna illa essent quæsisisset; respondit ille: Regnum ab omni successione alienum, ac vita morti minime obnoxia, et opes egestatem non metuentes, lætitia item et oblectatio ab omni mœstitia et dolore sejuncta, paxque perpetua, et ab omni inimicitia et contentione libera. His bonis, quibus divinitus frui contigerit, beati illi ac sæpe beati; vitam enim omni labore et mœstitia vacuum in omne ævum ducent, omnibus regni Dei jucunditatibus et oblectamentis sine ullo labore fruentes, ac cum Christo in perpetuum regnantes. Cumque rex dixisset: Quisnam tandem hæc consequi promeretur? respondit ille: Omnes qui vitam illuc ducentem arripuerint; aditu enim nemo prohibetur, qui modo voluerit. Tum rex: Et quænam, inquit, est via qua illuc itar? Respondit ille præclari animi vir: Cognoscere solum verum Deum, et Jesum Christum unigenitum ipsius filium, et sanctum ac vivificum Spiritum (*Joan. xvii*).

Rex igitur, regia sane prudentia præditus, ad eum inquit: Et quidnam hactenus te prohibuit, quominus mihi hæc exponeres? Neque enim hæc cunctatione ac dilatione mihi digna esse videntur, si quidem vera sunt. Quod si dubia sunt, sedulo et accurate investigandum est, quoadusque ea citra ullam ambiguitatem ac dubitationem inveniamus. Non negligentia et socordia factum est, ait ille, ut tibi hæc exponere cunctarer, cum vera sint atque ab omni dubitatione remota; verum quod excellentem gloriæ tuæ magnitudinem vererer, atque illud metuerem, ne tibi gravis ac molestus essem. Quocirca si mihi famulo tuo hoc imperas, ut te de his rebus in posterum submoceam, imperio tuo obsequar. Sane, inquit rex, non interdum solum, sed etiam qualibet hora mihi harum rerum memoriam renova. Neque enim negligenter ac perfunctorie, verum summo studio ac fervore his rebus animum intendere oportet. Audivi igitur, ait Barlaam, hunc regem deinceps pie ac religiose vitam instituisse, præsentisque vitæ curriculo placide ac tranquille confecto, sempiternam beatitudinem consecutum esse. Quamobrem si quis etiam patrem tuum de his rebus tempestive admoneat, fortassis intelliget atque exploratum habebit quantis malis implicitus teneatur, atque ab iis sese avertens, quod bonum est, amplectetur (*II Pet. i*). Nam in præsentia quidem cæcus est, et manu tentans, ut qui verò lumine sese orbarit, atque ad impietatis tenebras transfugerit.

Dixit autem ad eum Josaphat: De patre meo, quod Dominus jusserit, fiat. Nam ipsi, velut etiam abs te dictum est, ea omnia possibilis sunt, quæ apud homines impossibilia esse videntur. Ego vero per eximios ac singulares tuos sermones, vanitatis præsentium rerum pertæsus, ab his quidem omnino animum abducere constitui, ac tecum, quidquid mihi vitæ superest, traducere, ne per fluxa et fragilia sempiternorum bonorum et omni interitu alienorum fructu excidam.

Respondit senex: Si hoc feceris, prudentissimo

A cuidam juveni, quem copiosis atque illustrissimis parentibus natum esse intellexi, similem te præbebis. Cui cum pater nobilis cujusdam atque in primis copiosi viri filiam insigni pulchritudine præditam despondisset, ac de hujusmodi matrimonio cum filio sermonem conseruisset, quidque in animo haberet exposuisset, hæc ut ille audivit, quasi absconum quiddam ac præposterum, hujusmodi rem excutiens, relicto patre profugit. Cumque iter faceret, apud senem quemdam pauperem, ut a diei æstu sese recrearet, divertit.

Filia porro senis illius quæ unica illi virgo erat, pro foribus sedens, manibus operabatur, ore autem Deum sine ulla intermissione laudabat, ex intimo pectore gratias ipsi agens. Ipsius autem laudem juvenis audiens, ait: Quodnam, o puella, tuum institutum est? Et quam ob causam, cum in tanta vilitate et inopia verseris, tanquam ob ingentia beneficia accepta, horum auctorem laude afficis? Ipsa autem ad eum respondit: An nescis quod quemadmodum exiguum pharmacum e magnis plerumque morbis hominem eripit, eodem modo etiam ob parvas res Deo gratias agere, ingentia bona conciliat? Ego igitur pauperis senis filia, ob exigua hæc gratias ago ac Dominum laudibus afficio, illud nimirum exploratum habens, quod qui hæc dedit, majora quoque dare potest. Atque hæc quidem de rebus externis ac minime nostris, ex quibus nec his qui multa possident fructus ullus, imo etiam sæpe damnum oritur, nec his qui pauciora acceperunt, incommodum ullum ac detrimentum existit, quippe cum utriusque eandem viam obeant, atque ad eundem finem contendant. At in iis quæ magis necessaria majorisque momenti sunt, multis maximisque, atque adeo innumeris beneficiis a Deo affecta sum; etenim ad Dei imaginem condita, ipsiusque cognitione imbuta, et ratione præter omnia animantia exornata, et ex morte, per viscera misericordiæ Dei nostri ad vitam revocata sum, ac percipiendorum ipsius sacramentorum potestatem accepi. Denique paradisi porta patefacta est, liberum mihi, si quidem voluero, aditum præbens. De tot igitur ac tantis beneficiis, quorum pauperes æque ac divites participes sunt, dignas Deo gratias agere prorsus nequeo. Quod si exigua hanc quoque laudem ei qui me tot muneribus cumulavit minime obtulero, quam tandem excusationem habitura sum?

Juvenis autem ingentem hanc prudentiam admirans, accito ipsius patre: Da mihi, inquit, filiam tuam (siquidem ipsius prudentiam ac pietatem amore complector). Senex autem ait: Non licet tibi, qui divitibus et copiosis parentibus ortus es, hanc pauperis viri filiam accipere. Rursus autem juvenis ait: Certe hanc accipiam, nisi tu prohibeas. Etenim filia quædam nobilis ac dives mihi desponsa fuerat; verum ea repudiata atque abjecta, in fugam me dedi. Contra filia tuæ, ob ipsius erga Deum pietatem ac prudentiam amore correptus, matrimonio cum ea jungi paratus sum. Senex autem ad ipsum ait: Eam

tibi dare nequeo, ut in paternam domum abducas, atque a meis vniis abstrahas, unica enim mihi est. At ego, inquit juvenis, apud vos manebo, vestramque vitæ rationem suscipiam: ac postea, luculenta veste abjecta, senis illius vestes petiit, illeque se induit. Cumque ille ipsum diu multumque tentasset, varisque modis ipsius animum explorasset, ut eum mentis gravitate præditum esse cognovit, nec stulto quodam amore obsessum filiam suam in matrimonium petere, verum pietatis studio pauperem vitam amplectari, eamque gloriæ suæ ac nobilitati anteferre, arrepta ipsius manu in conclave suum eum introduxit, et ingentes opes illic reconditas, atque innumerabilem pecuniarum molem, quantamque juvenis ille nunquam viderat, ipsi demonstravit. Atque ad eum: Fili, hæc omnia tibi dono do, propterea quod mearum opum hæres esse in animum induxisti. Qua hæreditate percepta, ille omnes terræ divites et claros homines superavit.

CAP. XVII. — Dixit autem Josaphat ad Barlaam: Apte sane hæc etiam narratio rerum mearum statum exprimit, ac proinde de me quoque hæc abs te dicta esse existimo. Verum quodnam tandem est illud experimentum per quod animi mei constantiam exploratam habere cupis?

Respondit senex: Equidem ipse etiam periculum feci, et intellexi quanta in te mentis prudentia atque constantia, quamque rectus et integer tibi animus sit; verum actionis tuæ finis hæc confirmabit. Hujus rei gratia flocto genua mea ad Deum nostrum (*Ephes. iii*), qui in Trinitate celebratur, ad eum, inquam, qui omnia, tam quæ aspectu sentiuntur quam quæ oculorum sensum fugiunt procreavit; qui vere ac sempiternus est, nec gloriosi status sui aut principium unquam habuit, aut finem habiturus est: ad illum, inquam, metuendum atque omnium rerum præpotentem, bonumque et ad miserationem propensum, et cordis tui oculos illuminet, detque tibi spiritum sapientiæ et revelationis ad ipsius agnitionem, ut cognoscas quæ sit spes vocationis tuæ, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis, et quæ supereminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nos qui credidimus, ut jam non sis hospes et advena, sed civis sanctorum et domesticus Dei (*Ephes. i*), superædificatus super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Jesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino (*Ephes. ii*)

Josaphat autem ingenti animi compunctione affectus, dixit: Hæc scilicet omnia ipse quoque scire gestiens, abs te peto, ut et divinx gloriæ divitias, et ipsius potentiæ excellentiam mihi declares.

Dixit autem ad ipsum Barlaam: Deum supplex rogo ut hæc te doceat, atque hujusmodi rerum cognitionem animo tuo inserat. Quandoquidem apud homines ipsius gloria ac potentia nullo modo commemorari potest, quamvis etiam omnes omnium hominum, tam qui nunc sunt quam qui aliquando fuerunt, lingue in unum cœcant, Deum enim, inquit evange-

lista et theologus (*Joan. i*), nemo vidit unquam. Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Ejus porro qui oculorum obtutum fugit, atque immensus est, gloriæ et majestatem, quæ tandem eorum qui e terra concreti sunt, comprehensam habere queat, nisi ipse arbitrato suo eam patefecerit, quemadmodum scilicet prophetis suis et apostolis patefecit? Nos autem tum ex eorum prædicatione, tum ex ipsa rerum natura, quantam assequi nobis datur, eam discimus. Ait enim Scriptura: Cœli enarrant gloriæ Dei, et opera manuum ejus annuntiant firmamentum (*Psal. xviii*). Ac rursus: Invisibilia ipsius a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ipsius potentia et divinitas (*Rom. i*).

Quemadmodum enim quispiam domum præclare ac summa arte constructam, aut vasculum eleganter concinnatum perspicuus, architectum aut fabricum statim ob animum sibi proponit, sic etiam ego ex nihilo effectus, atque in ortum productus, etiamsi fictorem ac productorem meum cernere nequeam, tamen ex aptissima maximeque admiranda mei structura ad sapientiæ ipsius cognitionem veni, non quatenus est, sed quatenus intelligere queo: nempe quia non casu ac fortuito productus sum, nec a me ipso exstiti, verum ipse arbitrato suo me effinxit: sic nimirum ut me rerum omnium conditarum principem constituerit, quibusdam autem inferiorem fecerit, ac contritum etiam divino suo imperio me ex hac vita educens, ad alteram vitam finis expertem ac sempiternam transferat. Quibus omnibus in rebus providentiæ ipsius viribus oblectari nequeo, nec mihi quidquam, vel quantum ad staturam, vel quantum ad formæ figuram attinet, adjicere aut subtrahere, nec ea quæ in me vetustate confecta sunt, renovare, nec quæ labefactata et corrupta sunt, in integrum restituere. Neque enim mortalium ullus non rex, non sapiens, qui horum quidquam efficere posset, unquam fuit, qui horum quidquam efficere posset, non rex, non sapiens, non dives, non potens, non denique alius quispiam humana studia consecrans. Nullus enim, inquit ille, regum, aut eorum qui in sublimitate sunt, aliud habuit nativitatis initium. Unus enim est omnium introitus ad vitam, et idem exitus (*Sap. vii*).

Quamobrem ex his quæ ad me pertinent, ad magnificentiam summi illius architecti cognitionem, velut porrocta manu ducor. Præterea autem aptissimam rerum omnium conditarum structuram atque conservationem consideravi, nempe quod suapte quidem natura cuncta mutationi atque conversioni subjecta sunt, nimirum ea quæ mente prædita sunt, ratione voluntatis, progressusque in bono aut recessus a bono; ea autem quæ in sensum cadunt, ratione ortus et interitus, accretionisque, et diminutionis, et mutationis ejus quæ in qualitate posita est, ac denique focalis motus. Ac per ea tacitis quibusdam vocibus prædicant se a Deo creatore ac mutationis omnis et conversionis experte procreata esse, atque contineri et conservari, semperque gubernari. Quoniam etiam alioqui modo naturæ inter se paginantes ad unius

mundi ornatum omnibus numeris absolvendum in unum coissent, ac dissolutionis expertes permansissent, nisi vis quædam omnipotens hæc et copulasset, et semper a dissolutione aliena conservaret. Quonam enim pacto, nisi voluntas ipsius ita tulisset, aliquid mansisset? aut quonam pacto, ut Scripturæ verbi utar, quod ab eo minime vocatum est, conservari potuisset?

Nam cum navis remoto gubernatore consistere nequeat, verum statim pessum eat; nec ulla, quantumlibet exigua, domus stare possit, nisi sit aliquis qui ipsius curam gerat, quonam tandem pacto mundus, opus usque adeo ingens, atque ita præclarum et admirandum, sine eximia aliqua et ingenti atque admiranda gubernatione sapientissimæque providentia, tam diuturno temporis spatio constitisset? Ecce enim quantum jam temporis fluxit, ex quo cælum est, nec tamen obscuritatem contraxit, nec terræ vis tandiu parens elanguit, nec fontes, ex quo orti sunt, scaturire desiterunt, nec mare tot fluvios excipiens mensuram suam excessit, nec solis ac lunæ cursus immutationem ullam subierunt, nec diei ac noctis ordines inversi sunt. Ex his nimirum omnibus Dei potentia et magnificentia, quæ omnem orationis facultatem superat, nobis declaratur, prophetarum atque apostolorum testimonio confirmata. Verum ipsius gloriam nemo unquam pro dignitate cogitare aut collaudare poterit. Siquidem divinus Apostolus, ille, inquam, qui Christum in seipso loquentem habebat (*II Cor. xi*), cum ea omnia, tam quæ intellectu percipiuntur, quam quæ sensibus subjecta sunt, cum animo suo considerasset, dixit: Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus: cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est (*I Cor. xiii*). Ac propterea ex immensis sapientiæ ipsius opibus admiratione ac stupore percussus aperte exclamavit: O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viæ ejus (*Rom. xi*)!

282 Quod si ille qui ad tertium usque cælum pervenerat, atque arcana verba audierat (*II Cor. xii*), hujusmodi voces emisit; equis mei similibus in tantorum mysteriorum abyssum oculos advertere, atque aliquid pro dignitate, non dicam dicere, sed ne quidem cogitare poterit, nisi ipse sapientiæ subministrator atque insipientium corrector dederit? Etenim ipsius manu et nos et sermones nostri sunt, et omnis prudentia ac solertiæ scientia. Atque ipsius beneficio veram earum rerum quæ sunt cognitionem habemus, mundique concretionem intelligimus, elementorum vires, temporum initium et medietatem et finem, partium anni vicissitudines, ac tempestatum mutationes: quoniam omnia in modo et mensura constituit. Siquidem multum posse, ipsi semper præsto est; et brachii ipsius robori quis resistet? Etenim tanquam momentum stateræ, sic est ante eum orbis terrarum, et tanquam gutta roris matutini, quæ descendit in terram. Sed miseretur omnium, quia omnia potest, et dissimulat peccata hominum pro-

pter pœnitentiam. Neminem enim ex iis qui ad ipsum accurrunt, exsecratur, nec aversatur solus ille bonus, atque animorum amans Dominus (*Sap. xi*). Benedictum sit nomen gloriæ ipsius sanctum, et laudabile, et superexaltatum in sæcula. Amen (*Dan. iii*).

CAP. XVIII. — Dixit autem ad eum Josaphat: Si diuturno tempore tecum reputasses, vir sapientissime, quonam pacto propositarum quæstionum solutionem mihi perspicuam redderes, meo quidem iudicio id melius præstare non potuisses, quam ea mihi, quæ nunc exposuisti commemorans: quippe qui omnium quidem rerum effectorem et conservatorem Deum esse docueris, majestatisque ipsius gloriam omnem mentis humanæ captum excedere, clarissimis rationibus demonstraris; neque ulla alia ratione quemquam eam consequi posse, nisi cui ipse arbitrato suo eam patefaciat. Quo quidem nomine eloquentissimam tuam sapientiam majorem in modum admiror.

Sed illud velim mihi dicas, vir beatissime, quam ipse ætate sis, et quibus in locis commoreris, quosque philosophiæ socios habeas, siquidem anima mea tuæ arctissime hæret, atque per omne vitæ tempus ne latum quidem unguem a te discedere cupio.

Ait autem senex: Annos, ni fallor, quinque et quadraginta natus sum, atque in terræ Sennaar desertis vitam dego. Commilitones porro eos habeo, qui ad superni itineris cursum mecum laborant ac certant.

Quid ais? inquit Josaphat. Mihi enim septuaginta annos excedere videris. Quid igitur est, quamobrem te quadraginta quinque tantum annos habere dicas? neque enim hac in re mihi vera loqui videris.

Dixit autem ad eum Barlaam: Si annos meos ab ipso vitæ ortu nosse quæris, recte sane eos plusquam septuaginta esse coniecisti. At mihi quidem nullo omnino modo inter vitæ annos censentur, qui in hujus mundi vanitate consumpti sunt. Nam cum, peccatis in servitute addictus, carni viverem, quantum ad interiorem hominem attinet, mortuus eram. Quamobrem mortis annos, vitæ annos nunquam appellarim. Ex quo autem mundus mihi crucifixus est, et ego mundo (*Gal. vi*), atque exuto veteri homine, qui secundum erroris desideria corrumpitur, non jam carni vivo, sed vivit in me Christus; quod autem vivo, in fide vivo Filii Dei, qui dilexit me, et pro me seipsum tradidit (*Ephes. iv*): hos vitæ annos et salutis dies optimo jure vocaverim. Quos quidem quinque et quadraginta esse asserens, consentanea ratione, ac non absurde, horum numerum tibi dixi. Quin tu quoque ea semper mente ac sententia sis velim, nimirum ut eos qui quantum ad omne probum opus mortui sunt, peccatis autem vivunt, atque eorum qui humi provoluti sunt principi obsequuntur, et in voluptatibus ac pestiferis cupiditatibus vitam absument, nullo modo vivere existimes, verum eos extinctos esse tibi persuadeas, vitæque functioni mortuos. Nam peccatum immortalis animæ mortem esse sapiens quidam non immerito pronuntiavit. At-

que etiam nis verbis Apostolus utitur : Cum servi A essetis peccati, liberi eratis justitiæ. Quem ergo fructum habuistis in his in quibus nunc erubescitis ? Finis enim illorum mors est. Nunc autem liberati a peccato, servi autem facti justitiæ, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem autem vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors; gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro (Rom. vi).

Dixit autem ad eum Josaphat : Quandoquidem vitam quæ in carne ducitur, vitam esse minime censes, par est igitur ut ne mortem quidem hanc quam omnes subeunt mortem esse censeas.

Respondit senex : Sine ulla dubitatione de his quoque ita censeo, quippe qui temporariam hanc mortem minime pertinescam, imo nec omnino mortem eam appellem, si quidem me per divinorum præceptorum viam incedentem arriperit, quin potius transitum a morte ad præstantiorem et perfectiorem vitam atque in **283** Christo absconditam (Coloss. iii). Cujus quidem consequendæ cupiditate flagrantis optimi viri, præsentem hanc vitam permolestè ferebant. Unde etiam ait Apostolus : Scimus enim quoniam si terrestri domus nostra hujus habitationis dissolvitur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cælis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram, quæ de cælo est, superinducipientes, si tamen vestitū et non nudi inveniamur (II Cor. v).

Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati, eo quod nolimus exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita. Ac rursus : Infelix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus (Rom. vii)? Et alio loco : Cupio dissolvi, et esse cum Christo (Philip. i). Et propheta David : Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (Psal. xli)? Quod autem ego quoque omnium infirmus corpoream mortem nullo modo extimescam, hinc facile tibi intelligere licet, quod patri tui minis contemptis ac pro nihilo habitis, intrepide ad te accesserim, ut salutiferam doctrinam tibi exponerem; tametsi alioqui compertissimum haberem fore ut si hæc rescisceret, sexcentis me, si fieri posset, mortibus afficeret. Verum ego Dei sermonem omnibus rebus anteponeus, ipsoque frui cupiens, nec temporariam hanc mortem perhorresco, nec eam hujusmodi nomine appellandam duco, Domini scilicet mandato obtemperans dicentis : Nolite timere eos qui occidunt corpus, animum autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest animam et corpus perdere in gehennam (Math. x).

Hæc, inquit Josaphat, veræ vestræ philosophiæ præclara facinora, terrenorum hominum qui a præsentem hanc vitam vix avelli possunt, naturam longe multumque superant. Ac vos beati, qui hac strenuissima mente præditi estis. Quinam porro tibi ac sociis tuis in hujusmodi solitudine victus sit, atque item unde, et ejusmodi vobis vestes suppetant, vere mihi expone.

Barlaam autem dixit : Victus quidem nobis ex po-

mis, et stirpibus, quas solitudo, cælesti rore perfusa, et creatoris imperio parens, alit, nobis suppetit. Ob quæ nemo est qui adversum nos pugnam ineat atque contendat, majoremque partem, ut avaritiæ lex præscribit, arripere quærat; verum uberrime omnibus illaboratus cibus, et extemporalis mensa proponitur. Quod si quando piorum fratrum, qui nobis vicini sunt, aliquis panis benedictionem afferat, hunc tanquam ad eorum qui cum fide obtulerunt, benedictionem a divina providentia missum suscipimus. Vestes autem nobis ex asperis ciliciis et ovium pellibus sunt, vetustæ omnes, atque ex variis pannis consutæ, imbecillam nostram carnem atterentes. Etenim eadem nobis est tum æstatis tum hiemis vestis. Quam etiam ut semel induimus, exuere postea nobis non licet, quousque vetustate confecta prorsus deleatur. Ad hunc enim modum et frigoris et æstus molestiis corpus afflictautes, futuræ immortalitatis vestem nobis comparamus.

Cumque hic Josaphat quævisisset undenam vestem illam qua indutus erat sibi comparasset, respondit senex : A quodam piorum fratrum eam, cum ad te profecturus essem, utendam accepi; neque enim par erat ut cum ea quam ferre soleo veste accederem. Quemadmodum enim quispiam charissimum quemdam cognatum in alienam regionem captivum abductum, illinc educere cupiens, abjecta veste sua, atque hostium suscepta persona, ad eorum regionem sese confert, variisque artibus propinquum suum ex acerba tyrannide in libertatem asserit; eodem modo ego quoque de tuis rebus certior factus, hoc habitu suscepto veni, ut divina prædicatione pectus tuam consererem, atque a truculenti principis mundi servitute te vindicarem. Ac nunc per virtutem divinam, quantum quidem in me fuit, ministerio meo perfunctus sum. Etenim ipsius cognitionem tibi annuntiavi, ac prophetarum et apostolorum prædicationem exposui, vereque ac sine ullo errore præsentium rerum vanitatem demonstravi, quantisque malis hic mundus scateat, eos qui ipsi obtemperant in fraudem inducens, variisque modis irretiens. Deinceps igitur, eo unde huc veni, revertendum est, ac tum alieno habitu deposito, meum induam.

Obsecravit autem senem Josaphat, ut se ipsi cum consueta veste ostenderet. Cum itaque Barlaam vestem eam quam gerebat exuisset, horrendum Josaphat spectaculum sese obtulit. Etenim tota carnis ipsius qualitas [πρότης fortasse legendum, id est, pinguedo] absumpta erat, ac pellis ex solis æstu atque ardore circum ossa tensa erat, non secus ac si quis pellem subtilibus calamis tetendisset. Pannoso porro ac perquam aspero cilicio e lumbis usque ad genua cingebatur, idemque pallium humeris gerebat.

Admiratus itaque Josaphat hujusmodi vitæ duritiam et asperitatem, atque ex ingenti ea et singulari tolerantia stupore affectus ingemuit, profusisque lacrymis ad senem ait : Quoniam ea tibi huc veniendi causa fuit, ut me ex acerba diaboli servitute extraheres, beneficio tuo extremam **284** manuum impo-

ne, atque animam meam de custodia educ (*Psal.* A cxi), ac me itineris tui socium adhibe, ut mundi impostura prorsus liberatus, tum denique salutaris baptismi sigillum accipiam, sociumque me tibi admirandæ hujus philosophiæ atque eximie exercitationis præbeam.

Dixit autem ad eum Barlaam : Capræ hinnulum dives quispiam olim alebat : cum autem ipse crevisset, naturali affectu pertractus solitudines expetebat. Egressus igitur quodam die, caprearum gregem pastui operam dantem invenit, atque ad eas sese adjungens, per agros et campos oberrabat, ac sero quidem domum se referebat ; mane autem famulorum negligentia foras egrediebatur, atque cum silvestribus capris se aggregabat. Porro cum illæ pabulatum longius processissent, ipse quoque eas comitatus est. At vero divitis illius viri famuli, re cognita, conscensis equis eas a tergo insecuti sunt, ac suam quidem capream vivam captam, domumque reductam posthac ita tenuerunt, ut nulli ad eam aditus pateret ; reliquum autem gregem partim trucidarunt, partim male multarunt. Eodem modo ne nobis accidat metuo, si mihi te comitem adjungas. Hoc est, ne et tuo contubernio priver, et ingentes sociis meis calamitates, ac sempiternam patri tuo condemnationem accersam. Vult itaque te Dominus nunc quidem divini baptismi sigillo consignari, atque hic manentem omni pietatis generi studere, præceptisque suis operam dare. Posteaquam autem illius bonorum omnium datoris munere occasio sese obtulerit, tum demum et ad nos venies, et per reliquum omne hujusce vitæ tempus nobiscum deges. Ac Domini benignitate fretus, baudquaquam dubito quin in futura vita ita jungamur, ut nunquam divelli possimus.

Josaphat autem lacrymis rursus perfusus, ad eum ait : Si Domino ita placet, ipsius voluntas fiat. Quocirca cum divino baptismo me initiaveris, pecuniæque a me et vestes, tam ad tuum quam ad sodalium tuorum victum ac vestitum acceperis, in religiose exercitationis locum, divinæ pacis præsidio septus, abscedo ; meaque causa sine ulla intermissione Deum roga, ut ne spe mea frustrer, verum primo quoque tempore ad te pervenire, atque in alta quiete utilitatem ex te percipere possim.

Barlaam autem ait : Quin Christi quidem sigillum accipias, nihil est quod prohibeat. Quare te ipsum jam adorna, ac Deo juvante Christianæ fidei sacris initiaberis. De iis autem pecuniis, quas te tum mihi, tum sodalibus meis daturum dixisti, qui tandem fieri posset ut tu qui pauper es, divitibus eleemosynam impertias ? Siquidem divitum est de pauperibus bene mereri, non autem contra pauperum de locupletibus et copiosis. Nam sodalium omnium meorum postremus opibus omnino te superat. Verum divinis miserationibus fretus, hoc mihi persuadeo, te propediem locupletissimum fore. Quod cum contigerit, minime ad largiendum promptus ac proclivis eris. Dixit autem ad eum Josaphat : Expone mihi, quæso, quonam pacto sodalium tuorum extremus opibus me

antecellat, cum paulo ante tu eos in magna inopia vivere atque extrema paupertate conflictari dixeris. Quidnam item sit, quamobrem nunc me pauperem appelles, cum autem amplissimis opibus præditus fuero, minime liberalem fore dicas, qui nunc ad largiendum promptus ac propensus sum.

Respondit Barlaam : Non eos paupertate conflictari dixi, sed inexhaustis potius opibus florere. Nam opibus opes semper adjungere, nec cupiditatem tanquam freno coercere, verum sine ulla satietate plura appetere, extremæ paupertatis argumentum est. Contra, qui sempiternarum rerum cupiditate præsentia omnia contemnunt, eaque pro stercoribus ducunt, ut Christum solum lucentur (*Philip.* iii), omnique ciborum et indumentorum excusa atque in Deum projecta cura, majorem ex inopia voluptatem capiunt quam quisquam eorum qui mundi amore flagrant, ex opum et pecuniarum abundantia capiat ; quique amplissimas virtutum divitias sibi agesserunt, atque immortalium honorum spe sese alunt, hos ego optimo jure te atque adeo quovis terrene rege locupletiores dixerim. Quod si, Deo tibi favente, tu quoque spirituales hujusmodi divitias arriperis, eas summo studio ac diligentia servabis, ac semper, et quidem merito, augere cupies, nec ullam omnino earum partem effundere sustinebis. Nam in hoc demum veræ divitiæ sitæ sunt. Earum autem opum quæ in sensum cadunt, moles detrimento potius quam commodo amicos suos affecerit. Quare non abs re eas extremam paupertatem appellavi, quas cœlestium bonorum amatores, rebus omnibus remisso nuntio, ita fugiunt, ut quispiam serpentem fugit. Si vero eum hostem, quem mei piæ exercitationis socii et commilitones jam obruncarunt, ac pedibus proculcarunt, vivum rursus abs te acceptum ad ipsos detulero, bellorumque ac perturbationum causa ipsis fuero, prorsus ipsis exitiosus nuntius ero. Quod quidem absit ut faciam.

285 Idem autem de indumentis etiam intelligas velim. Nam eos qui vetustatis labem et corruptelam exuerunt, atque inobedientiæ vestem, quantum in ipsis fuit, deposuerunt, Christum autem tanquam vestimentum salutaris, et pallium lætitiæ induerunt ; quonam tandem modo rursus pelliceis tunicis induerem, ipsisque ignominie amictum imponerem ? Quin potius, cum sodales meos, ut qui pia et religiosa solitudinis exercitatione contenti sint, eamque pro verissimis deliciis ducant, nullis omnino ejusmodi rebus indigere compertum habeam, pecuniis et vestibus, quas te ipsis daturum dicebas, in pauperes distributis, fac tibi ejusmodi thesaurum in futurum recondas, qui nullo modo surripi possit, Deum scilicet in ipso per illorum præces opitulatorem tibi adjungens. Sic enim hoc consequeris, ut opes ad optima quæque tibi adjumento sint. Ac deinde, cum Spiritus armaturam acceperis, et lumbos in veritate succinxeris, ac justitiæ loriceam indueris, et salutis galeam capiti tuo imposueris, et pedes in Evangelii pacis præparationem calcearis, fideique scutum ac

Spiritus gladium, quod est verbum Dei, manibus sumptis (Ephes. vi), atque undique te præstantissimis armis instruxeris ac muniveris, ita demum flammæ animo ad bellam cum impietate committendum egredere, ut ea in fogam versa, atque ipsius duce diabolo in terram alliso, a dextra Domini manu quæ vitæ principium affert, victricem coronam consequaris.

CAP. XIX.— Cum Barlaam hujusmodi doctrinis ac salutiferis sermonibus regis filium imbuisset, atque ad divinum baptismum præparasset, eique, ut consuetudo fert, ad aliquot dies jejunare ac precibus incumbere præcepisset, ad eum crebro ventitare non desinebat, atque omnia orthodoxæ fidei dogmata ipsi tradebat, divinumque Evangelium exposponebat, ac præterea apostolicas cohortationes et prophetarum loca ipsa explanabat. Nam cum vir ille divinitus tradita doctrina polleret, omnem tam veteris quam novi Testamenti scripturam memoriter recitabat. Cumque divino Spiritu incitatus ferretur, adolescentem veræ Dei notitiæ luce collustravit. Eo autem die quo baptizandus erat, docendi causa his ad eum verbis utebatur: En Christi sigillum accipere, atque dominici vultus lumine consignari (Psal. iv), Dei que filius, ac vivifici Spiritus templum effici properas.

Quocirca in Patrem et Filium et Spiritum sanctum crede, sanctam, inquam, ex qua vita initium duxit, Trinitatem, quæ in tribus personis et una divinitate celebratur, ac, quantum quidem ad personas et personales proprietates attinet, distincta est, quantum autem ad essentiam, conjuncta et copulata: unum Deum ingenitum agnoscens, atque unum Filium unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum ante omnia sæcula. (Etenim ex bono Patre bonus Filius genitus est, et ex unigenito lumine sempiternum lumen effulsit, et ex vera vita vivificus fons prodiiit, et ex ipsamet potentia, Filii potentia emicuit, qui est splendor gloriæ [Hebr. i], et Verbum vere subsistens, qui in principio erat, et apud Deum erat, et Deus erat [Joan. i], principii expers et sempiternus; per quem omnia facta sunt, tam quæ oculis cernuntur quam quæ cerni nequeunt.) Et unum Spiritum sanctum, ex Patre procedentem, agnoscens, Deum perfectum, et vitam afforentem, ac sanctitatem præbentem, eadem voluntate præditum, omnipotentem, eandem æternitatem habentem, vere subsistentem. Ad hunc igitur modum Patrem et Filium et Spiritum sanctum adora, in tribus personis seu proprietatibus, atque in una divinitate. Commentis enim his tribus est divinitas, atque una ipsorum natura est, una substantia, una gloria, unum regnum, una potentia, una auctoritas. Commune autem est Filio et Spiritui sancto, quod ex Patre sunt: et vero Patri proprium est ingenitum esse, Filio genitum esse, Spiritui deique processisse.

Sic igitur hæc crede: at generationis aut proces-

sionis modum comprehendere minime studeas (utque enim comprehendi potest), verum integro corde ac sine ulla supervacanea investigatione illud tenueris, nimirum Patrem et Filium et Spiritum sanctum omnibus modis unum esse, excepta ingeni proprietate, et generatione, et processione; illudque item, unigenitum Filium ac Dei Verbum, et Deum, salutis nostræ causa Patris decreto, ac Spiritus sancti adjuncta opera, in terram descendisse; sine semine in sanctæ Virginis ac Dei genitricis Mariæ utero per Spiritum sanctum conceptum, ac sine ulla labæ genitum, perfectumque hominem effectum; illudque præterea, ipsum perfectum Deum, ac perfectum hominem esse, ex duabus naturis, hoc est divinitate et humanitate, ac in duabus naturis intelligentia et voluntate et operatione et arbitrii libertate præditum, atque omni ratione perfectum, juxta normam ac rationem utriusque naturæ, hoc est diviniæ et humanæ consentaneam, una autem **296** composita persona. Hæc, inquam, simpliciter atque sine ulla curiosa investigatione accipe: nec illud intelligere stude, quoniam pacto Dei Filius seipsum exinaniverit, atque ex virgineis sanguinibus homo sine semine atque corruptione factus fuerit; aut quoniam pacto duæ naturæ in unam personam convenerint. Nam hæc quæ divinitus nobis a Scriptura sancta dicta sunt, fide tenere docemur: modum autem necimus, nec exponere possumus.

Crede Filium Dei, qui per viscera misericordiæ suæ homo factus est, omnes eas humanas affectiones, quæ naturales sunt, nec vitio dantur, suscepisse. Fame enim, quantum ad humanam naturam attinet, ac siti laboravit, et dormivit, et in angore versatus est, et pro nostris iniquitatibus ad mortem ductus, crucique affixus, ac degustata morte sepultura affectus est, divina interim natura ab omni perpassione ac mutatione libera manente. Nullam enim omnino perpassionem ipsius naturæ ab omni perpassione alienæ attribuimus; verum in ea natura quam assumpsit eum passum et sepultum esse agnoscimus, ac divina gloria a morte ad vitam et immortalitatem excitatum esse, atque in cælos ascendisse, tandemque rursus cum gloria venturum esse, ut de vivis ac mortuis sententiam ferat, atque unicuique pro eo ac merito est rependat (Matth. xvi; Apoc. xii). Resurgent enim mortui, et excitabuntur qui in monumentis sunt. Atque illi quidem qui Christi mandata observaverint, et in recta fide ex hac vita excesserint, sempiternam vitam hæreditario possidebunt; qui autem in peccatis sese corruerint, atque a recta fide deflexerint, ad sempiternum supplicium abituri sunt (Joan. v). Crede nec ullam mali essentiam, nec regnum ullum esse; nec principii expers illud esse statum, aut in seipso exstitisse, vel etiam a Deo ortum traxisse (procul a te sit hæc absurditas), verum opus nostrum ac diaboli hoc esse, quod nostræ incuriæ et negligentia obrepit, propterea quod libero arbitrio præditi sumus, ac sponte nostra tam bonum quam malum eligimus. Ad hæc unum baptismum ex aqua

et Spiritu sancto in peccatorum remissionem confi-
tere.

Atque insuper ab omni labe pura Christi mysteria accipe, certissime credens, Dei nostri corpus et sanguinem esse, quæ hominibus fide præditis, ad peccatorum veniam dono dedit. Christus enim ea nocte qua tradebatur, testamentum novum discipulis suis et apostolis, ac per eos omnibus qui in ipsum credituri erant (*I Cor. xi*), in hæc verba sanxit: Accipite et manducate, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Eodemque modo sumptum calicem ipsis porrexit, dicens: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Ipse igitur Dei sermo vivus et efficax (*Hebr. iv*), atque sua virtute nihil non efficiens, per divinum ac sacrosanctum sermonem, ac Spiritus sancti adventum, ex oblationis pane et vino corpus suum ac sanguinem efficit, atque immutat, et iis a quibus cupido animo percipitur sanctitatem et lucem affert

Venerandam characteris Domini, hoc est, Dei Verbi, humanitate nostra causa induti, effigiem adora, cum fide exosculans, atque ita existimans te ipsummet creatorem in imagine contueri. Siquidem imaginis honor, ut a sancto viro proditum est (*Basil., lib. de Spiritu sancto cap. 18*), ad exemplar refertur. Exemplar porro est id cujus imago effingitur, atque ab eo derivatur. Etiam cum picturam in imagine cernimus, ad veram formam, cujus imago est, mentis oculis transimus, eum qui nostra causa carnem sibi adjunxit pie adorantes; non ipsi quidem picturæ divinitatem attribuentes, verum ut incarnati Dei imaginem, pro nostro erga eum, qui nostra causa etiam usque ad servi formam sese exinanivit, amore ac benevolentia complectentes. Eodemque modo etiam puræ ipsius Matris, atque omnium sanctorum effigies, eadem ratione complectens, atque item vivificæ ac venerandæ crucis typum fide adorans, exosculare, ob Christum videlicet ac Deum et mundi Servatorem, qui salutis nostræ causa carne in ipsa suspensus est, nobisque ad victoriam adversus diabolum obtinendam hoc signum dedit. Cohorrescit enim ille ac tremore afficitur, ipsius vim intueri minime sustinens. In his dogmatibus, atque hujusmodi fide baptizaberis, eam mutationis omnis expertem, atque ab omni hæresi puram usque ad extremum vitæ spiritum retinens: omnem autem doctrinam, atque omnia dogmata, quæ huic a reprehensione alienæ fidei adversantur, execrare, atque abalienationem a Deo esse existima. Ait enim Apostolus: Etiamsi Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit (*Gal. i*). Neque enim aliud est Evangelium, aut alia fides, præter eam quæ ab apostolis prædicata, atque a divinis Patribus in variis conciliis confirmata est.

Hæc cum dixisset Barlaam, atque illud fidei symbolum, quod in Nicæno concilio editum est, regis filio exposuisset, in nomine **287** Patris et Filii et

Spiritus sancti, eum in piscina quæ in ipsius horto erat baptizavit, ac super eum Spiritus sancti gratia venit. Cumque ad ipsius cubiculum redisset, atque incruenti sacrificii sacrum peregisset, immaculata Christi mysteria ipsi impertivit. Posteaque ille spiritu exultabat, Christum Deum laude atque gloria afficiens.

Dixit autem ad eum Barlaam: Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui pro ingenti sua misericordia regeneravit in te spem vivam, in hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in cælis in Christo Jesu Domino nostro per Spiritum sanctum (*I Pet. i*). Hodierno enim die a peccato liberatus, accepto sempiternæ vitæ pignore, Deo mancipatus es, ac relictis tenebris lumen induisti adoptatus in libertatem gloriæ filiorum Dei: Quotquot enim, inquit ille, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (*Joan. i*). Itaque non jam servus es, sed filius et hæres Dei, per Christum in Spiritu sancto (*Gal. iv*). Quocirca, charissime, id stude ut mundus et immaculatus ipse inveniaris, supra fidei fundamentum proba opera exstruens. Fides enim sine operibus mortua est, quemadmodum et opera sine fide (*II Petr. iii; Jac. ii*);

Atque, ut jam prius me ad te dicere memini, deposita jam omni malitiâ, veterisque hominis, qui secundum erroris desideria corrumpitur (*Ephes. iv*), operibus omnibus odio habitis, tanquam modo genitus infans, rationabile et sine dolo virtutum læ sugere concupisce (*I Pet. ii*), ut in eo crescas, atque ad mandatorum Dei cognitionem pervenias in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (*Ephes. iv*); ut non jam eis parvulus sensibus, vitiosarum affectionum fluctibus ac tempestate jactatus et circumactus, verum malitiâ quidem parvulus sis, ad bonum autem firmam ac solidam mentem habeas, atque ut dignum est ea vocatione quæ vocatus es, in mandatorum Domini observatione vereris, excessa nimirum atque a te remota prioris vitæ vanitate, quemadmodum gentes ambulantes in vanitate sensus sui, obscuratum habentes intellectum, alienati a gloria Dei, cupiditatibusque suis et motibus a ratione aversis subjecti. Tu vero quemadmodum ad Deum vivum et veram accessisti, sic etiam ut filius lucis ambulas. Fructus enim Spiritus est in omni bonitate, et justitia, et veritate (*Gal. v*). Atque illud operam da, ne novam eum hominem, quo hodie indutus es, priori posthæc vetestate labefactes, verum quotidie in justitia et sanctitate et veritate renoveris. Nam hoc nemo non potest, si velit, quemadmodum audisti, quod potestatem dederit filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus (*Joan. i*). Quapropter non jam hoc dicere possumus, nos virtutes adipisci minime posse. Proclivis enim ac facilis via est; atque etiam ob corporis afflictionem arcta quodammodo et angusta dicta est (*Muth. xi*), tamen ob futurorum suorum spem iis recta et clara est, qui non stulte ambulant, verum Dei voluntatem exacte intelligunt, atque ad dimittendum

adversus diaboli hostis versutias ipsius armaturam **A** induunt, et in oratione atque obsecratione, cum patientia et spe in hoc ipsum invigilant (*Ephes. vi*).

Ac proinde facito ut quemadmodum a me audisti et eruditus es, firinumque fundamentum jecisti, in ipso abundes, crescens videlicet et proficiens, ac boni militis officio fungens, fidem habens, et bonam conscientiam proborum operum testimonio confirmatam (*I Tim. vi*); justitiam colens, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, lenitatem; vitam sempiternam, ad quam vocatus es, apprehendens; omnem autem voluptatum ac vitiosarum affectionum cupiditatem; non modo quantum ad actionem, sed etiam quantum ad cogitationem, procul a te removens, ut animam tuam ab omni spurcitie puram Deo exhibeas. Non enim actiones duntaxat, verum etiam cogitationes **B** nostræ apud Deum in numero sunt, coronasque aut supplicia nobis conciliant. Siquidem Christum simul cum Patre ac Spiritu sancto in puris cordibus habitare perspectum habemus. Ac rursus illud non ignoramus, quod quemadmodum fumus apes, eodem modo pravæ cogitationes divini Spiritus gratiam a nobis propellant.

Quamobrem summo studio in hoc enitere, ut omni vitiosa cogitatione ex animo tuo exstincta et deleta, optimas quasque cogitationes in ea inseras, templumque Spiritus sancti te ipsum efficias. Siquidem per cogitationes ad actiones ipsas venimus; atque omne opus a cogitatione animique agitatione progrediens, parvum primo initium arripit, ac deinde tacitis incrementis augetur, ingens ad extremum efficitur. **C** Ob eamque causam, nullo modo permittite ut improba consuetudo tibi dominetur; verum donec recens est, parvam radicem e pectore tuo evelle; ne alioqui cum pullularit, ac radices suas alte infixerit, postea non nisi longo tempore, ac magno cum labore extirpari possit. Ob id enim majora peccata quotidie ad nos aditum habent, atque in animas nostras imperium obtinent, quoniam iis quæ minora esse **288** videntur, hoc est improbis cogitationibus, inhonestis sermonibus, malisque colloquiis consentanea correctio minime adhibetur. Ut enim in corporibus qui parva vulnera negligunt saniem plerumque ac mortem sibi ipsis accersunt, ad eundem modum etiam in animis hoc usu venit, ut qui minima vitia ac peccata nihili pendunt, graviora sibi invehiant. Quatenus autem **D** graviora peccata ipsis oboriuntur, contracto tandem habitu auiua in contemptum cadit. Inpius enim, inquit ille, cum in profundum venerit, contemnit (*Proverb. viii*). Ac deinceps, ut sus in cæno volutari gaudet (*II Pet. ii*), sic etiam anima illa pravæ consuetudini immersa, ne peccatorum quidem fetorem sentit, verum potius ipsis gaudet et oblectatur, vitiumque instar boni cuiuspiam arctissime retinet. Atque ut etiam aliquando, recepta meliori mente, scelerum suorum sensu afficiatur, non tamen sine magno labore ac sudore a pravâ consuetudine, cui ultro ac sponte se in servitutem addixit, liberatur.

Quocirca omnibus viribus ab omni mala cogitatione

atque omni vitiosa consuetudine te remove, ac potius virtutibus assuesce, easque ita cole atque exerce, ut earum habitus tibi comparetur. Nam si paulum laboris in ipsis susceperis, atque earum habitum contraxeris, postea, Deo juvante, citra laborem ullum proficies. Siquidem virtutis habitus animæ insitus, utpote naturalem cum ea cognitionem habens, Deique ope adjutus, vix omnino mutationem ullam recipit, atque in primis firmus est, quemadmodum vides fortitudinem et prudentiam, temperantiamque item ac justitiam, vix omnino mutationem ullam admittere, propterea quod animæ habitus et qualitates et operationes sint, eam penitus penetrantes. Nam cum vitii affectiones, quæ nobis non naturales, sed adventitiæ sunt, posteaquam ad habitum pervenerint, vix omnino dimoveri possint, quid asferri potest, quin virtus, quæ et naturaliter nobis a summo illo parente et effectore insita est, ipsiusque ope et adjumento militur, si nobis nonnihil laborantibus per habitum in anima radices egerit, multo minus immutari queat?

CAP. XX.— Unde etiam mihi quidam ipsius cultor rem hujusmodi narravit: Cum, inquit, firmissimum divinæ contemplationis habitum mihi comparassem, ipsiusque meditatione anima mea tincta esset, hujus rei periculum aliquando facere cupiens, mentem meam ita continui, ut eam pro suo more meditationi sese adjungere minime sinerem. Quod quidem id eam perægre ac permolestè ferre intellexi, atque ad eam effrenata quadam cupiditate properare, nec ad contrariam ullam cogitationem ullo modo inflecti posse. At cum habenas ipsi nonnihil permisisset, statim ad studium suum et operam celerrimo cursu ferebatur; exstabatque id quod ait Propheta: Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum (*Psal. xli*). Ex his igitur omnibus demonstratum est in nobis hoc situm esse, ut virtutem adipiscamur; idque nostri arbitrii ac potestatis esse, eamne amplecti, an contra peccatum ipsi anteferre velimus. Et quidem ii qui vitio in servitutem se addixerunt, ægre ab eo abstrahi possunt, quemadmodum a me superius dictum est.

Tu vero, qui per viscera misericordiæ Dei nostri eo liberatus es, ac per Spiritum divini gratiam Christum induisti, fac te totum ad Dominum transferas, nec vitiosis affectionibus januam ullo modo aperias, verum animam tuam suavi virtutum odore ac splendore coarctatam, sanctæ Trinitatis templum reddat, atque in ipsius contemplatione omnes mentis tuæ facultates occupes. Nam cum is qui cum terreno rege degit atque colloquitur beatus ab omnibus prædicatur non est dubium quin is cui divino beneficio contigit ut mente cum Deo colloquatur, consuetudinemque cum eo habeat, omni beatitudine cumuletur. Quæ cum ita sint, eum semper ob oculos tibi propono, atque cum ipso colloquere. Quanam autem ratione cum Deo colloqueris? Nimirum per orationem et obsecrationem ad Deum appropinquas. Nam qui arden-

tissimo desiderio ac purgato pectore orat, atque ab omnibus rebus ex materia concretis et terrenis abducta mente, tanquam coram Deo astat, ac cum metu et tremore preces ad eum adhibet, hic nimirum cum eo consuetudinem habet, facieque ad faciem cum eo colloquitur.

Siquidem bonus noster Deus ac Dominus ubique adest, eos qui sincero ac puro animo ipsum precantur exaudiens, quemadmodum ait Propheta : Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum (*Psal.* xxxiii). Quo fit ut Patres hominis cum Deo conjunctionem orationem esse definiant, eamque angelorum opus ac futuræ lætitiæ præludium appellent. Siquidem in hoc potius quam in ullis aliis rebus situm esse cœlorum regnum censent, ut quis ad sanctam Trinitatem appropinquet, eamque contempletur. Quam quidem ad rem cum precandi assiduitas mentem velut manu ducat, non abs re beatitudinis illius præludium ac velut effigies quædam appellata est. **289** Verum non omnis oratio ejusmodi est; sed ea demum hoc nomine nuncupanda est, quæ Deum, qui orationis materiam suppeditat, magistrum habet, quæque supra terrena omnia assurgit, atque cum Domino Christo sine ulla intermedia re versatur.

Hanc velim tibi acquiras, atque in ea provehi contendas. Etenim ipsa hanc vim habet, ut te a terra in cœlos subvehere possit. Cæterum non temere, ac sine ulla præparatione in ipsa progressus facies; verum ita demum, si animam tuam ab omnibus vitiosis affectionibus prius repurgaris, eamque ab omni improba cogitatione deteras, puri cujusdam ac recens abstersi speculi instar effeceris, et ab omni injuriarum recordatione atque ira (quæ majori quam reliqua omnia impedimento est quo minus preces nostræ ad Deum sublimes ferantur) teipsum procul removeris, cunctisque qui te læserint, offensionem ex animo remiseris, atque per eleemosynas et pauperum miserationes, orationi velut pennas quasdam addidas, eam Deo cum calentibus lacrymis obtuleris. Ad hunc quippe modum orans, iisdem verbis uti poteris, quibus beatus ille David, qui rex erat, ac sexcentis curis distrahebatur, nihiloque secius tamen animam suam a vitiosis affectionibus perpurgaverat, ad Deum utebatur, dicens : Iniquitatem odio habui, et abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Septies in die laudem dixi tibi, super judicia justitiæ tuæ. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer. Appropinquet deprecatio mea in conspectu tuo, Domine; juxta eloquium tuum da mihi intellectum (*Psal.* cxviii).

Sic videlicet clamante te, Deus exaudiet, et adhuc loquente te dicet : Ecce adsum (*Isa.* lxxxv). Quo circa, si hujusmodi orationem adeptus fueris, beatus eris. Neque enim fieri potest, quin is qui cum hujusmodi animi alacritate Deum orat atque obsecrat, quotidie novos in virtute progressus faciat, atque omnes hostis laqueos superet. Nam qui mentem suam, ut cujusdam viri sancti verbis utar, excalescit, animamque suam erexit, atque in cœlum se traustulit,

Asicque Dominum suum invocat, sceleraque sua in memoriam revocat, ac de eorum remissione cum Deo colloquitur, calentissimisque lacrymis eum obsecrat, ut pro sua benignitate propitium ac facilem se ipsi præbeat, ex hujusmodi sermonum et cogitationum usu et consuetudine hoc consequitur, ut omnem hujusce vitæ curam deponat, atque humanis affectionibus superior existat, dignusque habeatur qui Dei congerro appelletur. Quo quid beatius aut sublimius contingere possit? Utinam itaque Dei beneficio beatitudinis hujusce compos fias!

Ecce enim mandatorum Domini viam tibi demonstravi, nec quidquam subtraxi, quominus omne Dei consilium tibi annuntarem. Ac jam quidem ego ministerium meum absolvi (*Act.* xx). Superest, ut succinctis lumbis mentis tuæ, instar sancti illius qui te vocavit, ipse quoque in omni vitæ tuæ ratione sanctum te præbeas. Sancti enim estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus (*Levit.* xix). Atque etiam apostolorum princeps ad hunc modum loquitur : Si Patrem invocatis eum qui sine personarum acceptione secundum cujusque opus judicat, in timore incolatus vestri tempore conversamini, scientes quoniam non corruptibilibus auro et argento liberati estis de vana vestra conversatione paternarum traditionum, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati et immaculati Jesu Christi (*I Pet.* i).

Hæc igitur omnia in mente condita sine ulla intermissione recordare, Dei metum et horrendum ipsius tribunal, et splendorem eum quem justis in futuro ævo accepturi sunt, ac contra peccatorum in teterrimis tenebris mœrorem; præsentium item rerum imbecillitatem et vanitatem, ac futurorum æternitatem semper ob oculos habens : illudque præterea, quod omnis caro feni instar est, et omnis gloria ejus tanquam flos feni. Exsiccatum est fenum, et flos ejus decidit. Verbum autem Domini manet in æternum (*Isa.* xl). Hæc semper meditare (*I Tim.* iv); et pax Dei tecum sit (*Philip.* iv), quæ te illuminet, et sapientia instruat, et ad salutis viam ducat, improbamque voluntatem procul a tua mente depellat, atque animam tuam crucis signo imprimat, ne ullum perversi spiritus scandalum ad te propius accedat, verum divino beneficio in omni virtutum perfectione futurum illud ac finis et successionis expertum regnum adipiscaris, ac beatæ et vitæ initium afferentis Trinitatis, quæ in Patre et Filio et Spiritu sancto glorificatur, lumine collustreris.

CAP. XXI. — Cum hujusmodi doctrinis, ad mores informandos accommodatis, præstantissimus senex regis filium instruxisset, ad suum hospitium se contulit. At adolescentis ministri et præceptores frequentem ipsius in palatium ingressum perspicientes, admiratione afficiebantur. Unus autem ex iis qui priorem inter eos locum obtinebat et quem rex velut fidelissimum ac sui studiosissimum filii sui palatio præferebat, Zardan nomine, regis filium his verbis allocutus est : Non te fugit, here, quanto patris tui metu affliciar, quaque erga eum fide sim, eoque etiam nomine

me tanquam fidiſſimum ſamulum tibi adminiſtrum A eſſe juſſit. **290** Nunc autem exterum hunc virum crebro tecum colloqui videns, illud vereor ne Chriſtianæ religionis, quam pater tuus ingenti odio inſectatur, cultor ſit; ſicque ego capitali ſententiæ obnoxius reperiari. Proinde vel de eo patrem certiorum fac, vel poſthac cum eo colloqui deſine; vel certe, ne in reprehentionem incurram, a facie tua me ablega, atque alium qui mihi ſubrogetur a patre tuo poſtula.

Regis autem filius ad eum dixit: Hoc primum, o Zardan, faciamus. Velo quodam obductus ſta, ipſiusque ad me ſermones audi, atque ita quidnam tibi faciendum ſit exponam.

Cum igitur Barlaam ad ipſum accedens eſſet, Zardane intra velum introducto, ad ſenem ait: Divinam tuam doctrinam mihi ſummatim repete, quo firmius pectori meo inſeratur. Excepto igitur ſermone, Barlaam longam de Deo atque erga eum pietate orationem habuit, quodque eum ſolum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente amare, ipſiusque mandata cum timore ac deſiderio obſervare oporteret (*Math. xxi*); quodque ipſe eſſet qui omnia, tam quæ in cernendi ſenſum cadunt quam quæ ab oculorum ſenſu remota ſunt, candidiſſet. Ac deinde primi hominis effiſtionem, mandatumque ipſi datum, latamque in eum, ob violatum edictum a creatore ſententiam commemoravit. Deinceps bona ea recenſuit, quibus nos, rejecto ipſius mandato, noſmet excluſimus. Mox earum moleſtiſſimum mentionem fecit, quæ poſtquam ab illis bonis excluſimus, miſere nos invaſerunt. Tum autem ea quæ ad benignitatem et amorem erga hominum genus pertinebant ſubjunxit, nempe quonam modo ſummus ille opifex ſalutis noſtræ curam gerens, magiſtros ac prophetas Unigeniti incarnationem prædicantes miſerit. Deinde etiam ipſius deſcenſum, incarnationem, beneficia, miracula, tolerataque pro nobis ingratiſſimæ vitio laborantibus ſupplicia, crucem, lanceam, voluntariam mortem, ac denique noſtram in integrum reſtitutionem et revocationem, atque ad primum bonum reditum; ac poſtea cælorum regnum, quod homines eo dignos manet, reconditum improbis cruciatum ignem nunquam exſtinguendum, perpetuas tenebras, immortalem vermem, cæterasque omnes pœnas, quas ii qui peccati ſervitute ſe conſtrinxerunt, ſibi ipſis aggeſſerunt. Hæc cum oratione proſecutus eſſet, ac ſub ſinem in doctrinam ad mores accommodatam delapsus fuiſſet, multaque de vitæ puritate verba feciſſet, præſentiumque rerum vanitatem damnaiſſet, eorumque qui his totos ſe addicunt miſeriam coarguiſſet, orationem tandem precatatione concluſit, a Deo nimirum ipſi firmam et constantem orthodoxæ fidei conſeſſionem, vitamque ab omni reprehentionis nota immunem, ac puriſſimam muneris ſui adminiſtrationem optans. Ac poſtea precatationi ſine imposito, ad hoſpitiſſimum ſuum rursus ſe recepit.

Regis autem filius, accito Zardane, quid animi haberet perſeſſitans, dixit: Audiſti quæ mihi tabula iſte

dixerit, me videlicet inani ſuo verborum lenocinio in fraudem inducere ſtuduens, ac jucunda hac oblectatione et amœnitate privare, atque ad peregrini Dei cultum traducere? Zardan autem, Quidnam, Inquit, tibi viſum eſt, o rex, ſamulum tuum tentare? Perſpectum enim habeo viri ſermones pectus tuum altiſſime penetrariſſe. Nam niſi ita eſſet, non tam lubenter ac perpetuo cum eo ſermones miſceres. Et quidem nos iſtiſſimodum prædicatorem haudquaquam ignoramus. Verum ex quo tempore pater tuus atrociſſimam adverſus Chriſtianos perſecutionem excitavit, illi hinc expulſi ſunt, atque ipſorum prædicatio contigit. Quod ſi tibi degma hoc arridet, ipſiusque duritiem et laborem ſubire potes, fauſtum ſane ac felix ſit id quod animo tuo inſedit. Ego autem quid tandem faciam, qui huiusmodi duritiem ne adverſis quidem oculis intueri poſſum, ac regis metu animum doloribus atque acerbitatibus diſtractum habeo? Quam apud eum excuſatione utar, qui ipſius imperia neglexi, atque huic viro ad te aditum permiſi?

Dixit autem ad eum regis filius: Equidem niſi aliud quod ingenti tuæ erga me benevolentiaſſe ſatis præmiſſi afferret agnoſcens, hoc unum beneficio tuo majus reperi, nimirum ut tibi bonum illud, quod naturam ſuperat, perſpicuum reddere ſtuderem, hoc eſt, ut quem ad ſinem procreatus ſis intelligeres, ac creatorem agnoſceres, relictis tenebris, ad lucem accurreres. Atque in hac ſpe eram, fore ut ſimul atque de ea aliquid audiſſes, ardentiffima quam cupiditate illam ſequereris. Verum ſpe mea, ut video, ſaluſ ſum, ut qui ad ea quæ dicta ſunt tepide affectum te conſpiciam. Regi autem ac patri meo ſi hæc indicaveris, niſi aliud hinc conſequeris, quam ut ipſius animum curis ac mœroribus conſicias. Verum ſi candido ac ſincero in eum animo es, cave ne ipſe antequam commoda occaſio ſe obtulerit, quidquam huiusmodi ex te reſciſcat. Hæc oratione ad eum habita, tanquam in aquam ſeminare (**12**) videbatur. Neque enim ſapientiaſſe ad ſtolidum **291** animum aditus unquam patebit.

Poſtridie autem Barlaam ad eum accedens, de diſceſſu ſuo ſermonem ingerebat. Ille autem ab eo divelli minime ſuſtens, animo ex cruciabat, lacrymiſſeque totus perfundeſſe. Senex vero cum longum ad eum ſermonem habuiſſet, eumque ut firmiſſimus in bono perſtaret obteſtatus eſſet, verbiſſeque ad cohortandum accommodatis ipſius pectus conſirmaſſet, precibus ab eo contendebat ut læto atque hilari animo diſcedendi poteſtatem ſibi faceret. Illud etiam adſungebat, eam brevi inter ſe conjunctionem mutuam fore, quæ diſſidii omnis ex perſeſſe eſſet. At regis filius, cum nec diutius ſeni negotium facereſſe, nec eum expedito itinere prohibere poſſet, ac præterea metuens ne Zardan ille regem de eo certiorum faceret, ac ſuppliciiſſe eum afficeret, his ad eum verbiſſe uſus eſt: Quandoquidem ita tibi hoc animo inſidet, ſpirituſſe Pater ac præceptorum optime, mihiſſeque omniſſe boni auctor, ut me in mundiſſe vanitate verſantem deſeras, atque ad ſpirituſſe quieſſe

tis locum proficiscaris, non ultra te retinere atque A impedimento tibi esse audeo. Abi igitur Dei pace septus, ac meæ miseræ in præclaris tuis ad Dominum precibus memoriam ne intermittas, quo tandem ad te pervenire ac faciem tuam perspicere queam.

Unam autem rem a te postulo, nimirum, ut, quoniam pro tuis religiosæ vitæ sodalibus nihil accipere voluisti, saltem pro te exiguum aliquid pecuniæ in victum ac vestem in indumentum accipias. Ille autem ad eum respondit : Cum pro fratribus meis nihil a te acceperim (neque enim illi aliquid ex hujus mundi rebus, a quibus ultro sese removerunt, accipere opus habent), quoniam tandem pacto mihi id acquiram, quod ipsis interdixi? Nam si pecuniarum possessio bona esset, illis certe ante me eas impertissem. Quoniam autem exitiosam earum possessionem esse B scio, nec illos, nec me item hujusmodi laqueis implicato¹.

Cum igitur ne hoc quoque ipsi persuadere potuisset, ad alteram petitionem rursus se convertit, supplexque ab eo petit ne preces suas omnino negligeret, nec se omni mœstitiæ genere profligaret, verum ut detritum illud et asperum, ac vetustate confectum pallium (tum ad religiosæ magistri sui vitæ refrigerandam memoriam, tum ad præsidium adversus omnes Satanæ affatus) sibi relinqueret, atque ipse pro eo aliud acciperet : quo scilicet, inquit, id quod a me datum fuerit, perspicens, humilitatis meæ memoriam retineas.

Ait autem senex : Vetus meum ac detritum pallium tibi dono dare, aliudque novum indumentum accipere, mihi non licet, ne exigui mei laboris mercedem hic recepisse divina sententia pronuntiet. Cæterum, ne tuam animi alacritatem retundam, vetusta, nec a meis quidquam diversa, ea indumenta sint, quæ mihi abs te porrigentur. Regis itaque filius, cum asperos quosdam ac vetustos pannos quasivisset, eosque seni dedisset, ipsius veste invicem accepta, magnam inde lætitiæ concepit, quavis purpura ac regio ornamento citra omnem comparationem præstantiorem eam existimans.

Divinissimos autem Barlaam jam jamque discedere cupiens, ea quæ ad discessum pertinebant loquebatur, postremamque hanc ipsi doctrinam adhibuit. Charissime frater, inquit, ac suavissime filii, quem ego per Evangelium genui (I Cor. iv), scis cui Regi nomen dedisti, et cum quo pacta inivisti. Quare firma ea serves necesse est, atque omnia militiæ munia, quæ in hujusmodi pactorum charta, præsentate ac testante, atque etiam pacta ipsa litteris mandante universo cœlesti exercitu, promisisti, alacri animo exsequaris. Quæ quidem si præstiteris, beatus eris. Quocirca tibi providendum est ne quid præsentium rerum Deo, ipsiusque bonis anteponas. Quid enim rerum præsentium tantum terroris afferre potest, quantum ignis æterni cruciatus, qui ita ardet, ut interiori lucis omnia expers sit, nec unquam extremi finem faciat? Ac rursus, quodnam est hujus mundi

bonum, quod tanta animum voluptate perfundat, ut Deus se ipsum iis a quibus diligitur donans : cujus et pulchritudo sermone omni præstantior est, et potentia invicta, et gloria sempiterna, et cujus bonæ eaque ipsius amicos manent, omnia quæ oculis cernuntur incomparabiliter antecessant : quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt (I Cor. ii)? Quorum utinam tibi robustissima Dei manu septo ac muuito hæredem esse contingat!

Regis autem filius lacrymis perfusus,angebatur, ac summa molestia afficiebatur, ut qui ab amantissimo patre ac præstantissimo magistro relinqui minime sustineret. Et quisnam, inquebat, o Pater, tuas partes explebit? aut quem tandem hujusmodi pastorem ac duce[m] consequi potero? et quoniam solatio desiderium tui lenibo? Ecce enim me improbum ac rebellem servum ad Deum adduxisti, atque in filii et hæredis classe collocasti, ac me perditum atque omnibus bestiis prædam expositum exquisivisti, 299 et cum iis Dei ovibus quæ minime aberraverant copulasti (Luc. xv), atque compendiarium veritatis viam mihi demonstrasti (Psal. lxxxv), meque de tenebris et umbra mortis eduxisti (Lucæ i), ac pedes meos e lubrica et exitiosa ac perversa et curva via extraxisti. Magna et admiranda mihi a te bona orta sunt, atque ejusmodi, ut singularem eorum magnitudinem nulla oratio consequi possit. Magnorum igitur ipse quoque pro me exiguo homunculo ipsius beneficiorum utinam sis particeps! atque id quod meæ gratiarum actioni deest expleat Dominus, qui solus beneficiorum relatione eos qui ipsius amore præditi sunt superat.

Barlaam autem, ipsius lamentationes amputans, surrexit, atque ad orandum se comparavit, manibusque in cœlum sublatis, hic verbis usus est. Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui ea quæ prius tenebris obducta erant, luce perfudisti, atque res omnes conditas, tam quæ aspectu sentiuntur quam quæ ab oculorum sensu remotæ sunt, ex nihilo produxisti, qui figmentum tuum convertisti, nec nos post insipientiam nostram abire permisisti, gratias tibi agimus, ac tuæ potentæ et sapientiæ, hoc est Domino nostro Jesu Christo, per quem etiam sæcula fecisti (Heb. i), nosque prolapsos et jacentes excitasti, et delinquentibus peccata remisisti, errore vagantes reduxisti, captivos redemisti, morte extinctos per Filii tui ac Domini nostri pretiosum sanguinem ad vitam revocasti.

Te igitur invoco, atque unigenitum Filium tuum, et sanctissimum tuum Spiritum. Respice in oratione præditam hanc ovem, quæ per me indignum hominem ad altare tuum accedit, atque ipsius animam per virtutem ac gratiam tuam sanctifica. Visita vineam hanc (Psal. lxxix), quæ per Spiritum sanctum tuum plantata est, atque hoc ei da, ut justitiæ fructum ferat; corrobora eum, pactum tuum in ipso confirmans; ac per boni tui Spiritus sapientiam eum a diaboli fraude atque impostura eripe. Doce eum fa-

¹ Hoc intellige de divitiis, quibus aliquis abutitur.

cere voluntatem tuam (*Psal. cxlii*), et auxilium tuum A ab eo ne auferas (*Psal. l*). Atque et ipsi et mihi servo inutili, bonorum tuorum quæ finem nesciunt, hæreditatem consequi beneficio tuo contingat. Quoniam benedictus es et gloriosus in sæcula. Amen (*Dan. iii*).

Absoluta autem oratione, conversus, ipsum jam cœlestis Patris filium exosculatus est, pacemque ipsi ac sempiternam salutem precatus, ex aula excessit, lætusque abiit, gratias Deo agens, cujus favore iter ipsi ex animi sententia successerat.

CAP. XXII. — Josaphat autem, posteaquam exiit Barlaam, precibus sese dedit, calentissimisque lacrymis profusis ad hunc modum locutus est : Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me festina (*Psal. lxi*). Quoniam tibi derelictus est B pauper : orphano tu eris adjutor (*Psal. ix*). Respice in me, et miserere mei (*Psal. lxxv*), qui omnes vis salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire (*II Tim. i*). Serva me, quæso, indignum licet homunculum, atque corrobora, ut in sanctorum mandatorum tuorum via ambulem. Quoniam ego imbecillis ac miser sum, nec iis viribus, ut boni quidquam facere possim. Tu vero salutem mihi afferre potes, qui omnia, tam quæ oculis cernuntur quam quæ cerni nequeunt, contines atque conservas. Ne me post improbas carnis meæ voluntates abire sine; verum doce me facere voluntatem tuam (*Psal. cxlii*), atque in sempiternam ac beatam vitam me conserva. O Pater, et Fili, et divine Spiritus, consubstantialis, ac divisionis expertus Divinitas, te invoco, te gloria afficio. Te enim laudat C quidquid creatum est, ac te gloria afficiunt intellectuales ac corpore vacantes virtutes in sæcula. Amen.

Deinceps igitur quam diligentissime seipsum conservabat, atque ita comparabat, ut et animæ et corporis puritatem acquireret, atque in continentia, et orationibus, obsecrationibusque, per totum noctis curriculum sese prorogantibus, vitam duceret. Nam cum plerumque diurno tempore, tum ob eorum qui cum ipso versabantur, contubernium, tum etiam interdum ob regis ad eum accessum, aut quod ipse ab eo acciretur, sese interrumpi videret, nox ipsi, quod diei deerat, supplebat, ut qui in precibus et lacrymis ad diluculum usque staret, ac Dei opem imploraret. D Unde etiam prophetica illa vox in ipso implebatur : In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite Dominum (*Psal. cxiii*).

Zardan autem ille, cum hujusmodi ipsius vitæ rationem intellexisset, summaque inde mœstitia afficeretur, gravibusque animi curis vexaretur, nec quid faceret haberet, ad extremum mœrore oppressus, simulato morbo, in suas ædes concessit. Quod ut rex comperit, alium quemdam ex his, quos fidissimos habebat, misit, qui ipsius loco filio ministraret. Ipse autem valetudinis Zardanis curam gerens, celeberrimum ad eum medicum mittit, eumque ut summam ad ipsius curationem sollicitudinem adhibeat rogat.

Medicus igitur, quoniam eum regi gratum et acce-

ptum esse perspiciebat, sedulo eum invisebat. Cumque ipsius statum accurate considerasset, regi confestim indicavit, 293 se nihil quod morbum ipsi accerseret in eo reperire potuisse; ac proinde ita existimare eum aliquo animi mœrore affectum in morbum incidisse. Rex autem his verbis auditis, hoc arbitratus est eum a filio asperius acceptum fuisse, atque hac de causa concepto mœrore recessisse. Quidnam autem id esset deinceps scire cupiens, Zardani se eum, ut oborti morbi causam intelligeret, crastino die invisurum significavit.

Zardan autem hujus promissi certior factus, statim ut diluxit, indumentis acceptis, ad regem proficiscitur, eumque simul atque ingressus est, humi prostratus adoravit. Rex autem : Quid, inquit, tibi vim attulisti, ut ad me accederes? Nam ipse ad te proficisci, meumque erga te amorem omnibus declarare in animo habebam. Ille autem respondit : Morbus meus, o rex, non ex eorum numero est quibus homines laborare solent, verum ex animi inœstitia et anxietate corde in dolorem prolapso corpus quoque condoluit. Amentia porro mihi ducendum esset, si cum ita me haberem, non ut servum decet, ad te accederem; verum ut regia tua majestas ad me famulum veniens sese fatigaret, exspectarem. Percontante autem rege quidnam eum in hunc mœrorem conjecisset, respondens Zardan : Magnum, inquit, periculum mihi impendit, magnisque suppliciis ac multis mortis generibus dignum me agnosco, quoniam præceptis tuis negligenter obsequendo ingentem tibi jam jauque mœrorem accersivi.

Rursum autem ex eo quærente rege quænam hujusmodi negligentia esset, in quam incidisset, quodque periculum illud in quo versatur : In custodia domini mei filii tui, inquit, negligentem me præbui. Improbis enim quidam ac præstigiator ingressus, de Christianæ religionis doctrina ad eum verba fecit. Posteaque regi, quos ad ipsius filium senex sermones habuisset sigillatim exposuit, quantamque ille ex ipsis voluptatem cepisset, quodque prorsus Christo se ad dixisset. Quin etiam senis nomen ipsi indicavit, Barlaam ipsum nuncupari dicens. Nam etiam antea rex de Barlaam, ac summa religiosa ipsius vitæ asperitate, multa auditione acceperat. Ut autem hæc ad regis aures pervenerunt, tantus ei mœror obortus est, ut totus concuteretur, iracundia æstuarer, atque hoc nuntio pone exanimaretur. Ac statim Arachen quemdam, qui etiam secundum ab eo dignitatis gradum obtinebat, primisque in omnibus arcanis consiliis erat, ac præterea astrologiæ scientiæ tenebat, ad se accivit, eique magno cum mœrore atque animi consternatione quod acciderat narravit. Ille autem ipsius perturbatione animique confusione conspecta : Mæsto, inquit, o rex, ac perturbato animo esse de sine; neque enim me ipsum de sententia deducturum diffido, quin potius illud certissimum habeo, brevi fore ut ille impostoris illius doctrinam abjuret, tæque voluntati morem gerat.

Cum igitur his verbis Arachæ regem ad animi li-

laritatem convertisset, ad hujusmodi negotii considerationem animum adjecit. Ac primum, o rex, inquit, hoc agamus : demus operam ut pestiferum illum Barlaam arripiamus. Quod si consequamur, a scopo, mihi crede, non aberrabimus, nec spe nostra fallenur. Nam ille ipse, aut verbis ad persuadendum accommodatis, aut variis tormentorum instrumentis impulsus, invitus etiam ac repugnans, falsa et erroris plena verba sua esse confitebitur, atque dominum meum filium tuum de sententia dimovebit, adducetque ut patris dogmatibus hæreat; sin autem illum arripere nequeamus, alium ego senemeritam novi, Nachor nomine, qui Barlaamo ita prorsus similis est, ut vix ab illo internosci possit. Hic porro eandem nobiscum doctrinam profitetur, eumque in mathematicis magistrum habui. Ad hunc igitur ego noctu me conferam, eique omnia sigillatim exponam, ac deinde rumore hoc sparso, Barlaamum scilicet comprehensum esse, ipsum exhibebimus. Qui etiam ipse Barlaami sibi nomen attribuens, se Christianorum sacra colere simulabit, eaque intueri ac defendere præ se feret. Ac postea, longa disputatione habita, tandem fractus, manus dabit. Quod cum filius tuus perspexerit, hoc est, Barlaamum victum esse, ac doctrinam nostram palmam tulisse, non est dubium quin ad victorum partes sese adjuncturus sit. Quam etiam ad rem istud magni momenti est, quod ille majestatem tuam veretur, tibi que obsequi magnopere studet. Adde quod ille etiam qui Barlaami personam geret, respiciet, seque in errore versatum esse affirmabit.

Hoc sermone rex delectatus est, hominisque consilium optimum esse judicavit, inani videlicet spe nixus. Quocirca cum Barlaamum nuper recessisse comperisset, eum comprehendere festinabat. Itaque militibus ac centurionibus missis, variis itinerum exitus occupavit, ea autem via quam ex omnibus suspectiorem habebat, ipse, conscensis equis, cum omni celeritate persequabatur, atque omni ratione assequi cogitabat. Cæterum, cum sex totos dies inani labore sese fatigasset, ipse quidem in regio quodam palatio, quod ruri situm erat, remanet. Arachen autem cum equitibus haud paucis ad ipsam usque Senaaritidem solitudinem conquirendi Barlaami causa misit. Qui cum ad eum locum pervenisset, omnium incolarum animos perturbavit; atque cum illi virum eum a se visum esse negassent, in solitudinem, ut pios viros venaretur, sese contulit. Cumque solitudinem illam magna ex parte peragrasset, ac montes cinxisset, vallesque quasdam minime tritas, et accessu difficiles, cum ea hominum manu quam secum habebat, pedibus pervasisset, ad tumulum quemdam profectus, in ejus fastigio eremitarum turmain inambulantem cernit; nullaque interposita mora, eos ad se adduci jubet. Milites itaque celerrimo cursu, atque alii alios antevertere contententes, tumulum petunt. Eoque cum pervenissent, circumdederunt eos tanquam canes multi (*Psal. xxi*), aut tanquam pestiferæ quedam et inmaues belluæ; atque ipsos tum oris

A specie, tum habitu venerandos, solitariaeque exercitationis notas in vultu ferentes, comprehendunt, raptatosque Arachi exhibent, sic animo comparatos, ut nec ullo modo perturbarentur, nec ignavum aliquid ac triste vel præ se ferrent, vel loquerentur. Qui autem ipsos omnes tanquam antistes præibat, ex cilicio contextam peram, quorundam sanctorum Patrum, qui ex hac vita discesserant, reliquiis confertam gestabat.

Conspicis autem ipsis Araches, ut Barlaamum minime vidit (nam eum norat) mœrorø conturbatus est, atque ad eos dixit: Ubinam est impostor ille qui regis filium in errorem induxit? Is autem qui peram gestabat respondit: Non est ille inter nos, absit (si quidem, Christi gratia pulsus, a nobis fugit), verum B apud vos domicilium habet. Eum ergo, inquit dux, nosti? Certe, inquit eremita, eum qui impostor dicitur novi, hoc est diabolum, qui in medio vestri habitat, atque a vobis adoratur et colitur. Hic dux: De Barlaam ego quæro, deque eo percontabar ubinam esset. Monachus autem: Cur igitur, inquit, præpostere locutus es de eo qui regis filio imposturam fecit me interrogans? Nam si Barlaamum quærebas, omnino ita loqui oportebat: Ubinam ille est qui regis filium ab errore in viam rednixit, ac salute donavit? Nam ille frater noster est, ac religiosæ exercitationis socius. Multi autem jam dies sunt cum eum non vidimus. Tum Araches: Domum illius, inquit, mihi demonstra. Respondit monachus: Si ipsi vos videre cordi esset, obviam vobis ipsemet prodiiisset, nobis C autem ipsius domum indicare minime licet.

Qua de causa indignatione percitus dux, atque irato ac furioso vultu eum intuens, ad eum dixit: Novis et inusitatis vos mortis generibus nunc mactabo, nisi statim Barlaamum mihi exhibueritis. Et quid, inquit monachus, in nobis perspicis, cujus studio et amore ab hac vita ægre divellamur, mortemque a te nobis invehendam pertimescamus? Quin potius gratiam tibi habituri sumus, quod virtutis studio hærentes e vita eduxeris. Neque enim incerta exitus alea parvum nobis metum injicit, quod scilicet, quo statu nos arreptura mors sit, minime compertum habeamus; ne forte aut voluntatis lubricum, aut quidam diaboli impetus instituti nostri constantiam inflectat, aliterque nobis quam ut pactis cum Deo a nobis iniis consentaneum est, aut sentire aut facere persuadeat. Quocirca cum ea quæ vobis ipsi pollicebamini consequi jam omnino desperetis, sine ulla cunctatione quod lubet facite. Neque enim pii fratris nostri domicilium, quamvis nobis cognitum, ostendemus, nec alia ulla vobis ignota monasteria prodemus, ut videlicet hac ratione mortem turpiter effugiamus: quin potius præclare mortem oppetemus, ut prius virtutis sudores, si nunc fortitudinis animi cruorem Deo offerentes.

Hanc eorum sermonis libertatem sceleratus ille minime ferens, verum ex hujusmodi animi magnitudine gravissima iracundia commotus, multis ac verberibus ac tormentis affecti. Quæ tamen illi

ac pertulerant, ut eorum animi robur ac fortitudo ipsi quoque tyranno admirationem moveret. Cum autem multis illatis suppliciis eos tamen flectere non potuisset, nec quisquam inter eos inventus esset qui Barlaamum ipsi ostendere sustineret, arreptos eos ad regem ducti, atque inter eundem percuti contumelisque afflicti iubet, reliquiarum etiam peram interim gestantes.

CAP. XXIII. — Interjectis itaque haud paucis diebus, ad regem ipsos adduxit, deque eorum statu eum certiore fecit. Ac deinde ipsi acerbissima iracundia inflammato eos sistit. Quibus perspectis, ipse indignatione æstuans, furentis hominis speciem præbebat. Cumque ipsos crudelissime cædi iussisset, posteaquam plagis atrocem in modum concisos viderit, vix tandem ex ingenti furore emergens, carnificibus verberandi finem facere imperavit, atque ad eos ait: Quanam de causa hæc mortuorum ossa gestatis? Si eorum, ad quos pertinent desiderio hæc fertis, hac ipsa hora vos etiam cum illis collocabo, ut, vultorum vestrorum cõmpotes effecti, gratiam mihi habeatis. Divinæ autem illius cohortis dux atque antistes regias unguas pro nihilo ducens perinde ac si nihil ipsi adversi contigisset, libera voce ac splendido vultu, gratiamque in ipsius anima insidentem significante, ad hunc modum respondit: Hæc pura et sancta ossa idcirco circumferimus, ut admirabilem virorum, quorum ipsa sunt, desiderium utcumque leniamus, eorumque religiosam exercitationem, Deoque charam vitam nobis in memoriam revocemus, atque ad ejuſdem vitæ studium nos ipsos excitemus, ac requiem eam et delicias eas in quibus nunc versantur ob oculos nobis proponentes, ipsos quidem beatos prædicamus, nos autem ad sequenda eorum vestigia nos ipsos mutuo acimus. Quin etiam mortis memoriam, quæ permagnam utilitatem affert, atque ad religiosæ vitæ certamina promptos nos ac velut pennatos reddit, nobis hinc comparamus, ac præterea ex eorum contactu sanctitatem haurimus.

Rursum igitur rex: Si, inquit, mortis recordatio vestra sententiæ utilitatem parit, quidnam causæ est cur non in corporum potius vestrorum ossibus, quæ vestra sunt, ac propediem interibunt, quam in his alienis atque corruptis hænc memoriam usurpatis?

Respondit monachus: Cum quinque causas attulerim quamobrem reliquias circumferamus, tu ad unam duntaxat respondens, cavillis in nos uteris. Verum expressius, mihi crede, eorum qui jam decesserunt ossa mortis memoriam repræsentant, quam eorum qui huius vitæ usura fruuntur. Cæterum quoniam tu de his ita statuis, atque ossa ea quæ in carne tua sunt mortem tibi oculis obijciunt, qui sit ut ipse jam jamque venturæ mortis memor, tuis rebus recte non consulas, verum animam tuam omni flagitiorum generi addictam habeas, Dei aut cultores ac pietatis studiosos, qui te nihil læserunt, nihil præsentium rerum tecum commune habent, aut tibi eripere contendunt, immanem et crudelem in modum de medio tollas?

Rex solum ait: Vos ut pestiferos homines ac populi seductores supplicis afficio, quoniam omnes in fraudem impellit, atque a vitæ jucunditatibus avocatis, ac pro dulci vita et suavissima cupiditate huc eos adigitis, ut duram et sordidam atque ærumnosam hanc vitæ rationem amplectentur, deorumque honorem Jesu tribuendum esse prædicatis. Quocirca, ne populus, impostoram vestram sequens, desertam terram relinquat, atque a patriis diis deficiens, alienum adoret, supplicis vos ac morte multare dignum esse iudicavi. Monachus autem inquit: Si omnes bonorum huiusce vitæ participes esse cupis, cur non omnibus ex æquo delicias et opes tuas impertis? Verum alii quidem quamplurimi paupertate conflantur, tu vero ipsorum facultates per vim ereptas tuis adjungis? Ex quo perspicuum est te salutis populi cura minime tangi, verum carnem tuam saginare, materiam videlicet corrosaris vermibus præparantem. Ac propterea omnium Deo abjurato, eos qui non sunt, et qui omne flagitiorum genus invenerunt, deos appellasti, ut dum ad eorum imitationem libidinosæ ac flagitiosæ vivis, id esse queraris, ut deorum imitator esse prædiceris. Nam quid afferri potest, quin quæ vestri dii fecerunt, eadem quoque homines, qui ipsis animum adjiciunt, faciant? Quapropter in magno profecto errore versaris, o rex. Vereris autem ne quosdam populares tuos adducamus ut nostris decretis assentientes, a tuo imperio desciscant, atque ad ejus qui omnia continet ac tuetur partes se adjungant. Cupis enim multos te avaritiæ tuæ ministros habere, ut ipsi quidem ærumnas subeant, tibi autem eorum opera quæstus augeant: quemadmodum videlicet si quispiam canes aut aves ad prædam cleuratas alens, eos quidem ante prædam demulceat, posteaquam autem aliquid arripuerint, ex ore prædam ipsis extorqueat. Ad eundem enim modum tu quoque multos habere cupiens, qui tibi partim e terra, partim e mari tributa et vectigalia deferant, ais quidem tibi eorum salutem curæ esse, cæterum sempiternum ipsis, priusquam etiam tibi ipsi exitium accersis, tibi quoque illud satis est, ut opes quovis stercore ac cæno viliores tibi affluant, nec animadvertis te luminis loco tenebras complecti. Verum ex hoc gravi somno, quæso, emerge, clausosque tuos oculos aperi, ac Dei nostri gloriam, omnibus undique illucentem, cerne, tandemque aliquando ad te ipsum redi. Intelligite enim, inquit, insipientes in populo, et stulti aliquando sapite (*Psal.* xxxix). Illud scias, alium deum non esse præter Deum nostrum (*Psal.* xvii), nec ullam, nisi in ipso salutem.

Rex autem: Stultis, inquit, his tuis nugis finem impone, ac mihi protinus Barlaamum ostende, aut alioqui ejusmodi poenarum instrumenta experieris, quorum nunquam abs te periculum factum est. Fortissimus autem ille, ac præstanti animi magnitudine monachus, caelestisque philosophiæ amator ob regias unguas nullo modo de sententiis dimovebatur, sed intrepido pectore stans, 296 dicebat: Ea quæ

a te jubentur, o rex, facere, minime a nobis indictum est, sed quæ a Domino nostro imperata sunt; qui nos temperantia studere, atque omnes voluptates et cupiditates in potestate tenere, fortitudinemque colere, ad laborem omnem et afflictionem justitiæ causa sustinere docet. Quo igitur graviora nobis pietatis causa mala intuleris, eo præclarior de nobis meritis fueris. Quocirca quidquid lubet fac; neque enim commitemus ut aliquid quod a recto abhorreat faciamus, ac peccata nos addicamus. Nec enim leve hoc scelus esse putes, si coluctatorem ac commilitonem nostrum tibi in manus tradamus. Verum hoc nomine minime nos irridebis, quamvis etiam sexcentas mortes nobis inferas. Neque enim adeo ignavi sumus, ut tormentorum tuorum metu philosophiam nostram prodamus, atque aliquid divina lege indignum perpetremus. Adversus hæc quæcumque tormentorum instrumenta nosti, ea expellas licet. Nobis quippe vivere Christus est, ac mori præstantissimum lucrum (*Philip. 1*).

Ob hujusmodi verba rex furore inflammatus, theologas eorum linguas amputari jubet, oculosque erui, manusque simul ac pedes truncari. Quæ sententia pronuntiata, lictores et satellites circumstantes inhumane ac crudeliter ipsos demutilabant. Ac linguas quidem eorum uncinis ex ore extractas belluina quadam feritate abscindebant, oculos autem ferreis unguibus eruebant, ac denique instrumentis quibusdam eorum manus ac pedes luxantes, amputabant: at beati illi ac venerandi et generosi viri, tanquam ad opalæ vocati, strenuo et forti animo ad cruciatus accedebant, mutuis cohortationibus sese acucentes, atque ad mortem pro Christo subeundam forti atque intrepido animo pergentes.

In hujusmodi variis suppliciis sacrosancti monachi (15), numero decem et septem, fortes ac tolerantia præditas animas suas Domino commendarunt. Ex quo perspicue constat animum pietate præditum vitiosis affectionibus imperare, quemadmodum quidam a nostris decretis alienus prodidit (*Josephus*), senis sacerdotis ac septem filiorum certamina commemorans, qui una cum matre pari omnino sententia prædita pro patriæ legis defensione dimicarunt. Quibus tolerantia et animi magnitudine nihilo inferiores hi eximii Patres ac superas Jerusalem cives existerunt.

CAP. XXIV. — His igitur pia morte perfunctis, rex ad primarium consiliarium suum Arachen dixit: Quoniam prius consilium minime successit, ad posterius animum adijce, ac Nachorem accersendum cura. Araches igitur, intempesta nocte ad ejus speluncam se contulit, siquidem in solitudine habitabat, divinationi operam dans. Cumque ipsi consilium id omne quod capissent declarasset, simul atque diluxit, ad regem se recepit. At tum quæsitis rursus equis, ad investigandum Barlaamum sese abire simulavit. Cum autem exiisset, ac loca solitaria perlustraret, virum unum ex voragine quadam egredientem conspexit. Quem cum persequi jussisset, ipsius

comites eam celeritatem adhibuerunt ut hominem arriperent eumque ad ipsam adducerent. De quo cum quisnam esset, quamque religionem coleret, et quoniam nomine vocaretur, quæsisisset, Christianum ille se esse professus est, Barlaamumque nuncupari (quemadmodum videlicet ab ipsis instructus fuerat) quo nomine gaudio peresus Araches, ut quidem præse forebat, accepto eo, quamprimum ad regem reverstitur, eique ipsam exhibet. Atque rex audientibus his qui astabant: Tunc es ille demonis administer Barlaam? Ille autem respondit: Dei administer sum, ac non demonum, quomobrem ne me conviciis incessas. Plurimas enim mihi gratias agere debes, quoniam filium tuum errore atque impostura liberatum ad Dei cultum erudivi, atque eam vero Deo in gratiam reductum omni virtutis genere institui. Rursum autem rex irati animi speciem præferens, dixit: Par sane erat ut, tibi sermonis omnino ac defensionis facultate præcisa, sine ulla interrogatione te morte multarem. Verum pro mea humanitate tantisper te sero, quousque ad certum diem de te quæstionem habuero. Ac siquidem mihi obtemperandum duxeris, veniam obtinebis; sin minus, pessimam mortem oppetes. Hæc locutus, Arachi eum tradit, mandatque ut eum quam diligentissime custodiat.

Postridie autem illinc ad palatium suum reversus est. Repente igitur captum esse Barlaamum rumore ferebatur, adeo ut ipse quoque regis filius hac re audita gravissimo animi dolore afficeretur, nec ullo modo lacrymis moderari posset, verum gemitibus ac luctibus Deum obsecraret, ipsumque ut seni opem ferret obtestaretur. Nec vero lugentem eum bonus ille Deus despexit; benignus enim est iis qui ipsius opem in die tribulationis expectant, atque eos qui ipsius metu præditi sunt agnoscit. Unde etiam juveni per nocturnum visum omnia declarat, roburque ipsi addit, atque ad pietatis certamen eum confirmat. Experrectus itaque cor suum paulo ante mœstitia ac dolore profligatum, lætitia et fiducia suavissimoque lumine 297 peresum reperit. Rex autem his ita gestis, atque infra hujusmodi cogitatione, gaudebat, præclara consideratione se uti existimans, amplissimamque Arachi gratiam habens. Verum, ut divini Davidis verbis utar, mentita est iniquitas sibi (*Psal. xxx*), atque justitia adversus iniquitatem palmam tulit, prorsus videlicet eam sternens ac dejiciens, peritque memoria ejus cum sonitu (*Psal. ix*) quemadmodum sermonis progressu a nobis ostendetur).

Biduo quippe post rex ad filii palatium accessit, eoque ipsi obviam procedente, pater eum suo more minime osculatus est, verum, indignanti atque irato similis, in regium cubiculum ingressus, mœsto vultu consedit. Ac deinde aceto filio, his ad eum verbis utitur: Fili, quænam hæc fama est, quæ ad aures meas permeavit, animumque meum mœrore conficit? neque enim existimo ullum unquam hominem ob filii ortum tanto gaudio peresum fuisse, quantum ego (ta causa voluptatem percepi; nec rursum al-

lum unquam tantum mœroris ex filio contraxisse credo, quantum nunc ex te contraxi. Meam enim canitiem dedecore affectisti, ac lucem oculorum meorum abstulisti, nervorumque meorum robur excidisti. Timor enim, quem tua causa timebam, evenit mihi: et quod verebar, accidit mihi. Factusque sum hostibus meis in ludibrium, et in risum adversariis meis (*Job. iii*). Stulta mente ac puerili animo impostorum verbis fidem adhibuisti, atque improborum et malevolorum hominum consilium consilio meo antiquius habens, ac deorum nostrorum cultum relinquens, ad alieni Dei cultum te contulisti. Quidnam tibi, filii, in mentem venit, ut hæc faceres; ac tu, quem in omni securitate alere me sperabam, quemque senectutis meæ baculum ac robur habiturum optimumque regni mei successorem relicturum me existimabam, inimici atque hostilis in me animi argumentum exhibere minime dubitares?

An non consentaneum erat ut mihi potius pares, meaque secreta sequereris, quam versipellis ac putidi senis nugis stultisque sermonibus cederes, qui tibi hoc in animum immisit, ut pro dulci vita acerbam susciperes, ac pro suavissimis deliciis duram illam et asperam viam, quam Mariæ filius tenere admonet, ingredereris? Au non autem etiam summorum deorum iram pertimescis, ne fulmine te feriant, aut tonitruo interimant, propterea quod repudiatis ac pro nihilo habitis iis qui nos tot tantisque beneficiis affecerunt, ac regio diademate ornarunt, gentesque numerosissimas ditioni nostræ atque imperio subjecerunt, ac denique ut precum mearum et orationum opera gignereris, ac dulcissimæ hujus lucis particeps fieres, præter spem effecerunt, ei qui cruci affixus est arctissime te conjunxisti, inanibus videlicet ipsius cultorum promissis deceptus, qui nova quædam sæcula confingunt, mortuorumque corporum resurrectionem nugantur, aliaque sexcenta, ut stolidis hominibus fucum faciant, introducunt?

Verum nunc saltem, charissime filii, si quid mihi patri tuo obtemperandum putas, prolixis his nugis longum valere jussis, benignis diis, quæso, sacrificia, atque eos plurimis victimis et sacrificiis placare studeamus, ut errati veniam ab ipsis impetres, siquidem hanc vim illi habent, ut et beneficiis et suppliciis afficere possint.

Ac nos eorum quæ diximus exemplum tibi sumus, qui ipsorum beneficio ad hoc imperium pervenimus, atque hanc ipsis beneficii vicem rependimus, ut et eorum cultoribus honorem tribuamus, et eos qui adduci nequeunt ut ipsis sacrificent, suppliciiis excruciemus. Multas igitur hujusmodi nugas commemorante rege, ac nostra quidem dogmata suggillante et traducente, idolorum autem cultum laudibus et encomiis prosequente, divinissimus juvenis rem eo loco esse videns, ut non jan- angulum et latebras, verum candelabrum potius ac speculum desideraret (*Matth. v*), quo omnibus in perspicuo esset, libertate ac fiducia plenus, ad hunc modum locutus est:

Quod a me factum est, o here, hæcquodquam

A inficias iverim. Tenebris enim fuga relicta, ad lucem accurri, ac relicto errore ad veritatem me adjunxi: nuntioque dæmonibus remisso, ad Christi ordines me contuli, qui Dei Patris Filius ac Verbum est, cujusque verbo omnia ex nihilo in ortum producta sunt, quique efficio e terra homine vitalem Ipsi spiritum insufflavit, eumque in voluptatis paradiso, ut illic degeret, collocavit. Cumque ipsius mandatum violasset, mortique proinde obnoxium se reddidisset, atque horreni mundi principis potestate subjecisset, non tamen omnia facere destitit, quo eum ad pristinam dignitatem revocaret. Ac propterea ille rerum omnium conditarum effector, generisque nostri architectus, nostra causa homo effectus est, atque in terram veniens, et e sancta B Virgine nascens, cum hominibus consuetudinem habuit (*Baruck. iii*). Ac pro nobis ingratis servis Dominus mortem subiit, et quidem mortem crucis (*Philipp. ii*), ut videlicet peccati tyrannis de medio tolleretur, priorque condemnatio deleteretur, ac cœli portæ nobis rursus paterent. Nam illic naturam nostram exivit, atque in gloriæ throno collocavit, regnumque finis expert, iis qui ipsius amore præditi sunt, donavit, bonaque omni sermone atque auditu præstantiora (*I Cor. ii*). Ipse enim est fortis ille, ac solus potens, Rex regum et Dominus dominantium (*Apoc. xix*), cujus robur invictum est, et potentia ejusmodi quæ omnem ingenii conjecturam excedat; qui solus sanctus est, et in sanctis requiescens; qui cum Patre et Spiritu sancto glorificatur; C in quorum nomine baptizatus sum, et quos confiteor, celeberrime atque adoro, unum Deum in tribus personis, consubstantialem, ac confusionis expertem, increatum, immortalem, sempiternum, infinitum, ab omni circumscriptione remotum, corpore vacantem, a perturbationibus et mutatione atque conversione alienum, omni termino carentem, bonitatis et justitiæ ac sempiternæ lucis fontem, rerum omnium conditorem, tam quæ cerni possunt quam quæ oculorum sensum fugiunt, effectorem, atque omnia continentem et conservantem, omnibus prospicientem, atque in omnia regnum et imperium obtinentem. Neque enim sine ipso res ulla facta est, nec sine ipsius providentia quidquam constari ac consistere potest. Ipse siquidem est omnium vita, D omnium coagmentatio, omnium illuminatio, totus dulcedo, ac totus sine ulla saturitate desiderabilis (*Cant. v*), omniumque rerum expendarum summus vertex. Quocirca Deum hunc, quia tanta bonitate ac potentia præditus est, relinquere, atque impuros dæmones vitiorumque omnium architectos colere, surdisque ac mutis statuis, quæ nec aliquid sunt nec erunt, cultum ac venerationem tribuere, ejus tandem, o pater, stultitiæ ac dementiæ fuerit? Ecquando enim vox ab ipsis audita est? Ecquando vel exiguum iis, qui preces ad ipsos adhibebant, dederunt? Ecquando ambularunt, aut sensum ullum acceperunt? Nam neque hi qui stabant sessionis unquam meminerunt, nec qui sedebant stantes unquam

visi sunt. Horum turpitudinem ac fetorem et stuporem, atque etiam dæmonum in ipsis operantium, ac per ipsos imposturam vobis facientium, infirmitatem atque imbecillitatem, cum a viro sancto intellexissem, eorumque improbitatem rejecissem, ac perfecto odio insectatus fuissem, ad Deum vivum ac verum me adjuxi, ipsique ad extremum usque vitæ spiritum serviam, quo etiam in ipsius manus spiritus meus veniat.

Cum igitur tanta bona, quæque nulla oratione explicari possint, mihi occurrissent, gaudebam quidem me improborum dæmonum servitute liberatum, atque ab horrenda captivitate revocatum, ac Domini vultus lumine (*Psal. iv*) collustratum esse: illud autem me angebat, animumque meum di-trahabat, quod tu, dominus ac pater meus, huiusmodi beneficiorum minime particeps esses. Verum animi tui in sententia tua pertinaciam metuens, mœrorem meum pectore premebam, quod tibi stomachum movere minime vellem. Deum autem orare atque obsecrare non intermitteream, ut a longinquo exsilio, quod tibi ipsi accersivisti, cum pietatis fugitivus, vitiique omnis et impietatis minister effectus es, te revocaret. Quoniam autem tu ipse, o pater, res meas in apertum protulisti, quæ mea omnino sententia sit, audi: Pacta cum Deo meo inita non frangam; non, inquam, per eum qui me pretioso cruore sua servitute vindicavit. Quamobrem, cum quid animi habeam tibi exploratum sit, negotium tibi ipsi facescere desine, a præclara confessione me deducere moliens. Nam quemadmodum si cælum manu arripere, aut totum mare exsiccare in animum induxeris, irritus atque inutilis tibi hic conatus fuerit, eodem modo hoc quoque irritum tibi fore persuade. Ac propterea, aut ipse consilio meo obsequens, ad Christum te adjuuge, ut bona ea quæ cogitationem omnem superant percipias, sociique inter nos, ut naturæ, ita etiam fidei simus, aut a tua filietate, mihi crede, abscedam, puraque conscientia Deum meum colam.

Hæc igitur omnia ut rex audivit, impotenti furore confestim percitus, iracunde ad eum loquebatur, dentibusque furentis instar frendens, his verbis usus est: Quisnam alius mihi tantorum malorum auctor est, ut ego ipse, qui te tanto amore complexus sum, eaque tua causa feci, quæ nullus unquam pater fecit? Qua etiam de causa mentis tuæ perversitas ac pervicacia, ex licentia mea collectis viribus, ut in meum caput insanires, fecit. Non abs re igitur in ortu tuo astrologi malum et improbum virum atque arrogantem, et adversus parentes contumacem te fore dixerunt. At si nunc quoque commiseris ut consilium meum frustra cadat, hostilem in te animum geram, atque ita te multabo, ut ne in hostes quidem suos tantæ sævitæ specimen quisquam exhibeat.

Rursum autem ille: Quidnam est, o rex, cur iracundia inflammeris, eoque nomine discrucieris, quod tanta bona divinitus sim consecutus? Et quis unquam pater filii felicitate dolere atque angi visus

est? Aut quonam modo pater ille, ac non potius hostis **299** vocandus sit? Quocirca nec ego posthac te patrem appellabo, verum a te abscedam, non secus atque is qui serpentem fugit: siquidem te salutis meæ invidere, meque in exitium per viam impellere perspectum habuero. Nam si mihi viam asserre, ac tyrannice mecum agere velis, quemadmodum etiam dixisti, nihil aliud, mihi crede, hiuc lucri facies, quam ut patris loco, tyrannus et carnifex appelleris. Quandoquidem facilius tibi fuerit aquilæ vestigia consequi, ac per ipsum aerem volare, quam me de mea in Christum fide ac præclaro fœdere cum ipso inito deducere. Verum intellige, o pater, atque, ista oculorum mentis lippitudine et caligine discussa, suspice, ac Dei mei lumen, omnes undique collustrans, intuere, atque ipse tandem aliquando suavissimo illius splendore illuminare. Ut quid enim te ipsum carnis affectionibus ac voluntatibus totum te tradidisti, nec ullo modo ex ipsis emergis? Illud intellige, quod omnis caro fenum est, et omnis gloria ejus tanquam flos feni. Exsiccatum est fenum, et flos ejus decidit; verbum autem Domini mei, quod omnibus annuntiatum est, manet in æternum (*1 Pet. ii*).

Quid igitur ita perditæ atque insane gloriam eam retines et amplecteris, quæ instar recentium florum marcescit atque deletur, et execrandas ac fetidas delicias, ventrisque et eorum quæ infra ventrem sunt affectiones, quæ quidem ad aliquod tempus stultorum sensus oblectant, cæterum amariorum felle postea digeruntur, tum nimirum cum umbræ istæ, atque inanis hujusce vitæ insomnia præterierint, atque in perpetuo ignis nunquam exstinguendi ac tenebrosi cruciatu eorum amatores, et qui iniquitati operam dant, provolventur, ubi in somnis vermis absque ullo sine ipsos corrodet, ac perpetuus ignis in infinita sæcula eos concremabit? Inter quos, o rem gravem, tu quoque conclusus, ob scelerata consilia tua gravi pœnitentia afficeris, atque hos dies multum requires, meorumque verborum recordaberis. Verum nihil ex ejusmodi pœnitentia utilitatis percipies, siquidem in inferno pœnitentiæ atque confessioni locus non est (*Psal. vi*).

Nam præsens tempus labori præstitutum est, futurum autem mercedi. Ac profecto etiamsi præsentibus voluptates fluxioni et interitui minime subjectæ essent, verum cum dominis suis in æternum durarent, non tamen propterea eas Christi beneficiis ac bonis omni cogitatione præstantioribus anteferre oportebat? Nam quanto sol profunda nocte clarior est atque splendidior, tanto quoque atque etiam multo magis bona ea quæ Dei amore præditis promissa sunt quovis terreno regno illustriora et magnificentiora sunt. Proindeque omnino consentaneum erat ea quæ majora et præstantiora sunt inferioribus ac villioribus antiquiora habere. Cum autem omnes hujusce vitæ res et corruptioni obnoxie sint (*Job. xiv*), et insomnia atque umbræ instar prætereant ac deleantur (*Psal. cxiii*), adeo ut instabilibus potius auris, et

navis per mare currentis vestigiis, quam hominum A prosperitati fides habenda sit; quæ tandem simplicitas, vel ut rectius loquar, stultitia et dementia hæc est, ea quæ caduca et imbecilla corruptionique obnoxia sunt, imo nihil prorsus sunt, iis quæ a corruptione aliena ac sempiterna sunt, potiora ducere, ac propter caducarum rerum fructum, bonorum illorum fructu ab omni successione remoto privari? An non hæc, o pater, intelliges? An non prætereuntia præteribis, atque ad ea quæ fixa et certa sunt, animum adjunges? An non patriam peregrinationi antepones, lucem tenebris, spiritum carni, vitam æternam umbræ mortis, ea quæ non dilabuntur fluxis et fragilibus? An non ex atroci hac horrendi mundi principis, hoc est perversi diaboli servitute, fuga te subduces, teque ad bonum et ad misericordiam propensissimum Dominum conferes? An non a multorum commentitiorum deorum cultu teipsum abduces, atque uni vivo ac vero Deo cultum adhibebis? Nam etsi in Deum peccasti, cum multas in eum blasphemias effudisti, atque ipsius servos gravibus tormentis excruciatos necasti, non tamen dubito quin te ad meliorem mentem redeuntem suscepturus sit, omniaque delicta tua e memoria ejecturus. Non enim mortem peccatoris, sed magis ut covertatur et vivat, ille vult (*Ezech. xviii*), qui ut nos a recta via aberrantes requireret, ex ea sublimitate quæ nullis verbis exponi potest descendit, crucemque et mortem nostra causa pertulit, ac nos qui sub peccato venditi eramus, pretioso suo sanguine redemit. Ipsi laus et gloria in sæcula sæculorum. Amen (*Rom. vii*).

Rex autem stupore simul atque ira correptus est: illud nempe, ob filii prudentiam, atque ejusmodi sermones, qui nullo pacto refelli possent; hoc autem, quia ipsius deos traducere ac criminari non desinebat, totamque ipsius vitam suggillabat ac proscindebat. Atque hujusmodi quidem sermonis splendorem ob internam tenebrarum crassitiam haudquaquam admisit. Cum autem ob amoris a natura insiti affectum in ipsum animadvertere, aut eum malo aliquo multare non posset, rursumque ipsum de 300 sententia dimovere se posse prorsus desperaret, veritus ne si pluribus eum sermonibus lacesseret, eo libere ac fidenter loquente, deosque suggillante atque cavillis insectante, majore ipse iracundia inflammatus, hostiæ aliquid in eum designaret, irato animo surgens cessavit, his duntaxat verbis utens: Utinam nunquam natus fuisses, nec in lucem prodidisses, si quidem futurum erat ut in deos tam impius et contumeliosus esses, atque a paterna amicitia et admonitione abscederes. Verum adversarii deos quorum invictum robur est, non perpetuo subsannabunt, nec diu gaudebunt, nec eorum præstigæ vim habituræ sunt. Nam nisi mihi dicto audientem atque erga deos gratum te præberis, multis prius ac variis tormentis affectum acerbissima morte te de medio tollam, nec tecum ut cum filio, sed ut cum hoste aliquo ac rebellis agam.

CAP. XXV. — His minis cum in eum pater usus

esset, atque iratus secessisset, filius in cubiculum ingressus, sublatis ad sui certaminis arbitrium oculis, ex intimo corde exclamavit: Domine Deus meus, dulcis spes, minimeque mendax promissio, ac firmum eorum qui se tibi totos devoverunt per fugium, propitio ac benigno oculo pectoris mei contritionem cerne, nec me derelinquas, nec discedas a me (*Psal. xxxvii*); verum, juxta pollicitationem tuam, ab omni mendacio alienam, mecum, hoc est, cum indigno atque abjecto homunculo sis. Te enim rerum omnium conditarum effectorem et gubernatorem agnosco et confiteor. Quocirca in hac præclara confessione velim me confirmes, ut ad extremum usque spiritum in ea permaneam. Respice in me, et miserere mei (*Psal. xxiv*); mihi que asta, illæsum atque incolumem ab omni Satanæ operatione me conservans. Respice, o Rex, siquidem anima mea vehementi tui desiderio flagrat, atque ita incensa est, tanquam in sitis ardore in terra inaquosa, te immortalitatis fontem concupiscens (*Psal. lxxii*). Ne tradas bestiis animam confitentem tibi: et animæ pauperis tui ne obliviscaris in finem (*Psal. lxxiii*). Verum mihi beneficio tuo contingat ut per omnem vitæ cursum pro tuo nomine tuaque confessione omnia perpetiar, neque totum tibi immolem. Te enim robur afferente, imbecilles etiam viribus pollent, quoniam tu solus invictus es propugnator, ac Deus misericors, quem quidquid creatum est, benedicit ac celebrat in sæcula sæculorum. Amen.

Hac oratione functus, divinam consolationem in pectus suum illabi sensit; fiduciaque perfusus, totam noctem in precibus traduxit. Rex autem cum de filii statu cum Arache sermones contulisset, ipsique rigidam ipsius libertatem animique in sententia pervicaciam declarasset, hoc consilium capit, ut quam fieri posset amicissime atque obsequiosissime cum eo colloqueretur, blanditiis videlicet perfecturum se sperans ut eum ad se pertraheret. Crastino itaque die ad filium se confert, ac propius sedens, ipsum accersit, atque complectitur et exosculatur, leniterque ac placide irrepens: O charissime et amatissimo fili, inquit, patris canitiem honore affice, precibusque meis auditis accede, ac diis sacrificium adhibe. Sic enim et illos benignos et faciles habiturus es, et dierum diuturnitatem, gloriamque omnem, et inoffensum regnum, omnisque generis bona ab ipsis percipies, et mihi patri tuo per omnem vitam charus eris; ac denique hoc assequeris, ut omnes homines te in honore habeant, laudibusque efferant. Siquidem ad laudem adipiscendam magni interest patri obedire, ac præsertim in iis rebus, quæ ad bonum et ad deorum benevolentiam spectant. Quidam autem, fili, censes, utrum ne me consulto ac de industria a bona via deflexisses, atque contrariam ingredi maluisse, an vero boni ignorance et imperitia meipsum pestiferis dogmatibus dedidisses? Certe si me sponte ac de industria, contra quam utile sit, mala bonis præferre, mortemque vita potterem ha-

bere existimas, vehementer, o **SH**, a recto iudicio tibi aberrare videris.

An non vides quot armamentis et afflictionibus me ipsum periculis tradam, tum in expeditionibus adversas hostes, tum in publicorum negotiorum procreatione incipsum occupans, adeo ut famem etiam ac sitim, cum ita necesse est, perferam, ac pedibus ambularem, hancque somnum carnam? Opam autem et pecuniarum tanta in me contemptio ac despicientia est, ut interdum profusa mana palatii mei thesauros exhauriam, quo amplissima diis delubra extruam, omnibus ornata illustrem, aut pecuniarum aggeres millebus liberalissime distribuam. Cum itaque tantus in me voluptatum contemptus, tanta in periculis tolerantia sit, si Galilæorum religionem, ea quam manibus tenebris præstantiorem esse cognoscerem, an non summo studio id agerem, ut contemptis omnibus rebus, salutem mihi compararem? Sin autem mihi boni ignorantem atque imperitiam vitio vertis, illud tecum reputa, quot noctes insomnis exegerim, quæstione aliqua proposita, et quidem interdum hæc admodum necessaria, nullam omnino mihi requiem concedens, priusquam perspiciam et accommodatissimam **Q** ipsos solutionem invenissem.

Quocirca cum caducarum harum rerum ne minimam quidem contemnendam ducam, verum omnino conductibiliter atque ad omnium utilitatem eam executionem et absolvam (sic enim inter omnes constare arbitror, neminem omnium qui sub sole sunt, arcanarum rerum cognitionem accuratius unquam investigasse quam ipse fecerim), quoniam pacto res divinas, et ea quæ venerari ac deorum honore afficere oportet, contemnenda duxissem, ac non potius omni studio, omnibus viribus, toto denique animo ac tota mente in eorum investigatione tempus atque operam posuissem, ut quæ vera et maxime conscientia sunt, invenirem? Etenim magno cum labore sic ea quæsi, ut et multas noctes ac multos dies in his consumpserim, et multos item sapientes et eruditos viros ad consilium adhibuerim, atque etiam cum multis eorum qui Christiani appellantur sermones contulerim. Ac per impigram conquisitionem et ardentem investigationem, via veritatis a me inventa est, sapientum virorum atque tum doctrina, tum ingenio præditorum testimonio confirmata. Quorum hæc sententia est, nullam aliam esse præter eam quam hodierno die tenemus, summos deos colentes, ac dulcem et cum voluptate conjunctam vitam omnibus hominibus ipsorum munere concessam, ac jucunditate animique oblectamento perfusam arctissime complectentes. Quam quidem Galilæorum duces et antistites stulte repulerunt, adeo ut suave hoc lumen, atque omnes voluptates, quas nobis fruendas dii concesserunt, alterius cujusdam incertæ vitæ spe prompto animo abjiciant, nescientes videlicet, nec quid dicant, nec de quibus affirmant (*I Tim. 1*).

Tu vero, charissime fili, patri tuo, qui per accuratam ac veridicam investigationem id quod vere

bonum est invenit, obtempera. Ea enim demonstratum est me nec sponte nec per ignorantem a bono aberrasse, verum et illud invenisse et accepisse. Cupio autem te quoque in stulto errore minime versari, verum meis vestigiis hæerere; quamobrem fac patrem tuum vereris. An nescis quantum bonum sit patri obtemperare, atque ipsi in omnibus rebus obsequi, quemadmodum contra quam exitiosum et execrandum patris animum exacerbare, ipsiusque jussa pro nihilo habere? Omnes enim qui hæc fecerunt, malo mortis genere interierunt. Quo in numero, fili, ultimam ne censearis! verum ea quæ parenti grata sunt, faciens, bonorum omnium compos fias. regni que mei hæres sis.

Magnanimus autem, ac vere nobilis adolescens, cum supervacaneam patris orationem ac stultum consilium audiisset, atque flexuosi serpentis artes animadvertisset, nempe quod a dextris laqueum pedibus ipsius parasset, id scilicet agens ac moliens, ut divinam ipsius animam inflecteret, atque ipsi ad propositam palmam impedimentum afferret, illud Domini præceptum sibi ante oculos posuit: Non veni mittere pacem, sed gladium. Veni enim separare filium adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et quæ deinceps sequuntur (*Math. x*).

Illudque item: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Ac rursus illud: Quicumque me negaverit coram hominibus, negabo etiam eum coram Patre meo, qui in cælis est. Hæc cum secum ipse reputasset, divinoque metu animam constrinxisset, illud Salomonis dictum perquam tempestive usurpavit: Tempus amandi, et tempus odiendi; tempus belli, et tempus pacis (*Eccle. 11*). Ac primum quidem mente ad hunc modum precatus est: Miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea; et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. Clamabo ad Deum altissimum, Deum qui bene fecit mihi (*Psal. LVI*); ac reliqua quæ deinceps in psalmo sequuntur.

Post autem ad patrem his verbis usus est: Patrem quidem colere, atque ipsius imperiis parere, ipsique amico et benevolo animo inservire, communis magister noster docet (*Exod. 11*), ut qui naturalem hujusmodi charitatem in animis nostris inseverit.

At cum parentum amor atque erga eos benevolentia animæ ipsi periculum creat, eamque a summo illo effectore procul removet, hunc affectum prorsus excindere jubemur, ac nullo modo illi qui nos a Deo abstrahunt cedere ac manus dare, verum eos odiasse et aversari: quamvis etiam is qui execranda præcipit pater sit, quamvis mater, quamvis rex, quamvis denique penes eum vitæ nostræ potestas sit. Quæ cum ita sint, paternæ benevolentiae causa Dei jacturam facere prorsus nequeo; ac proinde tum tibi ipsi, tum mihi negotium facessere desino; verum mihi morem gere, ac vivam et verum Deum auro colamus. Nam quæ nunc veneraris, simulacra sunt, hominum manibus effecta, spiritus exporci et surda,

nihilque omnino aliud quam exitium et sempiternum cruciatum cultoribus suis accersentia

Sin autem id recusas, quidquid lubet, mihi infer, servus enim Christi sum. Ac neque blanditiis neque tormentis ab ejus **302** amore desciscam : quemadmodum etiam pridie tibi dixi, Domini mei nomen interponens, ac sermonem interposito jurejurando confirmans. Quod autem nec te sponte male agere, nec rursus ignoratione a bono aberrare dixisti, verum ingenti ac laboriosa investigatione hoc cognovisse, nempe bonum esse simulacra colere, ac libidinum voluptatibus affixum esse, certe te sponte male agere dicere haud nequeo. Quod autem magna in scitiæ caligine circumfusum sis, ac tanquam in tractabilibus tenebris ambulans, ne minimum quidem luminis splendorem perspicias, ob idque, recta via amissa, in præcipitia et barathra oberres, id vero certissimum ac compertissimum habeo, teque etiam, o pater, id intelligere cupio. Ac propterea tenebras lucis loco tenens; ac mortem vitæ instar complectens, utilia consilia iniisse, fructuosasque cogitationes suscepisse tibi videris. At non ita est, non inquam est ita. Nam nec ea quæ veneris dii sunt, sed dæmonum statuæ, omnem eorum execrandam operationem intus continentes; nec rursus vita ea quam suavem et voluptariam appellas, jucunditatisque omnis et hilaritatis plenam esse censens, ejusmodi naturam habet, sed si veritatis judicio standum est, execranda ac modis omnibus aversanda est. Quamvis enim ad aliquod tempus fauces delinias, post tamen, ut a magistro meo dictum est, felle amarior digeritur, gladioque ancipiti acutior est.

Et quonam tandem pacto ejus mala tibi recensere posses? Dinumerabo ea, et super arenam multiplicabuntur (*Psal. cxxxviii*); diaboli enim hamus est, execranda voluptate, tanquam illecebra quadam obductus, per quam eos qui in fraudem inducuntur, ad imum inferni gurgitem trahit. Bona autem a Domino meo promissa, quæ quidem tu incertæ vitæ spem nuncupasti, ab omni mendacio et mutatione aliena sunt, finem nesciunt, corruptioni subjecta non sunt : denique nulla est oratio, quæ illius gloriæ et jucunditatis, illius inenarrabilis gaudii ac perpetuæ lætitiæ magnitudinem exprimere queat. Omnes enim, quemadmodum ipse vides, morimur, nec est homo qui vivat, et mortem visurus non sit (*II Reg. xiv*; *Psal. lxxxviii*); futurum est autem ut rursus ad vitam redeamus, tum nimirum, cum Dominus Jesus Christus Dei Filius in gloria, quæ nullis verbis declarari potest, ac tremenda potentia veniet (*Matth. xxv*), ille, inquam, Rex regum ac Dominus dominantium (*Apoc. xix*), cui omne genu flectetur, cælestium, terrestrium, et infernorum (*Philip. ii*); qui que tantum omnibus pavorem commovebit, ut etiam ipsæ cælestes virtutes obstupescant (*Luc. xxi*). Astabunt porro ei cum timore millia millium, et decies centena millia angelorum et archangelorum, cunctaque metu ac tremore plena erunt (*Dan. vii*). Unus enim archangelorum buccina clanget; ac statim cælum

sicut liber involvetur, terra autem efracta omnium hominum, qui unquam a primi hominis Adami orta usque ad diem illum fuerunt, corpora sursum emittet, ac tum omnes, qui ab orbe condito morte functi sunt, in ictu oculi ad Domini tribunal sistentur, atque unusquisque rerum in vita gestarum rationem reddet (*I Cor. xv*). Tunc justī, qui in Patrem et Filium ac Spiritum sanctum crediderunt, atque in probis actionibus præsentis vitæ curriculum confecerunt, solis instar fulgebunt (*Matth. xiii*). Quoniam autem pacto gloriæ eam quæ ipsos exceptura est, tibi commemorabo? Nam etiam si ipsorum splendorem ac pulchritudinem solis lumini, aut etiam clarissime fulgetræ comparem, nihil tamen, quod huic splendori par sit dixero. Oculus enim non vidit, nec auris **B** audit, nec in cor hominis ascenderunt quæ Deus in cælorum regno, in incomparabili luce, in arcana et finis experte gloria, iis qui ipsius amore præditi sunt præparavit (*I Cor. ii*). Ac justī quidem ejusmodi bona atque ejusmodi beatitudinem consequentur.

Qui autem verum Deum abjurarunt, ac fictorem et opificem ignorarunt, impurosque dæmones coluerunt, ac surdis simulacris venerationem tribuerunt, voluptatumque hujus vanæ vitæ cupiditate flagrarunt, atque in vitiosarum affectionum cæno porcorum instar sese volutarunt, suasque animas vitii omnis officinam effecerunt, nudi et aperti stabunt, ignominia suffusi, moesti, ac tum gestu, tum re ipsa miserabiles. Atque omnes ipsorum sermones, et actiones, et cogitationes ante ipsorum ora venient; ac deinde post gravissimam **C** ignominiam atque intolerandum illud probum, gehennæ igni nunquam extinguendo, ac lucis omnis experti, exterioribus tenebris, dentium stridori, ac venenato vermi addicentur. Hæc illorum portio erit, hæc hæreditas : in his per sempiterna sæcula versabuntur, scelerum penas dantes, propterea quod bonis iis quæ in pollicitatione recondita erant, propter brevem voluptatem repudiatis et abjectis, æternum sibi ipsis supplicium accersiverunt. Pro his igitur, hoc est, ut et gaudium illud omni sermone præstantius consequamur, et arcana illa gloria fruamur, angelosque splendore adæquemus, ac bono et dulcissimo Domino fidenti animo astemus, ac bene et atrocissimas et nunquam finiendas penas, et æerbissimam illam infamiam effugiamus, quas non **303** pecunias, quæ non corpora, imo etiam ipsas animas profundere par fuerit? Quis tam ignavi animi est, quis tam excors, qui sexcentas temporarias mortes subire in animum inducat, ut a sempiterna et finis omnis experte morte liberetur, beatamque et ab omni interitu remotam vitam hæreditario possideat, ac sanctæ et vitæ initium afferentis Trinitatis lumine collustretur?

CAP. XXVI. — Hæc verba cum rex audisset, filii que firmitatem atque constantiam perspexisset, nec blanditiis, nec sermonum lenocinio, nec denique suppliciorum ruinis cedentis, orationis quidem illius probabilitatem, ac responsa quæ refelli non possent, admirabatur, atque etiam a propria conscientia, quæ ipsum vera et justa dicere demonstrabat, coargueba-

tur; verum a prava consuetudine atque a vitiosis affectionibus, quarum habitum contraxerat, et quæ eum velut camo et freno coercerat, nec veritatis lumen perspicere sinebat, in diversum trahebatur. Ac propterea nullum non lapidem, ut dici solet, movens, in eo quod prius sibi proposuerat hærebat, consilium nimirum, quod cum Arache ceperat, in opus perducere cupiens. Itaque ad filium ait: Oportebat quidem, filii, te meis imperiis omnibus in rebus simpliciter obsequi. Quoniam autem pro tua duritia atque contumacia mihi ita vehementer restitisti, hoc unum contendens, ut tua sententia majoris apud te, quam omnia alia, ponderis atque auctoritatis esset, age, iuani contentione valere iussa, rationibus ad persuadendum aptis agamus. Ac quia Barlaam, a quo tibi fucus factus est, victus a me tenetur, amplissimo cœtu habito, atque omnibus tum nostris tum Galilæis in unum coactis præconibusque disertis verbis edicere iussis, ne quisquam Christianorum ullius periculi metu afficiatur, verum omnes omni metu vacui per sodalitia et cognationes in unum coeant, communi consilio rem consideremus. Atque aut vos et vester Barlaam, nobis in sententiam vestram adductis, ea quæ optatis consequimini; aut contra vos in sententiam nostram adducti, iussis meis sponte ac prompto animo parebitis.

Prudens autem revera et cordatus juvenis per visum quod divinitus ipsi contigerat, regis versutia cognita, ait: Domini voluntas fiat, sitque quemadmodum iussisti. Ipse autem bonus Deus ac divinus hoc nobis concedat, ne a recta via aberremus; nam in ipso confidit anima mea, et ipse mei miserebitur. Tunc igitur rex, omnes tam idolorum cultores quam Christianos in unum conveniri jubet, litteris nimirum quaquaversum missis, ac præconibus qui per omnia oppida proclamarent, ne quis Christianorum, tanquam inopinati aliquid perpessus, in metu versaretur; verum omnes per sodalitia et cognationes in unum coirent, quod veritatis studiosa, ac non coacta et violenta inquisitio una cum eorum duce atque antesignano Barlaamo futura esset. Eodemque modo idolorum etiam cultores ac sacerdotes, Chaldæorumque et Indorum sapientes, qui in universo ipsius imperio erant, quosdamque etiam augures, et præstigiatos, ac vates convocavit, ut adversus Christianos victoriam obtinerent.

Et quidem ingens ad regem execrandæ ipsius religionis multitudo confluit: Christianorum autem unus tantum, Barachias nomine, inventus est, qui Barlaamo (ut quidem existimabatur) suppetias ferret. Nam pii viri partim extremo vitæ die functi fuerant, a furiosis scilicet urbium prætoribus obruncati; partim impendentium periculorum metu in montibus ac speluncis delitescabant; partim denique regis minas pertimescentes in lucem prodire minime audebant, verum nocturni pietatis cultores erant, in occulto dumtaxat Christum colentes, non autem libere ipsius fidem profitentes. Ille autem solus, utpote generoso animo præditus ad propugandam veritatem acces-

sit. Cum igitur rex in alto atque edito solio consedisset, filium una sedere iussit. At ille pro suo erga patrem honore ac reverentia id facere recusavit, atque in terra non longe ab eo sedit. Astiterunt igitur viri infatuatæ a Deo sapientiæ periti, quorum, ut Apostoli verbis utar, insipiens cor erravit (*I Cor. 1*). Putantes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilium hominum, et quadrupedum, et serpentium (*Rom. 1*). Ili, ut cum regis filio, atque iis qui ab ipsius partibus stabant, sermonem consererent, in unum convenerunt. Atque in eis illud adagium implebatur: Caprea eum leone pugnam iniit (*14*). Etenim ipse Altissimum posuerat refugium suum, et in alarum ipsius umbra sperabat (*Psal. xc*). Illi autem in hujus sæculi principibus qui destruuntur, ac mundi principe tenebrarum, cui se ipsos misere subjecerunt, fiduciam suam collocabant (*Psal. lvi; Ephes. vi*).

Producitur itaque Nachor, qui Barlaamum se esse simulabat. Ac rex quidem hoc tibi propositum habebat; verum sapiens Dei providentia cœlitus aliud administrabat. Astantibus enim his omnibus, rex ad oratores suos et philosophos, vel potius plebis seductores et stolido corde præditos, ait: **304** En vobis certamen, et quidem maximum propositum est. Duorum enim alterum vobis continget, neimpe ut vel doctrina nostra confirmata, errorisque convicto Barlaamo ipsiusque socii, maximam gloriam et honorem tum a nobis tum a senatu consequamini, ac victricibus coronis ornemini; vel fracti ac superati, cum omni ignominia gravissimam mortem oppetatis, atque omnes vestræ facultates populo addicantur, quo memoria vestra prorsus a terra deleatur. Nam et corpora vestra bestiis devoranda obijciam, et liberos vestros perpetua servitute multabo.

Hac oratione a rege habita, ipsius filius his verbis usus est: Æquam sententiam hodierno die tulisti, o rex, eamque velim Deus confirmet; atque ego eadem magistro meo dico. Conversusque ad Nachorem, qui Barlaam esse putabatur; ad eum ait: Non te fugit, o Barlaam, in qua gloria quibusque deliciis me inveneris. Tu tamen permultis sermonibus me adduxisti ut a patriis legibus et institutis abscederem, atque ignotum Deum colerem, arcanorum quorundam videlicet ac sempiternorum bonorum spe mentem meam ad sequenda tua dogmata, et exacerbandum patris mei ac domini animum me pertrahens. Quocirca ita existima, te nunc velut in trutina stare. Nam si ex proposito certamine superior discesseris, eam scilicet quam mihi tradidisti doctrinam veram esse demonstrans, atque eos qui hodierna die nobis adversantur, in errore versari ostendens, tu quidem majorem quam ullus unquam habuerit, gloriam referes, ac veritatis præco vocaberis; atque ego in tua doctrina perstabo, Christumque, quemadmodum prædicasti, ad extremum usque spiritum colam. Sin autem, sive dolo, sive serio ac vere superatus, ignominiam mihi collaveris, contumeliam meam

statim ulciscar. Etenim meismet manibus cor tuum ac linguam eyellam, eaque cum reliquo tuo corpore canibus in prædam dabo, ut tuo exemplo omnes regum filiis imposturam minime facere condiscant.

His verbis auditis, Nachor ingentem tristitiam ac mœrorem concepit, ut qui seipsum in foveam quam fecerat incidere, ac laqueo quem absconderat implicari, suoque gladio se confodi perspiceret. Cum igitur rem secum reputasset, ad filii regis partes, ut impendens vitæ discrimen effugeret, esse potius adjungere, ipsiusque dogmata confirmare statuit, quod videlicet ille optimo jure supplicio eum afficere posset, si quidem ipsius animum offendisset. At id totum divinæ providentiæ erat, quæ religionis nostræ decreta sapienter per adversarios confirmabat. Nam cum idolorum antistes et Nachor sermones consere-re inciperent, ut Barlaam ille, cum sub Balæe Israellem quondam execrari ac diris devovere constitisset, multis tamen eum ac variis benedictionibus cumulavit (Num XII), ad eundem etiam modum Nachor insipientibus ac stolidis sapientibus vehementer oblectabatur. Cumeniam rex in throno sederet, atque ipsius filius, uti jam a nobis dictum est, ipse assideret, eique etiam stulti rhetores astarent, qui ut gladium linguas suas ad opprimendam et evertendam veritatem acuerant (Psal. LXXIII), quique, ut cum Isaiâ loquar, laborem parturiunt, et iniquitatem pariunt (Isaiâ LIX), plebis etiam ad certaminis spectaculum innumerabilis multitudo confluisset, ut ultra pars victoriam adipisceretur cognosceret, rhetorum unos, qui omnibus doctrinâ præstabat, ad Nachorem dixit: Tune es ille usque adeo audax, atque ja deos nostros contumeliosus Barlaam, qui charissimum regis filium in ejusmodi errorem conjecisti, eumque crucifixum colere docuisti? Respondit Nachor: Sane, ego sum Barlaam, qui deos tuos, quemadmodum dixisti, nihili pendo, quique regis filium non in errore conjeci, sed errore liberavi, atque ad verum Deum adjunxi. Tum rhetor ille ad hunc modum locutus est: Quoniam magni et eximii viri, a quibus omnis sapientia et scientia inventa est, sublimes deos atque immortales eos nuncupent, omnesque orbis terræ reges et illustres viri ipsos colant ac venerentur, quoniam modo ipse linguam adversus eos acuis, atque omnino eo audacia prorumpis, ut hæc proferas? Quoniam item argumento præbas eos deos non esse, sed eum qui cruci affixus est? Excipiens autem sermonem Nachor, rhetorem quidem illum nullo responso dignatus est; verum cum plebi silentium manu indicasset, atque os suum, tanquam illa asina Balaam, aperuisset, ea quæ dicere minime instituerat prolocutus est, atque ad regem: Ego, rex, Dei providentiâ in mundum veni; conspectoque cælo, terra, mari, sole, ac luna, reliquisque ejusmodi rebus, earum ornatum admiratus sum. Mundum autem, eaque omnia quæ ipsius complexu continentur, necessario moveri conspiciens, eum a quo movetur et conservatur Deum esse intellexi. Etenim

quidquid movet eo quod movetur fortius est; et quod continet atque conservat fortius est eo quod continetur et conservatur. Quocirca ipsum Deum esse dico qui omnia procreavit atque conservat, quique principia expertus est, et sempiternus et immortalis, et nulla re indigens, omnibusque perturbationibus ac defectibus sublimior, hoc est ira et oblivione atque ignorantia, reliquisque omnibus rebus generis ejusdem. Per ipsum autem omnia coagmentata et concreta sunt (Psal. xv). Nec vero sacrificiis aut libaminibus, aut ulla alia re in aspectum cadente opus habet (Act. xvii), verum contra omnes eo opus habent.

CAP. XXVII. — His ita de Deo commemoratis, quemadmodum ipsius beneficio mihi de ipso loqui concessum est, ad humanum genus veniamus, ut quinam ipsorum veritatis, quinam erroris participes sint conspiciamus. Illud enim, o rex, inter nos constat, tria in mundo hominum genera esse, nimirum eos qui apud vos deorum cultores dicuntur, et Judæos, et Christianos. Ac rursus eorum qui multos deos colunt triplex genus esse, nempe Chaldæos, Græcos et Ægyptios. Nam hi reliquis nationibus plurimum deorum cultus et adorationis duces ac magistri fuerunt. Quocirca quinam ipsorum in veritate, quinam in errore versentur, videamus. Ac Chaldæi quidem Deum ignorantes, post elementa aberraverunt, resque conditas Creatoris loco colere cœperunt: quarum etiam cum formas quasdam effecissent, eas cœli, et terræ, et maris, et solis, ac lunæ, reliquorumque elementorum et siderum figuram appellarunt, easque res in templis conclusas adorant, ac deos appellant. Quos etiam diligenter ac studiose servant ne a furibus subripiantur. Nec illud ipsis in mentem venit, quidquid servat eo quod servatur majus esse, et item eum qui aliquid efficit eo quod efficitur præstantiorem esse. Nam si ipsorum dii ea imbecillitate sunt, ut salutis suæ consulere nequeant, quoniam tandem pacto aliis salutem afferent? Itaque magno errore Chaldæi lapsi sunt, mortuas et utilitatis expertes statuas venerantes. Atque etiam mihi mirari subit, o rex, quoniam modo ii qui apud eos philosophorum nomen obtinent, illud haudquaquam animadverterint, elementa quoque interitui obnoxia esse. Quod si elementa interitui omnino obnoxia ac subjecta sunt, qui tandem dii esse queant? Quod si elementa dii non sint, quoniam modo statuas, quæ eorum nomine construuntur, dii erunt?

Ad ipsa igitur elementa, o rex, accedamus, ut ea deos non esse demonstramus, sed corruptioni ac mutationi subjecta, atque ex nihilo in ortum veri Dei jussu producta esse, qui quidem corruptionis et immutationis expertus est, et invisibilis, contraque ipse omnia cernit, et arbitrato suo immutat atque convertit. Quid igitur de elementis dico?

Qui cœlum deum esse arbitrantur, errant. Nam ipsum converti, ac necessario moveri, atque ex multis rebus constare videmus; propterea enim *κόσμος* id est mundus appellatur. Mundus porro artificis cu-

Judam constructio est. Quod autem constructum est, principium ac finem habet. At cœlum una cum sideribus suis necessario movetur; siquidem astra certo ordine ac spatio impulsâ, a puncto in punctum, partim occidunt, partim exoriuntur, certisque temporum spatii iter suum obeunt, ut ætates et hiemes, quemadmodum ipsa a Deo imperatum est, efficiant. Nec leges sibi juxta inevitabilem naturæ necessitatem constitutas cum cœlesti ornatu infringunt. Ex quo perspicuum est, cœlum non deum, sed Dei opus esse.

Qui autem terram deam esse censeant, errant. Videmus enim eam ab hominibus injuria affici, et eorum imperio subjectam esse, effodi etiam et contempnari, atque iniuriam fieri. Nam si igne torretur, comuritur, siquidem ex terra nihil oriri potest. Ac præterea si imbris nimium perfundatur, tum ipsa, tum ipsius fructus corrumpuntur. Quin ab hominibus reliquisque animalibus proculcatur, interfertur sanguine inquinatur, effoditur, completur, cadaverum theca efficitur. Quæ cum ita sint, fieri non potest ut terra dea sit, sed res a Deo ad hominum usum effecta.

Eodem modo, qui aquam deam esse putant, errant. Nam ea quoque ad hominum usum procreata est, eorumque dominationi subest. Contaminatur etiam et labefactatur, et cum igne coacta est, immutatur: alioque alios subinde colores sumit, utpote quæ et frigore concreseat, et ex errora spurcitiem contrahat, et ad insanarum omnium rerum ablutioem adhibeatur. Ex quo liquido constat aquam deam esse non posse, sed Dei opus.

Jam vero qui ignem deum esse arbitrantur, ipsi quoque errant. Etenim ignis ad hominum usum creatus est, ipsorumque dominationi subest, et ab ipsis ad omnia generis carnes, partim elixandas, partim assandas, atque etiam ad mortua corpora concremenda, e loco in locum circumfertur; atque inæper multis modis corrumpitur, et ab hominibus extinguitur; ac proinde ignis deus esse non potest, sed Dei opus.

Ad eundem etiam modum qui ventorum flatum deum esse existimant, errant. Perspicuum enim est ventum alteri inservire, **306** atque hominum causa ad transvehendas naves ac frumenta comportanda, reliquosque ipsorum usus a Deo conditum esse. Huc accedit, quod pro Dei jussu atque imperio tum auggessit tum imminuitur. Quare fieri non potest ut ventus deus sit, verum Dei opus.

Porro qui solem deum esse putant, ipsi quoque errant. Siquidem eum necessario moveri perspicimus, atque a puncto in punctum migrare et commutari, et occidere et exoriri, ut ad hominum utilitatem stirpes et plantas calore afficiat, atque insuper eum divisionem cum reliquis sideribus habere, ac multis partibus colto minorem esse, locaque interdum deficere, nec ullum imperium et principatum obtinere. Ex quo illud planum est fieri non posse ut sol deus sit, sed Dei opus.

Cousimili etiam modo ii qui lunam deam esse opinantur, errant. Nam ipsam necessario moveri et immutari videmus, atque a puncto in punctum migrare, et ad hominum utilitatem nunc exoriri, nunc occidere, ac sole minorem esse; augeri etiam atque imminui, ac deliqua interdum pati. Quare fieri non potest ut luna dea sit, verum Dei opus.

Denique qui hominem deum esse arbitrantur errant. Nam eum necessario moveri, et alii, et invitum etiam senescere videmus, atque interdum delectari, interdum morere affici, ciboque ac potu et veste indigere. Iracundum etiam atque invidum esse, et libidine incitari, et penitentia duci, ac multis defectibus laborare. Verum multis etiam modis corrumpitur, nimirum ab elementis, et animalibus, ac postremo a morte ipsi imminente. Ex quo efficitur ut homo deus esse nequeat, sed Dei opus. Quocirca ingenti errore Chaldæi lapsi sunt, deum opinionum suarum commenta sequuntur. Elementa enim, in quæ interitus emittit, ac mortuus status venerantur, nec se in deorum numerum ea referre sentiant.

Ad Græcos jam veniamus, ut si quid forte de Deo recte sentiant videamus. Græci igitur sapientie ludem sibi arrogantes, stultiores etiam Chaldæis præbuerant, complures videlicet deos induentes, partim masculos, partim feminas, vitiosarum omnium genera affectionum, ac scelerum architectos. Etenim ridicula, et stulta, et impia, o rex, Græci induerunt, eos qui non sunt juxta perversas suas cupiditates deos appellantes, ut nimirum eos vitii patronos ac defensores habentes, adulteria perpetrent, rapiant, trucidant, atque atrocissima quæque scelera committant. Nam cum ipsorum dii hujusmodi flagitia designarint, quoniam pacto ipsi quoque non eadem perpetrabant? Ex his igitur erroris studiis et institutis, hominibus bella et cades, atque acerbas captivitates crebro experiri contigit. Quia etiam, si de ipsorum diis sigillatim verba facere velimus, ingentem absurditatem perspecturus es.

Siquidem Saturnum ipsi ante omnes deum inducunt, eique filios suos inactant. Qui quidem ex Rheâ multos filios habuit, quos etiam ipse ferere percitus devorabat. Amant autem Jovem ipsi genitalis membrum abscidisse, atque in mare projectisse, ex quo Venerem ortam esse fabulantur. Jupiter autem patrem suum vineulis constrictum, in tartarum præcipitem dedit. Vides errorem ac libidinem, quam adversus deum suum invehunt. Num enim fieri potest ut deus catenis vinciatur, ipsique genitales partes amputentur? O singulari amentiam! Quis mente præditus hæc dixerit?

Secundus Jupiter inducitur, quem in omnes deos suos regnum tenere aiunt, atque in varias animalium figuras immutari, ut mortalibus mulieribus stuprum inferat. Etenim eum in taurum esse immutatam tradunt, ut Europa potiretur; in aurum, ut Danae in cygnum, ut Leda; in Satyrum, ut Antiope; in solum, ut Semela. Ac postea multos ex iis filios exhibuisse, Bacchum scilicet, Zethum, Amphionem, Her-

culem, Apollinem, Dianam, Perseum, Castorem et Pollucem, Helenam, Minoem, Rhadamantum, Serpedonem, et novem item filias, quas Musas nuncupant.

Ac demum de Ganymede sermonem inducunt. Hinc itaque, o rex, hominibus contigit, ut ad dei sui imitationem hæc omnia imitarentur, atque adulteri essent, et insano masculorum amore tenerentur, et alia horrenda flagitia perpetrarent. Quonam igitur modo fieri potest ut Deus adulter sit, aut pædico, aut parricida?

Quin Vulcanum etiam quemdam deum esse tradunt, eumque claudum, malleumque ac forcipem tenentem, et ferrariæ arti victus causa operam dantem. Ergo rerum penuria laborabat. Atqui a Deo abhorret, claudum esse, atque hominum ope indigere.

Adhæc Mercurium etiam nobis deum inducunt, qui cupidus sit, et fur, et avarus, et magus, et versipellis, ac sermonum interpret. Quod quidem item in Dei naturam minime cadit.

Æsculapium insuper in deorum numero habent, qui medicus erat, et pharmaca **307** conficiebat, atque emplastra, victus parandi causa (nam in egestate versabatur) componebat, post autem eum propter Tyndarei Lacedæmonii filium a Jove fulmine percussum interiisse narrant. Quod si Æsculapius, cum deus esset, ac fulmine percuteretur, sibi ipsi opitulari nequivit, qui tandem aliis opem ferre poterit?

Mars etiam ab his deus belli studiosus et iracundus, ac pecudum aliarumque rerum cupidus inducitur. Quem item postea, cum Venerem constupraret, a puero Cupidine ac Vulcano vinculis astrictum fuisse dicunt. Qui igitur deus is esse queat, qui cupiditate flagrat, ac bellis delectatur, adulteriumque perpetrat, ac vinculis constringitur?

Rursum autem Bacchum inter deos numerant, nocturna festa celebrantem, temulentia magistrum, aliorumque uxores abstrahentem, furore æstuantem, fugientem, ac postremo a Titanibus obruncatum. Quod si Bacchus cum interimeretur, sibi ipsi opitulari non potuit, verum et furore præceps agebatur, et ebrietati studebat, et profugiebat, quonam pacto deus esse queat?

Tum autem Herculem inducunt, qui se vino obruat, atque in furorem ruat, suosque filios jugulet, ac deinde flammis absumptus intereat. Qui autem Deus esse is queat, qui se vino obruit, ac liberos suos obruncat, ignis ardore conflagrat? Aut quo tandem modo aliis auxilio esse poterit, qui sibi auxilium afferre non potuit?

Præterea Apollinem inducunt, invidia laborantem, atque arcum et pharetram, ac nonnunquam etiam citharam et tibia tenentem, hominibusque quæstus causa vaticinia edentem. Egebat igitur. Atqui fieri non potest ut Deus egeat et invidet, et citharædus sit.

Eodem etiam modo Dianam ipsius sororem inducunt, venationi studentem, atque arcum et phare-

tras habentem, solamque cum canibus vagantem, ut cervum aut aprum intercipiat. Quonam igitur modo dea erit venatrix mulier, et cum canibus oberrans?

Postremo Venerem etiam deam esse adulteram dicunt. Aliquando enim cum Marte concubuit, aliquando cum Anchise, aliquando cum Adonide, cujus etiam mortem deplorat, amasium suum requirens. Quin etiam eam ad inferos descendisse aiunt, ut Adonidem a Proserpina redimeret. Vidistine unquam, o rex, dementiam hac majorem? deam nimirum inducere, quæ adulterii crimine se obstringat, et ploret ac lamentetur.

Adonidem autem etiam deum venatorem inducunt, eumque ab apro percussum violenta morte interiisse aiunt, nec in hujusmodi calamitate opem sibi ipsi afferre potuisse. Quonam itaque pacto hominum curam geret adulter et venator, quique violenta morte interit?

Hæc omnia ac multa alia ejusmodi adhuc foediora et sceleratiora, o rex, de diis suis Græci inducunt, quæ nec dicere, nec memoria ullo modo usurpare fas est. Unde homines a diis suis occasionem arripientes, omne sceleris et libidinis atque impietatis genus perpetrarunt, horrendis flagitiis suis terram et aerem contaminantes.

Ægyptii autem eos stultitia et stoliditate superantes, gravius quam ullæ aliæ nationes aberrarunt. Neque enim Græcorum deos venerari satis habuerunt; verum insuper bruta animantia, tam terrestria quam in aquis degentia, tam stirpes quam plantas in deorum numero habuerunt, atque omni insaniam ac libidinis genere gravius quam ullæ terræ nationes sese conspurcarunt. Antiquitus enim Isidem colebant, virum simul ac fratrem Osiridem habentem, qui a fratre suo Typhone obruncatus est. Eaque de causa Isis cum filio suo Oro in Byblum Syriæ fugit, Osiridem quærens, atque acerbè lamentans, quoad tandem Orus crevisset, ac Typhonem de medio sustulisset. Ergo nec Isis fratri suo ac viro suppetias ferre potuit, nec Osiris, cum a Typhone trucidaretur, sibi ipsi auxilio esse potuit, nec denique Typhon fratricida, cum ei ab Oro et Iside exitium afferretur, seipsum a morte vindicare. Et tamen cum hi ob hujusmodi calamitates ad hominum notitiam pervenisent, a stultis Ægyptiis dii habiti sunt.

Quin neque his aut reliquis gentium numinibus contenti, bruta enim animantia invexerunt. Nonnulli etenim ipsorum ovem, alii hircum, alii vitulum et suem, alii corvum et accipitrem, alii vulturem et aquilam, alii crocodilum; quidam felem, et canem, et lupum, et simiam, et draconem, et aspidem; alii cepas, et allia, et spinas, cæterasque res conditas coluerunt. Nec homines miseri nihil omnino virium his omnibus rebus inesse sentiunt. Nam cum deos suos ab aliis hominibus et comedi, et igne cremari, et jugulari atque corrupti videant, non tamen proinde eos deos non esse intellexerunt.

Quocirca magno errore tum Ægyptii, tum Chal-

dæi, tum Græci lapsi sunt, deos hujusmodi inducentes, atque ipsorum statuas efficientes, surdaque et sensus expertia simulacra **308** pro diis habentes. Ac demiror quo pacto, cum deos suos ab artificibus secari, et dolari, ac truncari, atque temporis longinquitate inveterascere et immutari, atque igne confuari cernerent, hinc eos minime deos esse non animadverterint. Nam qui in suæ salutis negotio nullam vim habent, quonam tandem modo hominum saluti consulent? At vero poetæ ipsorum, et philosophi tam Chaldæorum quam Ægyptiorum, cum versibus suis ac litterarum monumentis deos suos exornare studuerunt, eorum ignominiam magis detexerunt, nudamque omnium oculis proposuerunt. Nam cum hominis corpus, quamvis alioqui multis partibus constet, nullum tamen membrorum suorum abjicit, verum firmissimam cum ipsis omnibus conjunctionem habens, secum ipsum concordat, qui tandem in Dei natura tanta pugna et discordia futura est? Nam si una deorum natura esset, deus deum insectari, aut obruncare, aut malo aliquo mulctare minime debebat. Quod si dii a diis vexati, et interempti, et spoliati, ac fulmine percussi sunt, non jam una eorum natura est, sed distinctæ voluntates atque omnes exitiosæ ac pestiferæ.

Ex quo concludendum est neminem eorum deum esse. Perspicuum est igitur, o rex, omnem eorum de deorum natura disputationem erroris plenam esse. Quoniam autem pacto ii qui apud Græcos sapientiæ atque doctrinæ fama floruerunt, illud minime intellexerunt, eos qui leges tulerunt suismet legibus judicari? Nam si leges justæ sunt, injusti omnino ipsorum dii sunt, qui contra legum præscripta mutuo sese interfecerint, atque in veneficia, et adulteria, et furta, et præposteras libidines proruerint. Sin autem recte fecerunt, leges certe iniquæ sunt, utpote adversus deos constitutæ. Nunc autem leges præclaræ ac justæ sunt, ut quæ et virtutes laudent, et vitia prohibeant; deorum autem, quos ipsi colunt, iniqua sunt opera: quare iniqui etiam ipsorum dii sunt, omnesque impii ac morte multandi, qui ejusmodi deos inducunt. Nam si ea quæ de ipsis litterarum monumentis prodita sunt, ficta et fabulosa sunt, nihil aliud sunt quam meri sermones; si autem naturalia, non jam dii sunt qui hæc fecerunt ac perpassi sunt; quod si allegorico sensu ea dicuntur, fabulæ sunt, ac nihil præterea. Demonstratum est itaque, o rex, hos omnes cultus, qui multis diis tribuuntur, erroris atque exitii opera esse (neque enim deos appellare convenit qui videntur ac non vident; verum eum qui cum ipse cerni nequeat, omnia cernit), Deumque qui omnia condidit, colendum esse.

Veniamus igitur, o rex, etiam ad Judæos, ut quidnam ipsi quoque de Deo sentiant videamus. Nam ipsi ab Abraham, Isaac, et Jacob oriundi, Ægyptum incoluerunt. Illinc autem Deus eos in manu potenti et brachio excelso, per Moysen ipsorum legislatorem eduxit, ac per multa prodigia et signa suam ipsius potentiam declaravit. Verum ipsi quoque perfidos

A atque ingratos sese præbentes, gentium deos sæpe numero adorarunt, prophetasque ad se missos ac justos viros morte affecerunt. Ac deinde, posteaquam ita Dei voluntas tulit, ut Filius suus in terram veniret, eum contumelia affectum, Pontio Pilato Romanorum duci tradiderunt, crucisque supplicio condemnarunt, nulla videlicet ipsius beneficiorum atque innumerabilium miraculorum, quæ inter ipsos designarat, habita ratione, suoque scelere perierunt. Nam nunc quoque solum quidem omnipotentem Deum colunt, sed non secundum scientiam, siquidem Christum Filium Dei negant (*Rom. x*), gentilibusque similes sunt, etiamsi ad veritatem, a qua procul se removerunt, propius aliquanto accedere videantur. Ac de Judæis hactenus.

B At Christiani a Domino nostro Jesu Christo doctrinæ suæ originem ducunt. Hic autem Dei altissimi Filius in Spiritu sancto creditur. Qui quidem humanæ salutis causa de cælo descendit, atque ex sancta Virgine genitus est, ac sine semine et corruptione carnem suscepit, hominibusque apparuit, ut eos a falso multorum deorum cultu revocaret. Atque admiranda incarnationis suæ dispensatione perfunctus mortem sponte, atque ingenti quodam consilio, per crucem degustavit. Triduo autem post resurrexit, atque in cælos ascendit. Cujus præsentis gloriæ ex Scriptura, quæ apud eos Evangelica vocatur, si eam legere in animum induxeris, perspicere licet, o rex. Hic duodecim discipulos habuit, qui post ipsius in cælum ascensum in orbis terræ provincias exierunt, ipsiusque augustam amplitudinem promulgarunt: quemadmodum etiam unus ex ipsis regiones nostras peragravit, ut veritatis dogmata prædicaret (*Supra, c. 4*); unde etiamnum ii qui prædicationis eorum justitiæ administram operam navant, Christiani appellantur. Atque hi sunt qui veritatem supra omnes terræ nationes invenerunt. Siquidem Deum rerum omnium conditorem atque architectum in Filio unigenito et Spiritu sancto agnoscunt, nec præter eum ullum alium Deum venerantur. Habent autem Domini Jesu Christi **309** mandata cordibus suis insculpta, eaque custodiunt, mortuorum resurrectionem ac futuri sæculi vitam expectantes. Non adulterii, non fornicationis crimine sese devinciunt, non falsum testimonium dicunt, aliena non concupiscunt; patri et matri honorem tribuunt, proximos amant, justum judicium ferunt; quæ sibi ipsis fieri nolunt, aliis non faciunt; eos a quibus læduntur obsecrant, ac sibi eorum amicitiam conciliant. Inimicos beneficiis afficere student, lenes et faciles se præbent, ab omni iniquo concubitu atque ab omni impuritate abstinent, viduam non contemnunt, pupillo mœrorem non inferunt, qui habet non habenti prolixè subministrat. Peregrinum si viderint, tecto admittunt, ejusque non secus ac veri et germani fratris adventu delectantur. Non enim carnis, sed animi ratione fratres se vocant. Vitam suam Christi causa profundere parati sunt: nam ipsius præcepta firmè observant, sancte videlicet ac juste, quemadmodum

Dominus Deus ipsis imperavit, viventes : gratias ipsi A
omni hora in omni cibo et potu, ac reliquis bonis
agentes (*Ephes. v*). Vere enim hæc veritatis via est,
quæ quidem eos qui eam ingrediuntur, ad sempiter-
num regnum, quod a Christo in futura vita promis-
sum est, tanquam porrecta manu ducit.

Atque ut intelligas, o rex, me hæc ex cerebro
meo minime fingere, si ad Christianorum Scriptu-
ras oculos adjeceris, me nihil a veritate alienum
loqui reperies. Quare præclare filius tuus intellexit,
optimoque jure Deo vivo cultum adhibere didicit, ut
in futuro sevo salutem obtineat. Magna etenim atque
admiranda sunt quæ a Christianis tum dicuntur tum
gemuntur. Neque enim hominum, sed Dei verba
proloquuntur, reliquæ autem nationes errant, ac sibi
ipsis imposturam faciunt, siquidem in tenebris am-
bulautes, ebriorum instar in seipso impingunt. Atque
hic sit, o rex, mea ad te orationis finis, quam qui-
dam veritas in mente mea dictavit. Desinant itaque
væcordes tui sapientes adversus Dominum nugari.
Nam vobis Deum creatorem venerari, atque ipsius
verbis ab interitu alienis aurem accommodare expedit,
ut condemnationem ac supplicium effugientes, vitam
interitus expertem hæreditario possideatis.

CAP. XXVIII. — Hæc posteaquam a Nachore
commemorata sunt, rex iracundia æstuabat; rhetor-
es autem ipsius et sacerdotes multi stabant, ut qui
nihil contra, præter infirmos quosdam ac nullius
momenti sermunculos, afferre possent. At vero regis
filius spiritu exultabat, atque hilari vulu Dominum
celebrabat, qui iis quorum fiducia in ipso posita est,
in rebus perplexis et impeditis exitum dat, quique
etiam per inimicum et hostem veritatem confirma-
bat, efficiebatque ut et qui erroris antesignanus erat,
rectæ doctrinæ patronum se præberet.

Rex porro, quamvis alioqui Nachori vehementer
irasceretur, nullo tamen eum malo afficere potuit,
propterea quod lege coram omnibus ante promul-
gata, ei pro Christianis libere verba facere permisisset.
Cæterum ipse persæpe sermonibus ipsius oblu-
ctans, eum per signa quædam admonerat, ut illam
pugnandi ærimoniam remitteret, atque rhetorum
disputationi manus daret. At ille vehementius inva-
lescebat, omnes ipsorum propositiones atque argu-
menta refutans, errorisque, quo tenebantur, fraudem
ac fallaciam detegens. Cum autem pene ad vesperam
usque disputatio producta fuisset, rex concionem
splvi jussit, tanquam scilicet postridie rursum de hæc
re agitari vellet.

Josaphataufem regem ita est allocutus : Ut primo ju-
ste omnia geri jussisti, o rex, ita justitiæ quoque finem
imponere, duorum alterum faciens, nempe ut vel ma-
gistrum meum hac nocte mecum manere permittas,
ut de his rebus de quibus crastina die cum iis qui nos
hælle lacesse verba faciendæ sunt una dispiciamus,
ac tu item tuos assumens, arbitrato tuo cum illis ea
quæ in rem futura videbuntur mediteris ; aut tuos
mihî hac nocte concedens, meum accipe. Quod si
utrique apud te sint, meus nimirum in afflictione et

metu, tui autem in lætitia et animi remissione,
æquum mihi iudicium istud esse non videtur, sed
principatus licentia, et pactorum violatio. Rex itaque
hujus orationis lepore victus, assumptis sapientibus
et sacerdotibus quis, Nachorem filio concessit, hæc
nimirum spe fretus, fore ut ea quæ pollicitus fuerat
præstaret.

Regis itaque filius in palatium suum proficiscitur,
non secus atque Olympicus quidam victor, superatis
adversariis, secum Nachorem habens. Quem cum,
remotis arbitris, accivisset, his ad eum verbis usus
est : Ne me, qui sis, ignorare existimes. Certissimum
enim habeo te divinissimum Barlaamum laud qua-
quam esse, verum Nachorem astrologum. Ac miror
quid vobis in mentem venerit, ut hujusmodi fabulam
fingeretis, atque hoc vobis persuaderetis, vos eas
clarissimæ die oculis meis tenebras objecturos esse,
ut pro oye lupum acciperem. Verum non abs re pro-
verbio fertur, Cor stulti vana cogitare. Atque hæc
quidem cogitatio et consilium vestrum rancidum
æne ac prorsus stolidum erat, opus autem quod ipse
egisti, omni prudentia et sagacitate plenum est,
310 ac propterea gaude, Nachor, et exulta.

Multas enim tibi hoc nomine gratias habeo, quod
veritatis patrocinium hodierno die suscepisti, nec
sceleratis verbis ac versuta simulatione labia tua
contaminasti; quin potius ea multis sordibus expur-
gasti, falsorum nimirum deorum errore confutato,
atque Christianorum dogmatum veritate confirmata.
Ego vero duplici de causa, ut te mecum adducerem,
operam dedi; altera, ne te rex privatim tenens, sup-
plicio afficeret, propterea quod non ea es locutus quæ
ipsi grata essent; altera ut hoc eruo tuo beneficio
gratiam tibi rependam. Quoniam autem tandem pacto
istud? Nimirum te admonens, ut a prava et pericu-
losa hac via, quam ad hunc usque diem tenuisti, de-
flecta, ac rectam et salutarem semitam ingrediaris;
quam quidem non ignorans, sed sponte malum am-
plexens, effugisti, in iniquitatis barathra et præcipi-
tita teipsum impellens. Intellige itaque, o Nachor,
cum prudens et sagax sis, ac Christum solum, et vi-
tam apud ipsum abstrusam elucari stude, fluxis his
et caducis contemptis ac pro nihilo habitis. Non enim
in æternum vives; sed, cum mortalis sis, jam jamque
hinc abiturus es, quemadmodum et omnes, qui ante
te extiterunt. Atque, o te miserum! si, ubi iustum
iudicium, ac iusta operum merces est, gravem pec-
catorum sarcinam tecum ferens abeas, nec eam prius ab-
jeceris, cum abicere proclive sit.

Nachor itaque ob hujusmodi sermones animo
compunctus, his verbis usus est : Recte dixisti, o
rex, recte inquam. Nam ipse quoque verum et
omni mendacio alienum Deum, per quem omnia
facta sunt, novi; atque item futurum iudicium scio,
ex multis videlicet Scripturæ sacræ verbis id edoctus,
verum improba consuetudo, atque antiqui supplan-
tatoris versutia cordis mei oculos cæcavit, densasque
animo meo tenebras offudit. Nunc autem ad verbum
tuum abjecto tenebroso velamine, ad virtus Domini

locum accurram : fortasse enim mei miserebitur, A poenitentiaque januam mihi improbo ac rebeli servo aperiet. Quamquam mihi fieri non posse videtur ut peccatorum meorum, quæ arena graviora sunt, et eorum quæ tum sciens tum ignorans perpetravi, veniam obtineam.

Hac oratione audita, regis filius statim exurgit, atque animo incalcescit, animumque Nachoris ad desperationem propendentem recuperare atque erigere incipit. Nullus enim, o Nachor, inquit, nulla de hac re dubitatio animum tuum subeat. Scriptum est enim (*Joan. vii*) posse Deum etiam ex his lapidibus excitare filios Abrahamæ. Quod quidem, ut sciebat pater Barlaam, quid aliud esset, quam quod homines demerale improbitatis atque omni iniquitatis genere contaminati salutem consequi possint, Christianique filii effici, qui pro sua summa et incredibili humanitate omnibus sese ad meliorem frugem recipientibus celestes portas patefecit? Neque enim cuiquam omnino salutis aditum præclusit, verum eos quos scelerum poenitet misericordiam animo auscipit; quos eamque causam iis qui hora prima, et tertia, et sexta, et nona, et undecima ad vineam accesserunt, æqua merces attribuit, quemadmodum Evangelicis scriptis proditum est (*Matth. xx*). Ac proinde etiamsi ad hunc usque diem in peccatis conspexeris, tamen si ferventi animo accedas, eandem quæ tibi qui ab adolescentia certamen subierunt præmia consequeris. Hac et multa alia cum divinissimus juvenis ad Nachorem in malis inveteratum de poenitentia locutus fuisset, ipsique veniam spondidisset, Christumque faciem ac propitium ipsi fore promisisset, illudque pro certo affirmasset, eum pro sua bonitate semper peccatoris poenitentiam suscipere paratum esse, ægram ipsius animam, tanquam medicamentis quibusdam emolliens, ipsam prorsus in sanitatem asserpit.

Statim enim ad eum Nachor dixit : Tu quidem, o animo etiam quam corpore nobilior, qui admirabilibus his mysteriis præclara imbutus es, ad extremum usque in præclara confessione valim manens, nec eam aut ullum tempus, aut ullum modum e tuo pectore evellat. Ego autem hac ipsa hora proficiscar, ut salutem meam quaeram, mihi que Deum, quem ad iram provocavi, per poenitentiam propitium ac facilem reddam. Non enim posthac, nisi tibi aliter videatur, regis faciem conspiciam. Ingenti autem animi lætitia effectus regis filius, atque hunc sermonem libenter excipiens, ipsum complectitur et exosculatur, attentisque ad Deum fuscis precibus, eum e palatio egressum.

Egressus autem Nachor, animo compunctus in densissimam solitudinem cervi instar prosiliit, atque in monachi cujusdam, qui sacerdotii dignitate ornatus erat, speluncam se confert in qua ille propter imminens metum delitescere solet. Atque ante ipsum ferventissimo pectore humi sese prostravit, ipsiusque pedes, instar videlicet veteris illius meretricis (*Lucæ vii*), lacrymis perfudit, ac divinum baptismum

exposcit. Sacerdos itaque, utpote divina gratia plenus, ingentem animo voluptatem cepit, eumque confestim, ut mos ferebat, per dies haud paucos Christianæ fide rudimentis institutum, divino **311** baptismate perficit in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (*Marc. ult.*). Mansit autem cum illo Nachor, perpetua ob ea peccata quæ perpetrarat poenitudine ductus, Deumque benedicens, qui neminem perire vult, verum omnium resipiscentiam expectat, atque eos qui poenitentiam agunt humane ac benigne excipit (*II Pet. iii*; *Ezech. xviii*).

Rex autem, cum de Nachoris rebus mane certior factus fuisset, ac spe sua excidisset, et præterea sapientes suos ac stolidos oratores nullo negotio superatos fuisse conspexisset, in magna animi anxietate versabatur; eosque, cum graves prius contumelias ac dedecora ipsis intulisset, ac nonnullos etiam pibulis nervis atrocem in modum lacerasset, ipsorumque oculos fuligine illevisset, a se abtegavit. Ipse autem falsorum deorum imbecillitatem dammare incœpit, etiamsi alioqui nondum ad Christi lucem plene ac perfecte oculos conjicere in animum induceret. Et enim densa caliginis nubes ipsi undique affusus cordis ipsius oculos adhuc tenebat. Cæterum non jam sacerdotes suos in honorem habebat, nec festa et libamina simulacris suis peragebat, verum animo in utramque partem vacillabat : hinc nimirum deorum suorum imbecillitatem improbens, illinc autem Evangelicæ vitæ sinceritatem reformidans, pravaque consuetudine ita constrictus, ut ab ea vix avelli posset. Siquidem corporearum voluptatum servituti majorem in modum addictus erat, vitiosisque affectionibus prorsus operam dabat, captivi instar ductus, atque absque vino, ut Isaia verbis utar (*Isaia I*), ebrius, et ab improba consuetudine tanquam fræno quodam retractus.

Cum igitur rex cum duplici cogitatione ad hunc modum luctaretur, nobilissimus ipsius filius, ac vere regio animo præditus, in suo palatio quietus degebat, naturæ suæ generositatem, modestiamque et constantiam per opera cunctis declarans. Nam theatra et equorum certamina, et venationum exercitationes, et inania omnia juvenilis ætatis studia, et imposturas quibus stulti animi deliniuntur et inescantur, nibili omnino ducebat; verum ex Christi mandatis omnino pendebat, ac divino amore sauciatus, eum expetebat, qui vere expetendus est, totus suavis ac totus desiderabilis (*Cant. v*), atque ejusmodi, ut sine ulla saturitate expectatur.

In memoriam autem rediens magistri sui Barlaam, atque ipsius vitam sibi ante oculos proponens, ipsius amore animum suum demulceri sentiebat, ac quonam pacto ipsum videret, summo studio curabat; atque ipsius sermones sine ulla intermissione in corde suo circumferens, erat tanquam arbor secus aquarum decursus plantata, perpetuoque irrigata, ac tempestivos domino fructus afferens. Multas enim animas diaboli laqueis eripuit, Christoque servatas obtulit, siquidem multi ad eum sese conferentes,

salutaribus sermonibus fruebantur. Ex quibus non pauci, fuga relicto errore ad salutarem doctrinam accurrebant. Alii autem, rebus hujus vitæ longum valere jussis, monasticam palæstram capessebant. Ipse autem orationibus et jejuniis operam dabat, identidemque hanc vocem ad Deum mittebat : O Domine mi, o Domine mi ac Rex, cui ego credidi, ad quem ego profugi, atque errore liberatus sum, dignam famulo tuo Barlaamo mercedem repende, pro eo quod mihi oberranti te, qui via, vita et veritas es (*Joan. xiv*), demonstravit. Ac mihi hoc concede, ut rursus illum in corpore angelum, quo mundus dignus non est (*Heb. xi*), conspiciam, atque cum eo quod mihi vitæ superest conficiam, ut vitæ ipsius vestigiis insistens, tibi Deo ac Domino placeam.

CAP. XXIX. — Eo autem tempore publicum falsorum deorum festum in urbe illa erat. Regem porro huic festo interesse ac copiosissimis victimis illud exornare oportebat. Verum cum sacerdotes ipsum in deorum cultu segnem ac tepidum esse conspicerent, id verebantur, ne ad templum venire negligeret, sicque ipsi muneribus iis quæ a rege accipere consueverant, cæterisque proventibus orbarentur. Surgentes itaque, ad speluncam quandam in vastissima solitudine sitam proficiscuntur, in qua vir quidam magicis artibus deditus, atque falsi idolorum cultus acerrimus propugnator habitabat, Theudas nomine, quem etiam rex singulari honore complectebatur, charumque magistrum existimabat, ipsius nimirum vaticiniis regnum suum omnium rerum copia florere, atque in dies augeri dicens. Cum igitur sacerdotum cultores ad ipsum venissent, ejus opem atque auxilium implorabant, eique deorum improbationem in quam rex inciderat exponebant, quæque regis filius fecisset, et quemadmodum Nachor ad ipsius voluntatem atque sententiam concionem habuisset. Ac nisi tu ipse venias, inquebant, nobisque opem offeras, spes omnis extincta est, omnisque deorum cultus ac veneratio perit. Nam tu unicum nobis calamitatis solatium relictus es, atque in te uno spes omnes nostras positas habemus.

Theudas itaque cum satanico eo exercitu quem secum habebat in expeditionem perguit, atque adversus veritatem arma comparat : accitis nimirum multis pravis spiritibus, quos ad res improbas prompte ac **312** libenter auxiliarem manum afferre norat, et quos ipse semper ministros adhibuerat, his comitatus ad regem accedit.

Ut autem ipsius adventus regi nuntiatus est, atque ipse palmarum virgam manu tenens, ovinaque pelle indutus ingressus est, rex e throno suo exsiliit, ipsique obviam prodiit, eumque osculatus est. Cumque cathedram afferri jussisset, ipsum prope se collocavit. Posteaque Theudas his ad regem verbis utitur : Rex, in æternum vive, maximorum deorum favore ac benevolentia septus. Ad me enim allatum est te ingens certamen adversus Galilæos iniisse, ac luculentissimam palmam retulisse. Eoque nomine huc

* Memoriam lapsus est.

A veni, ut, ad edendam grati animi significationem, festum una celebremus, atque eleganti forma præditos adolescentes ac formosas puellas diis immortalibus immolemus, taurosque centum, ac plurima alia animalia ipsis offeramus, quo eos quoque in posterum invictos adjutores habeamus, qui nobis universum vitæ curriculum planum et æquabile reddant.

Ad hæc rex : Minime vero, inquit, o senex, vicimus, minime, inquam, vicimus; verum nullo potius negotio victi sumus. Nam qui a nobis stabant, repente adversum nos exstiterunt, ac velut furore et insania laborantem atque imbecillam nostram aciem nacti, prorsus eam fregerunt ac prostraverunt. Nunc autem, si qua tibi facultas et vis suppetit, qua tu humi jacenti religioni nostræ optulari, eamque B rursus excitare queas, velim exponas. Theudas autem regi ad hunc modum respondit : Galilæorum contentiones atque inanes sermones, o rex, minime pertimesce. Quæ enim sunt ea quæ ab ipsis afferuntur, quantum quidem ad viros ratione ac prudentia præditos attinet? Meo quidem judicio fallius dejicientur, quam folium a vento excussum. Neque enim vel conspectum meum sustinebant, tantum abest ut sermones conserant, atque ad mecum disputandum pedem conserant. Cæterum, ut et propositum istud certamen, et quidquid aliud in animo habuerimus, recto cursu feratur, resque nobis ex animi sententia succedant, fac publicum hoc festum exornes, deorumque benevolentiam, tanquam firmissima quædam arma induas, ac tum fausta omnia C habiturus es. Hæc cum ille jactasset, qui, ut cum Davide loquar, in malitia potens erat, atque iniquitatem tota die meditabatur (*Psal. li*), turbidamque, ut Isaiaë verbis utar, subversionem amico suo propinabat (*Habac. ii*), improborum spirituum, quos ipse comites habebat, ope atque adjumento perfecit, ut rex cogitationes eas quæ ipsius salutis submovebant prorsus e memoria ejiceret, eisdemque, quibus solebat studiis sedulo hæreret. Ac proinde cum regis litteræ quaquaversum comessent, quibus omnes ad execrandum deorum festum convenire jubebantur, cernere erat ingentem hominum multitudinem confluentem, atque oves et boves, varique animalia secum adducentem.

Cum igitur omnes coiissent, surgens rex, una cum impostore Theuda ad templum profectus est, ut tauros ac permulta animantia immolarent. Sicque, nefarium et execratione dignum festum celebrabant adeo ut et brutorum animantium mugitibus tota urbs personaret, et victimarum nidore ipse quoque aer inficeretur. His ad hunc modum confectis, cum improbi spiritus de Theudæ victoria majorem in modum gloriarentur, sacerdotesque gratias ipsi habuissent, rex rursus ad palatium se recepit, atque ad Theudam : En quemadmodum jussisti, nihil omnino studii a me prætermisum est, quod quidem ad festi splendorem, et sacrificiorum magnificentiam pertineret. Jam itaque tempus est ut quæ mihi promisisti

expleas, filiumque meum, qui a religione nostra descendit, a Christianorum errore vindices, ac cum benignis diis in gratiam reducas. Nam ego cum artem omnem adhibuerim, atque omnem lapidem moverim, nullam tamen morbi medicinam reperi, sed ipsius mentem omnibus rebus superiorem esse perspexi. Nam si blande ac leniter cum eo agere institui, ne sic quidem eum mihi ullo modo animum adjicere comperi. Rursum si severe atque acerbe eum accepi, in pervicaciam potius inde ipsum atollit conspexi. Quamobrem calamitatem eam quæ mihi accidit, sapientiæ tuæ committo. Ac si quidem ea, ope tua et auxilio liberatus, filium meum mecum rursus deos meos colentem, atque voluptuariæ hujus vitæ cupiditatibus ac regni voluptatibus fruentem video, auream tibi statuam erigam, efficiamque ut post hæc in sempiternum idem tibi diis honor a cunctis tribuatur.

Theudas igitur attentam aurem diabolo subjiciens, atque ab illo improbum ac pestiferum consilium edoctus, ipsique linguæ atque oris operam navans, ad regem ait: Si filium tuum in potestatem tuam redigere, ipsiusque in pugnando pervicaciam inanem reddere cupis, ars a me excogitata est, cui oblectari nullo modo poterit, verum durus ipsius animus facilius emollietur, quam cera ingenti rogo admota. Rex itaque vanum hominem inani tumore inflatum videns, ad voluptatem statim animique lætitiæ sese **313** convertit, sperans videlicet, petulantem illam et audacem linguam animum divinitus edoctum ac philosophiæ plenum superaturam esse. Cumque quænam illa ars esset ex eo sciscitaretur, tum Theudas, tanquam novacula acuta dolum contexit (*Psal. LXXII*), callideque pharmaca comparat. Atque improbam teſtānam, diabolique consilium, quæso, perspicice. Omnibus, inquit, o rex, qui filio astant atque inserviunt, ab eo procul disjunctis, pulchra et perquam eleganti forma præditas mulieres, atque ad pelliciendos animos adornatas, cum eo perpetuo versari, ipsique ministrare, vitæque consuetudinem et contubernium cum eo habere jube. Ego autem uno ex iis spiritibus, quos ad res hujusmodi comparavi, ad eum postea submisso, acriorem voluptatis ignem excitabo. Ac simul atque vel cum una sola hujusmodi muliercula rem habuerit, nisi tibi omnia ex animi sententia fluant, erit jam cur me contempnas, atque ut nullius usus hominem, non honoribus, sed maximis suppliciis afficiendum ducas. Nihil enim masculorum animos perinde allicere ac demulcere solet, ut feminarum conspectus. Atque ut sermonibus meis fidem adhibeas, historiam hanc velim audias.

CAP. XXX. — Rex quidam cum mascula prole careret vehementer animo angebatur, eamque calamitatem haud parvam existimabat. Hoc igitur cum statim esset, filium in lucem edidit, eoque nomine summa voluptate perſuſus est. Dixerunt autem ad eum eruditi quidam medici, fore ut si puer intra duodecim annos solem aut ignem videret, lumine prorsus orbaretur, id enim ex oculorum ipsius situ designari. Quæ cum pater audisset, cubiculum quod-

dam obscurum ex rupe quadam condidisse, filiumque illic una cum nutricibus inclusisse fertur, nec ante duodecim annos exactos ullum omnino ipsi lucis splendorem ostendisse. Confecto autem hujusmodi temporis curriculo, filium, qui nihil omnino rerum mundanarum ad hunc usque diem perspexerat, ex hoc cubiculo educit; ac tum ipsi omnia, juxta suum quodque genus exhiberi ac demonstrari jubet, viros nimirum in uno loco, in alio feminas, aliunde aurum, alia ex parte argentum, uniones et lapides exquisiti pretii, vestes luculentas et elegantes, currus insigni pulchritudine simul cum regiis equis aureo freno instructis, cum aulæis purpureis, ac sesso-ribus armatis, boum item armenta, et pecudum greges; atque, ut summam dicam, omnia certo ordine puero demonstrabat. Percontante autem eo quonam singulæ res nomine appellarentur, regis satellites ac stipatores uniuscujusque nomen exponebant. Cum autem mulierum nomen scire cuperet, tum regis armiger lepide ac festive, dæmones eas appellari dixit, a quibus hominum mentes in errorem traherentur. Pueri autem pectus earum amore atque cupiditate vehementius quam ullius alius rei desiderio illectum ac delinitum est. Cum igitur omnibus rebus peragratis ad regem eum adduxissent, ac rex ex ipso quidnam ex omnibus rebus quas vidisset ipsi magis arri-deret, quæſivisset: Quid, inquit, aliud quam dæmones illi (qui homines in fraudem inducunt) Neque enim ullius rei ex his omnibus quas hodierno die vidi perinde atque eorum amore animus meus incensus est. Atque hunc pueri sermonem rex ille admiratus est, quamque violenta ac tyrannica res feminarum amor esset, hinc judicavit. Quocirca tu quoque non ulla alia ratione quam ista te filium tuum in potestatem redacturum putes.

Rex hoc consilium excipit, atque confestim ad eum delectæ puellæ præstanti atque egregia forma inducuntur. Quas etiam cum ipse eleganti ornatu illustrasset, atque omnino ad pelliciendum juvenis animum instruxisset, omnes ipsius famulos et ministros e palatio ejicit, easque in eorum locum substituit. Hæc itaque ipsi undique hærebant, eumque complectebantur, atque ad nefarium concubitum exstimulabant, per omnes videlicet gestus ac sermones ipsum ad voluptatem provocantes. Neminem alium habebat quem conspiceret, cum quo colloqueretur, aut cœnaret, ipsæ enim omnia ipsi erant. Atque hæc quidem rex faciebat. Theudas autem rursus ad pestiferam suam speluncam profectus, libros qui res hujusmundi efficere poterant, in manus sumit; evocatumque unum ex improbis spiritibus ad Christi militem bello lacessendum emittit, nesciens scilicet insere ille quantum sui risum excitaturus, quantumque simul cum universa sue diabolica cohorte infamiæ notam subiturus esset. Improbus autem spiritus, aliis insuper nequioribus spiritibus assumptis, ad generosi adolescentis cubiculum se confert, in eumque impetum facit, vehementissimam carnis fornacem succendens. Ac diabolus quidem internas ipsi flam-

mas admovebat, puellas autem, ut corporis pulchritudine inaignes, sic animo deformes improbam materiam externe suppeditabant.

At vero pura illa anima pestiferi spiritus impetum agnoscens, ac prae posterum cogitationum bellum, quod magno ac vehementi **314** adversum se impetu veniebat, conspiciens, perturbabatur, tantoque malo liberari, parumque sese Christo exhibere cupiebat, nec sanctam illam stolam, qua eum baptismi gratia induerat, libidinis caeno contaminare. Confestim itaque ameri amorem, hoc est impudico divinae opponit, sibi quoque pulchritudinem illam ac gloriam omni sermone praestantior, quam perae animae in Christi sponsi nuptiis, ex quibus illi qui nuptialem tunicam consporcarint ejicientur, vinctisque manibus et pedibus in exteriores tenebras protrudentur, habitatae sunt (*Matth. xxii*), in memoriam revocat. Haec cum animo suo considerans, et lacrymas profundens, pectus verberabat, improbas illas cogitationes, non secus ac facos quosdam in fugam vertens. Deinde surgens, ac manus atollens, calentibus lacrymis ac gemitibus Dei opem atque auxilium implorabat, hisque verbis utebatur: Omnipotens Domine, qui solus viribus polles, atque ad misericordiam proclivis es, Domine, inquam, spes desperatorum et eorum qui auxilio carent, mei, quaeso, inutilis tui servi nunc recordare, facili quoque ac propitio oculo me intuere, animamque meam a diabolica frama eripe, ac de manu canis unicum meum, nec me in hostium mœstrum manus incidere permittas (*Psal. xli*). Non supergaudeant mihi qui oderunt me inique (*Psal. xliiv*);

nec me in iniquitatibus corrupti sinas, corpusque meum, quod tibi castum exhibere promisi, probro et contumelia afficere. Te enim concupisco, teque adoro, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, in saecula. Cumque Amen subjunxisset, divinam consolationem caelitus ipse sibi advenire sensit, atque improbae cogitationes sese subduxerunt. Ipse autem ad matutinum usque tempus in precibus perstitit; intellectisque versipellis hostis technis atque artibus, corpus suum tum cibi penuria, tum siti aliisque afflictionum generibus premere cepit, in orationibus erecto corpore pernoctans, sibi quoque pacta ea quae cum Deo inierat in memoriam reducens, atque tum eorum qui justitiam coluerint futurum splendorem animo et cogitatione informans, tum denuntiata **D** improbis gehennam aperte sibi ob oculos proponens. Quod scilicet ea de causa faciebat ne hostis inertem ac solutam ipsius animam nactus, pravas cogitationes ipsi nullo negotio insereret, animique ipsius puritatem turbaret et inficeret. Cum igitur hostis omnino mente consideret, seque stronuam juvenem dejecturum prorsus diffideret, ad aliam callidiorum fraudem sese confert (ut qui semper malus sit, nec unquam aliquid moliri, atque incommodum aliquod et detrimentum afferre intermittat), in id omni studio incumbens, ut quae sibi a Theuda mandata fuerant exsequatur. Itaque rursus huiusmodi pharmaca comparat.

A Ad juvenem enim ea puellis illis una omnium formosissima ingreditur, quae etiam regis ejusdem filia erat, captivaque a patria sua abducta, regi Abenner, praestantissimi ejusdem muneris instar, oblata fuerat: quam pater, ut eximia pulchritudine praeditam, ad labefactandum ac dejiciendum filii animum miserat. Haec impostor ille sedit, ipsique ejusmodi sermones suggerit qui animi ipsius prudentiam ac sapientiam perspicue declararent, siquidem diabolus omnes ad vitium accommodatas artes facile ac prompte exercet. Postea quoque regis filium a dextris adortus, puellae amorem ipsi inserit, ob ipsius videlicet prudentiam et gravitatem, atque etiam ob eam causam, quod cum ea nobilitate esset, atque e regia stirpe prodisset, patria tamen simul ac gloria orbata esset. **B** Ad haec huiusmodi quoque cogitationes ipsi subserit, ut eam ab insano idolorum cultu liberaret, Christianamque efficeret.

Haec autem omnia versuti draconis technae erant. Nam cum regis filius animo ita comparatus et constitutus esset, ut nullam obscenam cogitationem aut libidinosum amorem ad puellam vacillantem in seipso perspicere, verum ipsius duntaxat calamitate animaeque exitio se commoveri sentiret, rem hanc diabolicam commentum esse minime animadvertibat. Siquidem revera caligo ille est, ac lucem assimilat. Ut enim regis filius puellam alloqui divinaeque cognitionis oracula ipsi exponere cepit: Agnosce, inquiens, o mulier, Deum in omne aevum viventem, nec te idolorum errore detineri sine, verum Dominum rerum omnium effectorem intellige, ac beatoris, immortalis sponso adjuncta; multa, inquam, ejusmodi cum ipse dixisset, statim improbus spiritus mulieri in mentem immittit, ut fraudis laqueos explicaret, ac Deo charam illam animam ad libidinis foveam praecipitem traheret, quemadmodum videlicet olim generis humani auctorem Evae opera e paradiso ac Deo misere exterminavit, eamque beatae atque immortalis vitae loco morti addixit.

Posteaquam igitur puella verba illa omni sapientia referta audivit, pro sua stultitia ea non intellexit, verum huiusmodi responsum edidit, quale ab ea edi consentaneum **315** erat, quae diaboli lingua atque os erat; atque: Si salutis meae, o domine, cura tangeris, ac me Deo tuo conciliare, abjectaeque animae meae salutem afferre studes, fac tu quoque uni meae petitioni annuas, ac statim patriis omnibus diis meis repudiatis, Deo tuo me adjungam, ipsumque ad extremum usque spiritum colam. Ita tu salutis meae, atque ad Deum conversionis, mercedem referes.

Cum autem ille quoniam haec petitio esset quaesivisset, tum illa et habitu, et aspectu, et sermone, ac denique omni ex parte sese ad alliciendum ipsius animum comparans: Matrimonio, inquit, mecum conjugere, atque ego imperiis tuis lubens obsequar.

At ille: Incassum, inquit, o mulier, duram huiusmodi petitionem mihi proposuisti. Nam quanquam ingenti salutis tuae cura teneor, teque ex mortis et

omnium veragunt extrahere cupio, mihi tamen corpus A
meum per fornicationem concubitus inquirere nimis grave
est, imo prorsus impossibile.

Illa vero planam ipsi viam ad seculum sternens :
Ecquid, inquit, hujusmodi sermone utaris, qui omni
sapientiæ genero polles? Ecquid, inquam, hanc rem
sparcitiam ac fornicationem appellasti? Neque
enim ipsa quoque Christianorum librorum ignara atque
expers sum, verum et multos in patria mea libros
perlegi, et sæpe cum Christianis sermones contuli.
Quid igitur? Nonne in quodam librorum vestrorum
scriptum est: Honorabile concubium et totus immacu-
latus (*Hebr. xiii*)? Ac rursus: Melius est habere
quam uri (*I Cor. vii*)? Ac rursus: Quod Deus con-
iunxit, homo non separet (*Math. xvi*)? Nonne omnes
veteres justi, tam patriarchas quam prophetas legitime B
matrimonio copulatos fuisse Scripturæ vestræ docent?
Nonne Petrus ille, quem apostolorum principem
fuisse prædicatis, uxorem habuisse scribitur (*Luc. iv*)?
Quid igitur te adduxit, ut rem hujusmodi sparcitiam
appellares? Magnopere sane mihi a dogmatum vestro-
rum veritate aberrare videris.

Cui ille respondit: Hæc profecto, mulier, hæc se
habent, quemadmodum ab te dictum est. Licet enim
quibuslibet matrimonio copulari, exceptis tamen iis
qui virginitatem Christo semel promiserint: Ego enim
ab eo die quo per divini baptismi lavacrum a juveni-
tute et ignorantia meo peccatis purgatus sum; purum
meipsum Christo exhibere pollicitus sum. Quoniam
igitur modo pacta ea quæ cum Deo sœcxi dissolvere
atque infringere audebo?

Rursum autem ad eam mulier hæc verba usa est:
Sit sane de hæc re ut ipse vis. At exiguum afferam,
ac nullius moribenti cupiditatem meam exple, si qui-
dem animæ meæ salutem afferre tibi cordi est. Hæc
denotavit nocte mecum rem habere, atque efficit ut et
ego tua pulchritudine fruor, et te rursus formæ
meæ elegantia explicaris. Quod si feceris, hoc tibi
polliceor, me simul atque dies Martini, Christianam
religionem suscepturam, atque omnino seipsum meo-
rum cultum fuga relictoram esse: atque ob hujusmodi
consilium, non modo veniam, sed etiam beneficia,
salutis meæ causâ, a Deo tuo consequeris. Gaudium
enim, inquit Scriptura tua, est in cælo super uno
peccatore penitentiam agente (*Luce xix*): Nam si ubi
societati hominibus respicientem lætitia in cælo exet-
tatur, quod afferri potest quia hujus respicientia
sanctorum magistra prævidiam debeatur?

Ita certe res se habet, nec est quod dubites. Quid?
An non apostoli quoque religionis vestræ duces,
compara certo comitibus faciebant, divinum præce-
ptum majoris præcepti causa interdum violantes? An
non Paulus Timotheum, præstantioris consilii causa,
circumcisio dicitur (*Act. xvi*); atque circumcisio
spiritus Christianos in crimine censetur; nec tamen ille
hoc facere dubitavit. Atque alia hujusmodi permissa
in Scripturis tuis reperies. Quocirca, si serio animæ
meæ salutem afferre cupis, exiguum hanc meam cu-
piditatem exple; et ego, quanquam alioqui perfecto

matrimonii nexu tecum copulari cupiens, tamen quo-
niam id tibi minime gratum est, non jam tibi viam
afferam, verum quidquid animo tuo insederit, post-
hæc faciam. Tu igitur ne me quoque prorsus abicias
et execreris, verum in hæc una re mihi obsequens
salutem mihi affer, atque a supersticioso errore me
libera, tu autem deinceps per omnem vitæ cursum
quæ tibi visa fuerint facias licebit.

His verbis utens (nam et habebat qui ipsi suggere-
ret, cui etiam aures clam admovebat, atque Scriptu-
rarum peritus est illo vitæ artifex diabolus), his, ha-
quam, verbis utens, eamque demulcens, ac retia et
laqueos ipsi tum a dextris, tum a sinistris undique
nectens, animi ipsius turrim labefactare, institutisque
ipsius nervos debilitare, ac voluntatem et sententiam
emollire incipiebat. Vitæ autem sator, ac proborem
virorum hostis, habentem ipsius animam conspiciens,
ac summa inde lætitia perfusus, statim pestiferos
spiritus qui una cum illo aderant appellat: Cernite,
inquit, quoniam pacto preta ista ea perficere con-
tentat quæ a nobis perfici nequiverunt. Agite igitur,
acriter nunc in eam impetum 310 faciamus. Neque
enim ad explendam ejus a quo missi sumus volunta-
tem aliud æque opportunum tempus nanciscetur.
Hæc cum versipellis ille ad socios dixisset, in Christi
militem insidunt, omnes animi ipsius vires pertur-
bantes, atque accerrimum puellæ amorum ipsius pe-
ctori inascentes, vehementissimamque hybridis ignem
in ipso inflammantes.

Ille autem cum seipsum vehementer uri, capti-
vumque ad peccatum trahi perspiceret, atque cogi-
tationes suas, puellæ salutem conversionemque ad
Deum ipsi proponentes, flagitium tanquam hanc
quemdam esca occultare, hostisque instinctu sibi ne-
gotium facessere, perfide videlicet ac scelus minime
esset, servandæ animæ causa cum muliere semel rem
habere, in hujusmodi animi anxietate consiliique pen-
nuria altè pectore ingemiscens, seipsum statim ad
orationem confert, atque uberes lacrymarum rivus
ex oculis profundens, ad eum qui salutem illi qui in
ipso confidens afferre potest clamabat: In te, Domine,
speravi, non confundar in æternum (*Psal. xxx*); ne-
que irideant me inimici mei, dextræ tuæ hærentes;
verum hæc hora pro tua voluntate mihi acta, vias meas
dirigens, ut sanctum tuum et gloriosum ac formidand-
um nomen in me famula tuo illustretur, quoniam
benedictus es in sæcula. Amen (*Psal. xxiv*).

Omni autem per aliquot horas cum lacrymis preces
fudisset, genitricem persæpe flexisset, in terram se
prostravit, paulumque obdormiscens seipsum a qui-
busdam horrendis viris arripi videt, regionibusque
quibusdam, quas nunquam viderat, peregratis, in
simplicissimum campum perducit, pulchris floribus at-
que ingenti suavitate præditum, ubi et plantas omnis
generis cernebat, inestatis quibusdam et admirandis
fructibus, tum visu jucundissimis, tum perceptu sua-
vissimis redundantes. Arborum porro folia ex tenuis-
sima quadam aura dulcem sonum edebant, ac dum
impellerentur, inexplibilem odoris fragrantiam emit-

stant. Quin etiam sedes illic sitæ erant, auro atque ingentis pretii lapidibus structæ, luculentum sane splendorem afferentes; lectique item illustres, miris quibusdam stragulis, atque elegantia omnem orationis facultatem superante coornati. Ad hæc aquæ profuebant perquam limpida, oculosque ipsos oblectantes. Tum autem per ingentem atque admirandum hunc campum horrendi illi viri eum in urbem quamdam introduxerunt, inenarrabili splendore rutilantem, ex pellucido quidem auro muros, ex lapidibus autem a nemine unquam visis pinnas ac propugnacula exstructa habentem. Et quis tandem est qui urbis illius pulchritudinem ac splendorem sermone consequi possit? Lux porro superne radiis identidem micans, omnes ipsius vicos implebat, atque alati quidam exercitus lucidi omnes in ea morabantur, ejusmodi cantum edentes, quem nunquam mortalis auris audivit. Vocemque dicentem audiit: Hæc eorum qui justitiam coluerint est requies, hoc eorum qui Domino suæ vitæ rationes probarint oblectamentum. Hunc autem ex illo loco eductum terribiles illi viri retrorsum ducere velle dicebant. At ipse jucunditate illa lætitiæque animi omnino raptus: Ne me, quæso, inquiebat, ne me inquam hac lætitia, quæ nullis verbis exprimi potest, private; verum hoc mihi concedite, ut in uno amplissimæ hujusce civitatis angulo degam. Illi autem ad hunc modum respondebant: Fieri nunc minime potest ut hic sis: hoc autem multis laboribus ac sudoribus tandem consequeris, si quidem tibi ipsi vim intuleris.

Hoc sermone habito, ac maximo illo campo rursus peragrato, eum in tenebrosa loca, omnisque mœroris plena, atque cum eo splendore, quem prius conspexerat, ac lætitia illa e diametro pugnantia, duxerunt. Etenim obscura prorsus ac tenebrosa caligo erat, atque afflictione ac tumultu totus ille locus redundabat. Illic ignis fornax accendebatur, et carnicum vermium genus serpebat, ultricesque virtutes fornaci imminebant. Ac nonnulli miserum in modum igni conflagrabant, voxque hujusmodi audiebatur: Hic sceleratorum locus est, hic eorum cruciatus qui scædis flagitiis seipsum contaminarunt. Post autem ab his qui eum illic introduxerant, ex eo loco eductus est. Statimque ad sese rediens, toto corpore contremiscebat, lacrymæque fluminum instar ex ipsius oculis fluebant; atque omnis impudicæ illius puellæ, reliquarumque aliarum, pulchritudo quovis cœno et sanie fetidior ipsi visa est; memoriaque ea quæ viderat recolens, tum bonorum illorum cupiditate tum dolorum illorum metu correptus, in lecto jacebat, sic affectus, ut nulla ipsi exurgendi potestas esset.

Ut autem de adversa filii valetudine ad regem allatum est, statim ad eum profectus quidnam ipsi accidisset percontabatur. Ille autem quidnam vidisset exponit, atque: Cur pedibus meis laqueum parasti, et incurvastis animam meam (*Psal. lvi*)? Nisi enim Dominus adjuvisset me, paulo minus habitasset in inferno anima mea (*Psal. xxxix*). Verum quam bonus

Israel Deus his qui recto sunt corde, qui etiam eripuit humilitatem meam de **317** medio catulorum leonum, dormivi conturbatus (*Ps. lxxii*). Sed visitavit me Deus salvator meus, mibique quantis ii qui eum ad iracundiam provocant bonis sese privent, quantisque rursus tormentis obnoxios se reddant demorstravit.

At nunc, o pater, quoniam tu aures tuas oclucistis, ne vocem meam bona atque utilia tibi occinentem audires, ne me saltem quo minus rectam viam cæpessam impediatis. Hoc enim cupio, hoc expeto, ut omnibus rebus liberatus, ad ea loca contendam, in quibus Barlaam Christi famulus habitat, ac cum eo quod mihi reliquum est vitæ conficiam. Quod si me per vim retinere in animum induxeris, quam primum me mœrore ac tædio extinctum videbis. Ita fiet ut nec tu pater jam appelleris, nec me filium habiturus sis.

CAP. XXXI. — Rursus igitur ingens regem mœstitia invasit; rursus omnem vitæ suæ spem despondere cœpit; atque acerba secum animo agitans, in palatium suum abiit. At vero improbi illi spiritus, qui adversus divinum juvenem a Theuda missi fuerant, ad eum pudore suffisi redeunt, atque quamvis alloqui mendacio gaudeant, acceptam tamen cladem confitentur. Quippe perspicua cladis signa in scelerato suo vultu gerebant. Ille autem: Usque adeone, inquit, imbecilles ac miseri estis, ut adolescentem unum vincere minime potueritis? Tunc improbi spiritus virtute divina ex cruciati, veritatem inviti in lucem protulerunt, his verbis utentes: Christi potentia ac passionis ipsius signo, quod Crucem appellant, ne tantillum quidem oblectari possumus. Nam cum ea effingitur, statim quotquot acris principes ac mundi rectores tenebrarum sumus (*Ephes. vi*), quam celerrime fugimus, ac prius etiam quam ea plane ac perfecte expressa sit, propulsamur. Quamobrem nos quidem in hunc juvenem impetu facto, graviter eum perturbavimus; verum ille cum Christi opem implorasset, ac crucis signo seipsum munivisset, nos irato animo propulit, atque firmissimum sibi præsidium comparavit. Ac proinde nulla interposita mora instrumentum illud arripuimus, cujus opera etiam princeps noster primum hominem aggressus est, eumque potestati suæ subiecit. Et quidem profecto nos quoque vanam adolescentis spem pro nihilo ducēbamus; verum ad auxilium rursus accitus Christus, cœlestis iræ igni nos exustos in fugam vertit. Quare stat sententia non ultra ad eum accedere. Ad hunc scilicet modum improbi spiritus Theudæ ea quæ contigerant perspicue declararunt.

Rex autem omni ex parte animo hærens, consilioque destitutus, Theudam rursus accersit, ad eumque ait: Omnibus iis quæ docuisti, vir sapientissime, perfectis et absolutis, nihil tamen utilitatis consecutus sumus. Nunc igitur, si quod tibi aliud consilium superest, illud experiamur. Fortasse enim aliquam depellendi mali rationem nanciscemur.

Cum autem Theudas, ut cum ipsius filio in collo-

quum veniret petiisset, mane rex, eo secum assumpto, ad visendum filium proficiscitur. Cumque prope eum consedisset, eum alloqui, ac probris insectari, atque ipsius contumaciam animique rigiditatem accusare cœpit. Illo vero recta dogmata rursus confirmante, Christi que amore nihil antiquius habendum esse clamante, Theudas in medium prodiens, his verbis usus est: Quidnam, o Josaphat, quod in immortalibus diis nostris reprehendendum sit invenisti, ut tu ab eorum cultu discederes, ac regis patris tui animum ita offendendo totius populi odium tibi commoveres? An non ab iis vitam accepisti? An non ipsi patri te dono dederunt, auditis videlicet ipsius precibus, eoque sterilitatis vinculis soluto? Cum autem multos inanēs sermones, ac multas inutiles quæstiones ille inveteratæ improbitatis homo proponeret, atque de Evangelii prædicatione argumenta neceret, hoc videlicet animo, ut eam suggillaret, atque idolorum cultum confirmaret, ille superni Regis filius, atque illius urbis, quam non homo, sed Deus construxit (*Hebr. viii*), civis, posteaquam sese paulisper continuisset, tum demum ad Theudam ait:

Audi, o imposturæ vorago, ac palpabilibus tenebris caliginosior, semen Babylonicum, atque Chaldaicæ turris exstructorum, quorum causa mundus confusus est, nepos (*Gen. xi*); vane, inquam, atque infelix senex, qui gravioribus quam quinque illæ divino igne concrematae urbes sceleribus te constrinxisti. Ecquid salutis prædicationem, per quam ea quæ tenebris circumfusa erant, lucem acceperunt, per quam errantes viam invenerunt, per quam li qui perierant, ac misera servitute premebantur, in pristinum statum restituti sunt, cavillis insectari conaris? Cedo utrum tandem ex his duobus præstantius est, nempe omnipotentem Deum cum unigenito Filio et Spiritu sancto colere, Deum, inquam, increatum et immortalem, bonorum omnium fontem, cujus nec imperium ac robur conjectura percipi, nec gloria mente comprehendi potest, cui angelicorum ac cœlestium ordinum millia millium, et decies **318** millia millium astant, cujus gloria cœlum et terra plena sunt, per quem omnia ex nihilo in ortum producta sunt, per quem mundus continetur ac conservatur, ipsiusque providentia gubernatur, colere ac venerari; an vero pestiferos dæmones atque inanima simulacra, quorum laus et gloria adulterium est, ac puerorum constupratio, cæteraque flagitia quæ de diis vestris in superstitionis vestræ voluminibus conscripta sunt?

Non vos pudet, miseri, atque ignis scripturni cibus, Chaldaicique generis similitudinem gerentes; non vos, inquam, mortuas statuas humana manu extructas adorare pudet? Cæsū enim lapidem aut lignum æ fabrilii arte politum, deum nuncupatis: ac deinde eximium taurum, aut aliud fortasse ex pulcherrimis cujusque generis animantibus assumentes, mortuo numini, qua vœcordia estis, immolatis. Atque victima deo tuo præstantior est. Nam illum homo elaboravit, Deus autem animal procreavit. Ac propterea etiam brutum animal te, qui ratione præditus es,

A prudentia et sagacitate antecellit. Illud enim eum a quo altur novit, tu contra ejus, a quo ex nihilo productus es, cujusque beneficio vivis et conservaris, ignoratione laboras. Ac deum appellas quem paulo ante ferro verberari, atque igne conflagari, et malleis tundi videbas, quem argento atque auro cinxisti, atque a terra in altum sustulisti; posteaque in terram abjectus abjecti lapidis abjectior es adorator, non Deum adorans, sed mortua et animæ expertia manuum tuarum opera. Imo vero, ne mortuum quidem æquum est simulacrum appellare, verum novum quoddam ac tanta amentia dignum nomen excogitare par est. Nam lapideus comminuitur, testaceus confringitur, ligneus corrumpitur, æreus rubigine inficitur, aureus et argenteus igni conflatur. Quin etiam dii tui partim exiguo ac vili, partim summo pretio venduntur. Neque enim ipsis divinitas, sed materia pretium dat. Atqui Deum quisnam emere aut vendere queat? Jam quonam pacto Deus appellatur qui motus expertus est? An non illud cernis, nec eum qui stat unquam sedere nec eum qui sedet, unquam stare?

Pudeat te, o vecors: manum ori appone, o stulte, qui res hujusmodi laudas. Etenim a veritate aversus, falsis picturis deciperis atque in fraudem induceris, statuas videlicet effingens, rebusque manu tua effectis Dei nomen attribuens. Resipisce, miser, atque illud intellige, te deo abs te facto antiquiorem esse. Cujus tandem furoris ista sunt? Hoccine tibi persuasisti, te, cum homo sis, Deum efficere posse? Qui tandem istud fieri queat? Quocirca non hominem efficit, verum hominis aut cujusdam animantis formam, non lingua, non faucibus, non cerebro, non ulla aliqua interna parte præditam; ac proinde ne hominis quidem aut animantis similitudo est, sed inutilis omnino res ac vanitatis plena. Quid igitur rebus sensus expertibus blandiris? Quid mente carentibus et inutilibus assides? Nisi latomi, aut architecti, aut malleatoris ars adesset, deum non haberes. Nisi custodes præsto essent, deum tuum amisisses. Nam quem sæpe stolidorum hominum copiosissima urbs tanquam deum, ut ab eo custodiatur, obsecrat, cum eo ipso pauci custodes, ne surripiatur, remanent. Ac si quidem ex argento vel auro constet, diligenter custoditur; si autem ex lapide, aut argilla, aut alia quadam viliori materia, seipsum custodit. Ita de vestra sententia valentior est is qui ex argilla quam qui ex auro conflatus est.

An non igitur optimo jure vos stultos et cæcos ac stolidos homines irridere, vel potius luctu prosequi possumus? quippe opera vestra furorem potius quam pietatem redolent. Nam qui rei militari studet, statuas ad militaris speciei similitudinem expressam, ac certo loco positam, Martem nuncupat. Qui autem mulierum amore ad insaniam usque flagrat, animæ suæ cupiditatem pictura informans, vitium suum deum efficit, Veneris scilicet nomine eum appellans. Alius rursus temulentiae suæ causa, efficto simulacro, Bacchum ipsum nominat. Eodemque modo aliorum vitiorum cupidi, eorum simulacra constituerunt,

villisque suis deorum nomen imponat. Eaque de causa apud eorum aras libidinosæ saltationes existunt, ac meretricii cantus, furiosique impetus. Quisnam autem execerandum eorum flagitium deiiceps commemorare queat? Aut quis fœdissimam ipsorum libidinem oratione complectens, os suum conspurcare sustineat? Verum hæc omnibus perspicua sunt, etiam si ipsi taceamus. Hi tui dii sunt, o statuis tuis stupidior Theuda. Hos ut adorem, hos ut venerer admones. Tuæ profecto improbati ac stultæ sententiæ consentaneum est istud consilium; at similis ipsis tu flas, atque omnes qui confidunt in eis (*Ps. cxiii*).

Ego autem Deum meum colam, meque totum ipsi consecrabo; Deo, inquam, creatori, **319** ac rerum omnium gubernatori, per Dominum nostrum Jesum Christum, spem nostram, per quem etiam ad luminem Patrem in Spiritu sancto accessum habuimus, per quem ab acerba servitute in ipsius sanguine liberati sumus (*Ephes. ii*). Nisi enim ipse etiam usque ad servilem formam sese abjecisset (*Philip. ii*), haudquaquam id consecuti essemus, ut in filios adoptaremur. Quippe nostra causa eo ipse abiecit, nec Deitatem rapinam arbitratus est, sed quod erat permansit, et quod non erat assumpsit. Consuetudinem eum hominibus habuit (*Baruch. iii*), carne sua in crucem ascendit, triduo in sepulero conditus est, ad inferos descendit, inde eos quos sub peccato venditos horrendus mundi princeps victos tenebat, eduxit. Quidnam igitur hinc detrimenti tulit, quod eo nomine eum cavillis insectari videris? An non perspicis in quot fœda et obscena loca radios suos sol demittat, quotque fetida cadavera conspiciat? An hinc labem aliquam contrahit? An non potius ea quæ sordida ad putida sunt exsiccat atque constringit, quæ caliginosa sunt illuminat, atque interim ipse prorsus incolumis ac labis omnino expers manet? An non item ignis ferrum, quod sua natura nigrum ac frigidum est, accensum, prorsus inflammat atque candefacit, nec interim ferri proprietates ulla ex parte recipit? Non enim eo maleis contumæ aliquid perpetitur aut detrimenti quidquam accipit.

Quocirca si hæc quæ creata sunt, eamque naturam habent ut aliquando intereant, ex villorum ac deteriorum rerum contagione nullo incommodo afficiuntur, qua tandem ratione, o stolide ac saxæ corde prædite, irridere me idecirco audes, quod Filium ac Deum Verbum a paternæ gloriæ nullo modo discessisse, sed cum Deus esset, humanæ salutis causam corpus humanum assumpsisse dicam, ut homines divinæ ac spiritualis naturæ participes efficeret, nostramque substantiam ex subterraneis inferni partibus eductam, coelesti gloriæ exornaret, atque item ut tenebrarum hujus sæculi principem, susceptæ carnis tanquam illecebris quibusdam inescatum superaret, genusque nostrum ex ipsius servitute ac tyrannide liberaret? Unde etiam crucis tormentum sine perpeccatione subit, duas videlicet suas naturas declarata. Ut enim homo in crucem agitur, ut Deus autem soli tenebras offundit, terram quatit, ac multa

corpora morte functa e sepulcris excitat (*Lucæ xiiii*). Rursum, ut homo moritur; ut autem Deus, spoliato inferno, ad vitam redit. Ob idque etiam clamavit Propheta: Infernus in amaritudine fuit, occurrens tibi deorsum. Siquidem in amaritudine fuit, atque illusus est, cum nudum hominem sese accepisse putans, in Deum incidit, ac repente inanis et captivus exstitit. Resurgit itaque ut Deus; atque in cœlum, unde nullo modo digressus fuerat, ascendit, ac nostram despicibilem atque omnibus inferiore naturam omnibus superiori reddidit, immortalique gloria rutilantem in gloriæ throno collocavit. Quidnam igitur hinc Deo Verbo detrimenti conflatum est, quod tu eum maledictis atque contumeliis insequi non erubescis? Utrum, quæso, ex his duobus præstantius est, nempe hæc confiteri, atque huic bonum hominumque amorem Deum venerari (qui justitiæ mandat, continentiam præcipit, puritatem præscribit, ad misericordiam propensum esse docet, fidem præbet pacem prædicat, ipsamet veritas et nominatur et est, ipsamet charitas), hunc inquam venerari; an contra improbos et plurimis flagitiis devinctos, ac tam rebus ipsis quam nominibus fœdos et obscenos deos tuos? Væ vobis, o saxis duriores, et brutis amentiores, atque exilii filii, ac tenebrarum hæredes. Beatus autem ego ac Christiani omnes, qui bonum ac benignum Deum habemus. Nam qui ei cultum adhibent, etiamsi ad breve aliquod tempus in hac vita rebus adversis conflictentur, at immortalis tamen mereedis fructum in sempiternæ ac divinæ beatitudinis regno percipient.

Dixit autem ad eum Theudas: En illud perspicuum est, multos et magnos et sapientes viros atque interpretes, ac tum virtute tum doctrinæ admirabiles, religionem nostram instituisse, omnesque orbis terræ reges ac principes eam ut præclaram atque omni periculo vacuam excepisse; Galilæorum contra doctrinam rusticos quosdam ac pauperes et abjectos viros, eosque perpaucos, nec plures quam duodecim, prædicasse. Num igitur ignobilium ac rusticorum prædicatio multorum ac magnorum virorum, quique tanta sapientiæ laude floruerunt, legibus atque institutis potior habenda est? Quid autem habes unde hos vera dicere, illos mentiri demonstres?

Rursum igitur regis filius respondit: Asinus es, o Theuda, ut dici solet, lyram audiens (15), atque intellectus expers manens; vel, ut rectius loquar, aspis, aures obturans, ne præclare incantantium vocem exaudias (*Psal. lvi*). Recte igitur de te a propheta dictum est: Si mutare queat Æthiops pellem suam, ac **320** pardus varietates suas, tu quoque stulte et caeco, benefacere poteris, cum mala didiceris. Quia te vis veritatis sensu afficit? Nam hoc ipsum quod ais, a multis admirabili sapientiæ præditis viris nefarios tuos cultus laudari, atque a multis regibus confirmari, contraque Evangelicam prædicationem a paucis, iisque obscuris viris prædicari, id verò tum religionis nostræ vim, tum improborum vestrorum dogmatum imbecillitatem ac perniciem

demonstrat : quippe cum doctrina vestra, quamvis A erudites patronos ac firmos adjuutores habeat, debilitetur tamen et exstinguatur ; nostra autem religio, licet omni humano subsidio careat, sole tamen clarior luceat, orbemque totum occupavit : nam si ab oratoribus et philosophis edita fuisset, regesque ac principes adjuutores habuisset, dicere fortasse, vir improbe, potuisses, humanam potentiam id totum præstitisse. Nunc vero sanctum Evangelium a vilibus piscatoribus conscriptum, atque ab omnibus tyrannis vesatum, nihilo tamen secius totum orbem obtinere perspicimus (in omnem enim, inquit ille [*Psal.* xviii ; *Rom.* 1], terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum), quid jam aliud dicere possis, quam divinam et invictam potentiam esse, salutis humane causa cultum suum confirmantem ? B Equod autem, o vecors, argumentum in quo jam allata sunt præstantius queris, quo teos mentiri, nosiros vera loqui probem ? Nam nisi tua omnia negæ ac signenta essent, profecto cum tantis humanis vitibus nitantur, minime imminerentur ac debilitarentur. Vidi enim, inquit ille, implum superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani : et transivi, et ecce non erat ; quæsi vi eum, et non est inventus locus eius (*Psal.* xxxvi). De vobis qui, insani idolorum cultus propugnatores estis, hæc dixit Propheta : Jam jamque enim, et non invenietur ipsos locus ; sed sicut deficit fumus, deficiet, et quemadmodum deficit cera a facie ignis, sic peribitis (*Psal.* xxvii).

Contra de Evangelica Dei cognitione dixit Dominus : Cælum et terra transibunt, verba autem mea C non transibunt (*Luca* xxi). Ac rursum Propheta his verbis utitur : In principio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimenta veterascent. Et sicut operforium mutabis eos, et mutabuntur ; tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (*Psal.* ci). Ac divini quidem adventus Christi præcones, et sapientes orbis terrarum piscatores, qui ex erroris ac fraudis voragine omnes extraxerunt (quos quidem tu, qui peccati verè servus es, aspernaris ac nihili pendis), per signa et prodigia solis in mundo fulserunt, cæcis hæceti domantes, surdis audito, claudis gressum, mortuis denique vitam impertientes. Nam vel eorum duntaxat umbræ omnes hominum morbos profligabant (*Act.* v). Dæmones quos vos ut deos metuidis, non modo ab humanis corporibus depellebant, sed etiam crucis signo ex ipso terrarum orbe fugabant : eorum spe atque adjumento omnem quidem magiam detulerunt, veneficiaque omnia irrita reddiderunt. Atque illi quidem humana indructus per Christi virtutem ad hunc modum sanati, rebusque omnibus conditis renovatis, tanquam veritatis præcones ab omnibus his qui sapientia præditi sunt laudantur, admirationique habentur. Quid autem habes, quod de sapientibus atque oratoribus tuis, quorum Deus sapientiam stultam fecit, de illis, inquam, diaboli patronis in medium afferas ? Quid memoria dignum mundo reliquerint, expone.

Quid de ipsis quod prædices, habes, nisi dementiam ac turpitudinem, inanemque artem, verborum elegantia foetidæ suæ religionis cœcum contigentem ?

Quia etiam ex poetis tuis, quidunque ab ingenti furore atque insaniam vel tantulum emergere potuerant, id quod verius erat dixerunt, nempe eos qui dii appellanter homines existisse, ac propterea quod quidam eorum urbibus ac regionibus imperarunt, quidam autem aliud quiddam nactus pone momenti, dum viverent, effecerunt, homines errore lapsos, deorum nomine eos appellasse. Principio enim Serueh (16) ille statuas invenisse literarum monumentis proditus est. Siquidem eos qui antiquitus vel strenui animi, vel amicitia, vel cuiuspiam alterius virtutis opus memoria dignum edidissent, statuis ornasse dicitur. Posterius autem, majorum mentem ignorantes, nempe quod memorie duntaxat causa iis qui laude dignum aliquid effecissent statuas et columnas erexissent, dæmonis vitii auctoris opera paulatim aberrantes, homines iisdem passionibus obnoxios ac corruptioni subjectos, tanquam immortales deos adorarunt, sacrificiaque ipsis ac libamina excogitarunt : dæmonibus videlicet in statuis habitantibus, atque hujusmodi honorem et sacrificia ad sese pertrahentibus. Illi itaque eos qui Deum in notitia habere minime probant (*Rom.* i), duplici de causa ut se deos esse existiment adducunt : altera, ut ipsi hoc nomine celebrentur, gaudent enim ipsi, utpote fastu atque arrogantiæ pleni, cum ipsis tanquam diis honor tribuitur ; altera, 321 ut eos quos in fraudem induxerint ad præparatum sibi sempiternum ignem trahant. Eoque nomine omni flagitii ac turpitudinis genere ipsos erudierunt, adeo ut eorum fraudi atque impostura semel addicti homines, mentis tenebris circumfusi, atque ad malorum colophonem venientes, sui quisque vitii ac suæ cupiditatis statum fixerint, deumque nominarint. Qua quidem in re, cum erroris sui nominis execrandi sint, tum vero ob earum rerum quas adorant absurditatem majori execratione dignos se præbuerunt. Id autem tandiu locum habuit, quoad Dominus per viscera misericordiæ suæ nos qui ipsius fide præditi sumus, ex improbo ac pestifero hujusmodi errore liberavit, veraque Dei cognitione imbuuit. Neque enim in alio ullo salus est, nec præter ipsum solum qui mundum effecit, ac virtutis suæ verbo omnia portat (*Hebr.* i), alius deus aut in cælo aut in terra est. Verbo enim Domini, inquit ille, cæli firmati sunt, et spiritum oris ejus omnis virtus eorum (*Psal.* xxxii) ; atque omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est (*Joan.* i).

Theudas autem cum hæc verba audisset, atque hujusmodi sermonem divinitus infusa sapientia plenum esse cerneret, tanquam tonitruo sono percussus, silentio tenebatur. Tandem autem aliquando miseriam suam agnoscens (obtenebratos enim cordis ipsius oculos salutaris doctrina tetigerat) ingenti an

teactæ vitæ pœnitundine affectus est; atque condem- nato idolorum errore, ad pietatis lucem accurrit, ac deinceps a scelerata et execranda vitæ ratione usque adeo sese removit, tantumque cum turpibus animi affectionibus magicisque artibus bellum gessit, quantum ante amoris fœdus cum ipsis ferierat. Nam tum in medio concilio stans, præside rege, magna voce exclamavit: Vere, o rex, spiritus Dei in filio tuo habitat, vere fracti ac superati sumus, nec defensionem ullam habemus, nec ad ea quæ ab ipso commemorata sunt, vel oculos ipsos obvertere possumus. Magnus igitur revera Christianorum Deus est, magna ipsius fides, magna mysteria.

Conversus itaque ad regis filium, ait: Dic, quæso, o claro ac illustri animo prædite, Deusne me excepturus est, si ab improbis actionibus abscedens, ad eum me convertero? Sane, inquit veritatis præco, sane, inquam, te excipiet, omnesque item qui ad ipsum sese converterint. Nec vero vulgari modo excipiet; verum ut filio e longinqua regione redeunti (*Lucæ xv*), hoc est, a scelerata vitæ ratione ad meliorem frugem sese convertenti, obviam prohibet, eumque amplectetur et exosculabitur; ac peccati fœditate detracta, statim ipsi vestimentum salutaris imponet, charissimaque gloriæ stola eum induens, mysticum supernis virtutibus epulum peraget, ob receptam videlicet ovem perditam festum diem celebrans (*Ibid.*). Ipsemet enim Dominus ingens in cœlo gaudium esse dixit super uno peccatore pœnitentiam agente. Ac rursus: Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam (*Lucæ v*). Et per prophetam: Vivo ego, dicit Dominus; nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur a via sua et vivat. Convertimini a via vestra mala; et quare moriemini domus Israël? iniquitas iniqui non nocebit ei in quacunque die conversus fuerit ab iniquitate sua, et fecerit iustitiam, et in mandato vitæ ambulaverit, vita vivet, et non morietur. Omnia peccata quæ admisit, non memorabuntur, quia iudicium et iustitiam fecit, in ipsis vivet (*Ezech. xxxiii*). Ac rursus per alterum prophetam exclamat: Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere. Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, tanquam nix dealbabuntur; et si fuerint rubra velut vermiculus, sicut lana alba erunt (*Isaiæ i*). Cum igitur hæ pollicitationes iis qui ad meliorem frugem sese receperint, a Deo propositæ sint; ne cuncteris, o homo, nec moram ullam adhibeas; verum ad Christum benignum Deum nostrum accede, et illuminare, et facies tua non confundetur (*Psal. xxxii*). Nam simul atque in divini baptismatis piscinam immersus fueris, tota veteris hominis spurcitiis, atque universa scelerum sarcina in aqua sepelietur, atque in nihilum dilabatur; tuque novus illinc ac recens, atque ab omni labe prius conscendes, nullam peccati labem aut rugam tecum ferens. Ac deinceps in te situm erit ut purgationem per viscera misericordiæ Dei nostri hinc contractam tuearis atque conserves.

Theudas igitur his verbis institutus, statim ex aula excedit, atque ad sceleratam speluncam suam profectus, magicos libros suos tanquam sceleris omnis primitias, ac diabolicorum arcanorum thesaurus, excussit. Ipse autem ad sacrosancti illius viri, ad quem etiam Nachor perrexerat, antrum sese confert, rerumque suarum omnium statum ipsi exponit, capiti suo terram aspergens, gravesque gemitus edens, ac seipsum lacrymis perfundens, nefariaque sua flagitia seni ordine commemorans. Ille autem, ut qui salutis animæ afferendæ, atque ex versipellis draconis faucibus eripiendæ peritissimus esset, salutaribus verbis eum demulcet, **322** ac velut excantat, veniam spondet, ac propitium et facilem ipsi iudicem fore pollicetur. Ac postea cum eum Christianæ fidei rudimentis imbuisset, multorumque dierum jejunium ipsi indixisset, eum divino baptismo lustravit. Ac deinceps per omnem vitæ cursum ille sincero animo de admissis sceleribus pœnitentiam egit, lacrymisque ac gemitibus Deum placare studuit.

CAP. xxxiii. — Quæ cum ad hunc modum evenissent, rex consilii inopia undique destitutus, in gravi plane mœrore versabatur, animoque magnopere jactabatur. Coacto autem rursus senatu, quidnam de filio suo faceret dispiciebat. Cum autem multi multas sententias in medium protulissent, Araches ille, de quo superius mentionem fecimus, qui et ducum omnium clarissimus erat, et principem in senatu locum obtinebat, his ad regem verbis usus est: Quidnam, o rex, filio tuo facere oportuit quod non fecerimus, ut ad sequenda nostra dogmata, deosque nostros colendos eum induceremus? Verum, ut video, impossibilia aggredimur: siquidem a natura ipsi, aut etiam fortasse a fortuna, pervicacia et animi durities insita est. Itaque si ipsum supplicii ac cruciatibus afficere in animum induxeris, tum ipse naturæ hostem te præbebis, patrisque nomen amittes, tum ipsius jacturam facies, ut qui pro Christo mortem appetere paratus sit. Reliquum est igitur ut hanc rationem in eas, nempe ut regnum cum eo partiaris, eique in ea parte quæ ad eum attinerit regii muneris administrationem committas. Ac si quidem negotiorum natura, rerumque mundanarum cura eum ad institutum nostrum vitæque genus amplectendum pertraxerint, res nobis ex sententia succedet. Mores etenim in animo vehementer corroborati ægre expungi atque obliterari possunt, verborumque potius blanditiis quam vi commutantur. Sin autem in Christianorum religione perstiterit, illud ipsum certe, quod filio non sis orbatus, mœrorem tuum aliqua ex parte mitigabit. Hanc orationem cum Araches habuisset, omnes ipsius sententiam comprobarunt, ac proinde rex se ita acturum assensit.

Itaque postridie cum illuxisset, filium accivit, eumque ita est allocutus: Hic mihi, o nate, postremus ad te sermo est, cui nisi quamprimum parueris, atque in hac saltem re pectoris mei dolorem leniveris, non ultra, mihi crede, indulgenter tecum agam. Percontante autem illo quid sibi hoc sermone vellet:

Quoniam, inquit ille, multis susceptis laboribus et perfractum et contumacem te ad omnes reperi, ut qui nullis unquam sermonibus meis parendum tibi duxeris, age, diviso imperio meo id faciam, ut tu separatim degas, ac regnum geras. Ita jam tibi, quam cupis, viam ingredi tuto licebit. Divina autem illa anima, quanquam alioqui regem hoc sibi labefactandi sui instituti causa proponere compertum haberet, obtemperandum tamen duxit, hoc scilicet animo, ut ex ipsius manibus elapsus, viam quam expe-tebat ingrederetur. Sermonem igitur excipiens, ad regem ait: Equidem ipse divinum illum virum qui mihi salutis iter commonstravit querere gestiebam, rebusque omnibus valere jussis, cum eo quidquid mihi vitæ reliquum est traducere. Verum quoniam per te, o Pater, mihi ea quæ cordi sunt, facere minime licet, hac in re tibi morem gero, siquidem in his rebus in quibus perspicuum exitium atque abalienatio a Deo non proponitur, patri obtemperare pulchrum est.

Rex itaque summa lætitia perfusus, regionem omnem imperio suo ac ditioni subjectam in duas partes dividit, filiumque regem creat, ac diademate exornat, regiaque omni gloria insignitum in eam regni partem quæ ipsi attributa erat cum luculenta satellitum manu emittit; principibus autem ac ducibus, rei que militaris præfectis et satrapis, si quorum voluntas ita tulisset, cum filio suo ac rege proficiscendi potestatem facit. Atque ingentem quamdam ac numerosissimam urbem, in qua regiam sedem haberet, assignat, omniaque ea quæ regibus conveniunt ipsi impertit. Tum igitur regiam auctoritatem ac potestatem nactus Josaphat, cum ad eam urbem in qua ea quæ ad regnum gerendum pertinebant parata erant venisset, dominicæ passionis signum, hoc est, venerandam Christi crucem in singulis urbis turribus collocavit. Idolorum autem delubra et aras dejecit, atque a fundamentis ipsis eruit, nullas videlicet impietatis reliquias linquens.

Atque in media urbe ingens ac præclarum templum Christo Domino excitavit, plebique imperavit, ut ad eum locum crebro commeans, Deo per crucis adorationem cultum adhereret. At tunc ipse ante omnes in medium prodiens, intentissimo animo preces fundebat, omnesque eos qui sub ipsius potestate ac ditione erant monebat, osecebrabat, nihil denique prætermittebat, quo ipsos a superstitioso errore abstraheret, atque ad Christum adjungeret: idolorum cultus fraudem atque imposturam indicabat, Evangelii prædicationem exponebat, Dei verbi **323** plenam indulgentiæ demissionem commemorabat, adventus ipsius miracula prædicabat, crucis supplicium, per quod salutem consecuti sumus, declarabat, resurrectionis vim atque in cœlos ascensionem narrabat, denique tremendum illum diem annuntiabat secundi ipsius horrendi adventus, atque tum recondita piis bona, tum eos cruciatus qui impios ac sceleratos manent. Hæc omnia per quam lenibus ac blandis verbis complectebatur. Neque enim tam potestatis amplitudine ac regia magnificentia quam modestia

et lenitate venerationem ac terrorem sibi commovere cupiebat. Quæ etiam res omnes ad eum magis pertraherebat, nimirum quod, ut vita et actionibus admirandus, ita etiam animo facilis ac modestus esset. Ex quo effectum est ut potentia magnum a modestia et mansuetudine subsidium nacta, omnes eo adduceret, ut ipsius verbis parerent.

Siquidem in tam brevi adeo temporis curriculo, plebs omnis ipsi subjecta, tam oppidani quam finitimi, divinis ipsius sermonibus in Christiana religione instituebantur, ac falsum multorum deorum cultum ejurabant, et ab idolorum sacrificiis et exsecrando eorum cultu sese abrumpebant, atque ad fidem erroris expertem sese conferebant, ipsiusque doctrina innovati, ad Christum adungebantur. Omnes autem sacerdotes et monachi, ac nonnulli episcopi, qui ob patris ipsius metum in montes et speluncas sese abdididerant, e latibulis suis exeuntes, læto animo ad eum proficisciebantur. Ipse vero iis qui Christi causa tantis molestiis et acerbitatibus, totque calamitatibus affecti fuerant, obviam prodiens, eos honorifice excipiebat, atque in palatium suum introducebat, pedes ipsorum lavans, squalidam comam abstergens, atque omni officii genere ipsos complectens. Post autem ecclesiam recens a se constructam dedicandam curat, atque episcopum quemdam, qui fidei Christianæ causa multis ærumnis conflictatus fuerat, sui que episcopatus thronum amiserat, antistitem in eo instituit, virum, inquam, sanctum, et ecclesiasticorum canonum peritum, divinoque zelo prorsus flagrantem. Ac tum piscina ex tempore facta, eos qui ad Christum sese converterant, baptizari jubet. Et quidem principes ac magistratus primi baptizati sunt, post autem qui militaris ordinis erant, ac reliquum vulgus. Ac qui baptismum suscipiebant, non modo animarum sanitatem consequiebantur, verum etiam quicumque corporis morbis et febribus laborabant, abjecta omni adversa valetudine, tum animo puro, tum integro corpore e piscina revertebantur, percepta videlicet tum animorum tum corporum sanitate.

Ob eamque causam ingens hominum multitudo ad regem Josaphat undecunque confluebat, pietatis doctrina ab eo imbui exposcens, atque omnia idolorum templa evertebantur, omnesque opes ac pecuniæ in fanis reconditæ abstrahiebantur, eorumque loco sacrosancta templa Deo exædificabantur, opesque illas ingentisque pretii vestes ac thesauros rex Josaphat ipsis assignabat, vilem scilicet ac supervacaneam illam materiam hac ratione utilem ac fructuosam efficiens. Exsecrandi porro dæmones, qui in fanis illis et altaribus commorabantur, atrocissimum in modum vexabantur, ac fugabantur, coortamque sibi calamitatem audientibus multis clamabant. Atque finitima illa universa regio tenebrosa ipsorum fraude atque impostura liberabatur, ac Christianorum fidei ab omni labe ac reprehensione liberæ luce collustrabatur.

Siquidem ipse quoque rex omnibus virtutis exem-

ular erat, ac permultos ad eandem voluntatem et A sepe excitabat et inflammabat. Hujusmodi quippe principatus atque imperii natura est; semper enim subditi ad eum qui rerum potitur sese componunt, eaque amare ac consecrari solent, quibus principem delectari sentiunt. Hinc, Deo adjuvante, pietas ipsis augebatur, novosque in dies progressus faciebat, ac rex in Christi mandatorum observationem totus incumberebat, atque ex ipsius charitate pendebat. Eratque verbi gratiae dispensator, ac multarum animarum gubernator, ad Dei portum eas appellens. Etenim illud exploratum habebat, omnium regionum numerum hoc primarium et praestantissimum esse, ut homines ad Dei metum ac justitiae cultum erudiat: quod etiam ipse faciebat, seipsum videlicet ad imperio tenendas animi perturbationes comparans, subditisque suos admonens, atque optimi navcleri instar justitiae clavum sedulo tenens. Nam haec demum veri regni lex ac norma est, nimirum voluptatibus imperare, iisque dominari, quemadmodum ipse etiam faciebat. Quippe nec de majorum nobilitate, nec de regia gloria, in qua versabatur, ullo modo sese efferens (quandoquidem luteum omnes generis auctorem habemus, ejusdemque argillae pauperes aequae ac divites sumus), verum in humilitatis abyssum mentem suam assidue conjiciens, futuramque beatitudinem animo et cogitatione 324 complectens, inquilinum hic seipsum esse ducebat; ea autem propria esse statuebat, quibus post hujus vitae peregrinationem frueretur. Cum autem haec praclare gessisset, atque omnes quibus praerat, a veteri atque a patribus tradito errore liberatos, ejus qui nos pretioso suo sanguine ex mala servitute redemit servos effecisset, postea id animo agitare coepit, ut beneficentiae ac largitionis virtutem excoleret. Nam temperantiam quidem ac justitiam numeris jam omnibus absolverat, ut qui et temperantiae corona redimitus, et justitiae purpura convestitus esset. Illud igitur animadvertibat, terrenarum opum inconstantiam profluentium aquarum cursum imitari: quocirca illic eas recondere properabat, ubi neque linea neque rubigo demolitur, nec fures effodiunt ac furantur; itaque sine ulla parcimonia pecunias omnes in pauperes distribuere coepit. Illud enim perspectum habebat, ei qui ad ingentem potentiam pervenerit curandum esse ut eum cujus beneficio potentiam consecutus sit pro viribus imitetur; hac porro ratione eum ad Dei imitationem accessurum esse, si nihil misericordia potius atque antiquius ducat. Quamobrem pietatis opera, quae et hic futurae voluptatis spe animum oblectant, et illic speratae beatitudinis fructu animum exhilarant, super aurum et lapidem pretiosum sibi aggerebat. Postea carceres suos perscrutans, tum iis qui ad metalla damnati erant, tum iis qui a creditoribus strangulabantur, ac denique omnibus omnia copiose subministrabat. Orphanorum omnium et viduarum ac pauperum pater erat, indulgens inquam ac benignus pater, atque ita comparatus, ut seipsum beneficio af-

flicere existimaret, cum in eos beneficium aliquid conferret. Nam cum animo liberalissimo ac vere regio praeditus esset, egentibus omnibus affatim tribuebat; quod scilicet infinitis partibus majorem mercedem hinc speraret, cum tempus illud advenisset quo merces actionibus rependenda esset.

Cum autem hujusmodi ipsius fama brevi quaquaversum sparsa esset, omnes ad eum tanquam aliquo unguenti odore concitati, quotidie confluebant, ut tum corporum, tum animarum paupertatem excuterent; atque ipse omnibus in ore erat. Neque enim terror ac tyrannica vis populum pertraheret, verum desiderium ac sincerus erga eum amor, qui quidem divinitus atque ex praestantissima ipsius vitae ratione in omnium animis insitus erat. Tum igitur, tum, inquam, ii quoque qui sub patris ipsius imperio erant, ad eum potius sese adjugebant, omnique abstracto errore, veritatem praedicabant. Ac domus quidem Josaphat crescebat et invalescebat; domus autem Abenner decrescebat ac debilitabatur, quemadmodum scilicet de Davide ac Saule in Regum libro proditum est (II. Reg. 11).

CAP. XXIV. — Haec rex Abenner conspiciens, tandem aliquando recepta mente, falsorum deorum suorum atque inanis imposturae imbecillitatem condemnavit. Ac rursus coactis senatorum ordinis principibus, quae ipse in animo haberet, in lucem protulit. Omnibus autem eadem confirmantibus (visitavit enim eos Oriens ex alto (Lucæ 1), hoc est, Salvator, exaudita videlicet famuli sui Josaphat oratione), rex de his rebus filium certiore facendum esse censuit. Itaque postridie epistolam ad eum scribit, hoc exemplo:

« Rex Abenner charissimo suo filio Josaphat salutem.

« Cogitationes multae, o charissime fili, animum subeuntes, eum gravissime conturbant. Etenim nostra omnia instar fumi deficere atque evanescere, ac contra religionem tuam sole clarius fulgere conspiciens, ea quae a te mihi dicta sunt vera esse sensi; quodque densae scelerum et impietatis tenebrae nos ita obruebant, ut in veritatem oculos conjicere, atque omnium rerum parentem et architectum agnoscere minime possemus, verum lucem usque adeo splendidam abs te nobis demonstratam, oclusis de industria oculis perspicere recusarem, atque te multis malis afficerem, et (o me miserum!) haud paucos Christianos crudelem in modum trucidarem: qui quidem invicta potentia ipsis operam ferentem corroborati, ad extremum usque spiritum adversum immanitatem nostram dimicaverunt. Nunc vero, detracta ex oculis nostris crassa illa caligine, exiguum quendam veritatis radium cernimus, priorumque vitiorum poenitudo animum subit. Verum hunc quoque splendorem alia horrendae desperationis nubes exorjens opprimere atque extinguere conatur, mihi videlicet peccatorum meorum multitudinem ob oculos proponens, quodque jam ego Christo odio atque exprobrationi sum, eaque in causa, ut jam ab ipso recipi

pequeam, ut qui adversus eum rebellarem, ipsique bellam indiderim. Quid igitur spei, o suavissime fili, ad hæc dicas, fac quamprimum sciam, ac quid mihi patri tuo faciendum sit doce, atque ad ejus, quod in rem meam futurum sit, cognitionem me tanquam porrecta manu fac ducas. Vale.

Hanc epistolam cum Josaphat accepisset, quæque in ea continebantur legendo 325 peragrasset, voluptate simul et admiratione animus ipsius impetus est. Atque in cubiculum suum confectus ingressus, et ante Dominiæ effigiem in faciem abjectus terram lacrymis perfundebat, simul et Domino gratias agens, et ad ipsius laudationem exultationis labia movens, hisque verbis usus:

Exaltabo te, Deus meus Rex, et benedicam nomini tuo in sæculum, et in sæculum sæculi. Magnus es, Domine, et laudabilis valde, et magnitudinis tuæ non est finis (*Psal. cxliv*). Et quis loquetur potentias tuas, auditas faciet omnes laudes tuas (*Psal. cv*)? Qui convertisti petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum (*Psal. cxiii*). En enim etiam rupes hæc, ac rupe durius patris mei pectus, tua voluntate ceræ instar emollitum est. Potes enim etiam ex lapidibus excitare filios Abrahamæ (*Math. iii*). Gratias tibi ago, benigne Domine ac Deus misericordiae, quoniam in peccatis nostris leuitate usus es, atque etiamnum uteris, et ad hunc usque diem impunitos nos reliquisti (*Basil., lib. Const. c. 1*). Nam nos quidem jam pridem a tua facie abijci inrebamur, atque in hac vita publica infamia notari, quemadmodum scelerati illi Peptapolitæ, qui igni ac sulphure conflagrarunt (*Gen. xix*). At patientia et incomparabilis lenitas tua benigne nobiscum egit. Gratias tibi ago indignus ego ac despiciabilis, etiamsi benignitati tuæ laudandæ ac celebrandæ impar sum. Ac te, Domine Jesu Christe, invisibilis Patris Filii ac Verbum, qui omnia verbo produxisti, ac voluntate tua continens et tueris, qui in ligno extensus es, ac fortem vinxisti (*Math. xii*), iisque qui ab eo vincti tenebantur, sempiternam libertatem attulisti; te inquam per miserationes tuas obtestor, ut nunc quoque invisibilem et omnipotens effectricem manum tuam extendas, ac servitutum et patrem meum ex gravi illa diaboli captivitate prorsus liberet, teque sempiterna vita præditum, et verum Deum ac solum immortalem et æternum Regem esse apertissime ipsi ostendas. Contritionem quæso animi mei propitio ac placido oculo aspice, ac pro ea tua pollicitatione, in quam mendacium non cadit, a meis partibus sta, qui te rerum omnium effectorem, conditorem, et gubernatorem confiteor et agnosco. Fluat in me saliens aqua tua (*Joan. iv*), deturque mihi sermo in apertione oris (*Ephes. vi*), ac mens in te angulari lapide recte delixa, ut ego, inutilis servus tuus, patri meo incarnationis tuæ mysterium, uti par est, exponere, atque a vano pestiferorum dæmonum errore per potentiam tuam ipsum abducere, tibi que Deo ac Domino, qui non vis mortem peccatorum, sed eorum respicientiam ac penitentiam exspectas (*Ezech. xviii*), concili-

liare queam. Quoniam tu gloriosus es in sæcula sæculorum. Amen.

Cum ad hunc modum orasset, atque hæc sibi persuasisset, se voti sui compotem futurum, Christi misericordia fretus, illinc cum regio satellitio excessit, atque ad patris palatium sese contulit. Ut autem pater de filii adventu certior factus est, statim obviam ei prodiit, atque ipsum complectitur et exosculatur, deque ipsius adventu maxima voluptate afficitur, publicumque ac solemne festum celebrat. Quid autem postea? Remotis arbitris, unæ consident. Et quis tandem eos sermones, quos tum filius ad regem habuit, et quanta cum sapientia disseruit, ulla oratione complecti queat?

Quid enim aliud loquebatur, quam quæ ipsi a divino Spiritu, per quem piscatores universum mundum Christo irretierunt, et litterarum expertes eruditus viris doctrinæ præstiterunt, instillabantur? Per ejus gratiam ipse quoque eruditus et instructus, ad regem verba faciebat, scientiæ lucem eum collustrans. Ac prius quidem, cum ut patrem a superstitione errore abstraheret, diu multumque laborasset, nihil non dicens aut faciens, quo ipsius animus ad se alliceret, frustra tamen canere ac surdo loqui videbatur. At cum Dominus afflictionem servi sui Josaphat inspexit, atque, exauditis ipsius precibus, clausas patris ipsius januas patefecit (voluntatem enim, inquit ille [*Psal. cxliv*], timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet), tum denique rex ea quæ dicebantur facile intelligebat, adeo ut, opportuno tempore nactus filius per Christi gratiam adversus improbos spiritus qui patris animo dominabantur victoriam adipisceretur, ipsumque illorum errore atque impostura omni ex parte liberaret, salutaremque doctrinam perspicue ipsi traderet, ac cœlesti et vivo Deo ipsum conciliaret.

Principio enim altius exorsus, ipsi magnas et admirandas res quas prius nec intellexerat, nec cordis auribus perceperat, annuntiavit. Etenim longam ad eum de Deo orationem habuit, piæque doctrinam ipsi ostendit (nempe, quod non sit alius deus sursum, præter unum Deum, qui in Patre et Filio ac Spiritu sancto agnoscitur), ac multa item theologiæ arcana ipsi aperuit. Posteaque etiam ea quæ ad rerum conditarum tam invisibilium quam visibilium procreationem attingebant exposuit: nimirum quo pacto summus ille parens et 326 opifex rebus omnibus ex nihilo productis, hominem ad imaginem et similitudinem suam effinxerit, ipsumque arbitrii libertate donatum, eorum quæ in paradiso pulchra erant participem fecerit, unius tantum arboris gustu ipsi interdicto, hoc est ligni scientiæ. Quo quidem mandato violato, eum e paradiso exterminavit. Unde et ipse, et uxor, ea quam cum eo habebant conjunctione lapsi, in hos, multos errores inciderunt, peccato videlicet in servitutem addicti, mortique per diaboli tyrannidem obnoxii effecti. Qui quidem hominibus semel in potestatem suam redactis, hoc egit, ut Dei ac Domini oblivione prorsus caperentur,

ipsisque persuasit ut per execrandam idolorum A adorationem sibi cultum adhiberent.

At vero Deus creator noster, miseratione commotus, benigna Patris voluntate ac Spiritus sancti adjuncta opera, ex Virgine sancta nostri instar in lucem edi voluit; cumque cruciatu affectus fuisset is qui a perpeſsione immunis erat, triduo post a morte ad vitam excitatus, nos a priori multa et condemnatione liberavit, præstantiorique gloria donavit. Siquidem in cælum ascendens, simul nos eo unde descenderat, evexit. Quem etiam rursus venturum credimus, ut figmentum suum ad vitam revocet, atque unicuique secundum ipsius opera reddat. Postea de illo cælorum regno, quod eos qui id promerentur manet, verba fecit, atque arcana illa bona, reconditamque item improbis pœnam proposuit, nimirum ignem nunquam extinguendum, exteriores tenebras, immortalem vermem, cæteraque tormentorum genera, quæ peccati servi sibi ipsis recondiderunt. Hæc omnia quam plurimis sermonibus, ac Spiritus sancti gratiam abunde ipsi inesse testantibus, prosecutus, tum demum impervestigabile divinæ benignitatis pelagus enarravit, quamque ille eorum qui ad eum sese convertunt pœnitentiam libenter exspectet, quodque nullum scelus sit quod ipsius misericordiam superet, si quidem ad meliorem frugem redire in animum inducamus. Quod cum multis exemplis ac Scripturæ testimoniis declarasset, orationi finem imposuit.

CAP. XXXV. — Rex autem divinitus tradita hæc sapientia compunctus, ingenti voce ac ferventissimo C animo Christum Salvatorem confitetur, atque ab omni superstitioso errore abscedit: vivificæque crucis signum inspectantibus omnibus adoratur; et audientibus omnibus Deum verum ac Dominum nostrum Jesum Christum prædicat. Atque commemorata priori sua impietate, et adversus Christianos crudelitate et immanitate condemnata, ingens ad pietatem portio efficitur. Exstabatque id quod a Paulo dictum est: Ubi abundavit iniquitas, illic et superabundavit gratia (*Rom. v.*) Cum igitur sapientissimus Josaphat etiam ad rei militaris duces et satrapas, atque ad omnem denique populum de Deo atque erga ipsum pietate multa verba faceret, et quasi ignea lingua præclarum aliquid ac modulatum caneret, superveniens Spiritus sancti gratia omnes ad D celebrandam Dei gloriam excitabat; ita ut universa multitudo una voce clamaret: Magnus Christianorum Deus est, nec præter Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto glorificatur, alius Deus est.

Divino porro zelo impletus rex Abenner, in aurea illa et argentea idola, quæ in ipsius palatio erant, acri animo impetum facit, eaque omnia dejecit, posteaque in minutas partes redacta pauperibus distribuit: sic nimirum utilia ea reddens, quæ prius utilitate omni ac fructu carebant. Quin etiam ipse cum filio idolorum templa et aras omnes obsidens, a fundamentis ipsa eruit, eorumque loco templa Deo

extruxit. Nec vero in urbe duntaxat, sed etiam in tota regione eandem operam sedulo navabant. Perversi autem spiritus, qui in aris domicilium habebant, cum ululatu pellebantur, invictamque Dei nostri potentiam tremulo clamore testabantur, omnisque vicina regio, ac multæ item finitimæ gentes ad piam fidem sese conferebant. Tum igitur, cum divinissimus ille episcopus, de quo superius verba fecimus, accessisset, rex Abenner fidei Christianæ elementis imbuitur, ac divino baptismo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, perficitur. Ac Josaphat ex divina piscina ipsum excipit, res sane omnium maxime nova. Patris enim pater existit, et ei a quo carnali modo progenitus fuerat spiritualem regenerationem conciliat. Etenim cœlestis Patris filius erat, divinæque profecto radicis divinissimus fructus; radicis, inquam, illius quæ clamatur: Ego sum vitis, vos palmites (*Joan. xv*)

Ad hunc modum rex per aquam ac Spiritum regeneratus, ejusmodi voluptate quæ nulla oratione explicari potest afflictebatur; simulque etiam cum ipso universa civitas ac finitima regio divino baptismo donabatur, lucisque filii existebant qui prius in tenebris versabantur. Atque omnis morbus et omnis a dæmonibus invecata calamitas procul ab iis qui fide præditi 327 erant propellebatur, omnesque tum animis tum corporibus integri atque incolumes erant. Multaque item alia miracula fidei confirmandæ causa edebantur, ecclesiæ etiam ædificabantur, et episcopi qui metu delitescabant, in lucem prodibant, suasque ecclesias recipiebant. Ac præterea alii, tum ex sacerdotum tum ex monachorum ordine, ad pascendum Christi gregem instituebantur. Porro rex Abenner ad hunc modum ab improba et flagitiosa vitæ ratione sese removens, ac de perpetratis sceleribus pœnitentiam agens, regium omne imperium filio tradit, ipse autem in solitudine degens, caputque cinere sine ulla intermissione aspergens, et graves gemitus edens, ac sese lacrymis abluens, solus cum eo solo qui ubique præsens est colloquebatur, nozarum suarum veniam ab eo petens. Quin in tantam compunctionis atque humilitatis abyssum sese demisit, ut ipsum quoque Dei nomen labiis usurpare recusaret, ac vix tandem a filio admonitus, illud pronuciare auderet. Tanta autem ac tam præclara in eo vitæ commutatio fuit, ac tanta cum laude virtutis iter tenuit, ut priorum iniquitatum ignorantiam pietatis magnitudine superaret. Cum autem quatuor annos hoc pacto in pœnitentia et lacrymis atque omni virtutis genere transegisset, in lethalem morbum incidit. Cum autem ipsi vitæ finis immineret, in metu animique anxietate versari cœpit, mala ea quæ a se perpetrata fuerant in memoriam revocans. At Josaphat consolatoria oratione coortum ei mœroris onus sublevavit, his verbis utens: Quare tristis es, o pater, et quare te ipsum conturbas (*Psal. xli*)? Spera in Deo, et confitere ipsi, qui est spes omnium finium terræ, et in mari longe (*Psal. lxiiv*), qui per prophetam clamavit: Lavamini, mundi estote, auferte malum cogita-

tronum vestrarum ab oculis meis discite benefacere. Et si fuerint peccata vestra sicut coccinum, tanquam nix dealbabuntur; et si fuerint rubra sicut vermiculus, tanquam lana alba erunt (*Isaïæ* 1). Quocirca ne timeas, o pater, nec dubio animo sis; neque enim eorum qui ad Deum sese convertunt, peccata, immensam ipsius bonitatem vincunt. Illa enim quocunque tandem numero fuerint, sub mensuram cadunt, hanc autem nec metiri nec numerare quisquam potest. Quocirca fieri non potest, ut quod mensuræ subjicitur, id quod nulla mensura comprehendi potest, superet.

Hujusmodi verbis ad consolandum accommodatis, ipsius animum leniens, ac velut excantans, eum ad bonam spem revocavit. Deinde pater, extensis manibus, gratias ipsi agebat, ac bene precabatur, diemque eum quo ipse in lucem editus esset laudibus efferebat, his verbis utens: Dulcissime filii, filii inquam, qui non tam meus es quam cœlestis Patris, quamnam tibi gratiam referam? quibus te benedictionibus prosequar? quas Deo tua causa gratias agam? Perieram enim, ac tua opera inventus sum; peccato mortuus eram, et revixi (*Lucæ* xv); hostis et perduellis Dei, et in gratiam receptus sum. Quid igitur tibi pro his omnibus rependam (*Psal.* xxx)? Deus est qui satis amplis præmiis te remunerari queat. Hoc sermone habito, cum charissimum filium sæpius exosculatus fuisset, ac deinde preces fudisset, atque, In manus tuas, o benigne Deus, commendo spiritum meum, dixisset, in pœnitentiâ animam suam Domino reddidit.

Filius autem Josaphat patrem mortuum lacrymis prosecutus, justisque ipsi persolutis, corpus ejus in piorum virorum sepulcris condidit. Nec tamen ipsius corpus regia veste obvolvit, sed pœnitentiæ vestimentis exornavit. Atque ipse in sepulcro stans, ac manus in cœlum tendens, lacrymasque ex oculis fluvii instar profundens, his verbis ad Deum clamavit:

Gratias tibi ago, Deus Rex gloriæ, qui solus potens et immortalis es, quoniam orationem meam minime despexisti, nec lacrymas meas pro nihilo duxisti: verum servum tuum ac patrem meum a scelerata vivendi ratione avocatum, ad te omnium Salvatorem pertrahere voluisti, eum videlicet ab idolorum errore abducens, atque ipsi hoc donans, ut te Deum verum ac benignum intelligeret. Ac nunc, o Domine Deus, cujus bonitatis pelagus pervestigari nequit, in loco pascuæ, in loco refectionis, ubi vultus tui lux splendet, eum colloca; nec antiquarum ipsius iniquitatum recordare, sed pro ingenti tua misericordia peccatorum ipsius chirographum dele, ac debitorum ipsius chartas concerpe, sanctosque tuos, quos et igne et gladio de medio sustulit (*Psal.* lxxviii), cum ipso in gratiam reduce, eisque, ne ipsi infensos et iratos sese præbeant, impera. Omnia quippe tibi omnium Domino possible sunt, hoc uno excepto, quod quin te eorum qui sese ad te convertunt misereat, facere non potes. Misericordia enim tua in omnes diffusa est, atque iis a quibus invocaris, salutem

Affer, Domine Jesu Christe, quoniam decet te gloria in sæculis. Amen.

Hujusmodi preces et orationes Deo offerebat, septem dies a sepulcro omnino non discedens, nec cibi quidquam aut potus admittens, nec rursus somno corpus recreans, 328 verum et lacrymis solum rigans (*Psal.* cxli), et cum luctibus omnem orationis facultatem superantibus in oratione perstans. Octavo autem denique die in palatium reversus, opes omnes ac pecunias pauperibus distribuit; adeo ut nullus jam qui rerum inopia premeretur, superesset. Paucisque diebus in hujusmodi ministerio exactis, omnes thesauros exhaustit: id videlicet agens, ne angustam portam introire paranti pecuniarum moles impedimentum asferret

B CAP. XXXVI. — At vero quadragesimo a paterni obitus die memoriam ipsius celebrans, magistratus omnes ac militaris classis et plebei ordinis haud paucos convocat; atque in regio throno sedens, cunctis audientibus hanc orationem habuit: En, ut ipsi cernitis, Abenner rex ac pater meus, haud secus ac pauperum quivis mortem obiit. Ac nec divitiæ, nec opes, nec regia gloria, nec rursus ego patris amatissimus filius, nec reliquorum ipsius amicorum ac cognatorum quisquam opem ipsi et auxilium asferre, atque ab inevitabili sententia ipsum eximere potuit; verum ad illud tribunal, ut præsentis vitæ rationem reddat, proficiscitur, neminem omnino qui ipsi opituleretur secum ducens, iis duntaxat exceptis (quæcunque tandem illa fuerint) quæ ab eo gesta sunt. Hoc autem ipsum quoque omnibus qui mortalem naturam nacti sunt contingere natura comparatum est, neque aliter fieri potest. Nunc igitur audite me, o filii ac fratres, plebs Domini, et sancta hæreditas, quos Christus Deus noster pretioso sanguine suo redemit, atque a veteri errore et adversarii servitute in libertatem vindicavit. Vos meam inter vos vitæ rationem nostis: nempe quod ex quo tempore Christi cognitionem consecutus, divinoque beneficio ipsius servus effectus sum, omnibus aliis rebus contemptis atque odio habitis, ipsius duntaxat cupiditate flagravi, idque unum mihi in votis fuit, ut ex hujus vitæ tempestate, atque inani perturbatione ac tumultu egressus, solus cum ipso solo consuetudinem haberem, atque in summa animi tranquillitate Deo meo ac Domino servirem. Verum me patris mei in diversum nitentis voluntas retinuit, præceptumque illud, quod patribus honorem haberi jubet (*Deut.* v). Unde Dei gratia et adjumento incassum minime laboravi, nec hujusmodi dies frustra consumpsi; verum et illum, et vos omnes, Deo conciliavi, eumque solum Deum verum, ac rerum omnium Dominum cognoscere docui, non quidem ego istud faciens, sed gratia Dei mecum, qui me etiam e superstitionis errore atque idolorum cultu eripuit, ac vos, o plebs mea, gravi et acerba captivitate liberavit. Jam igitur tempus est ut ea quæ Deo pollicitus sum expleam. Tempus, inquam, est ut quo ipse me ducet proficiscar, eaque vota quibus me ipso obstrinxi persolvam. Nunc itaque vobis-

cum ipsi considerate quem vobis præesse ac regnum A obtinere velitis. Jam enim in Domini voluntate perfecti estis, nec quidquam ex ipsius præceptis vobis occultum est. In his ambulate, nec vel ad dexteram vel ad sinistram declinate. Ac Deus pacis velim sit cum omnibus vobis.

Hæc ut plebs audivit, tumultus statim ac strepitus, ingensque clamor et confusio exorta est, plorantibus omnibus, atque orbitatem suam deplorantibus. Quin etiam præter luctus et ejulatus illud etiam jurejurando affirmabant, sese illum minime dimissuros, sed re- tenturos, nec secedendi potestatem ullo modo ipsi facturos. Sic clamante populo, atque omnibus magis- tratibus, excipiens rex populares compescit, silen- tiumque ipsis imperat, seque illorum contentioni ce- dere atque obtemperare asserens, eos, quamvis alio- qui mœrentes atque ejulatus signa in genis ferentes, domum remittit. Ipse autem unum ex principibus, quem ipse tum pietatis, tum vitæ sanctitatis nomine pluris omnibus faciebat, admirationeque prosequetur, hoc est Barachiam, cujus etiam superius, cum Nachor Barlaamum se esse simulans cum philoso- phis disputavit, verba fecimus, quemque solum zelo divino penitus flagrantem ab ipsius partibus stetisse, atque ad disputationem adversus illos ineundam pa- ratum fuisse diximus, hunc, inquam, remotis arbi- tris, assumptum, blande ac leniter allocutus est, obnixisque precibus, ut regnum acciperet, atque in timore Dei plebem suam regeret obsecrabat quo ipse ad expetitum iter se accingeret.

Ut autem eum renuentem, atque istud omnino re- pudiantem vidit, hisque verbis utentem: O rex, quam istud tuum judicium iniquum est, quam tuus sermo divino mandato parum consentaneus; nam cum pro- ximum non secus ac teipsum amare docearis, qua tandem ratione sarcinam eam, quam tu abjicere stude- s, mihi imponere festinas? nam si regio munere fungi bonum est, ipse quod bonum est retine; sin autem offendiculum istud ac scandalum animi est, quid mihi illud objicis, ac me in fraudem inducere cupis? Ut, in- quam, eum his verbis utentem et asseverantem vidit, cum eo quidem colloqui destitit: ipse 329 autem in- tempesta nocte epistolam ingenti sapientia plenam, at- que ad omne pietatis genus impellentem, ad populares suos exarat, nempe quam de Deo sententiam tenere, quam ipsi vitam, quas laudes, quas denique gratiarum D actiones offerre deberent, præscribens. Ac postea, ne quemquam alium præter Barachiam ad regiam digni- tatem admitterent prohibebat. Hac epistola in cubi- culo suo relicta, inscientibus omnibus egreditur. Nec tamen efficere potuit ut ipsius discessus ad extremum usque incognitus esset. Nam simul atque illuxit, ea res audita perturbationem ac luctum plebi attulit, omnesque summa celeritate ad eum investigandum perrexerunt, ipsius fugam omni ratione occupare cogitantes. Quo etiam factum est ut studium ipsius frustra minime cesserit. Nam cum itinera omnia oc- cupassent, ac montes omnes obsedissent, inviasque valles peragrassent, in torrente quodam ipsum manus

in cælum tendentem, ac sextæ horæ precationem persolventem invenerunt.

Conspecto autem eo, circumfusi statim, cum la- crymis eum obsecrabant, ac discessum ipsi obje- ciabant. At illo, Quid, inquit, inanem laborem suscipitis? Nec enim est quod vos me regem ultra habituros esse speretis. Nihilo secius tamen eorum ingenti contentioni cedens, ad palatium revertitur. coactisque in unum omnibus, quid in animo haberet declaravit, ac postea interposito etiam jurejurando sermonem confirmavit, nempe se posthac ne unum quidem diem cum ipsis fore: Ego enim, inquit, meo erga vos ministerio perfunctus sum, nec quidquam prætermisiss, nec subterfugi, quominus annuntiarem vobis (Act. xx), ac docerem testificans omnibus in B Dominum nostrum Jesum Christum fidem, ac pœni- tentiæ viam ostendens. Ac nunc ego viam hanc in eo, quam jam pridem expecebam, nec ultra faci- em meam quisquam vestrum videbit. Quapropter, ut divini Apostoli verbis utar, contestor vos ho- dierno die, quod mundus ego sum a sanguine om- nium vestrum. Non enim subterfugi, quominus an- nuntiarem vobis consilium Dei.

Hæc illi audientes, ac sententiæ ipsius firmitatem exploratam habentes, nempe quod eum a suscepto consilio revocare minime possent, orbitatem quidem suam deplorabant, nec tamen ullo modo eum de sententia deducebant. Tum autem rex Barachiam il- lum, de quo supra locuti sumus, manu tenens: Hunc, inquit, o fratres, hunc vobis regem creo. C Cumque ille ejusmodi rei vehementer oblectaretur, invitum eum ac repugnantem in regio throno collo- cat, ipsiusque capiti diadema imponit, atque anu- lum regium ipsi in manum præbet. Atque ad Orientem stans, pro rege preces fudit, hoc videlicet a Deo postulans, ut Dei fidem constanter teneret, ac Christi mandatorum iter ab omni flexu alienum inveniret. Adhæc pro clero etiam atque universo grege precatus est, opem videlicet et auxilium ac salutem ipsi a Deo petens, atque ut quidquid ipsi postularent ad utilitatem moderaretur.

Hac oratione habita, conversus ad Barachiam, ait: En tibi, frater, hoc præcipiam quod Apostolus testatus est: Attende tibi ipsi, et universo gregi in quo te Spiritus sanctus regem posuit, ut Christi po- pulum, quem proprio sanguine acquisivit, regas (Act. xx). Et quemadmodum Deum ante me cogno- visti, eumque pure animo et conscientia coluisti, ita nunc quoque majori studio in hoc incumbere, ut ipsi vitæ tuæ rationes probes. Quo enim majus a Deo imperium consecutus es, eo quoque majora ipsi rependas oportet. Ac proinde gratitudinis debitum ei cujus beneficiis auctus es persolvere, sancta ipsius præcepta custodiens, atque ab omni via in exitium ducente deflectens. Ut enim in iis qui navigant, cum nauta quispiam peccat, exiguum iis qui simul navi- gant detrimentum affert; cum autem gubernator, universæ navi exitium accersit, ita etiam in regno usu venit, ut cum quispiam eorum, qui subsunt

peccat, non tam alium quam seipsum lædat; sin autem rex ipse peccet, totum regnum labefactat ac detripeato afficit. Quapropter, ut ingentes rationes reddidissus, si quid eorum quæ opus sint prætermiseris, magno studio magnaque cura teipsum in honore custodi, voluptatem omnem ad peccatum te pertrahentem odio insectare. Ait enim Apostolus: Pacem sectamini cum omnibus, et sanctificationem, sine qua nemo videbit Deum (*Heb. xii*). Rerum humanarum circulum animadvertite, quo pacto videlicet in orbem volvatur, alias atque alias alio atque alio modo eas ferens ac torquens; illudque stude, ut in varia earum mutatione pium animum constanter retineas. Siquidem una cum rebus commutari, dubiæ atque instabilis mentis argumentum est. Tu vero fac in virtute firmus sis, ac prorsus stabilis. Ob temporariam et caducam gloriam inani tumore minime insolesce; verum, repurgato animo, naturæ tuæ vilitatem cogita, vitæque hujus brevitate atque adjunctam carni mortem cogita. Hæc enim si consideres, in superbiam haudquaquam incidēs, sed Deum verum ac **330** cœlestem Regem metues, sicque præclare ac feliciter tecum agetur. Beati enim, inquit ille, omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus (*Psal. cxxvii*). Ac rursus: Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis (*Psal. cxi*). Quænam autem præ cæteris præcepta tibi servanda sint, audi: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (*Lucæ vi*). Ac rursus: Estote misericordes, sicut et Pater vester cœlestis misericors est. Hoc enim præceptum ab iis potissimum exponitur qui in summo imperio constituti sunt.

Ac sane qui magnam potentiam nactus est, eum a quo hujusmodi potentiam accepit pro viribus imitari debet. Hæc porro in re Deum maxime imitabitur, si misericordia nihil potius antiquiusque habeat. Huc accedit quod subditos nihil æque ad benevolentiam allicit, ut beneficii gratia egentibus concessa. Nam obsequium illud quod ex metu oritur, adumbrata est adulatio, per fictum honoris vocabulum eos qui animum ipsi adjiciunt, ludificans ac circumscribens. Atque is qui invito animo paret, oblata occasione seditionem excitat; qui autem benevolentiam vinculis constrictus tenetur, firmam ei qui rerum potitur obedientiam præstat. Quæ cum ita sint, da operam ut egentibus facilis ad te accessus sit, iisque qui inopia conflictantur, aures tuæ pateant, ut tu quoque apertas Dei aures invenias. Nam quales nos ipsos conservis præbuerimus, talem etiam erga nos Dominum nascemur, et quemadmodum audierimus, audiemur, et quemadmodum viderimus, a divino et omnium rerum conspectore oculo videbimur. Quamobrem ante misericordiam misericordiam conferamus, ut simile per simile recipiamus.

Quin etiam aliud quoque præceptum cum superiore isto conjunctum, ipsique cognatum audi: Dimittite, et dimittetur vobis. Quod si non remiseritis hominibus delicta ipsorum, nec Pater vester cœlestis peccata vestra vobis remittet. Ob idque ne iis a

quibus offensus fueris injuriæ memorem te præbeas; verum cum ipse peccatorum tuorum veniam postules, iis etiam qui in te peccant ignosce. Remissioni enim remissio rependitur; et si cum nostris conservis in gratiam redeamus, Dominus quoque suam in nos iracundiam comprimet. At contra nostra adversus eos qui aliquid in nos admiserunt sævitia hoc efficit, ut peccatis nostris nulla venia tribuatur (*Math. xviii*). Quemadmodum audis quidam illi qui decem talentorum millia debebat acciderit, nempe quod ob suam in conservum crudelitatem, tanti debiti exactionem sibi ipsi renovarit. Quare magnopere nobis providendum est, ne hoc quoque nobis usu veniat. Quin potius debitum omne remittamus, atque omnem iram e pectore ejiciamus, ut nobis quoque multa nostra debita remittantur. Præter hæc omnia, ac præ omnibus rebus bonum depositum custodi, hoc est piam fidei doctrinam, in qua institutus et eruditus es (*II Tim. i*). Illudque cave, ne ullum hæresis zizanium in vobis enascatur: verum purum ac doli expertum divinum semen conserva, ut uberem atque amplam segetem Domino exhibeas, cum ad exposcendam rerum ab unoquoque in vitam gestarum rationem, consentaneamque actionibus nostris mercedem referendam veniet. Quo quidem tempore justi fulgebunt sicut sol, sceleratos autem caligo ac sempiterna ignominia obruet (*Math. xiii*). Ac nunc, o fratres, Deo vos commendo, et verbo gratiæ ipsius, qui potens est superedificare, et dare vobis hæreditatem in sanctificatis omnibus (*Act. xx*).

Hæc cum dixisset, positus genibus suis, quemadmodum scriptum est, cum lacrymis rursus oravit, atque conversus Barachiam, quem regem designarat, omnesque eos qui magistratu iungebantur, exosculatus est. Tum vero res lacrymis sane digna contigit. Omnes enim ipsum circumstantes (non secus ac si hoc duntaxat viverent, quod cum eo essent, ac simul atque ab eo disjungerentur, vitam amissuri essent) quid non dicebant quod ad ciendam misericordiam pertineret? aut quid relinquebant quo eorum luctus augeri posset? Ipsum exosculabantur et complectebantur, mentisque impotes præ dolore erant. Væ nobis, clamabant, quam gravi calamitate opprimimur! Dominum eum appellabant, patrem, salutis auctorem, bene de se meritum. Per te, inquebant, Dei cognitionem accepimus, errore liberati sumus, ab omnibus malis conquievimus. Quid jam nobis post discessum tuum futurum est? Quænam mala nos arripient? Hæc cum dicerent, pectora feriebant, eamque quæ eos invaserat calamitatem deplorabant. At ille consolatoria oratione ingentem eorum ejulatum comprimens, illud pollicebatur, se (quoniam corpore jam non poterat) spiritu cum illis ire. Hoc sermone habito, spectantibus omnibus e palatio excedit; ac statim omnes desperato reditu eum sequebantur, atque ex urbe, ut quam jam conspicerere minime possent, profugiebant. Posteaquam autem e civitate egressi sunt, vix tandem atque ægre acrius eos ipso admonente, atque etiam asperiorum

interdum objurgationem adjungente, ab eo distracti sunt, atque inviti revertebantur, identidem oculos reflectentes, **331** ac pedibus inter ambulandum offendentes. Nonnulli autem ex iis qui ferventiori animo præditi erant, lugentes eminus ipsum sequebantur, quoadusque nox oborta eos inter se disjuxit.

CAP. XXXVII. — Generosus igitur ille vir ex aula egressus est, periinde lætus atque alacris, ut cum quispiam e longinquo ac diuturno exsilio in patriam se refert. Atque externe quidem eas quibus uti solebat, vestes gerebat, interne autem cilicium illud quod Barlaam ipsi dono dederat. Porro nocte illa in pauperis cujusdam viri domunculam se conferens, vestes eas quibus indutus erat abjicit, postremumque illud beneficium egenti tribuit. Cumque ad hunc modum tum illius tum multorum aliorum pauperum precibus Dei opem atque auxilium sibi accivisset, ejusque gratia et præsidio tanquam salutis vestimento ac lætitiæ pallio sese induisset, ad solitariam vitam excessit, non panem, non aquam, non quidquam aliud ex iis quæ ad victum necessaria sunt secum ferens, nullumque aliud indumentum gerens, præter asperum illud cilicium, de quo paulo ante mentionem feci. Etenim singulari quodam desiderio, ac divino immortalis regis Christi amore saucius, toto animo in id quod amabat incumbens, totus extra se raptus, ac divinitus immutatus, Deique charitate omni ex parte correptus. Fortis enim, inquit ille, sicut mors dilectio (*Cant. viii*). Tantam videlicet ipse ex divino amore temulentiam contraxerat, tantaque siti æstuebat, instar scilicet illius qui dicebat: Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Stivit anima mea ad Deum fontem vivum (*Psal. xli*). Et quemadmodum anima illa, quæ hujusmodi charitate vulnerata erat, in Cantico canticorum ait: Vulnerata charitate ego sum (*Cant. ii*). Ac rursus: Ostende mihi faciem tuam, et fac me audire vocem tuam; vox enim tua dulcis, et facies tua decora.

Hujusce omni sermone præstantioris pulchritudinis Christi desiderio, tanquam igne quodam in pectore accepto, apostolorum chorus, ac martyrum agmina, omnia ea quæ oculis cernuntur contempserunt, atque omni huic fluxæ et caducæ vitæ innumera tormentorum et mortis genera prætulerunt, divinæ pulchritudinis amore flagrantés, atque ingentem Dei Verbi erga nos amorem cum animis suis reputantes. Hunc ignem cum præclarus etiam, ac corpore quidem nobilis, cæterum longe nobiliore ac magis regio animo præditus vir in seipso accepisset, terrena omnia prorsus aspernatur, omnes corporis voluptates proculcat, opes et gloriam atque humanos honores pro nihilo ducit, diadema et purpuram abjicit, araneorum telis viliora ea existimans, atque ad omnia dura et acerba monasticæ vitæ studia prompto animo sese tradit, illud Psalmistæ clamans: Adhæsit anima mea post te, o Christe, suscipiat me dextera tua (*Psal. lxi*).

Cumque ad hunc modum, oculis a tergo minime

A contortis, in intimam solitudinem se contulisset, atque caducarum rerum confusionem, tanquam molestissimam quædam sarcinam et catenam excussisset, spiritu lætabatur, conjectisque in Christum, cujus desiderio ardebat, oculis; ad eum, tanquam ad præsentem atque ipsius vocem audientem clamabat, eumque alloquebatur, his videlicet verbis utens: Ne jam, quæso, o Domine, oculus meus hujusce vitæ bona videat; nec præsens vanitas mentem meam a suscepto itinere abstrahat; verum, Domine mi, oculos meos spiritualibus lacrymis imple, gressusque meos dirige, famulumque tuum Barlaam mihi com-monstra. Mihi, inquam, eum per quem mihi salus parta est ostende, ut solitariæ ac monasticæ vitæ sinceritatem per ipsum addiscam, ac non ob hostilis belli imperitiam in fraudem inducar. Da mihi, Domine, viam meam nancisci, per quam te adipiscar, quoniam anima mea tui desiderio saucia est, teque salutis fontem ardentè sitiit.

Hæc secum perpetuoolvebat, atque ad Deum loquebatur, per orationem ac sublimissimam contemplationem ipsi sese conjungens. Atque ita contento gressu cœptum iter exsequabatur, ad locum eum in quo Barlaam degebat pervenire contendens. Herbis porro iis quæ in deserto existebant alebatur. Neque enim, ut jam a me commemoratum est, præter corpus ac pannos illos quibus indutus erat, quidquam aliud secum ferebat.

Cæterum cum exiguum ac nullius omnino momenti victum ex herbis sibi pararet, aquæ penuria prorsus laborabat, quod videlicet solitudo illa aquæ experta esset. Cum igitur fore jam sub meridiem vehementer ardente iter faceret, vehementius ob æstum in arida regione siti flagrabat, atque extrema et gravissima ærumna vexabatur. Verum cupiditas naturam vincebat, ac sitis ea divina quæ affliciebatur sitis aquæ flammam minuebat.

At vero ille boni inimicus et invidus diabolus, hujusmodi animi institutum atque usque adeo ardentem ipsius erga Deum charitatem indignissimo animo perspiciebat, multas ipsi in solitudine tentationes excitabat, regis nimirum ipsius gloriæ splendidissimæque **332** satellitum manus, qua ipsius latus cingi solebat, atque amicorum item et æqualium memoriam ipsi refricans; illudque item ipsi ob animum proponens, omnium animas ex ipsius anima pendere, ac reliquas denique alias hujusce vitæ oblectationes ipsi objiciens. Ac deinde virtutis asperitatem, atque ingentes ejus sudores ipsi proponebat, corporis item imbecillitatem et inexpertas atque insuetas ærumnas, et temporis longinquitatem, ac præsentem siti oppressionem, quodque nulla ex parte consolatio ulla ipsi expectanda esset, aut tanti laboris tantæque fatigationis finis. Ac denique ingentem in ipsius animo, quemadmodum quodam loco de magno Antonio proditum est, cogitationum pulverem commovebat.

Ut autem ad labefactandum ipsius animi institutum imbecillum hostis ille se vidit (Christum enim ipse sibi

ob animum proponens, atque ipsius desiderio inflammatus, speque egregie confirmatus, ac fide subnixus, illius instinctus et consilia pro nihilo ducebat, pudore suffusus est, utpote ad primum, ut dici solet, impetum prostratus. Quapropter alteram viam inire coepit (multas quippe ipsi vitil semitas habet), ac variis spectris eum evertere atque in metum conjicere nitebatur. Nonnunquam enim ater ipsi, ut est, apparebat; nonnunquam rursus districtum gladium tenens, in eum impetum faciebat, seque eum, nisi quam primum ab instituto resiliret, percussurum minabatur. Quandoque rursus variarum bestiarum formam subibat, adversus ipsum rugiens ac perquam horrendum mugitum et strepitum edens; atque etiam in draconis et aspidis et reguli formam sese subinde immutabat. At præclarus ille ac strenuissimus pugil tranquillo animo consistebat, ut qui Altissimum perfugium suum posuisset (*Psal. xc*). Ac mente excubans, pestiferumque spiritum irridens, dicebat: Non me fugit, o impostor, quinam sis, qui hæc in me excites: nimirum qui jam inde ab initio mortalium generi perniciem moliaris, nec unquam improbitati studere ac nocumentum inferre desinas. Ac sane quam pulchre tibi hic habitus quadrat! Nam hoc ipso quod bestias et reptilia imitaris, mentis tuæ feritatem et perversitatem, voluntatisque ad noxam ac pestem inferendam promptitudinem demonstras. Quid igitur, o miser, ea aggredieris quæ conficere non potes? Ex quo enim has artes atque hæc spectra a tua improbitate proficisci comperi, nulla jam hinc sollicitudine afficior. Dominus mihi adjutor: et ego despiciam inimicos meos (*Psal. cxvii*). Et super aspidem et basiliscum, quorum tu similitudinem expressisti, ambulabo, atque Christi potentia corroboratus, leonem et draconem conculcabo (*Psal. xc*). Confundantur et erubescant omnes inimici mei, confundantur et erubescant valde velociter (*Psal. vi*).

Hæc oratione utens, crucisque signo, hoc est invictis armis seipsum cingens, omnia diaboli spectra irrita reddidit. Confestim enim bestię ac reptilia instar fumi evanuerunt, et sicut fuit cera a facie ignis (*Psal. lxxvii*). Ipse autem Christi potentia confirmatus, læto animo proficiscebatur, Deoque gratias agebat. At etiam complures ac varię bestię, varique generis serpentes et dracones, quos solitudo illa nutriebat, ipsi occurrentes. Non jam per inane spectrum, sed re vera ab ipso cornebantur. Ex quo efficiebatur ut metus quidem ac laboris via plena esset, ipse autem utrumque animo et cogitatione superaret. Nam et metum charitas, ut Scripturę verbis utar, foras mittebat (*I Joan. iv*), et laborem cupiditas levabat. Ad hunc itaque modum cum multis et variis calamitatibus et ærumnis per dies haud paucos collectatus, ad Sennaaritudem illam solitudinem in qua Barlaam habitabat pervenit. Ubi etiam aquam nactus, sitis flammam restinxit.

CAP. XXXVIII. — Josaphat autem biennium integrum in hac vastissima solitudine mansit, huc atque illuc oberrans, nec Barlaamum inveniens, Deo

nimirum hic quoque animi ipsius firmitatem ac strenuitatem explorante. Ac sic, sub dio degens, tum æstu conflagrabit, tum frigore obrigebat, præstantissimum illum senem velut quemdam ingentis pretii thesaurum quærere nunquam intermittens. Multas porro pestiferorum spirituum tentationes, ac multa prælia sustinebat, multosque item labores, ob herbarum, quibus de more victitabat, penuriam perferebat; quoniam scilicet has quoque solitudo ea ut quæ siccitate, laboraret, parce admodum produceret. Verum adamantinus atque invictus ipsius spiritus, amore ac desiderio ardens, hujusmodi molestias facilius ferebat quam alii voluptates ferre soleant. Quocirca divina ope minime caruit; verum secundum dolorum ipsius ac laborum multitudinem (*Psal. xxxiv*) allatę a Christo, cujus cupiditate flagrabat, consolationes, tam noctu quam diu animum ipsius exhilarabant. Confecto autem biennii curriculo, Josaphat quidem perpetuo circumibat, eum quem expetebat quærrens, atque ad Deum lacrymas luminis instar profundens, meditabatur clamans: Ostende mihi, Domine, **333** mihi, inquam, eum ostende, qui mihi tui nominis cognitionem ac tanta bona conciliavit, nec propter peccatorum meorum multitudinem tanto bono me priva; verum hoc concede, ut et ipsius conspectu fruatur, et idem cum eo religiosę exercitationis certamen subeam.

Dei autem favore speluncam quamdam invenit, pervestigata videlicet eorum qui eo se conferebant semita; atque monachum quemdam solitarium vitę genus colentem nanciscitur, eumque maximo cum animi fervore complexus et osculatus, ubinam Barlaam habitaret, sciscitabatur, simulque ipsi rerum suarum statum exposuit. Cum igitur ex ipso ubi viri illius quem quærebat domus esset intellexisset, eo quam celerrime, non secus ac peritissimus quispiam venator feram nactus, se contulit, peragratisque alterius cujusdam senis admonitu aliquot passuum millibus, lætus ac spei robore septus incedebat, æque nimirum ac puer, qui patrem quem jam pridem non vidit brevi se conspecturum sperat. Nam cum divinus amor animum semel obsederit, multo acrior ac ferventior eo esse solet qui a natura manat.

Astat itaque speluncę foribus, iisque pulsatis, Benedic, inquiebat, o pater, benedic, inquam. Ut autem Barlaam hac voce audita ex antro egressus est, eum per spiritum agnovit, qui ob admirandam illam mutationem, qua a priore illo vultu ac florente juvenilis ætatis pulchritudine demigrarat, ab extremo aspectu vix agnosci poterat, ut qui tum ex solis æstu atrorem contraxisset, et pilis abundaret, ac genas macie confectas, oculosque alto depressos, et palpebras lacrymarum fluentis undique attritas, atque ingenti famis afflictione perustas haberet. At vero Josaphat spirituales patrem statim agnovit, utpote iisdem oris lineamentis præditum. Confestim itaque senex versus Ortum stans, Deo precem cum gratiarum actione conjunctam adhibuit. Dictoque Amen, in mutuos

complexus statim ruerunt, diuturnam cupiditatem sine A
ulla satietate explentes.

Cum autem abunde sese complexi fuissent, atque
consultassent, sedentes inter se colloquebantur. Ac
sermonem exorsus Barlaam, his verbis usus est: Præ-
clare fecisti, qui hic veneis, dilecte fili, fili, inquam,
Dei, ac cœlestis regni hæres per Dominum nostrum
Jesum Christum, quem dilexisti, atque caducis et
fragilibus bonis non abs re chariorem habuisti, ac,
prudens et sapientis mercatoris instar, omnibus
facultatibus venditis, margaritam pretium omne su-
perantem emisti, ac thesaurum qui surripi non possit
(*Math. xv*), in agro mandatorum Domini abscondi-
tum nactus, omnia dedisti, nec rei ulli ex iis quæ
jam jamque effluxuræ sunt pepercisti, quo agrum
illum tibi comparares. Det tibi Dominus pro fluxis et
caducis æterna, pro iis quæ interitui obnoxia sunt ea
in quæ nec interitus nec vetustas cadit.

Velim autem mihi dicas, charissime, quonam pacto
huc accesseris, quique post discessum meum rerum
tuarum status fuerit, atque tuusne pater Deum norit,
an vero nunc quoque eadem, qua prius, dementia
abreptus, a dæmonum fraude atque impostura capti-
vus abducatur. Hæc percontante Barlaamo, Josaphat
altius repetito sermone, quænam sibi post ipsius
digressum contigissent, quamque prosperum rebus
cursum Dominus ad id usque tempus quo rursus
inter se convenissent tribuisset, sigillatim exposuit.

Senex itaque hæc audiens, voluptate simul atque
admiratione affectus est, calentesque lacrymas mit-
tens, dicebat: Gloria tibi sit, Deus noster, qui tui
amore præditis semper præsto es, atque ipsis opitu-
laris. Gloria tibi, Christe, Rex omnium ac Deus opti-
me, quoniam benigna tua voluntas ita tulit, ut semen
illud quod in servi tui Josaphat animum jecisti cen-
tuplicatum fructum afferret, te videlicet, animarum
nostrarum agricola et Domino dignum. Gloria tibi,
Paraclete bene ac sanctissime Spiritus, quoniam quam
tu sanctis tuis apostolis gratiam tribuisti, hanc etiam
huic impertiendam duxisti: atque ingentem hominum
multitudinem ipsius opera superstitioso errore libe-
rasti, ac vera Dei cognitione illustrasti.

Ad hunc modum Deo ab utroque gratiæ agebantur;
ipsisque ita in se colloquentibus, ac Dei gratia
exsultantibus, adiuit vespera. Proinde ad orationem
consurgentes, consuetum precationum pensum per-
solverunt. Ac postea, cum cibo recreandum corpus
esset, Barlaam magnificam mensam apposuit, spiri-
tualibus videlicet epulis confertam, ejus autem con-
solationis, quæ sensibus percipitur, quam minimum
sane participem. Cruda enim duntaxat olera erant,
ipsiusmet manibus consita et exulta, palmæque per-
pauca, quæ in ea solitudine inveniebantur, ac deni-
que silvestres herbæ. Cum igitur gratias Deo egis-
sent, appositisque epulis corpus refecissent, atque
aquam e propinquo fonte bilissent, ei rursus, qui
manum aperit, et implet omne animal benedictione
(*Psal. cxliv*), gratias egerunt. Ac 334 deinde con-
surgentes, posteaquam nocturnas preces absolverunt,

spirituale colloquium inierunt, salutare ac cœlesti
sapientia plenos sermones per totam noctem conte-
xentes, quoadusque auroræ exortus ad consuetarum
rursus orationum memoriam ipsos revocaret.

Mansit autem ad hunc modum diuturno tempore
cum Barlaamo Josaphat, admirabilem hanc atque
humana conditione præstantiorem vitam colens, ac
tanquam patrem et præceptorem cum omni obedien-
tiæ et humilitate ipsum sequens: sic nimirum, ut ad
omne virtutis studium exerceretur, atque quonam
pacto cum spiritibus et invisibilibus spiritibus lu-
ctandum esset, edoceret. Ex quo illud consecutus
est, ut vitiosas omnes affectiones exstingeret, car-
nisque affectum spiritui, non secus ac servum domi-
no, subjeceret, deliciarum omnium animique remis-
sionum oblivione caperetur, somno tamquam improbo
mancipio imperaret. Atque, ut brevi perstringam,
tanto studio in solitariæ vitæ certamen incumbens,
ut ipse quoque Barlaam, qui per multum temporis in
ea contriverat, miraretur, ipsiusque acrimoniam con-
cederet. Tantulum enim duri illius atque consolatione
carentis cibi admittebat, ut vitam duntaxat toleraret,
nec committeret, ut per ultro accersitam mortem
præmiis iis sese orbaret, quæ virtutum cultui ac stu-
dio tribuuntur. Sic autem naturam nocturnis excu-
biis subiciebat, ac si nulla omnino carnis et corporis
parte constaret. Oratio porro perpetuum ipsius stu-
dium erat: universumque vitæ tempus in spiritualibus
ac cœlestibus contemplationibus insumebatur; adeo
ut nec horam unam, imo nec ullum omnino
temporis punctum, ex quo in ea solitudine habitavit
deperderet. Ac sane hoc demum vere monastici ordi-
nis munus est, nunquam a spirituali opere vacuum
inveniri. Quod quidem generosus ille et expeditus
cœlestis itineris cursor egregie præstitit, atque animi
sui ardorem ab initio ad extremum usque perpetuo
conservavit, ascensiones in corde semper disponens
(*Psal. lxxxiii*), ac de virtute ad sublimiorem virtu-
tem transiliens, desideriumque desiderio, ac studium
studio indesinenter adjungens, quoad tandem ad
speratam et expectatam beatitudinem pervenit.

CAP. XXIX. — Cum itaque hoc pacto Barlaam et
Josaphat una versarentur, ac pulchro inter se certa-
mine contenderent, ab omni cura et hujusce vitæ
perturbatione immunes, mentemque ab omni confu-
sione puram ac sejunctam habentes, post multos ab
ipsis pietatis causa susceptos labores, quodam die
senex accersito spirituali filio, quem per Evangelium
genererat, hujusmodi spiritualementem sermonem aggressus
est:

Jam pridem, o amice Josaphat, te in hac solitu-
dine habitare oportebat, atque hoc mihi oranti Chri-
stus de te pollicitus fuerat fore ut te ante extremum
vitæ diem viderem. Vidi itaque quemadmodum cupiebam;
vidi, inquam, te a mundo et mundi rebus
avulsam, ac Christo minime dubio ac vacillanti animo
conjunctam, atque ad perfectam plenitudinis ipsius
mensuram progressam. Nunc igitur, quandoquidem
mortis meæ tempus instat, atque collectanea et mihi

æqualis ea cupiditas, quæ ut cum Christo essem, **A** eam ob causam Domino obstricti sumus; quod cum semper me tenuit, jam expletur, tu quidem corpus meum terra conde, pulverique pulverem redde. Post autem ipse in hoc loco hære, susceptum spiritualis vitæ genus persequens, neque tenuitatis memoriam retinens. Vereor enim ne tenebrosum dæmonum agmen animo meo propter ignorantiarum inearum multitudinem impedimentum afferat.

Tu vero, fili, ne religiosæ exercitationis laborem metuas, neque ad temporis longitudinem ac dæmonum insidias elanguescas; quin potius ipsorum imbecillitatem, Christi virtute communitus, audax irride; ad laborum autem duritiam, ac temporis diurnitatem animo ita comparato esto, tanquam quotidie discessum e vita exspectans, atque eundem diem tibi vitæ monasticæ, tum initium, tum finem esse existimans. Sic semper ea quæ a tergo sunt obliviscens, atque ad ea quæ a fronte sunt teipsum extendens, ad destinatum persequere, ab bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu (*Philip. iii*), quemadmodum sanctus Apostolus his verbis hortatur: Non deficiamus; sed licet is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem. Nam quod momentaneum est et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur, æterna (*II Cor. iv*).

Hæc cum animo tuo reputans, vir charissime, viriliter age et confortare (*Psal. xxvi*), atque ut egregius miles, id da operam, ut ei qui te militem scripsit placeas (*II Tim. ii*); nec quamvis imbecillitatis ac languoris cogitationes improbus ille spiritus tibi immittat, institutique tui nervos frangere ac debilitare studeat, ipsius insidias perimescas, illud Domini præceptum **335** cogitans, in mundo pressuram habebitis; sed confidite, ego vici mundum (*Joan. xvi*). Quocirca gaude in Domino semper, quoniam ipse te elegit, atque a mundo sejunctum ante faciem suam posuit. Ipse autem, qui te vocatione sua sancta vocavit, prope est semper. Nihil itaque sollicitus sis, sed in omni oratione atque obsecratione cum gratia actione petitiones tuæ innotescant apud Deum (*Philip. iv*). Ipse enim dixit: Non te deseram, nec derelinquam. Hæc itaque in vitæ duritia ac religiosæ **D** exercitationis vilitate tecum ipse reputans, in animi voluptate versare, Domini Dei nostri memoriam retinens. Memor enim, inquit, fui Dei, et delectatus sum (*Psal. lxxvi*).

Cum autem rursus adversarius aliud in te belligenus excogitaverit, sublimes nempe atque arrogantes cogitationes proponens, regni que terreni gloriæ quam reliquisti, cætera que in mundo sunt tibi in oculis collocans, salutiferam doctrinam clypei instar obtende, dicentem: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quoniam id quod facere debuimus, fecimus (*Lucæ xvii*). Et quidem quis nostrum debitum illud, quo

eam ob causam Domino obstricti sumus; quod cum dives esset, propter nos egenus factus est, ut nos ejus paupertate divites essemus, et qui a perpessione immunis erat, ut vitiosis affectionibus nos liberaret, cruciatus subiit (*II Cor. viii*); persolvere potest? Quod enim beneficium est servum eadem perpeti quæ Dominus perpessus sit? Atqui nos permultum ab ipsius cruciatibus remoti sumus. Hæc tecum reputa, cogitationes destruens, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitate redigens omnem sensum in obedientiam Christi (*II Cor. x*). Et pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, custodiat cor tuum; et cogitationes tuas in Christo Jesu (*Philip. iv*).

Hæc oratione a Barlaamo habita, Josaphat infinitam vim lacrymarum profudit, sic nempe, ut tanquam ex uberrimo fonte scaturientes, ipsum prorsus, ac terram in qua sedebat, proluerent. Atque ipse, hujusmodi dissidiū deplorans, perquam ardentem ab eo contendebat, ut postremi illius itineris comitem se adhiberet, nec post ipsius discessum in mundo jam remaneret, his verbis utens: Ecquid, o pater, tui duntaxat, ac non proximi rationem habes? Quoniam autem modo hac in re perfectæ charitatis officio fungeris (pro eo atque a Christo dictum est, Diliges proximum tuum sicut te ipsum), cum tu quidem ad requiem pergas, me autem in oppressione atque ærumna relinquant, ac priusquam in religiosæ vitæ certaminibus, ut par est, exercitatus sim, variasque hostium insidias compertas habeam, ad singularem pugnam cum ipsis ineundam me objicias? Ex quo quidnam aliud contingere potest, nisi ut veteratoris ipsorum artibus prosternar, atque ut imperitis ac timidis gladiatoribus usu venire solet, sempiternam animæ mortem oppetam? Ad Dominum, queso, roga atque obsecra, ut me quoque tui e vita discessus socium asciscas, id ut facias, per eam ipsam spem quam habes fore ut laboris mercedem percipias, te obtestor. Hoc, inquam, a Deo precibus contende, ut ne unicum quidem diem post tuum discessum in hac vitæ peregriner, atque in densissima hac solitudine oberrem.

Hæc cum Josaphat plorans diceret, senex placide ac leniter ipsum reprimens, Dei judicis, inquit, quæ mentis humanæ captum excedunt, oblectari minime debemus. Nam ego, cum de hac re multas ad Deum preces fudissem, eumque cui nulla vis afferri potest, velut per vim adigere tentassem, ut ne inter nos disjungeremur, ab ipsius bonitate hoc didici, minime tibi nunc conducibile esse carnis onus abjicere, verum in religiosa exercitatione tandiu permanere, quoad splendidiorem coronam tibi texueris. Nondum enim pro ea quæ tibi parata est mercede satis decertasti; verum paulum adhuc labores oportet, ut lætus in Domini tui gaudium intres. Nam ego quidem jam pene centenarius, annos quinque et septuaginta in hac solitudine confeci. Tibi vero, etiamsi non tanta temporis mora futura est, ac certe ad id spatium, ut jubet Dominus, propius accedas

necesse est, quo iis nulla ex parte inferior sis, qui diei et æstus pondus pertulerunt (*Matth. xi*). Quapropter, o amice, quæ a Deo decreta sunt, prompto ac lubenti animo accipe. Nam quæ ipse decrevit, quis tandem mortalium dissipare queat? Atque ipsius gratia conservatus, tolerantiam præsta.

Illud etiam cura, ut adversus inimicas cogitationes animo excubes, ac mentis puritatem, non secus ac quemdam ingentis pretii thesaurum, salvum et incolumem serves, ad sublimiorem actionem et contemplationem in dies te ipsum provehens, ut illud in te impleatur, quod Dominus amicis suis promisit, his verbis utens: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus (*Joan. xiv*). Hæc, ac multo his plura sanctissima illa anima, ac theologica lingua digna locutus senex, mœrentem ipsius animum lenivit. Deinde ad quosdam fratres, longo intervallo **336** ab ipso dissitos, eum amandat, ut ea quæ ad sacrosanctum sacrificium conficiendum accommodata erant afferret. Et quidem Josaphat præcinctis vestibus quam celerrime hoc ministerium exsequitur; verebatur enim ne absente Barlaam debitum naturæ munus persolveret, ac Domino spiritum reddens, grave sibi detrimentum inferret, siquidem et verhorum et extremarum allocutionum et orationum ipsius expers fuisset.

Cum igitur longinquum illud iter fortissimo animo confecisset, atque ea quæ ad sacrosanctum sacrificium opus erant attulisset, divinissimus Barlaam incurvatum sacrificium Deo obtulit; perceptisque Christi ab omni labe puris mysteriis, ac Josaphato item impertitis, spiritu exsultavit, sumptoque de more cibo, salutaribus rursus sermonibus ipsius animum alere cœpit, his verbis utens: Non jam, charissime filii, nos in hac vita eadem domus ac mensa conjunget, jam enim ultimam patrum meorum viam ingredior. Quocirca tibi faciendum est ut per mandatorum divinatorum observationem, atque in hoc loco ad extremum usque vitæ diem commorationem, tui erga me amoris specimen exhibeas; sic nimirum vitæ tuæ rationes instituens, quemadmodum didicisti, nec unquam abjectæ atque ignavæ animæ meæ memoriam intermitens. Multum itaque vale, atque in Christo delectare, atque exsulta, quoniam terrena et interitui obnoxia cum sempiternis et ab interitu alienis bonis commutasti; ac propinqua est operum tuorum merces, ac jam jamque adest qui mercedem refert. Qui quidem ad inspiciendam eam vineam, quam excoluisti, veniet, tibi pro ea exsulta mercedem amplissimam præbebit. Fidelis enim sermo, ut clamat divinus Paulus apostolus (*I Tim. i*), atque omni acceptione dignus: Si commorimur, et convivemus; si sustinemus, et conregnabimus, in sempiterno illo ac finis experte regno incomparabili luce collustrati, atque vere beatæ ac principis Trinitatis illuminatione donati. Hæc Barlaam ad vesperam usque, ac per totam etiam noctem, Josaphato loquebatur effusissime lacrymanti, atque hujusmodi

A disjunctionem ægerrimo animo ferenti. Jam autem lucente die manus atque oculos in cœlum sustulit, Deoque gratias reddens, hoc sermone usus est.

Domine Deus meus, qui ubique præsens es, atque omnia implet, gratias tibi ago, quoniam humilitatem meam respexisti (*Psal. l*), atque hoc mihi concessisti, ut in orthodoxa tua fide, et mandatorum tuorum via, hujusce peregrinationis cursum absolverim. Ac nunc, optime Domine, atque ad misericordiam propensissime, in æterna tabernacula tua me recipe, nec ea memoria retine quæ vel sciens vel insciens in te peccavi. Conserva autem etiam fidelem hunc servum tuum, cui me inutilem famulum tuum præesse voluisti. Ab omni vanitate atque adversarii vexatione ipsum exime; illudque effice, ut nodosissimis iis laqueis quos B diabolus ad eorum omnium quibus salus cordi est offensionem expandit sublimior existat. Omnem impostoris potentiam, omnipotens Deus, a servi tui facie dele; atque eas ipsi vires affer, ut pestiferum hostis animarum nostrarum caput proculcet. Spiritus tui sancti gratiam ex alto in eum demitte, atque ad invisibiles conflictus robor ipsi adde, ut victoriæ coronam a te consequatur, ac nomen tuum, o Pater, ac Filii tui, et Spiritus sancti, in ipso celebretur, quoniam te decet laus et gloria in sæcula. Amen.

Hac precatione habita, cum paterno affectu Josaphatum complexus, atque osculo sancto exosculatus fuisset, ac sese crucis signo munisset, pedesque extulisset, ingenti lætitia perfusus, non secus ac si amici quidam accessissent, ad beatum iter, atque ad recipienda beatæ illius vitæ præmia profectus est, senex plane, ac spiritualium dierum plenus.

CAP. XL. — Josaphat autem summa cum veneratione atque ejulatu patrem complexus, lacrymisque abluto ipsius corpore, atque aspero illo cilicio, quod sibi eo in aula acceperat, involuto, consuetos psalmos recitat, per totum diem ac totam noctem simul et canens, et pretiosum beati viri corpus lacrymis rigans. Postridie autem effosso juxta speluncam sepulcro, ac sacro corpore reverenter admodum gestato, spirituales patrem egregius et charissimus filius inhumavit, ardentiusque animo inflammatus, atque ad orationem seipsum quam maxime contentens, his verbis usus est:

D Domine Deus meus, exaudi orationem meam qua clamavi ad te, miserere mei, et exaudi me, quoniam te ex animo quæro: exquisivit te anima mea, ne avertas faciem tuam a me, et ne declines in ira a servo tuo. Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus. Quoniam pater meus et mater mea dereliquerunt me, tu autem, Domine, assumpsisti me. Legem pone mihi, Domine, in via tua, et dirige me in semitam rectam propter inimicos meos. Ne tradideris me in animas tribulantium me (*Psal. xxvi*), quoniam in te projectus **337** sum ex utero. De ventre matris meæ Deus meus es: ne discesseris a me (*Psal. xxi*). Quoniam præter te non est mihi adjutor. En in miserationum tuarum

alyso spem animæ meæ defixi. Vitam meam gubernâ, qui res omnes conditâs sapientiæ providentiâ, omni sermone præstantiori, moderaris. Et notam tac mihi viam, in qua ambulem; atque ut bonus ac benignus Deus, per famuli tui Barlaam preces ac supplicationes me serva, quoniam tu Deus meus es, ac te glorifico Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum in sæcula. Amen. Hac oratione perfunctus, juxta sepulcrum flens consedit, ac sedens obdormivit. Atque formidandos illos viros, quos prius conspexerat, ad se venientes, seque ad maximum illum et admirandum campum ducentes, atque in illustrissimam illam ac splendidissimam civitatem introducetes, intueri sibi visus est. Cum autem ipse portam ingrederetur, alii ipsi obviam fuerunt, ingenti lumine perfusi, coronasque ejusmodi pulchritudine collucentes, quæ nulla oratione exprimi possit, et quales nunquam mortales oculi conspexerunt, manibus tenentes. Percontante autem Josaphat cujusnam essent splendidissimæ illæ coronæ quas perspiceret: Tua quidem una est (responderunt illi) tibi ob multas eas animas quibus salutem attulisti confecta, nunc vero ob religiosæ vitæ exercitationem, cui das operam, studiosius et accuratius adornata, si quidem strenuo animo eam ad extremum usque peragraris. Altera autem tua quoque ipsa est; verum patri tuo, qui ab improba vivendi ratione opera tua deflexit, sinceroque animo respicit, ac sese ad Dominum convertit, eam præbeas oportet; Josaphat autem eam rem moleste ferre videbatur. Et qui fieri potest (inquirebat) ut pater meus unius duntaxat poenitentiae gratia, paria mihi, qui tot ac tantos labores exantlavi, beneficia consequatur? Hæc ut dixit, Barlaamum confestim sibi videre visus est, velut probris se insectantem, ac dicentem: Hi sunt o Josaphat, sermones mei, quos quondam ad te habui: nimirum fore ut cum ad ingentes opes pervenisses, non jam liberalis ac profusus esses, ac tu ob id verbum ancipiti animo eras. Nunc autem quonam pacto parem tibi honore patrem esse moleste tulisti, ac non potius hoc nomine lætitiâ animo concepisti, quoniam multæ tuæ pro eo fusæ preces exauditæ sunt? Josaphat autem, pro eo ac solebat, ad eum dixit: Ignosce, pater, ignosce. Ubinam autem habitas, fac intelligam. Tum Barlaam: In hac pulcherrima atque ingenti civitate domicilium nactus sum, in medio urbis vico, immenso lumine coruscanti. Rursum autem Josaphat sibi cum eo agere videbatur, ut ab eo in ipsius tabernaculum abduceretur, comiterque hospitis exciperetur. Ille autem nondum tempus adesse respondit, ut ad illa tabernacula veniret, quippe qui corporis sarcina adhuc premeretur. Quod si forti animo, inquit, in sancto vitæ genere, velut tibi mandavi, perstiteris, aliquanto post venies, atque eadem tabernacula et eandem lætitiâ ac gloriâ consequeris, mecumque in sempiternum eris. Experrectus autem Josaphat, animum illa luce atque omni sermonis facultate sublimiori gloria perfusum

A adhuc habebat, ac multa cum admiratione ad grati animi significationem Deum laudibus efferebat.

Mansit autem ad extremum usque vere angelicam in terra vitam ducens, ac duriori religiosæ exercitationis genere post senis discessum utens. Nam cum anno ætatis vigesimo quinto regnum terrenum reliquisset, monasticæque vitæ certamen subiisset, quinque et triginta annos in vastissima ea solitudine, perinde ac si nulla carnis parte constaret, humana conditione sublimiorem vitam egit: sic nempe, ut multas quidem hominum animas a pestifero serpente prius abstraxerit, Deoque integras et incolumes servaverit, eaque in re apostolicam gratiam consecutus sit, aninique etiam inductione martyr exstiterit, ac Christum in regum ac tyrannorum oculis et aspectu B fidenti animo confessus sit, vocalissimumque ipsius majestatis præconem sese præbuerit; multosque rursus pravos spiritus in solitudine profligavit, omnesque Christi vi ac potentia superavit, cœlestisque beneficii atque gratiæ uberrime particeps factus sit. Unde etiam animi oculum ab omni terrena caligine purum habebat, ac futura tanquam præsentia prospiciebat, Christusque ipsi rerum omnium instar erat, Christum expetebat, Christum non secus ac præsentem cernebat, Christi pulchritudinem nunquam non intuebatur, juxta illud Prophetæ: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, ne commovear (Psal. xv). Ac rursus: Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua (Psal. xxvi). Etenim re vera ipsius anima post Christum adhæsit, firmissimo nexu ipsi copulata. Neque enim ab admiranda illa operatione descendit, nec religiosæ suæ exercitationis regulam immutavit. Quin potius ab initio ad finem usque, atque ab ineunte ætate usque ad tam provectam ætatem eandem animi alacritatem retinuit: 338 imo, ut rectius loquar, ad sublimiorem quotidie virtutem processit, ac puriorem divino beneficio contemplationem consecutus est.

Denique cum ad hunc modum vixisset, et usque adeo dignam vocatione sua operam ei a quo vocatus fuerat reddidisset, mundumque sibi ipsi ac seipsum mundo crucifixisset, ad Deum pacis in pace migrat, atque ad Dominum, cujus perpetua cupiditas eum tenuerat, proficiscitur, vultuique Domini pure ac sine ullius rei interposito apparet, eaque jam ipsi præparata gloriæ corona exornatur, idque divinitus consequitur, ut Christum cernat, cum Christo sit, Christi pulchritudine perpetuo exsulet, in cujus manus commendata animâ, ad vivorum regionem transiit, ubi epulantium sonus, ubi lætantium habitatio est (Psal. xli).

Præclarum autem ipsius corporis vir quidam sanctus, qui non longe ab eo habitabat, quique iter ipsi ad Barlaamum prius commonstrarat, divino quodam admonitu, ea ipsa hora, qua morte functus est, adfuit, eo sacrosanctis cantibus ornato, profusisque lacrymis, quæ ipsius erga Josaphat amoris indices essent, aliisque omnibus rebus quæ apud Christianos

in more atque Instituto posita sunt confectis atque absolutis, in patris Barlaami monumento eum condidit. Par siquidem erat ut quorundam animæ in perpetuum simul futuriæ erant, eorum etiam corpora conjungerentur.

Cujusdam autem formidandi viri, qui id in somnis serio imperabat, monachus ille qui ipsum funere extulerat obtemperans, in Indiæ regnum se confert, regemque Barachiam conveniens, de omnibus Josaphati rebus certiorum ipsam facit. Ille autem nulla interposita mora cum ingenti populi multitudine iter init, atque ad speluncam tandem pervenit, ac sepulcrum intuetur, illicque calentissimis lacrymis fuis integumentum tollit, cernitque Barlaamum et Josaphat membra compositio habitu sita habentes, corporaque nihil a pristino colore immutata, verum integra et prorsus incolumia, una cum indumentis. Hæc igitur sacrosanctarum animarum tabernacula, suavissimum odorem emittentia, nec sædi quidquam exhibentia, præclaris loculis imposita, rex in patriam suam transfert.

Ut autem ea res ad plebis aures pervenit, innumera multitudo ex omnibus urbibus ac finitimis locis ad beatorum illorum corporum conspectum et adorationem confluit. Ubi etiam sacrosanctis hymnis eorum causa decantatis, copiosisque lampadibus accensis, apte illic quispiam ac perquam accommodate dixisset, Lumina circa luminis filios et hæredes.

Luculenter autem simul ac magnifice in ea ecclesia quæ ab ipsis fundamentis a Josaphat extructa fuerat, eorum corpora condita sunt. Multa porro miracula, morborumque depulsiões, tum in corporum transvectione, tum in eorum inhumatione, tum etiam posteris temporibus, Dominus per pios famulos suos effecit. Viditque rex ac vulgus omnes virtutes eas quæ per ipsos edebantur. Ac plerique e finitimis nationibus Infidelitatis ac ignorationis Dei morbo laborantes per ea signa quæ in monumento fiebant ad fidem accesserunt. Atque omnes qui ipsius Josaphat vitam ad angelorum imitationem expressam, atque a teneris unguibus ardentem ipsius erga Deum amorem cernentes atque audientes, admiratione corripiebantur, Deum in omnibus celebrantes, qui se amantibus opem et auxilium nunquam ferre desinit, eosque amplissimis beneficiis remuneratur.

Hic præsentis libri finis est, quem pro mea virili conscripsi, quemadmodum a præclaris viris qui mihi hæc haud falso tradiderunt accepi. Utinam autem vos, qui hanc animis utilem historiam legitis atque auditis, ad eorum partem asciscamini, qui Deo vitæ suæ rationes probaverunt, per orationes et intercessionem beatorum virorum Barlaam et Josaphat, de quibus hæc historia contexta est in Christo Jesu Domino nostro, quem decet honor, imperium, majestas et magnificentia, cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper in sæcula sæculorum. Amen.

ROSWEYDI NOTATIO.

339 (1) *Vita.*] De historia hac placet illustrissimi cardinalis Bellarmini judicium, qui, libro de Script. Eccles., in Joanne Damasceno, ita disquiri: Dubitatio existit an hæc narratio sit vera historia, an potius conficta ad erudiendos nobiles adulescentes, qualis est Vita Cyri apud Xenophonem. Cæterum veram historiam esse constat ex eo quod sanctus Joannes Damascenus in fine historiæ invocat sanctos Barlaam et Josaphat, quorum res gestas scripserat, et Ecclesia catholica in Martyrologio descriptos veneratur die 27 Novembris eosdem sanctos Barlaam et Josaphat.

Billius interpres ita ratiocinatur: Quod ad ipsam historiæ veritatem attinet, ob quasdam causas, quas nihil hoc loco commemorare attinet, videri fortasse nonnullis potuisset, hoc opus non tam veram historiam esse, quam sub historiæ specie tacitam vitæ monasticæ atque ad Christianam perfectionem exactæ collaudationem, nisi auctor sub finem eam se ab hominibus a mendacii crimine alienis accepisse testaretur. Et ergo, præsertim asseveranti, diffidere, hominis esse mihi videretur plus suis suspicionibus quam Christianæ charitati, quæ omnia credit, tribuentis.

Ego vix dubito quin totius historiæ fundamentum verum sit. Forte disputationes quædam de quibusdam fidei mysteriis ab auctore vel additæ, vel dilatatae. Nam qui potuit Josaphat, recens ad fidem conversus, tot Scripturæ locis se communire, qui nunquam ea legerat?

Habet totam hanc Vitam et historiam apud Vincentium, in Spec. histor. lib. xv, per capita lxxv distinctam, qui antiquam versionem paululum contraxit.

Magis contraxit Petrus in catalogo sanctorum lib. x, cap. 114. Habet integram ex antiqua versione in Vitis Patrum ex Coloniensi editione, et apud Lipomanum, tom. V.

(2) *Barlaam, etc.*] Martyrologium Romanum, 27 Novembris: « Apud Indos Persis finitimos, sanctorum Barlaam et Josaphat, quorum actus mirandæ sanctus Joannes Damascenus conscripsit. » Florarium sanctorum ms., 29 Septembris: « Josaphat regis et confessoris. » Et 27 Decemb.: « Josaphat regis et eremite anno salutis 585. » Quam ætatem unde Floraridus hauserit, nescio. Menæa quoque solius Josaphat meminere, 26 Augusti: *Τῷ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Ἀβιάρ τοῦ βασιλέως.*

(3) *Joanne Damasceno.*] Joannem Damascenum Vitæ hujus seu historiæ auctorem esse, his rationibus tuetur Billius:

Primo, quia Trapezuntius vir natione Græcus, et magni non inter suos tantum, sed etiam inter nostros nominis, non alium quam Damascenum ejus auctorem protulit.

Secundo, ipsa phrasis, reliquis ipsius operibus quam simillima, Damascenum auctorem testatur.

Tertio, ad eam opinionem confirmandam illud mihi magni momenti est, quod ut in libris De orthodoxa Fide, ac reliquis pene omnibus Damascenus multa e Basilio, Gregorio Nazianzeno, aliisque ejusdem notæ Patribus, libenter cotrogat, atque integros sæpe versus, imo etiam totas periodas ab ipsis mutuatur; eodem modo in hac quoque historia, multa ex iisdem auctoribus, suppresso interim nomine, produci animadverti, ac præsertim ex Nazianzeno, ut c. 7, 8, 10, 14, 15, 17, 20, 24, ac plerisque aliis locis.

Quarto, non solum ab illis lubenter mutuo sumit, sed etiam multa quoque offert ex libris De orthodoxa fide ad verbum transcripta, ut ea omnia quæ cap. 15 de arbitrii libertate disputat. Quod quidem, ut opinor, non tam aperte faceret, nisi tanquam suo jure iis, ut suis, uteretur.

Quinto, cap. 19, disputatio ea de imaginibus, quæ

Damasceni ætate fervebat, in eadem sententiâ non parum ne confirmat.

Ut autem hæc omnia pro Damasceno faciunt, ita hanc historiam Joannis Sinaitæ minime esse, apertissime convincunt.

Primo, nam cum ille Theodosii senioris tempore fuerit, ut patet ex lib. xiii histor. Miscell. Pauli Diaconi. quoniam pacto in hac historia quam auctor ex India transvectam testatur, Nazianzenum, cujus scripta vixdum in hominum manibus versabantur, citare potuisset, atque etiam eo antiquiorem episcopum, ac Valentis tempore vita functum Basilium, suppresso licet nomine, cap. 19, ubi de imaginibus tractat, et cap. 34, ubi Josaphat eam ad Deum orationem habet, quam ex Constitutionibus Basilii, capite 1, perspicue hausit?

Secundo, quoniam modo Barlaamum de imaginibus ad regis filium disserentem induceret, cum ea quaestio nondum eo tempore excitata fuisset? Hactenus Billius.

Bellarminus, libro de Script. Eccles., in Joanne Damasceno, argumentum objicit et solvit de auctore Damasceno: « Historia, inquit, Barlaam et Josaphat insignis et utilis est. Sed quia Barlaam, dum instruit discipulum suum Josaphat, jubet eum credere in Spiritum sanctum ex Patre et Filio procedentem, dubitatio exorta est an hoc opus esse potuerit Joannis Damasceni, qui, libro 1 De fide orthodoxa, cap. 11, docet Spiritum sanctum non procedere ex Filio, sed, per Filium. Sed responderi potest, in historia Barlaam particulam illam, ex Filio, videri additam ab aliquo. Nam in nova editione per Billium castigata, non habetur, ex Filio. » Hactenus Bellarminus.

Invenitur tamen hæc historia in variis Bibliothecis m-s. Græcorum inscripta Joanni Sinaitæ. Ita Bibliotheca Sfortiana, num. 63, ut notat Baronius ad diem 27 Novembris, et ipse Billius ejdem inscriptam invenit in codice Græcò clarissimi viri Fumæi.

(4) *Jacobo Billio.*] Notus hic vir, variis ex Græcâ in Latinam linguam interpretationibus, vir vere catholicus, nobilis Gallus, et abbas sancti Michaelis in Eremo, in Bitunia minore.

Exstat et alia antiqua versio, quam voluit esse procuratam a Georgio Trapezuntio. Ejus nomine editur in editione Damasceni, anno 1548, Basileæ, ex officina Henrici Petri.

Mihi videtur vetus translatio multo antiquior Trapezuntio. Nam invenitur ea in manuscriptis membranis eius; et jam ante annos ccc ea translatique usus est Vincentius in Speculo historiali, supra citato. Trapezuntius vero Patrum memoria vixit, nondum cii annis elapsis.

Quisquis vetus interpretes sit, de ejus versione ita Billius: De Trapezuntii versione nihil aliud dicam, nisi nisi eam mihi quidem antea semper valde rûdem et impolitam visam fuisse, post autem (ubi per

Joannem a sancto Andrea, virum ut optimum et doctissimum, ita etiam optimorum ac doctissimorum librorum copia instructissimum, exemplaris Græci copia facta est) innumeris etiam locis vitiosam! Quod quidem lubentius certe nimis festinationi, quam Græci sermonis ignoracioni tribuendum putarem, nisi nimis multa loca essent, in quibus vix festinationis excusatione inscitæ notam interpres deprecari queat. Quæ res suspicionem mihi nonnullam injiceret Trapezuntium fortasse versionis hujusque parentem non esse, nisi in quibusdam etiam aliis eum Græca persæpe non satis assecutum esse comperissem. Utcunque se res habeat, novam translationem habes, si nihil aliud, præcedenti profecto, nisi fallor, paulo clariorem ac fidelio rem.

(5) *Thomas.*] Thomam Indiæ tidem annuntiasse testatur Dorotheus in Synopsi, qui corpus ejus requiescere scribit in *Calamine civitate Indiæ.*

(6) *Atque aureis pennis.*] Proverbium hoc rarius, nec facile obvium.

(7) *Abenner.*] Mentio hujus in Menæis Græcis, 26 Augusti ratione Josaphat filii, ubi scribitur *Ἀβεννῆρ.*

(8) *Nullum non lapidem novisset.*] Proverbium hoc occurrit rursus infra, cap. 26. Habes apud varios auctores. Euripides in Heraclidis dixit *πάντα κινῆσαι πέτρον.*

(9) *Theologus meus.*] Ita Joannes evangelista κατ' ἔξοχὴν dicitur. Vide Suidam.

(10) *Ignemque, ut dicit solet, spirans.*] Et hoc proverbii speciem habet.

(11) *In cælum sagittas mittere.*] Reperire est apud Suidam et Zenodotum: *Εἰς τὸν οὐρανὸν τοξεύεις, in cælum jacularis.*

(12) *In aquam seminare.*] Theognis:

Ἴσον καὶ σπείρειν πάντων ἄλδς πολυῆς.

Par ut qui æquoreis semina mandat aquilis

(13) *Sacrosancti monachi.*] De his, opinor, Martyrologium Romanum, 3 Augusti: « Apud Indos Persis fuitimos passio sanctorum monachorum, et aliorum fidelium, quos Abenner rex persequens Ecclesiam Dei, diversis affectos suppliciiis cædi jussit. » Nisi in Martyrologio intelligantur ii de quibus supra in hac Vita, cap. 1.

(14) *Caprea cum leone pugnam iniit.*] Apud Suidam senarius: *Μὴ πρὸς λιόντα δορκᾶς ἀψωμαι μάχης. Ne cum leone caprea pugnam sumpsero.*

(15) *Asinus es tyram audiens.*] Notissimum vulgo: *ὄνος λύρας, videlicet ἀπροαγῆς: Asinus tyra auscultator.* Vide Paræmiographo.

(16) *Seruch.*] An Sarug intelligit filium Reu, Genesis xi? Certe Epiphanius in Panarii principio originem idololatriæ deducta a Thare et Seruch. Thare autem Sarug avum habuit in Latino Bibliorum textu. Et qui in Latino textu est Sarug, in Græcò est Σαρούχ, ut nullum dubium sit, quin Damascenus ad locum illum Bibliorum et Epiphanius respiciat.

DECEMBRIS XXV.

VITA SANCTÆ EUGENIÆ (1),

VIRGINIS AC MARTYRIS,

AUCTORE INCERTO (2).

CAPUT PRIMUM. — In septimo consulatu suo Commodus (3) imperator direxit illustrissimum virum Philippum (4) ad Ægyptum, ut præfecturam ageret Alexandriæ, et omnes potestates quæ per totam Ægyptum administrabantur ejus arbitrio deservirent.

Hic itaque cum uxore Claudia, cum duobus filiis Avito et Sergio, et cum filia Eugenia, ab urbe Romana ad urbem Alexandriam dum venissent, et Romana gravitate ageret præfecturam, atque omnem provinciam Ægypti Romanis legibus adornaret, cum